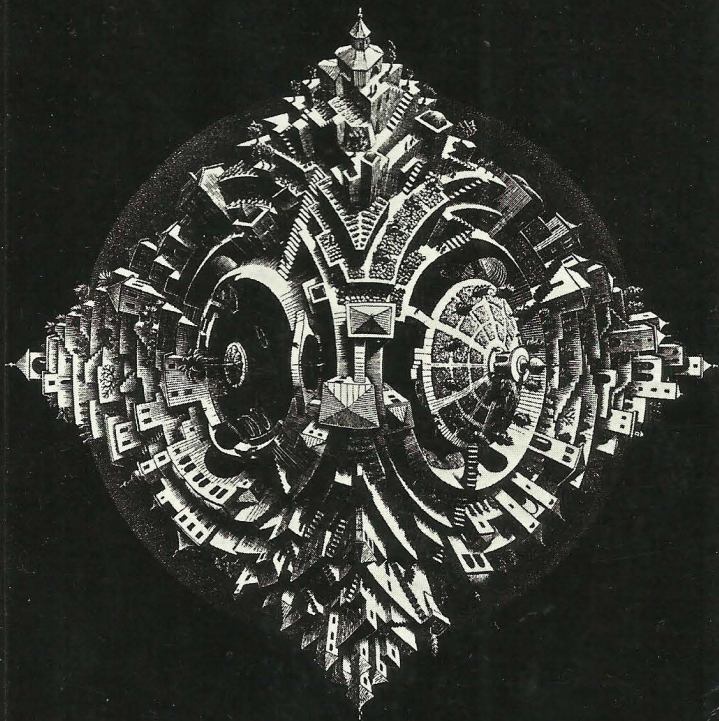

RAZIPOKE

marko uršič

pota mladih

Marko Uršič

RAZIPOKE

Fantastični roman

**MLADINSKA KNJIGA
LJUBLJANA 1985**

*»Bil sem mnogokrat rojen, o Ardžuna,
in mnogokrat si bil rojen ti —
a jaz se spominjam preteklih življenj,
pozabil si ti tiste dni.«*

(Bhagavad Gita)

VČASIH se je Jonu zazdelo, da se je spomnil svojih prejšnjih življenj, a spomin je bil preveč zastrt s pajčolanom videza, da bi v njem našel odrešujočo resnico.

Ko je odprl oči, je zagledal razpoke, ki so kakor drobno tkana pajčevina prepredale omet obokanega stropa. Poskušal se je spomniti, ali so bile že včeraj tam, ali je že včeraj, ko je odprl oči, takole razmišljal o njih. Skušal se je spomniti, ali so že od nekdej tam, pozabljene pajkove poti. Morda jih je že pred leti zarisal potres, ki je močno razmajal staro hišo, da je zadrhtela od temeljev prav do vrha, da so njeni zidovi razpokali kot suha puščavska zemlja, od sonca izsušena prst, iz katere ob naslednjem dežju poženejo drobne bele cvetke in kričeči zublji trav. Ali pa potresa sploh ni bilo, odkar hiša stoji, kdo bi vedel; stvari začnejo ob svojem času razpadati, tudi spomini se razkrajajo z vsakim novim dnem. Človek sicer kar naprej upa, da ostaja tisto, kar je

vredno-da-ostane, in ob pogledu na razpoke pričakuje, da se za zunanjo plastjo ometa skriva dragocena prastara freska, ki naj bi jo prav pozaba rešila pred uničenjem, toda verjetneje je, da spodaj ležijo še druga in tretja in četrta plast, vse prav tako obledele in nič sijajnejše od prve — obrabljen vzorec namesto svetlečih postav, žgana glina namesto glorije v višavah. In prah, prah...

Jon je vedel: tukaj pod zvonovi, ki vedno znova bijejo iste čase, in stolpi, ki strmijo v neskončno modro nebo, ni ničesar trdnega, gotovega — vsak glas ima nešteto odmevov, vsak žarek nešteto odsevov. Včasih se mu je zazdelo, da na svetu ni nikogar razen njega samega: da so vsi odmevi le različice njegovega glasu, vsi odsevi le različice njegove podobe.

Sončna lisa je švignila prek zglavja. Dvignil se je na komolcih in pogledal skozi okno: zunaj je sijalo lepo sončno jutro, valovje streh je segalo prav do obzidja, daleč zadaj so viseli oblaki nad puščavskimi hribi. Vse je bilo tako kot včeraj, morda tako kot zmeraj, tudi razpoke so že leta in leta na stropu, kakor v večini hiš te stare mestne četrti. S privajeno kretnjo je segel k budilki, da bi prehitel njeno zvonjenje, nato pa spet spustil glavo na blazino, v pristanje. Zazrl se je v črno luknjo svoje pravkar prebujene zavesti, skozi katero vodijo vse poti. — Kam pojdem danes? se je vprašal: v katakombe čelnega režnja, v polžje zavite dupline sluha, čez hudičev most ali v angelski grad?

Iz pristanja greš lahko kamorkoli, vse je še pred tabo, čeprav se težko ubraniš skušnjave, da bi ostal kar v njem, da sploh ne bi šel nikamor, da bi pregnal vse podobe iz sanj, vse spomine minulih dni, in se hranil z lastnim golim ničem, ki nikoli ne premine. Toda to ne gre, kajti pristanje se tisti hip, ko nanj pomisliš, že izmakne, že sama misel nanj je nekakšna podoba, prazna sicer, a vendar podoba, morda celo spomin, iz katerega se potem rojevajo vse druge podobe, naključne in brez pravega reda: med vejami se prikaže znan obraz, lebdiš skozi razbitine zapuščenih ladij, vrtinec požira prašne delce, iz neizmerne daljave se blešči zvezda, slišiš šepetajoče besede, zvenijo ti tako domače in hkrati tako tuje, cvetje je veliko kakor drevje, zelene oči sijejo iz teme... Ah, saj ni da bi našteval, saj vse to mine in izgine nazaj v temo! Pristanje je obljuba, ki se nikoli ne izpolni, je opoj žametne črnine, ki se zavesti ves čas izmika in se nikoli ne izmakne. Kajti če bi se obljuba izpolnila, ne bi bilo več vrnitve in tudi rojstva ne. Zato je na prevesici noči in dneva, na robu pristanja, najbolje, da se znova, kakor vsako jutro, napotiš v svet skozi goščavo besed in stvari in duš tja do naslednjega jutra, ko bo spet vse tako kot včeraj, morda tako kot zmeraj, ko si otreš oči in si rečeš: Jon, za tabo je sen! —

Med oddaljeno šumenje glasov z ulice se je zarezalo brenčanje žuželčjih kril. Na Jonovem obrazu je pristala muha, zamahnil je z

roko, da jo prežene, in ob tej kretnji se je jasno zavedel, da je prestopil prag novega rojstva. Morda je rojstvo res samo eno, vendar pa se tistega nihče več ne spominja, vsi vemo le to, da se zbudimo v življenje vsakič znova. — Kadar je Jon zjutraj lenaril v postelji, čakajoč na deseto, na uro odhoda v službo, je pogosto razmišljal o svojem raztrganem spominu. Odkar je pred dobrim letom prišel iz ustanove, se ni mogel več prav zbrati. To seveda ni pomenilo, da se je kdaj prej lahko, vendar mu je postajalo vse bolj jasno, da bo nekega dne moral zbrati svoje razpršene misli, svoja nepovezana dejanja, kakor pastir zbere ovce, ko se približuje večer. Tolažil se je z izgovorom, da drugi niso veliko na boljšem. Res je poznal le bolj malo ljudi, med njimi pa ni bilo nikogar, ki ne bi vsaj enkrat v življenju obiskal kake ustanove, bodisi prostovoljno ali prisilno; nekateri so morali tja celo večkrat na leto, kar preveč vsega se jim je nabralo v duši in niso več zmogli sami naprej. V mestu torej ni bilo nenavadno, da je Jonov spomin jasno in razločno segal le leto dni v preteklost, prejšnjih časov pa se je spominjal zelo blede in nepopolno. Če se je primerjal z drugimi, ga je vznemirjalo kvečjemu to, da je bila njegova želja po spominih iz časov pred ustanovo močnejša in vztrajnejša kot pri drugih, stari spomini so se skušali na vsak način prebiti na površje, najpogosteje v sanjah, pa tudi na meji med dnevom in nočjo, v somraku zavesti, ko so kakor zdavnaj ugasli vulkani grozili, da glo-

boko zakopano žerjavico nekega dne znova bruhnejo na plan.

Poleg raztrganega spomina je Jona iz dneva v dan bolj skrbela tudi služba, ki je bila res precej nenavadna: ob odhodu iz ustanove pred letom dni so mu ponudili dobro plačo, dvakrat večjo od povprečne, da bi hodil vsak dan točno opoldne nadzorovat stražo pri Mingovi piramidi na Srebrnem trgu, v kateri je bilo eno izmed središč mestnega spomina ali Absoluta, kakor se je uradno imenoval vladajoči sistem, čeprav so neuradno skoraj vsi govorili o njem kot o Gospodarju. Resda je podzemeljska od postaje Zmajev vodnjak, ki je bila Jonovemu domu najbližja, do Srebrnega trga vozila približno eno uro, poleg tega pa je bilo treba do postaje še kake pol ure pešaćiti — kljub temu pa Jonov delovni čas, vključno s potovanjem, ni bil daljši od štirih ur, torej polovico krajši od običajnega, za dvakrat večjo plačo. Kdo ne bi sprejel takšne službe? Jon jo je, sprva z negotovostjo, kajti nikoli ni čutil posebne želje, da bi koga nadzoroval ali komu solil pamet, ko pa je videl, da v tem primeru sploh ne gre za pravo nadzorstvo, se je pomiril. Nihče od višjih ga ni pograjal, če je kakega utrujenega stražarja pustil sedeti ali celo spati, šlo je bolj za nekakšno moralno spodbudo stražarjem, za neke vrste družabnost pri njihovi enolični dolžnosti. Večkrat jim je povedal kako šalo ali zgodbico, ki jo je prebral v časopisu, včasih jim je razdelil zavojček posušenih kokinih listov, ki so jih radi žvečili ali basali v

pipa, zgodilo pa se je tudi že to, da je s kakim stražarjem na štiri oči pokramljal o družinskih zadevah, za katere so bili stražarji posebno občutljivi zaradi številnih nočnih dežurstev in dolgih, pogosto cel teden trajajočih izmen.

Površna brezskrbnost v zvezi s službo je pri Jonu trajala vse do nedavnega. Skrbi je odganjal tako, da se je prepričeval, da ga bodo že pravočasno obvestili o podrobnostih, predvsem pa seznanili z namenom teh nenavadnih obiskov. Dan je sledil dnevu, mesec mesecu in poletje se je začelo nagibati v jesen, Jon pa še vedno ni zvedel ničesar o namenu svojega početja. Vsak mesec je po pošti točno dvanajstega dobival bančno nakaznico, s katero je lahko v bližnji, pa tudi v katerikoli drugi banki dvignil plačo in poravnal račune. Na nakaznici je bilo razen Jonove osebne številke in poslani vsote napisano le še to, da denar nakazuje »Absolut — oddelek za posebne naloge«. Kaj so te »posebne naloge«? se je Jon spraševal z vse večjim nemirom. Doslej, v obdobju celega leta, še ni srečal nobenega delodajalca. Prav možno je bilo, da kakega osebnega delodajalca sploh ni, da je delodajalec kar Gospodar sam. Kljub temu pa je bil Jon prepričan, da ga je nekdo pri upravi ustanove, kak pomemben dušebrižnik, moral priporočiti. Ko se je nekega dne odpravil tja, da bi o tem povprašal, so mu odvrnili, da po ustanovah ne vodijo tovrstnih evidenc, osebno pa se nihče izmed navzočih uslužbencev ni mogel spomniti Jonovega primera ob tolikšni množici klientov. Zvečer, ko

se je po neuspešnem pozvedovanju vrnil domov, je sklenil, da poskusi po telefonu vprašati kar Gospodarja samega. Zavrtel je ničlo, Gospodar je bil načelno vselej dostopen za klic vsakega podložnika, in na drugi strani žice je Jon zaslišal pozdrav znanega brezbarvnega glasu, ki je govoril tako, kakor da povzema milijone človeških glasov; glas je potrdil, da razume Jonovo vprašanje, in hladno dodal, da mu je žal, ker na to vprašanje ne more odgovoriti. »Ne moreš ali nočeš?« je Jon z nemočnim besom zaklical v slušalko, z druge strani pa je slišal le še znak, da je zveza prekinjena. Ko je odložil slušalko, se je spomnil, da mu je nekdo pravil ali je celo sam že nekoč skusil, da Gospodar odgovarja samo na takšna nesmiselna vprašanja, kot je na primer vprašanje, kakšno bo vreme tretjega aprila leta DCXVIII nov. Gosp. štetja. To je seveda veljalo samo za zasebna vprašanja, pri uradnih je Gospodar vedno dajal zelo natančne in izčrpne odgovore. Jon je razmišljal, kdaj je že skusil Gospodarjev železni molk. Morda takrat, ko je hotel zvedeti, kdo so njegovi starši, ali so še živi in kje bi jih lahko našel?

Sklenil je, da o namenu svoje službe povpraša enega izmed stražarjev, ki jih je obiskoval pri Mingovi piramidi. Čeprav je bilo najverjetneje, da prav od njih dobi vsaj približen odgovor, je dalj časa okleval, kajti bal se je, da se bo s takim vprašanjem osramotil, ali, kar bi bilo še huje, da bo zgubil njihovo zaupanje. Nekega dne pa se ni mogel več pre-

magati, opogumil se je in vprašal Anšarja — stražarja, s katerim se je že nekajkrat zaupno menil o družinskih težavah — kakšen je namen teh obiskov in kdo si jih je sploh zmisлил? Anšar se je ob tem vprašanju začudil, saj je bil prepričan, da Jon prihaja zaradi lastnega nagnjenja, ker se pač rad pomeni s stražarji o tem in onem. Še bolj se je začudil, ko mu je Jon povedal, kolikšno plačo dobiva za te obiske. »Tisoč denarjev!« je vzkliknil in kar malo zažvižgal, medtem ko se je Jon v zadregi prestopal z noge na nogo. Govorila sta na samem, ob vzhodnem robu piramide, katere vrh je zginjal v pajčolanastih meglicah srebrnega Sedefa. Anšarjev tovariš, mladi Damir, je tačas odšel v karavlo, da si nabaše pipo, ki jo je hranil komandir, in Anšar je Jonu obljubil, da o teh stvareh drugim ne bo zinil ničesar — kakor mu je tudi Jon pred časom obljubil, da drugim ne bo pravil o njegovi nezvesti ženi. In tako je Jon še nadalje ostal v mučni negotovosti glede službe. S tem bo treba čimprej končati, si je govoril že nekaj dni zapored, ko se je ura približevala deseti in se je začel odpravljati z doma. Imel je občutek, da je vpleten v nečiste posle, vse jasneje mu je postajalo, da tistih tisoč denarjev mesečno le ni tako podarjenih, kot se mu je zdelo prve dni službovanja pri Mingovi piramidi . . . Kadar se je zjutraj pretegoval na postelji, je že večkrat sklenil, da mora tej stvari priti do dna, potem pa ga je kolesje dneva vedno znova potegnilo za sabo.

Negotovosti v zvezi s službo pa se je zadnje čase pridružil tudi vse globlji občutek osamljenosti. Kadar je hitel po ulicah velikanškega mesta, sklonjeno stopal ob razpokanih zidovih starih hiš, prečkal aleje, po katerih so se raztezale večerne sence, kadar je vedno znova izginjal pred dnevno lučjo v dolge hodnike in bržeče podzemne vlake, takrat je začutil silno težo samote, s šumenjem tisočerih nerazločnih glasov napolnjene tišine, ki je pritiskala nanj z vseh strani, kakor puščava onstran obzidja s svojo brezobličnostjo pritiska na mesto. — Enkrat tedensko, ob petkih, je obiskoval nočni lokal »Mandala«, kjer se je spoprijateljil z eno izmed plesalk. Ponavadi jo je počakal v garderobi, potem sta šla kaj spit in nazadnje k njej domov, kjer je ostal do naslednjega jutra. Dekletu je bilo ime Karin, prišla je od nekod s severa. Imela je svetle, rahlo kodraste in precej dolge lase, ki si jih je pred nastopi spela z diademom, v katerem so se svetili ponarejeni biseri. Jon je njen plesni nastop gledal samo dvakrat ali trikrat, na začetku njunega znanstva, pozneje pa jo je raje počakal kar za odrom. Ko je odplesala svojo točko, se je od občinstva poslovila tako, da si je z narejenim zmagoslavjem (sicer v njej ni bilo nič posebej zmagoslavnega) kot kaka kraljica pred osuplim spremstvom razpustila lase, takoj zatem pa si odpela skoraj prozorno tančico, s katero je bila odeta med plesom. Toda ta prizor je trajal le hip, ker so takoj ugasili luči, in iz dvorane se je zasli-

šalo bučno odobravanje. Kako zoprno je bilo Jonu to ploskanje, iz katerega je kdaj pa kdaj celo zadaj v garderobi zaslišal kak pohoten medklic! Ko je Karin vsa zasopla od plesa privršala k njemu, si je nemudoma ogrnila svileno haljo in si pred ogledalom začela odstranjevati odrsko ličilo. Jon jo je rad videl naravno, brez šminke in pudra, ki sta na njenih licih prekrila drobne rjave pikice, značilne za mnoge nordijce.

Ob petkih si je vzela čas samo zanj. — »Kako si, Jon?« ga je vedno znova vprašala: »Me že dolgo čakaš?« Odvrnil je, da je pravkar prišel, in jo poljubil na ustnice, še vedno živo rdeče od šminke. Potem je začela klepetati vse mogoče, kup nepomembnih malenkosti, in nikoli ni pozabila poudariti, kako ima teh nastopov že krepko čez glavo in komaj čaka, da jo odpelje domov ali kam drugam, v drug lokal, kjer bo samo gostja. Jon se je spraševal, ali tako govori tudi drugim prijateljem, tistim ob torkih, sredah in ostalih dnevih — če sploh ima kakšne druge prijatelje? Naravnost je o tem, kaj počne druge dni, ni nikoli vprašal, to je bil nekakšen tih dogovor in povsem se je navadil, da je njegova samo ob petkih. Tudi presenetiti je ni hotel s tem, da bi prišel kak drug dan, ker se mu je zdelo, da bi jima takšno preverjanje po nepotrebnem skalilo odnose.

Karin ni bila nobena lepotica, čeprav je imela prikupne poteze; neka žalost je sevala iz njih, nekakšen občutek, da ne sodi povsem

tja, kamor jo je vrglo življenje; tudi njeno telo, sicer lepo in mikavno, je bilo za plesalko malce preveliko, malce preokorno; plesalke so bile na splošno manjše, gibčnejše, kakor poskočne, prožne lutke. Karin pa ni bila takšna, temveč čisto navadna ženska, ki malone ni sodila na oder, saj bi prav lahko bila tudi mati kopice otrok. Jona je včasih presenetila z bistrimi opaznanji in ugotovitvami, zlasti kar se tiče človeških odnosov. Sicer pa v »Mandali«, v odročnem provincialnem varieteu z zvenečim imenom, glede plesalk niso bili kdove kako izbirčni. Zadostovalo je, da so znale skakati po odru v ritmu precej agresivnih bobnov, da so bile na pogled vsaj čedne in da se niso prestrašile polne dvorane. Karin je tem kriterijem ustrezala, verjetno pa bi si zahtevane kvalitete — razen naravne čednosti — vsaka ženska pridobila z nekajtedensko vajo. Jon jo je nekoč vprašal, zakaj je zašla sèm, a je samo zamahnila z roko in rekla, da se je nekako pač treba preživljati, bolje pol ure na odru kot osem ur v pisarni. Razen tega je v bližini »Mandale« stala hiša njenega brata, ki je Karin že pred leti ponudil spodnje nadstropje, da je tam stanovala. To je bil sprva glavni razlog, da je prišla iz severnega dela mesta, je rekla.

Danes je petek, je pomislil Jon, pretegujoč se v postelji — zvečer grem torej k njej. Ko si je Karin po petkovih predstavah v garderobi končno zbrisala z obraza službeni make-up, mu je običajno rekla: »Če greš k meni, Jon, ti skuham čaj, čaj samo za naju.« To je

bilo nekakšno »uradno« povabilo, da se ne bi vse zazdelo preveč samoumevno; kljub vsemu je bilo treba obdržati videz nekakšne neobveznosti njunih skupnih petkovih noči, čeprav so si sledile redno, kakor številke ilustriranega tednika. »Seveda, rad,« je odvrnil Jon, »morda pa bi prej posedela še kje zunaj? . . .« Tisti čaji so bili res imenitni, znala je najti pravo mešanico. Tudi v postelji sta se dobro ujemala. In vendar — ko je Jon v svojih »treznih trenutkih« (takšni so prevladovali, ker ni bil noben zanesenjak) premišljal o Karin, o njunem nenavadnem razmerju, si je moral priznati, da ga s tem dekletom bolj kot ljubezen vežeta obojestranska osamljenost in čustvena nepotešenost. O tem, da je on zanjo kljub vsemu nekaj posebnega, sicer ni dvomil. Pogosto se mu je zazdelo, da je ta vez dokaj močna, drugič pa spet ni videl v njej prav nobenega upanja, zakaj petkovi nočni obiski — ki so mu nedvomno dajali občutek nekakšne sopripadnosti s Karin, nekakšnega iz oceana sveta iztrganega zavetja — so ga že prevečkrat pustili še bolj praznega, kakor če bi noč prebil sam; ko se je po jutranji megli vračal domov, je njegova samota včasih postala tako globoka, da je bilo v njej že skoraj nekaj omamnega. Takrat je sanjaril, da bi se Karin spremenila, da bi postala preprosto dekle z naivnimi, veselimi očmi, dekle, s katero bi se objeta sprehajala po jutranjem soncu v parku in kovala načrte za skupno prihodnost. Toda vedel je, da je to nemogoče — takšne vere in prostodušnosti ne more nihče

vrniti tistemu, ki jo je izgubil. Kdor je skusil samoto in brezbržnost sveta, tega nikoli ne pozabi. In Karin je skusila že marsikaj. Jon se je večkrat vprašal, ali je ljubosumen na vse tiste moške, »torkovce«, »sredovce« in kdove katere še, s katerimi se je Karin verjetno, morda pa tudi ne, družila druge dni, ko njega ni bilo zraven, in priznati si je moral, da pravzaprav ni ljubosumen; kako naj bi tudi bil ljubosumen zaradi ženske, s katero je sicer spal enkrat na teden, ki pa je ni nikoli čutil kot zares svojo?

Zato se je malce prizanesljivo nasmehnil, ko mu je pred nekaj dnevi Anšar spet pravil o svoji nezvesti ženi in ga, čeprav je bil Jon precej mlajši in na splošno manj izkušen, prosil za nasvet. Ko pa se je istega dne vozil s podzemeljsko domov, v malo podstrešno mansardo, in sta mu sedela nasproti mož in žena srednjih let, ona z glavo naslonjena na možovo ramo, on z odsotnim pogledom tam nekje v Kitajski četrti, kjer sta morda obiskala sina vojaka, saj je žena v naročju držala prazen jerbas z zloženim prtičem — takrat se je Jon zavedel, da je Anšar gotovo precej na boljšem s svojo ljubosumnostjo kakor on sam s pasivno, poglobljajočo se čustveno otopelostjo. Po tem pogovoru z Anšarjem mu je prišlo na misel, da je tudi sam morda nekoč imel družino, pomislil je, da ni že od nekdanj samec kakor v zadnjem letu, vprašal se je, ali ga morda kje čaka žena, sin ali hči, medtem ko on ne more k njim, ker so — tako kot šte-

vilni drugi dogodki, osebe in stvari — zatonili v morju pozabe. Prvi hip se mu je misel o družini zazdela skoraj vesela, nikoli prej ni pomislil, da ga utegne kdo še vedno čakati, potem ko je on morda nekoč davno stopil v sosednjo trgovino po liter vina in se od tam ni več vrnil, ker se je izgubil v labirintih časa; nikoli prej ni pomislil na kaj takega, čeprav to ni bilo povsem neverjetno. Vse veselje pa ga je minilo, ko so po prvotnem navdušenju prevladali treznejši toni: kajti, tudi če bi ga kdo res kje z ljubeznijo in potrpežljivostjo čakal, tudi če bi res kje na koncu sveta imel družino — kako bi se sploh vrnil tja? Zato je takšne misli skušal pregnati, vedel je, da ga utegnejo v kratkem znova privedi v ustanovo, tega pa si ni želel, saj si je komaj malce uredil sedanje življenje. Že večkrat je sklenil, da mora pogosteje zahajati med ljudi, si pridobiti nove znance in prijatelje, da mora kdaj obiskati tudi kino ali gledališče in da si mora — zakaj pravzaprav ne? — zares poiskati takšno dekle, s katero se bosta objeta sprehajala po parku in kovala načrte za prihodnost, spočela otroke, ustanovila družino . . . V trenutkih optimizma si je Jon rekel, da mora začeti vse znova, da mora svoje življenje postaviti na trdne in realne temelje, takrat so se mu tudi sumničenja o službi zazdela nepotrebne izmišljotine, odvečni strahovi. Ob teh priložnostih je skoraj začel verjeti v Gospodarjevo pravičnost, tako da se mu številni terminali, Gospodarjeve oči, ki so bile posejane po vsem me-

stu, niso več zdeli pretirano nadležni. Kaj pa sploh hočejo tisti, ki jim ni prav to, kar je? se je spraševal. Nekaj resnice je tudi v časopisih, ki pišejo, da je pogoj prave demokrati-zacije univerzalni nadzor, si je rekel v trenutkih sprave s svetom. A ti trenutki sprave niso trajali dolgo, predobro se je zavedal, da se s tem le slepi in da svet, v katerem živi, ni ne dober ne pravičen.

Ura se je bližala deseti, zato je vstal s postelje in stopil k oknu. Oblaki na obzorju so se medtem zgostili, čeprav dežja danes verjetno še ne bo. Številni ptiči, ki so krožili nad bližnjim zvonikom in se v velikih jatah spuščali na opečnate strehe, pa so brez dvoma napovedovali skorajšen začetek jesenskih deževij, ki bojo v dobrem mesecu spremenila puščavo onstran obzidja v travnato stepo in v treh mesecih že v džunglo, ki jo bo drugo leto spomladi spet začelo požigati večno sonce, krmar življenja in smrti. Če je res, kot pravijo, da smo nekoč bili mravlje, smo takrat verjetno mislili, da ves svet nastane le enkrat, se rodi iz deževja in nato spet samo enkrat izgine v žgočem poletnem soncu, je umoval Jon: pozneje smo spoznali, da vse nastaja in mineva vsako leto znova, da se življenje vrača v velikih časovnih ciklih; zdaj, ko smo premagali puščavo in džunglo ter z obzidjem postavili mejo, do koder sme vladati narava, pa se nam ponovno zdi, da bo takrat, ko pride nad mesto, smrt dokončna. Postavili smo sicer straže po vsem obzidju, okrog in okrog, toda ali bojo

vsi ti preimenitni vitezi s svojimi meči, štiti in helebardami kos veliki nalogi, ki jih čaka? Bo Gospodar, ujet v negibno, v piramide zazidano mogočnost, sploh lahko kaj storil za obrambo mesta, ko pride húdo nadenj? In húdo pride, o tem se je v mestu vse bolj in bolj govorilo. Na televiziji so na primer predvajali zaskrbljujoče govore in intervjuje z različnimi vezirji, kalifi, šejki in drugimi krajevnimi voditelji, kot prej ni bilo v navadi. Poleg tega so prikazovali posnetke sojenj atentatorjem in saboterjem, večinoma mladim ljudem, ki so divje, fanatično bliskali z očmi kakor ujete zveri in kazali brezmejen prezir do sodnikov in Gospodarja. Šušljalo se je celo o nekakšnem novem orožju . . .

Jon se je obrnil stran od okna, pobral je platnene hlače s tal, kamor so zdrsnile prejšnji večer, jih oblekel, nato še karirasto srajco in nogavice, nataknil si je že obrabljene poletne sandale in stopil k umivalniku, da si osveži obraz in umije zobe. Za nekaj trenutkov se je zazrl v obraz, ki ga je gledal z one strani zrcala, v svoj lastni obraz. Prav lahko bi bil to kak drug obraz, si je rekel, tega človeka bi prav lahko srečal na ulici in sploh ne bi pomislil, da sem to jaz. Takrat, v ustanovi so me postrigli na balin. Ko sem se vrnil, sem se gledal v zrcalu, dolgo sem gledal oblo glavo in se spraševal: sem to še jaz? So mi morda spremenili tudi zunanji videz in ne samo notranjosti? Ampak če človek dobro premisli, kaj ima sprememba obraza opraviti s tem, če sem

jaz še jaz? Zdaj imam srednje dolge rjave lase, nosim brado, ki si jo pristrižem enkrat na mesec, imam tri gube na čelu, dve ušesi ob straneh, precej velik nos, modre oči, nekaj umetnih zob med vrsto tistih, ki naj bi bili pravi, baje imam zanimiv profil, antično oblikovan, kakor je rekel neki amater, ki me je zadnjič po vsej sili hotel naslikati v kavarni . . . V vseh teh bolj ali manj naključnih in neobveznih potezah, ki jih jaz sam ali drugi ljudje ugotavljajo na meni in ki mi zdaj dokaj vsiljivo stojijo nasproti v zrcalu in spričo katerih se res ne morem trkati po prsih, naj sem še tako samoljuben — v teh potezah ne vidim odgovora na vprašanje, kaj imajo opraviti s tem, da sem to jaz, Jon Ešmun? Vse skupaj že mogoče, vsaka posamič pa prav gotovo ne; toda kje je tista meja, ko poteze postanejo pomembne? Saj bi lahko imel na primer rjave oči, pa bi še zmeraj vedel in drugi ljudje bi tudi še vedeli, da sem to jaz. Ali pa bi si ostriigel brke in brado, še preprosteje. Tudi če bi imel večja ušesa, ne bi bilo kaj prida drugače. Ljudje bi se sicer smejali, spoznali pa bi me le. V kakšni zvezi so vse te priložnosti z nedvomno zavestjo, da sem, da sem to jaz? Seveda, če bi mi ostala zgolj ta zavest, samo misel, da sem, kar sem, sicer pa bi mi bilo na primer usojeno, da kažem po svetu obraz z enim samim velikim očesom prav sredi čela, potem bi se bolj težko prepoznal, za druge pa bi bil prava pošast. Kje je torej tista meja, ko podrobnosti postanejo pomembne? —

Sončna lisa, ki ga je zbudila pred slabe pol ure, je zdaj zlezla že skoraj do okna, kmalu se bo vzpela na okensko polico in odplavala v svet, svetlobo prinašat drugim temačnim kotom. Jon je vzel z obešalnika suknjič, dotrajan moder žubin, kakor so pravili suknjičem iz grobega, trpežnega platna, nato je preveril, če ima dokumente v žepu, pogledal še enkrat po sobi, če ni česa pozabil, in se napotil k vratom. Zaklenil jih je in stekel dol po stopnišču. V poštnem nabiralniku v veži ga je čakala »Resnica«. Na hitro je preletel prvo stran: spodaj, pod masnimi naslovi, običajnimi tožbami o gospodarski krizi, obiski na visoki ravni in novicami z obzidja, je zagledal sliko, nejasen fotografski posnetek kakih desetih, v vrsto položenih trupel. Preletel je pojasnilo: »Skupina mladih ljudi je zaradi doslej nepojasnjene vzroka napravila samomor na vrtu 15. ustanove v B...skem okraju, včeraj pred sončnim zahodom. To je eden izmed v zadnjem času...« — ena izmed v zadnjem času običajnih strahot, je dopolnil Jon in nejevoljno zaprl časopis, enako kot včeraj ali davno prej. Grozljivo pri tej novici je bilo, da jo je moral človek brez ugovora vzeti na znanje, takšne stvari so se pač dogajale, bogve kje, podatki so bili vedno nepopolni, verjetno pa kje daleč, saj je bilo v tem neizmernem mestu vse daleč. Morda se tisti na sliki sploh niso ubili sami, ampak so jih preprosto poklali, ali pa so celo vse skupaj zmontirali za časopis, da bi se ljudje ustrašili in rajši ubogali.

Preden je Jon stopil na ulico, se je seveda ustavil še pred vratarjem; to ni bil kak prijazen starček, ki bi mimoidočemu stanovalcu voščil dobro jutro in rekel besedo ali dve o vremenu, temveč je njegovo službo opravljal Gospodarjev terminal: noč in dan se je svetil njegov ekran, budno Gospodarjevo oko, eno izmed neštetihih Absolutovih oči, pred katerimi je vsak podložnik moral povedati svoje ime, priimek in osebno številko. Šele potem, ko je Gospodar v svojem nezmotljivem spominu prepoznal podložnikov glas in obraz, je izvolil prižgati zeleno luč, kar je pomenilo, da gre podložnik lahko mimo. Takšen je bil zakon. Podložnika sicer ni nihče fizično zadržal, vendar ne bi prišel daleč, če bi se brez predstavitve pretihotapil mimo Gospodarjevega očesa. Žandarji bi ga verjetno prijeli že za prvim vogalom... Morda pa tudi ne? se je spraševal Jon. Ko se je prižgala zelena luč, je odrinil hišna vrata in stopil na ulico. Ura na zvoniku je bila deset, jutro je sijalo v bleščeči svetlobi poznega avgusta, prihajajoče jeseni.

ULICA visečih kaktusov, kjer je stanoval Jon, se je kakor hudournna reka vila skozi sotesko hiš. Na njej je bilo živahno ob vsakem času, še zlasti dopoldne, ko so sem prihajali ljudje iz cele četrti po nakupih in opravkih. Hiše so si bile zelo podobne: ozke, stare, večinoma štirinadstropne, s tremi okni v vsakem nadstropju in z mansardami, ki so molele iz precej strmih opečnatih streh. Skoraj vsaka hiša je imela v prvem nadstropju, sredi med stranskima oknoma velik balkon; čez balkonske ograje so viseli dolgi, tenki kaktusi z rdečimi cvetovi in z drobnimi, puhastimi iglicami. Posebej imenitno je bilo stanovati v prvem nadstropju, v stanovanju z balkonom, čeprav je celoten okraj v primerjavi z drugimi veljal za precej revnega.

Sredi tlakovane ulice je tekel jarek, zdaj prazen, le v deževnem obdobju je po njem žuborela voda. Kolesarji so se jarka izogibali, pešci pa so radi hodili po njem, ker se jim

tam ni bilo treba stalno umikati pred bicikli in tricikli. V glavnem so se pešci zaradi sence zadrževali pod arkadami, kjer so bile izložbe in lokali. Redki bogataši, ki so zašli v te kraje, so se zibali v nosilnicah, dvignjenih na ramenih močnih služabnikov, kočij pa skoraj ni bilo, ker je ulica v zgornjem delu postajala vse ožja in ožja in se izgubljala med čedalje bolj stisnjenimi hišami na Griču. Za daljše poti je bilo treba stopiti do najbližje postaje podzemeljske pri Zmajevem vodnjaku. Metró je imel med vsemi prevoznimi sredstvi v mestu nedvomno prednost: ni se odlikoval le s hitrostjo, ampak je potniku nudil tudi izvrstno orientacijo, kakršne v zapletenih labirintih nešteti ulic in uličic nikoli ne bi mogel imeti. Ravne ulice so bile zelo redke, večina jih je bila zavutih, nekatere celo krožne, verjetno ne brez posebnega namena. Pri takšni urbanizaciji je imela podzemeljska monopolen značaj, kar je Gospodarju ustrezalo.

Jon je stopal po ulici s hitrimi, trdnimi koraki. Jutranji sprehod od doma do podzemeljske ga je že mnogokrat, ko se je prebudil iz težkih sanj, osvežil, ga navdal z optimizmom, ki bi ga lahko izrazil približno takole: že res, da so sanje čedalje hujše in da je to, kar imenujemo resničnost, vse bolj zastrašujoče in nerazumljivo; že res, da mi lahko storijo marsikaj hudega, ne da bi se mogel kam pritožiti in si kje poiskati zaščito; že res, da je vsako jutro lahko zadnje — vendar pa mi nihče ne more vzeti tega, da v tem trenutku *sem*, da

živim *zdaj*, zbran med obema svojima rame-
noma, *zdaj*, ko s polnimi pljuči vdihavam težak,
milijonkrat predihan mestni zrak; nihče mi
ne more vzeti tega občutka, da stopam po
ulici, spravljen nekje zadaj za očmi, sredi med
obema ušesoma, skrit v neki prostorsko ne
povsem opredeljivi notranjosti, in iz sebe ven
gledam neznane obraze mimoidočih in poslu-
šam šumenje mesta. Kar je zares moje, mi
lahko vzamejo le, če me ubijejo, takrat pa je
tako vseeno . . .

Kljub življenjskemu optimizmu, ki ga je
obhajal na jutranjih sprehodih, pa navduše-
nje nad nepreklicnim SEM ni trajalo dolgo,
kaj kmalu se je zavedel, da bi se težko takole
trkal po duši, če bi ga zbudili sredi noči in
mu z močno, slepečo lučjo posvetili naravnost
v obraz, kakor so počeli v ustanovi. Če česa
ne bo pozabil, ne bo tistih dni, ko se je, na
balin ostriženi povratnik, vrnil iz ustanove in
je ves zmeden, čeprav »socializiran« (tako je
pisalo v odpustnici) taval naokoli kot pretepen
pes, boječ se vprašati, koliko je ura. V samotnih
večerih, ko so družine za zagrnjenimi okni se-
dele ob večerji, se je Jon kot izgubljena senca
plazil ob zidovih starih hiš. In vendar je bil
zdaj tu, še vedno z dvignjeno glavo, s čvrstim
korakom, star trideset let (kakor je prebral na
svoji izkaznici), še vedno samosvoj. Zaporo
spominom iz prejšnjih življenj je postavil Go-
spodarjev ukaz. Gospodar ni hotel, da spomini
prodrejo na plano kakor tolpa neznanih po-
šasti, kot krdelo zlodejev, ko nastane razpoka

v lupini pekla, ali kakor jata angelov, ko nastane razpoka na modrini neba. Gospodar je hotel le to, da podložnik izvrši, kar mu je ukazano.

Jon se je ustavil v kavarnici, da bi spil skodelico kave in pojedel kokosov rogljič. Točilni pult je bil postavljen kar pred vhodom v lokal, da ni bilo treba opravljati nadležnih formalnosti tistim mimoidočim, ki so si zaželeli kaj spiti ali pojesti kar stojijo. Pod kaktusovo zaveso je stala ozka miza z barskimi stolčki, obrnjenimi proti ulici, tako da je bilo ustrezno tudi gostu, ki se je hotel usesti. Vsekakor je bil to zgleden lokal, lastnik je nekdanj imel sladoledarski voziček (o čemer je pričala fotografija iz tistih časov, obešena na steno), zdaj pa je postal ugleden in bogat meščan. Tudi tokrat si je Jon zaželel kokosov rogljič, vendar rogljičev danes niso imeli. Vzel je samo kavo, vsul ščepec sladkorja, plačal 30 par in se obrnil k mizi pod kaktusi, da bi se usedel.

Edini prost sedež je bil pri človeku, ki ga je Jon poznal iz hiše: stanoval je v tretjem nadstropju, zjutraj ga je včasih srečal na stopnicah, verjetno se je možak vračal domov iz kake nočne službe, saj je bil že ob tej dopoldanski uri oblečen v temno obleko s kravato in z zlatimi manšetnimi gumbi. Če si s pogledom za trenutek obstal na njegovem obrazu, si začutil, da iz potez, ki so bile malce mehkužne, kakor pri starikavem otroku, veje nekakšen brezoseben hlad, kot da bi jih bilo izpralo dolgotrajno deževje. Poštirkana srajca

se mu je zarezala v tolsti vrat in vedno se je držal nekako potuhnjeno, izmikal je oči, tako da Jon ni nikoli ujel njegovega pogleda. Tudi govoril z njim še ni nikoli, čeprav je sosed ob vsakem srečanju na stopnicah nekaj zamrmral v pozdrav. Jon takšnih ljudi ni maral, ta sosed — pisal se je Madhuk — ga je spominjal na stalno izmikajoče se oči dušebrižnikov v ustanovi in že nekajkrat se je vprašal, ali ni morda Madhuk kak dušebrižnik ali vsaj psihotehnik. Zato je tudi zdaj, s skodelico kave v roki pomislil, da je najbolje, da kavo popije kar stoje. Prav v tistem hipu pa se je možak ozrl in zagledal Jona, tako da bi bil poskus izognitve preveč očiten. Kljub vsemu bi bilo morda zanimivo zvedeti, kdo je ta človek. Zato je Jon šel k mizi, položil nanjo skodelico in časopis in prisedel.

»Dobro jutro!« je pozdravil.

Madhuk je nekaj zamrmral v odgovor, ne da bi dvignil pogled in še naprej srebal kavo ter pri tem gledal na nasprotno stran ulice, kjer so ljudje čakali v vrsti pred pekarno, da bi dobili še svež panekal. Jon je v sebi sklenil, da se ne bo več menil za soseda, ki se očitno ne namerava pogovarjati, zato je odprl časopis in začel mešati kavo. Tedaj pa je Madhuk brezbrizno in zaničljivo, kakor da bi govoril o španski vasi, nenadoma rekel:

»Sovražim te, Jon Ešmun!«

Jona je to tako osupilo, da mu je kavna žlička skoraj padla iz rok. Pogledal je soseda, prvič se je od blizu srečal z njegovimi ma-

limi, potuhnjenimi očmi, v katerih je razbral sovražen posmeh. Še preden je utegnil kaj reči, vprašati, zakaj ga sovraži, kaj mu je storil, je Madhuk pograbil svoj klobuk, vstal in se napotil po ulici navzgor. Jon je za hip upal, da se bo sosed obrnil, da je vse skupaj le neslana šala, s katero hoče ta čudak napraviti vtis, ko se s kom na novo seznanil, vendar se Madhuk ni obrnil. Hitel je naprej, Jon je stekel za njim, saj mora dobiti kako pojasnilo, zakaj ga ta človek sovraži. Odkod ga pozna in celo tika? Kaj mu je storil žalega? Takrat pa je tudi Madhuk stekel, kakor da bi začutil, da mu Jon sledi, ulica je bila polna pešcev in kolesarjev, ki so hitečemu zapirali pot, razdalja med Jonom in Madhukom se je večala, ko pa je Jonu za nekaj trenutkov presekala pot še težka kočija, ki se je kdove zakaj znašla tam prav v času največje gneče, je soseda zgubil spred oči ter zadihán in zbeگان obstal.

Do hiše, kjer sta oba stanovala, ni bilo več daleč, zato je Jon nemudoma sklenil, da stopi gor in pozvoni pri sosedu, naj ga stane, kar hoče. Če ga še ni doma, ga bo že počakal. V Jonu se je nabirala jeza: kdo pa je pravzaprav ta zoprni neotesanec, da bi se ga bilo treba bati! Mu bo že pokazal za »sovražim te«! Tudi sam sovraži take tipe...

Razburjen je prišel do vrat domače hiše, ki jo je zapustil pred dobre četrte ure. Planil je v vežo in v ihti skoraj pozabil na vhodni Gospodarjev terminal: preskočil je že nekaj stopnic, ko pa se je spomnil, da se mora

predstaviti, se je vrnil ter zrecitiral svoje podatke v ekran. Tedaj se je zgodilo nekaj nezaslišanega: prižgala se je rdeča luč! Jon ni mogel verjeti očem: v njegovem lastnem domu, kjer živi že leto dni, morda pa tudi več, mu Gospodar prižiga rdečo luč!? Kaj takega! Kam pa bo sploh šel spat, če ga Gospodar lepega dne ne bo več pustil domov? Misleč, da je zaradi razburjenja povedal napačne podatke, je ime, priimek in osebno številko še enkrat ponovil, toda zaman. Nekaj trenutkov je razmišljal, ali naj prekrši zakon in gre naprej rdeči luči navkljub, saj ga fizično pravzaprav nihče ne zadržuje, toda prišel je do sklepa, da to nima smisla — zakaj bi zaradi nekega tepca postavljaj življenje na kocko? Mar naj zaradi nekega hudobnega Madhuka tvega, da ga pošljejo v zapor ali celo znova v ustanovo? Poleg tega se je domislil, da Gospodarjeva rdeča luč verjetno nima nič skupnega z Madhukom, marveč ga je Gospodar ustavil preprosto zato, ker zdaj ni čas za vrnitev domov, ampak čas za odhod v službo k piramidi. Ta misel ga je malce pomirila. Ko je pogledal na uro, je ugotovil, da zamuja vsakdanjo pot za skoraj četrto ure, kar pa še ni nič tragičnega, če bo imel srečo v podzemeljski in mu ne bo treba dolgo čakati na vlak. Nekoliko poklapan, vendar pa odločen, da se ne bo več žrl zaradi takih neumnosti, zanje bo še čas, da si jih razjasni pozneje, se je znova napolnil navzdol po Ulici visečih kaktusov. V jutranji optimizem, ki ga je navdajal pred srečanjem

z Madhukom, pa so se zarezali tesnobni spomini. Pred očmi so mu vstajali prizori, ki jih je pred letom dni doživel, pred odhodom iz ustanove...

ČAKAL JE NA PREGLED pred vrati ordinacije, v kateri je nadzorni dušebrižnik sprejemal tiste kliente, ki so vložili prošnjo za odhod domov. Čakalnica je bila polna ljudi, moških in žensk, starih in mladih, nekateri so bili skoraj še otroci. Šepetajoč so se pogovarjali med seboj, ostriženci (moški na balin, ženske »na krtačko«), in s strahom pogledovali v vrata, za katerimi je dušebrižnikova tajnica klicala tiste, ki so prišli na vrsto. Jon je čakal že kake štiri ure. Čeprav je bilo stolov dovolj, ni mogel ves čas sedeti, stopal je gor in dol po čakalnici in se včasih ustavil pred oknom. Razen nekaj mimogrede izrečenih vljudnostnih besed ni govoril z nikomer. Le kake tri ali štiri kliente je na videz poznal iz trakta, večino je videl prvič. Ustanova je bila, po vsem sodeč, velikanska. Nekateri klienti so se v dolgovernih in večinoma povsem izmišljenih pogovorih, za katere je bilo na voljo dovolj časa, celo ponašali s tem, da je ta ustanova ena izmed največjih in najsodobnejših v mestu.

Jon je spet stopil k oknu. Zunaj se je bleščalo lepo jesensko jutro. Oprijel se je železnih rešetk in gledal zelenje pod seboj. Ordinacija je bila v drugem nadstropju. Dvo-

rišče pred tem traktom je prekrival bel pesek, po njem se je v jutranjem soncu sprehalo nekaj klientov. Ostre sence so se risale na pesku kakor stare nerazvozlane pismenke. Dama v dolgi obleki s krinolinami je počasi vrtela senčnik nad glavo. Jon jo je prepoznal, v ustanovi so ji pravili Paloma. Začudil se je, da je ta ženska še tukaj; slišal je, ko so pravili, da jo je že pred časom izvlekel neki vezir in da je nato zunaj že prvi dan napravila samomor. Morda ji je samomor spodletel. Toda govoric je bilo med klienti mnogo in ni jim kazalo kaj prida verjeti. Na klopi pod mangovim drevesom je sedel star mož s sivo brado in krmil ptiče. Malce bolj daleč, pod sosednjim traktom, je čemelo nekaj kočij. Dušebrižnik v beli halji je hitel čez dvorišče in zginil med drevesi v parku. Park, ki se je raztezal tja do visoke železne ograje, za katero so pravili, da je v njej elektrika, je bil svetlo zelen, cvetoč, prosojen. Prejšnji teden je močno deževalo, prek mesta je prihrumel prvi monsunski val, zdaj pa se je spet jasnilo in cvetovi so se razpirali v nebo. Lističi so trepetali v vetru, nad robovi krošenj so plavali beli kopasti oblaki, predstraža prihajajočega deževja. Žarki so prodirali skozi veje in risali na travi med drevjem svetle pege. Na obzorju so se dvigali goli, skalnati, nekoliko rdečkasti hribi, onstran katerih naj bi se začenjala velika puščava. Jonu se je zazdelo, da tam daleč, na drugi strani ograje, na trgu med hišami skupina dečkov igra nogomet.

Velik ptič, menda vran, je pristal na okenski polici in udarjal s krili...

Na koncu hodnika, ki je povezoval stopnišče in čakalnico, se je zaslišal blazen krohot, ki je tuje padel med šepetanje čakajočih. Jon se je obrnil od okna in se znova usedel na stol, na katerem je sedel prej. »Spet so pripeljali nekega novega,« mu je šepnil moški srednjih let, ki je prav tako čakal na sprejem pri nadzornem. Jon je pokimal in se prepustil počasnemu kapljanju časa. Slednjič je prišel na vrsto. »Jon Ešmun!« je poklicala tajnica, »na vrsti si.« Težko pričakovana vrata v ordinacijo so bila odprta in Jon je vstopil. »Tukaj je tvoja dokumentacija,« je rekla tajnica in mu s strogim, uradnim izrazom podala šop papirjev. Oblečena je bila v svetlo modro uniformo, kakor vse administrativno osebje ustanove, dušebrižniki in psihotehniki pa so nosili bele uniforme ali so si čez civilno obleko navlekli bele halje. Tajnica je stresala košate črne lase, ki so jo že na prvi pogled povzdigovali nad nesrečno klientelo. Vneto je izpolnjevala nekakšen formular, medtem ko je Jon čakal z dokumentacijo v roki, misleč, da mora dobiti še neke liste ali napotnice. — »No, kaj še čakaš, Jon Ešmun?« ga je vprašala, ne da bi dvignila pogled s formularja. »Pojdi no že h gospodu nadzornemu, tam!« Tudi tikanje je veljalo za del terapije, Jon se je tega že navadil. Kar čudno se mu je zdelo, ko je pomislil, da ga bojo neznanci, če bo prišel ven, spet vikali. Stopil je torej do oblazi-

njenih vrat, ki jih je pokazala tajnica, in pritisnil na kljuko.

Nadzorni dušebrižnik je sedel za veliko hrastovo mizo, obloženo s papirji. Poleg njega je na kovinskem podstavku tičal Gospodarjev terminal, velik kakor običajen televizor. Tačas je bil ekran teman. Jon je zaprl vrata, stopil nekaj korakov in se ustavil pred dušebrižnikovo mizo, na katero je položil mapo z dokumentacijo. Potem se je postavil v držo »Mirno!«, kakor so predpisovala pravila vedenja v ustanovi. »Na mestu voljno!« je navajeno rekel dušebrižnik, vzel k sebi uradne spise, si nataknil očala in se zatopil v branje. Jon si je medtem ogledoval sobo, tu je bil prvič, s tem dušebrižnikom tudi še ni imel opravka. Ko se je obrnil, ga je malce presenetilo, da je zadaj v kotu zagledal še psihotehnika: tja se je potuhnil, prav v kot, verjetno zato, da bi čim manj motil dušebrižnika, sedel je ob nekakšni omari, polni uric, lučk, kazalcev in gumbov ter bral ilustrirano revijo, naslanjajoč se na mizo, pokrito z belo rjuho, ki je bila verjetno predvidena za to, da se nanjo uleže klient med preiskavo duševnih procesov.

Svetloba je prihajala skozi visoko, zamegljeno okno in odsevala na dušebrižnikovi gladki, okrogli pleši. Kmalu bo kakor mi drugi, je pomislil Jon. Muhe so obletavale majhen, ebenovinast kipec nekega zulujskega bogca; dušebrižniki sicer niso verjeli v boga, pač pa so častili obredno folkloro. Zadnja stena ordinacije je bila zatrpšana z ogromno omaro, polno

starih, orumenelih knjig; toliko knjig na kupu je povprečen podložnik videl samo še v ustanovah, čeprav so mu bile tudi tu nedostopne, pa tudi dušebrižniki so jih očitno bolj malo brali, saj so bile zanemarjene in zaprašene. Vrh knjižne omare je stala nagačena sova in zrla dol s steklenimi očmi.

Nadzorni dušebrižnik je pozorno prebral le prvo stran, drugo je samo preletel, nato je pričel listati stran za stranjo, kajti dokumentacije je bilo veliko. Njegove oči so mišje mežikale za naočniki. Na ramenih bele halje so se mu svetili trije zlati trakovi; četudi Jon ni bil natanko posvečen v skrivnosti ustanovske hierarhije, je po teh našitkih vedel, da stoji pred veliko živino. Ta je še vedno kimala, pregledujoč spise, potem je začel nekaj preštovati na prste in mrmrati: »Prejel trideset ekatejev ... kar dobra doza.« Končno je dvignil pogled, odložil očala in naglas rekel Jonu:

»Si zdaj čist?«

»Mislim, da sem, tovariš nadzorni,« je pokimal Jon.

»No, ti samo misliš, mi pa bomo preverili,« je rekel dušebrižnik in naročil psihotekniku, naj pripravi delta test, diferencialno sliko vseh parametrov. »Pa pohiti, Žan,« je dodal, »kmalu bo malica.« Psihoteknik Žan je Jona popeljal k aparaturi, ga položil na mizo in mu na obrito glavo poveznil nekakšno čelado, iz katere je k aparaturi vodil snop žic. »Ne boj se, ne bo nič bolelo,« je rekel in se rahlo nasmehnil; to je Jona pomirilo. Spominjal se je

zadnjega ekateja in strašnih muk, ki jih je takrat doživljal. — Tokrat ni čutil ničesar. Na robu vidnega polja je zaznal, da nadzorni dušebrižnik kadi in gleda Gospodarjev terminal, po katerem so se risale zapletene krivulje in vrstili nekakšni dolgi spiski, ki jih Jon od daleč ni mogel razbrati. Šele čez čas mu je šinilo v glavo, da tisti vzorci na ekranu pravzaprav odslikavajo njegove misli. Ob tem spoznanju so svetleče figure še živahneje zaplesale, Jon je pomislil, da to zanj verjetno ni dobro in se je skušal prisiliti, da ne bi mislil na nič razburljivega. Zazrl se je v sovo na vrhu omare, srepo ga je gledala in tisti hip se mu je zadelo, da mu njene steklene oči vidijo v dno duše... Tedaj je dušebrižnik psihotehniku Žanu ukazal, da je dovolj, in vzorci na ekranu so zginili. Jon se je prestrašeno dvignil, misleč, da ga je polomil s tistim, kar je občutil ob sovinem pogledu. Nadzorni pa mu je podal mapo z dokumentacijo in suho rekel: »Dobro, Jon Ešmun, za zdaj si čist. Odpuščen boš. Zglasiti se moraš še pri dežurnem socialnem delavcu, da te seznanijo z novim bivališčem in delom. Vendar se varuj! Pazi, da te spet ne premamijo čustva. Absolut s tabo!«

TAKO SE JE JON znova vrnil v svet. Zdaj, ko je po letu dni hitel skozi množico ljudi po Ulici visečih kaktusov, se mu je zdelo, da je doživel tisto 'prebujenje' v ustanovi že davno, toda spet ga je zazebló v duši, ko se je

spomnil tistih dni. — Kakšno zvezo ima sosed Madhuk z vsem tem? se je spraševal. Kako sploh ve za moje ime? Za priimek že, saj je napisan na vratih pa na poštnem nabiralniku; tudi jaz vem, da se on piše Madhuk. Toda za ime — kako je vedel za ime? Je kdaj prisluškoval, ko sem se predstavljal pred terminalom?

Med tem tuhtanjem je prišel do konca ulice, do Večne poti, ki je obkrožala park. Prav oddahnil si je, ko je ušel iz uličnega vrveža in so ga sprejela medse mogočna stara drevesa. Zazdela so se mu kakor starejši bratje. Ptičje petje je prihajalo nekje iz zelenja in tedaj se mu je nenadoma razsvetlil spomin...

V SPOMINU je oživel tisti čas — bilo je že davno — ko so Jona na popoldanskem sprehodu skozi L...sko četrt zvoki orgel zvalili v katedralo. Mimo beračev, ki so posedali na stopnišču pred fasado in so se mu zazdeli kot nekakšni vratarji, katerim je treba plačati vstopnino za obisk svetega hrama, se je napolnil h glavnim vratom. Zimsko sonce je z bleidimi, že skoraj večernimi žarki sijalo na negibne, v beli kamen vklesane obraze svetnikov, visoki in nedostopni so stali na obeh straneh portala. Jon je potisnil velika bronasta vrata, pravzaprav le manjši del pravih vrat, namreč tistih, ki so jih odprli samo ob največjih slovesnostih in so segala gor do reliefa poslednje sodbe. Vrata so se vdala nenavadno voljno za svojo velikost: odprl bi jih tudi šibak starček ali otrok, ki gre prvič k obredu.

Velikanski prostor katedrale, temačen, nekoliko zelenkast, zgoraj ožarjen s poslikanimi okni, spodaj s plameni sveč, je kakor nebeški

plašč sprejel vase Jona. V trenutku prestopa iz zunanjega v notranji prostor ga je spreletel občutek, da pravzaprav ne vstopa v notranjost, temveč v neko drugo, od prejšnje ločeno zunanost. Zazdelo se mu je, da katedrala zajema prostor vase, da se ne podreja njegovim zunanjim zakonitostim, marveč mu te zakonitosti določa. Ni samo stala v prostoru, temveč je omogočala, da prostor sploh je. Vstop v njen hladni, zelenkasti mrak je presenetil: običajno živimo v prepričanju, da je prostor kot posoda sveta en sam (vsaj v območju tega, kar nekoliko ponesrečeno imenujemo realnost) — namreč prostor, ki ga začrtujejo mesto, pušča-va, hribi na obzorju, zemlja, sonce, zvezde ... Zdaj pa sta bila naenkrat kar dva takšna prostora, drugi prav tako realen in hkrati nič manj vseobsežen od prvega, čeprav bi tisti, komur je več do dejstev kakor do resnice, laže izmeril z vatlom notranjost katedrale kakor notranjost sveta.

Jon je obstal v tej drugi zunanosti, pred gozdom stebrov, ki so se zgoraj, v križastih obokih kakor velikanska drevesa prepletali z usločenimi vejami, z zašiljenimi loki kamnitih reber. Sklepni akord orgelskega preludija je odmeval med oboki in se zgubljal v skrivnostnem mraku stranskih ladij. V katedrali je potekala služba božja. S počasnimi koraki se je napotil vzdolž glavne ladje h klopem, v zadnjih vrstah je bilo še nekaj prostora; sklenil je, da se usede in počaka na naslednji orgelski odlomek, čeprav ni imel namena — pa tudi znal ni

— sodelovati pri obredu. Zdelo se mu je, da bo manj motil vernike, če bo sedel na klopi, kakor če bi hodil naokrog in si ogledoval katedralo ali pa stal zadaj, kot da bi imel slabo vest.

Zakaj je opravljanje takšnega ali drugačnega rituala potrebno za vero v Boga? se je spraševal Jon. Nekaterim ljudem je to klanjanje in povzdigovanje poleg zgodbic o svetnikih in prerokih morda celo edina vsebina vere. Toda, mar ne bi bilo tudi v primeru, če so vse zgodbice vseh religij le človeške izmišljotine, mogoče ali celo nujno verjeti v Boga? Kaj niso zgodbice in opravila samo ključi, ki odpirajo različne vhode v nebeško kraljestvo? Ali pa kakor različni jeziki, ki kažejo isto pot? je premišljal Jon. Po drugi strani pa se mu je zazdelo, da o »najvišjih stvareh« razmišlja kakor tujec, ki je padel na zemljo z nekega drugega sveta. Ljudje so se večinoma krčevito oklepali svojih zavetišč, svojih težko priborjenih resnic in resničic, Jonu pa se je vsaka misel začela izmikati, brž ko je začel vanjo verjeti bolj kot v druge. Bežeče sence so bile, njegove misli, segale so druga čez drugo in drsele nazaj v temo, iz katere so se rojevale.

Odgnal jih je, misli na Boga s stotimi obrazi, in si začel podrobno ogledovati katedralo. V enem samem, enovitem pogledu je ne moreš zajeti cele, si je rekel: in prav v tem je njena božja narava. Človeškemu očesu se vedno prikazujejo le posamičnosti, posamezne ravni prostorskega dožemanja, celota pa

ostaja nezavedna, odsotno navzoča. Jon je s pogledom drsel od ene traveje k drugi, proti svetlečim modrim angelom v apsidi, pa spet nazaj po stropnih obokih glavne ladje, zgoraj sklenjenih kamnitih vejah, in se spraševal, kdo so sploh bili tisti, ki so znali to zgraditi! Ekstaza čarobnega prostora ga je dvignila in povlekla naprej, približal se je oltarju, tako da je že lahko razložil svečenikove besede, in ko je opazil, da so se verniki začeli ozirati in ga očitajoče gledati, se je spet usedel.

Svečenik je pripovedoval zgodbo o dečku, ki si je želel spoznati najvišjo resnico. Deček je opazoval očeta, ki je žrtvoval svoje premoženje kot daritev na oltarju, vendar ga pri tem ni vodila želja po nebesih. Sin je takole razmišljal: bedno žrtvovanje krav, ki so že prestare, da bi dajale mleko, in prešibke, da bi mulile travo in pile vodo, gotovo vodi v svet žalosti! Deček je sklenil, da bo žrtvoval sebe samega, in vprašal očeta: »Oče, komu pa boš daroval mene?« Vprašal je enkrat, dvakrat, trikrat, nato pa mu je oče jezno odvrnil: »Smrti te bom dal!« In deček je rekel: »Na čelu mnogih hodim, hodim sredi med mnogimi; kakšno bo delo Smrti, ki mora biti danes storjeno skozme?« Šel je k Smrti, tri noči je čakal pred vhodom v njeno kraljestvo, tretjo noč pa ga je Smrt sprejela in mu za nagrado, ker je bila njegova vera tako močna, ponudila, da mu usliši tri želje. Najprej si je deček zaželel, da bi se očetova jeza pomirila in da bi se živ vrnil k njemu; nato si je zaželel, naj mu

Smrt pokaže, kako se prižge sveti ogenj, ki vodi v nebesa; in tretja želja, ki jo je Smrt izpolnila težje, kakor da bi bila dečku podarila ves svet, je bila želja po popolnem spoznanju, po razodetju zakona karme.

Kako čudovita zgodba! se je razveselil Jon. Zrl je v visoka okna, zdaj so sijala v rdečem siju kakor požar na nebu... Nenadoma se mu je pogled ustavil na enem izmed stebrov, ki so nosili obokani strop; zazdelo se mu je, da se na ozki polici med stebri nekaj premika. Morda tam gnezdijo netopirji, si je rekel, ali pa je kak ptič. Ni mogel razločno videti, ker je bilo tisto precej daleč in visoko, pod križnim obokom glavne in prečne ladje. Čez čas, ko se je malce navadil na daljavo, je videl, da je žival precej nemirna. Kmalu mu je bilo jasno, da gre za ptiča, saj je zaprhutal s krili. Pa še precej velik ptič je, menda vran ali kaj, je pomislil Jon: na čudnem kraju se je ugnezdil, verjetno je zašel v katedralo in ne zna več ven.

Znova so se oglasile orgle. Glasba se je začenjala tiho, skoraj neslišno, z globokimi toni velikih piščali, katerih zven bolj občutiš s celim telesom, kot ga slišiš z ušesi. Sprva je tlela kakor žerjavica, ki se kdaj pa kdaj razgori, da iz nje za hip buhne plamen, postopoma pa se je razraščala v velik ogenj, v silen vihar, kjer so toni besneli kakor divji duhovi. Pozneje se je vihar spet pomiril in sledila je spevna, melodična romanca, zavela je skozi stebre kakor pomladni veter, ki osveži in po-

mladí dušo. Jon se je veselil glasbe, hkrati pa je še vedno gledal, kaj počne ptič zgoraj pod oboki; ob nekem dolgem zvočnem vibratu, ki je prihajal iz ozadja, nekaj časa ostal v ospredju in zopet izginjal v tišino (kakor ptič preleti nebo), je Jona prešinil spomin na sanje, na davno, pozabljeno doživetje, doživetje resničnejše od sanj, zakaj spomin je zatrjeval, da je bila to resnična, »tosvetna« izkušnja. Zaprl je oči, da bi čimbolj natančno obnovil tisti prizor...

GORSKI VRHOVI so se dvigali pred njim, ko je potoval v deželo, kjer se rojeva sonce. Pristal je med travami, ki so valovile v blagem, opojnem vetru. Beli oblaki so polzeli čez modre tolmune neba, sončni žarki so se bleščali v kapljicah jutranje rose. Travniki so segali prav do roba gričev, ki se je kakor ogromen zemeljski val zaganjal navzgor, k nebu, soncu in oblakom. Dvignil se je in začel leteti s počasnimi, dolgimi nihaji kril. S kljunom je rezal gost zrak, poln pomladnih vonjev in brenčanja tisočerih žuželk. Prepuščal se je zračnim širjavam, zrak je šumel pod krili, razdajal se je sončnim žarkom, ki so ob dotiku z zemljo zaplameneli v zublje trav. Makovi cvetovi so kakor rdeči utrinki bežali mimo, med njimi so se zasvetile plavice, modri glavinci, vijolične penuše; regratove lučke so sejale svoja padalca vse naokrog. Začel se je dvigati v širokih spiralah. Včasih je zanihal in

lovil ravnovesje zaradi nenadnega sunka vetra. Prikazala se je vasica, ducat majhnih hiš, zbranih okrog cerkvice s šilastim zvonikom, potopljena med travnike in gozdove.

Više, vedno više!

Letel je že tako visoko, da je beli grm, pri katerem se je začel dvigati, postal majhna, komaj vidna pičica na preprogi travnikov. Gledal je venec gora pred sabo in zazdelo se mu je, da je za njimi še en greben: da! da! — tam čez je še višji zemeljski val, ki se zaganja k nebu... Potem se je spet spuščal, jadral z razpetimi krili, letel v smeri gorskega grebena z dolgimi, počasnimi zamahi, nizko nad travnikom, nad pokrajino zajcev, kjer je raslo grmičevje, posejano v manjših temnejših skupinah po pobočju. Do grebena nimam več daleč, si je rekel, ponekod iz zelenih planjav že gledajo skalne čeri. Glej, glej! Tu gnezdijo tudi drugi ptiči. Nad skalnim otokom se dva borita z vetrom... A ni se napotil k njima, zakaj všeč mu je bil samotni let, s soncem kot edinim vodnikom, zato se je dvigal dalje, k vrhu gorskega grebena, kjer je stal osušen viharnik, mejnik dveh pokrajin. Zadnji zamahi pred skalnim robom so bili najtežji, močan veter je skoraj do bolečine rezal v krila. Sklenil je, da pristane in se oddahne. Napel je vse sile, da je dosegel rešilno drevo in se oprijel rogovile, visoko na valu zemeljskega oceana, sredi vetrov in oblakov.

Na drugi strani grebena, kamor se je zdaj razprl pogled, se je skalno pobočje spuščalo

v vrtoglavo globino. Po dnu doline, porasle z gozdovi, je tekla reka, obdana z belim pasom obrežnega proda. Daleč onstran zračnih planjav se je dvigal nov gorski greben, višji in mogočnejši od tega tu. — V tej dolini še ni dežele, kjer se rojeva sonce, si je rekel ptič Jon: moj cilj je še dlje! In spet je razprl krila, sprva je šlo težko, sunki vetra so udarjali zelo močno, da so ga skoraj vrgli med skale, ko pa se je spustil nekoliko nižje ob pobočju, so ga znova zajele milejše sape in ga odnesle naprej. Oblaki so se kopičili na nebu, vse gostejši in težji so postajali in kmalu so padle prve dežne kaplje.

JON se je zdrznil, zavedel se je, da so orgle utihnile. Zvoki velikih piščali so odmevali v zelenkastem mraku in se zgubljali med stebri. Služba božja se je bližala h koncu. Verniki so drug za drugim stopali iz klopi, se priklanjali pred oltarjem in odhajali srečni in potešeni. — Kaj pa ptič!? — je prešinilo Jona, da je malone kriknil. V tem trenutku je z grozo dojel, da ga v katedrali čaka smrt; ujel se je v njeno nebeško lepoto in nikoli več ne pride ven. Jona je zmrazilo: lepota je postala hudobna. Pogledal je navzgor k obokom, na prejšnjem kraju ptiča ni bilo več, vendar ga ni dolgo iskal: zdaj je krožil pod obokanim stropom visokega kora, poletel je k oknu, k mogočnemu angelu z mečem, ognjeno žarečemu v temno rdeči svetlobi, nekaj časa je frfotal

ob barvnem steklu, ko pa je videl, da tudi tam ni izhoda, je spet zakrožil pod oboki in po nekaj krogih odletel čez glavno v prečno ladjo, tako da je zginil Jonu spred oči. Jon je planil na noge in se pognal proti prečni ladji, da bi videl, kaj počenja ptič. »Moram mu pomagati, moram ga rešiti!« si je govoril. Odvračal je pogled od ljudi, ki so prihajali od oltarja. Kako morejo biti tako blaženi? Kaj ne vidijo brezupnega boja za življenje zgoraj nad sabo? ... Ko je Jon spet zagledal ptiča v prečni ladji, se je ujetnik zaganjal v bleščeča barvna okna velike rozete, ki je sijala v večernem soncu kakor zlovešč dragulj. Nekaj časa je nemočno stal in strmел v črna krila, ki so udarjala ob steklo. Potem je sklenil, da stopi do svečenika in ga poprosi za pomoč. Morda bi se dalo kje zgoraj odpreti kako okno ali ukreniti kaj podobnega, da bi se ptič rešil? ... Približal se je oltarju, kjer je svečenik še vedno blagoslavljal, in ga skušal nagovoriti, kazaje z roko k rozeti. Svečenik ga je s komaj vidnim, toda odločnim gibom odslovil in pokazal na manjša vrata zadaj za stebri. Jon je pohitel tja. Vrata so bila odprta, potrkal je in vstopil.

V mračni sobi, polni starih slik in masivnih, iz temnega lesa izrezljanih omar, je našel moškega, oblečenega v večerno obleko z zlato svetlečimi se gumbi, ki je ravno pospravljaj kelihe v stekleno vitrino in z nejevoljnim obrazom pogledal prišleca. »Ste vi mežnar?« je vprašal Jon. »Ne,« je odvrnil

možak, »samo včasih pomagam gospodu pri opravkih. Kaj pa bi radi?« »V katedralo je zašel ptič, precej velik je, zdaj se zaletava v okna in ne more ven,« je hitel razlagati Jon. »Ah, ptič!« se je oni skoraj razveselil. »Da,« je rekel Jon, »nekaj bi bilo treba storiti, ali bi morda vi...« »Madhuk, kar tako mi recite...« ga je prekinil možak. »Me veseli, gospod Madhuk... jaz sem Jon Ešmun, mislil sem, ali bi vi morda...« »Seveda, seveda!« se je možak še bolj razveselil, njegove skrivajoče se oči so kar zaživele, ko je slišal za Jonovo ime; zvedavo ga je premeril od nog do glave in na ustnicah mu je zaigral komaj opazen, toda nedvomno porogljiv nasmeh, tako da je Jon pomislil, da je temu človeku od nekod že znan... »Seveda, takoj bomo uredili, Jon, takoj ko bo služba božja končana. Med službo božjo ni dobro vznemirjati ljudi. Sicer pa ni ne prvi ne zadnji, ta ptič. Ha, komaj spravim fračo na varno, pa jo moram že spet vzeti iz omare.« »Fračo?« je vzkliknil Jon, »kaj pa boste počeli s fračo?« Madhuk se je zasmel, zdaj že z očitnim porogom: »No, Jon, saj nisva več otroka, tudi ti — če dovoliš, da te tikam — nisi več otrok, da bi tako spraševal. Kaj si pravzaprav mislil, da bom storil s ptičem? Da ga bom rešil, kaj? Nikar se ne sprenevedaj, saj sam veš, da je to nemogoče. Okna se ne odpirajo, leteti za njim ne moreva, pustiti pa tudi ne, da bo razbijal vitraže, to vendar ne gre...« Jon je čedalje bolj zgrožen poslušal. Tudi vsiljeno tikanje mu je bilo prav mrzko.

Skušal je ugovarjati: »Saj ni še nobenega razbil! Če ga ne mislite rešiti, ga pustite vsaj pri miru, morda pa si kljub vsemu sam najde izhod skozi glavna vrata ali kje drugje.« »To je nemogoče,« je Madhuk zmajeval z glavo, »če ga pustimo, bo prej ali slej padel in obležal na kakem neprimernem kraju, pred oltarjem, na koru ali kje drugje. Boljše je s fračo, verjemi mi.« »... Pa ne boste zadeli vitraž, če boste merili na ptiča?« »O, ne, seveda ne! Toliko se že spoznam na ta posel. Resnično ti povem, Jon: ni ne prvi ne zadnji. Če te peče vest, vprašaj gospoda. Tudi gospod vejo za to in nimajo nič proti, saj večkrat pravijo, da večnost ljubi sadove časa. Pravijo, da so to prebrali v neki knjigi. Zadnjič, ko sem enega sklatil na tla, sem gospodu rekel, da sadovi cepnejo dol kakor gnile hruške, drevo pa ostane. Gospod so se razjezili, češ da govorim ko sam nečisti, ptiča pa so vendarle pojedli. Tako je to, ha ha! Ponekod imajo gospodje prave pojedine... Kaj ti je, fant? Ti je slabo, kaj?«

Jon je odkimal, čeprav se mu je vrtelo v glavi; iz tega človeka sta prav vrela hudobija in sovraštvo, zato je kar odšel. Služba božja je bila končana, ljudje so zapuščali cerkev. Dve postavi v črnem sta ugašali sveče, tudi svetloba zgornjih oken je vse bolj bledela, v veliko katedralo se je spuščal mrak. Jon je spet zagledal črna krila, krožila so pod oboki. Utrujen je obsedel na klopi nedaleč od oltarja, kjer je gorela večna luč, in zazrl se je

vanjo. — Kako naj ptiču pomaga? Naj si z vso močjo svoje duše želi, da bi se ptič spustil dol k njemu, da bi ga lahko na roki odnesel ven? Čeprav so že mnogi omahnili na marmorni tlak, je Jon čutil, da mora rešiti prav tega ptiča: med njima so se spletle tako močne vezi, da ni bilo več dvoma, da se Jon bori za svoje, ne samo za ptičevo življenje. Premišljal je o vseh možnostih, a ni se domislil ničesar pametnega. Tudi če bi pri svečeniku poskusil doseči, da bi na stežaj odprli glavna vrata, bi se ptič verjetno bal spustiti tako nizko, k ljudem, pa tudi ne bi dojel, da je izhod pri tleh, ne pa zgoraj.

Mrak v katedrali se je vse bolj gostil, obokov v višavah skoraj ni bilo več videti, Jonova duša se je vse bolj pogrezala v temo, globlje in globlje je tonil, le rdeči žarek luči z oltarja ga je kakor tenka življenjska nitka še vezal s svetom, kakor da lahko premosti tisoče svetlobnih let in ne obledi. Oboki so se zaprli nad ptičem — nagrobna plošča nad živim pokopanim. Zdaj ni bilo več dveh prostorov, notranjega in zunanjega, o katerih je Jon razmišljal ob vstopu v katedralo. Ostala je le tema, v kateri je prežala smrt... Tedaj pa, kakor da bi po dolgem padanju zadel ob dno črnega oceana, so čuti nenadoma spet zasijali: iz daljave je priplavala orgelska glasba, vse bliže in bliže je prihajala... Neka nežna duša, ki je vse razumela, kakor mati, kakor nebeška kraljica, je igrala speven koral, tih kot molitev. Jon, ki je začarano strmел

v večno luč, je začel nezavedno, kakor v snu šepetati. Molitve ni znal na pamet, nikoli ni hodil k verouku, a bila je goreča, prihajala je prav iz srca: »Oče naš, ki si v nebesih, čeprav ne vem za tvoje ime, četudi mi je neznana tvoja volja — usliši mojo molitev! Zanj te prosim, za ptiča. V njem, ki kroži ujet pod oboki, sem spoznal samega sebe. Daj mi živeti, nebeški oče, naj se moja duša ne zgubi v večni temi! Naj ptič leti čez zelene poljane, naj leti v deželo, kjer se rojeva sonce, naj leti k tebi...!«

In glej, postalo je svetleje, kakor da prihaja luč z neba. Jon se je počasi ozrl navzgor... in onemel od presenečenja in groze: obokanega stropa ni bilo več! Kjer so se prej čez katedralino ladjo bočili križasti svodi, tam so se zdaj stene končavale s šilastimi štrclji, kajti oboki so se razprli, kakor da bi se razprl ogromen temen cvet, med njimi pa so sijale zvezde! In ena se je utrgala z neba in se začela bližati, v njenem sijju je Jon prepoznal ptiča, ampak ta ptič je bil kakor angel, tako spremenjen! Jon se je vzdignil kot v snu, stekel je skozi gozd stebrov proti izhodu, iz teme je sijal tisti angel-ptič, gledal ga je s široko razprtimi očmi, ožarjen z zlatom, s plamenečimi krili, strašen kakor resnica sama. Jon ni mogel prenesti pogleda teh oči, preveč je bilo v njih svetlobe, bežal je pred njo, ker njegova duša še ni bila pripravljena na takšno razodetje, in tedaj se je opotekel, nekaj neskončno dolgih trenutkov je padal na mar-

morni tlak, in preden ga je zagrnil zastor teme, ga je kakor blisk prešinila in vsega napolnila odrešujoča misel, da je vse prav in dobro — da se je ptič rešil, ker se je zgodil čudež, in da duša ni za vekomaj pogubljena, ker jo Tisti, ki ljubi sadove časa, kakor otroka sprejme v naročje.

ONSTRAN TEME, v drugem svetu, v drugem času, se je znašel v ustanovi, v njenih dolгих, mlečno belih hodnikih, razsvetljenih z neonsko lučjo. Sestre so šepetaje hodile po prstih. Kmalu se je spet naučil abecede in poštevanka, sledila je snov, ki se je je pred leti učil v gimnaziji, le da mu jo je zdaj stroj hitreje vtepal v glavo kot nekdanj učitelj. Ampak metafiziko in teologijo so izločili iz programa, dušebrižniki so vsakomur odsvetovali takšna razmišljanja, češ da vodijo v blaznost. Gospodar je zahteval, da podložniki mislijo in delajo trezno, ne pa da se zgubljajo v nekakšnih onstranskih meglicah, ki ne koristijo ne posamezniku ne skupnosti. »Metafizika je družbeno zlo« je pisalo z velikimi črkami na steni učilnice, v kateri je stal učni stroj, na drugi strani pa: »Gospodar je naš edini bog«. Te parole so bile seveda malce pretirane, toda oblasti so dobro vedele, da za pravšnjo vzgojo tudi pretiravanje nikoli ni odveč.

Zdaj, v nekem tretjem času, bogve koliko let pozneje, je Jon hitel v službo skozi park, ki je sijal v jutranji svetlobi poznega avgusta.

Zdaj je skoraj že vedel, kaj se je takrat v ustanovi dogajalo z njim. Skoraj, ne še povsem.

Ko se je bližal koncu drevoreda in se zavedel, da še vedno hodi skozi park, ga je najbolj osupila misel, da se mu je na tej kratki poti, ki jo je v zadnjem času že tolikokrat prehodil, posrečilo spomniti, zakaj so ga zaprli v ustanovo. To je bilo veliko odkritje!

PRVIČ je Jonu uspelo, da je vsaj rahlo povezal razpršene spomine, prvič si je priklical v zavest tisti odločilni trenutek: hip razsvetljenja pred temo, hip odrešujoče budnosti pred padcem v pozabo. Neprijetno ga je spreletelo ob spoznanju, da je on sam tisti, ki je zbežal pred razodetjem, pred darovanim videanjem, on sam ni mogel prenesti pogleda tistih oči in plamenečih kril, ožarjenih z zlatom. Uslužbenci ustanove — morda jih je bil poklical ravno Madhuk — so samo izvrševali posledice moje nemoči, si je rekel. Kaj naj bi bili sploh storili drugega kakor to, da so me nezavestnega pobrali s tal in me odnesli iz katedrale v ustanovo, kjer so mi zažgali spomin?

Hkrati s spoznanjem te nemoči pa se je v Jonovi duši rojevala nova odločnost, ki je dotlej ni poznal. Če se je spomnil ptičeve zgodbe, razprtih obokov in bleščeče postave, če se je spomnil, kako je omahnil v temo in se rodil znova — potem se lahko spomni česarkoli,

vseh svojih pozabljenih rojstev in smrti, vsega, kar je nosil v sebi in ga je neodrešeno pritisnalo k tlom! Celó to, da se je spomnil, od kod pozna človeka z imenom Madhuk, je bilo v nekem smislu odrešilno, čeprav si je moral priznati, da mu je zdaj Madhukovo sovraštvo še bolj nerazumljivo.

Zatrдно je sklenil, da se bo z vsemi močmi uprl, če bi ga skušali še kdaj zapreti v ustanovo. Te misli so ga močno prevzele in komaj je opazil, da je prišel do konca drevoreda in se začel spuščati po dolgem položnem stopnišču k trgu pri Zmajevem vodnjaku, k postaji podzemeljske.

Katero pot naj ubere odrešujoči spomin? Vsekakor bi moral slediti tudi sam sebi, razmišljati o lastnih korakih, sicer lahko kmalu zaide; pri hoji po drevoredu na primer ni opazil niti tega, ali je koga srečal ali je ves čas hodil po parku sam. Kako je bil nepozoren! Gotovo je koga srečal, kajpak, saj je ob dopoldnevih, zlasti v lepem vremenu, precej ljudi prečkalo park ali sedelo na klopcah. A čudno, danes se Jon ni mogel spomniti, da bi bil kogarkoli v parku srečal. Že se je hotel vrniti in se prepričati, kako je s tem, toda isti hip se je premislil; to bi bilo nekaj kakor vrnitev iz veže gor do stanovanjskih vrat, da bi pogledal, ali jih je res zaklenil — jasno, vedno znova se izkaže preverjanje kot nepotrebno. Tudi sedaj ljudje sedijo po klopcah v parku, kakor vsakič, ko je šel tam mimo. Zakaj bi bilo prav danes drugače? . . . Kljub temu pa mora ostati

pozoren in buden, četudi budnost spominom ni vedno v prid. Težava je namreč v tem, da spomin pretežno ni odvisen od misli in volje: kolikor več zavestne volje je Jon vlagal v spominjanje, kolikor močnejše si je želel, da bi se nečesa, kar mu je kot komaj zaznavna slutnja mučilo dušo, spomnil v celoti, tem močnejša je bila zapora. Podobno se mu je dogajalo, kadar se je zjutraj hotel spomniti sanj minule noči. Zavestne volje se je polastil Gospodar, zato se je bilo treba spominom prepustiti, ostati odsotno prisoten, da ne bi spet zatonili v noč ali da jih ne bi zbrisala premočna svetloba dneva.

Jon je razglabljal tudi o tem, kdaj se je znašel v ustanovi, na katero se je spomnil spričo dogodka v katedrali — je bilo to že pred leti in se je medtem še večkrat »prebudil« v isti ali v kakšni drugi ustanovi? Sodeč po besedah, ki mu jih je pred letom dni rekel nadzorni dušebrižnik ob odpustu, Jonovo zadnje zdravljenje v ustanovi ni imelo zveze s ptičem, ujetim pod oboki; nadzornik mu je (tega se je Jon prav dobro spominjal) pri zadnjem odpustu rekel, naj se varuje, da ga znova ne premamijo čustva. Kaj je imel v mislih? Skoraj gotovo ne ujetega ptiča, sicer bi se bil izrazil drugače; iz tega je Jon sklepal, da sta dogodek v katedrali in »prebujenje«, ki mu je sledilo v ustanovi, verjetno starejšega datuma, ne pa zadnje. Res pa je bilo to bolj ugibanje.

Medtem ko je razpredal nove misli, je prišel do trga, obdanega s starimi opečno rdečimi hišami. Nasproti stopnišča, po katerem se je spustil iz parka, je stal rotovž z veliko stolpno uro. Kazala je deset minut do enajstih. Nekoč je bil rotovž občinsko upravno središče, po uvedbi Gospodarjeve osrednje oblasti pa je nekdanji mestni hiši pripadla vloga vhodne stavbe v postajo podzemeljske železnice.

Največja znamenitost tega kraja pa je bil Zmajev vodnjak, stal je sredi trga pred rotovžem in iz sedmih zmajskih glav pršil mavričen dež. Vodnjak je bil vedno poln golobov, krožili so nad njim in prhutali s krili na kamnitih robovih majhnih jezerc. Na mokrih stopnicah pred vodnjakom je pogosto spal mož, kakor berač je bil videti, čeprav ni bil berač; Jon se je, odkar je hodil tod mimo v službo, že večkrat pogovarjal s tem krajevnim posebnežem, ki se mu je predstavil kot bivši knjižničar Min Ajan. Oči so mu še vedno živahno sijale, čeprav je bil zapit in razcapan. Razvnel se je zlasti takrat, kadar je pripovedoval o Zmajevem vodnjaku.

Po stari legendi je k temu izviru, ki je v davnih časih šumel sredi džungle, prihajal pit sedmeroglavi zmaj, kadar je požrl svojo nevesto, najlepše vaško dekle. Pošast je leto za letom obiskovala vaščane ob žetvi, dekle je bila davek, ki so ga morali plačati, da jim zmaj ne bi razdejal polj in domov. Seveda — je nadaljeval Min Ajan — nekega dne je prijezdil junak na belem konju, pokončal je zmaja

in odpeljal dekle s seboj. Strah je minil, vas se je začela večati, spojila se je z drugimi sosednjimi vasmi, nastalo je mestece, zgradili so rotovž, mestece se je prepletlo z drugimi mesteci v mesto, pa nazadnje v velemesto, ljudje so odrinili pragozd in se zavarovali z obzidjem — izvir, kjer je nekdam pil krvoločni zmaj, pa je ostal sredi trga, obkrožen s hišami. Vodnjak v obliki sedmeroglavega zmaja so izklesali v novejšem času, v dobi razsvetljenstva, ko so tudi najmračnejše in najbolj zakrknjene stare legende postale nekaj svetlega, človeškega. Zmajev kip, iz katerega je v pahljačastih curkih brizgalo sedem vodometov, je v svoji sedanji obliki vsekakor ponazarjal ukročenega zmaja, takšnega bolj za okras kakor za strah. Zmaj je postal varuh izvira, skrbel naj bi, da se izvir ne posuši.

Lepo je znal pripovedovati bivši knjižničar Min Ajan. Marsičesa se je naučil iz knjig, ki jih je ljubil, skorajda pestoval kakor lastne otroke — vse dotlej, do tistega zanj usodnega dne, ko mu je ognjeni zmaj požrl dragocene spise. Gasilci, ki so prišli prepozno, so v uradnem poročilu zapisali, da je do nesreče prišlo zaradi malomarnosti, toda Min Ajan je vedel, da je bil požar podtaknjen — kako naj bi bilo sicer hkrati zagorelo na štirih koncih, pa še tako naglo? Slutil je tudi to, da požigalec ni bil kak zmešan nepridiprav, ampak da so požar podtaknile oblasti same, zakaj Gospodar ni maral knjig, še zlasti starih ne. Od takrat se je Min Ajan vdajal pijači. Postopal je po

trgu in po okoliških ulicah ter pravil mimoidočim svojo žalostno zgodbo. Nekateri so se mu smejali, drugi so ga pomilovali, le redki pa so dojeli globino njegove bolečine. Razživel se je takrat, ko je našel poslušalce za stare legende, bajke in vraže; mladi skoraj niso več vedeli, kaj so knjige, brali so samo časopise in revije, ki jih je bilo povsod na pretek, nekateri pa so gledali samo še televizijo. Min Ajan je Jonu zaupal, da so se večje knjižnice ohranile edinole v samostanih, v katerih samostanih pa tudi sam ni dobro vedel.

Jon bi se tudi danes ustavil pri Min Ajanu, kajti vedel je, da stari knjižničar samo dremlje in da bi bil prav vesel, če bi ga nagovoril, toda priganjal ga je čas. Švignil je skoz atrij, nekdanje rotovško dvorišče, kjer so posedali kočijaži in kuliji in čakali na stranke. Prerinil se je skozi in stekel navzdol po stopnišču. Dnevna svetloba je ugašala z vsakim korakom. Od spodaj, iz podzemne dvorane, kamor so se stekali hodniki z vseh peronov, so prihajali potniki, ki so pravkar dopotovali. Postaja Zmajev vodnjak — tako je Jonu povedal Min Ajan — je ena najstarejših postaj v kunškem slogu, zgraditi jo je dal legendarni cesar Kung III., imenovan Pernata kača. Občinske veljake je zaprosil, naj mu dovolijo, da bi bil vhod v postajo skozi rotovž; takrat so namreč krajevne oblasti še nekaj veljale. Sprva so bili občinski veljaki navdušeni za predlog, pozneje pa jim je postajalo vse bolj jasno, da so si s takšnim posegom v rotovž sami izkopal grob. To je

postalo očitno, ko je bil »v imenu ljudstva« obglavljen zadnji kronski vladar Kung XVI. in je vso oblast prevzel anonimni Gospodar, ki je ljudem govoril samo še prek zvočnikov. Resda je nekdanja fevdalna gosposka formalno ohranila privilegije, povsod so se šopirili razni vezirji, šejki, kalifi in tani, vendar ti plemiči in plemčiči niso imeli nobene samostojne oblasti več, ker so se popolnoma podrejali Gospodarjevi volji in ukazom. In prav zato, ker so sami postali Gospodarjevi hlapci, so bili do nižjih podložnikov še bolj kruti in neizprosni od nekdanje gosposke.

Jonu se je sicer zdelo, da je Min Ajan zgodovino spletel malo po svoje in da je močno poenostavil vsebino požganih knjig, prav gotovo pa je držalo, da so postajo Zmajev vodnjak zgradili že v davnih časih. Nekatere podobne srednjeveške postaje so pozneje posodobili, ta pa je ostala skoraj nespremenjena: njeni dolgi, obokani hodniki so bili izklesani iz zdaj že razpokanih, ponekod z rjavim mahom poraščenih kamnov, stene so bile vlažne, voda je pronicala skozi špranje, s stropa so viseli zverženi lestenci, v katerih so šibke žarnice komaj še brlele. Nove postaje so podpirali z železobetonskimi nosilci, oblagali z marmornimi ploščami, dvorane so sijale v luči kristalnih krogel. Ljudje so se navduševali ob novotarijah, Jon pa je imel rajši patino stoletij kakor spoliran lesk sodobnosti.

V zbirni dvorani so na velikem semaforu utripali prihodi in odhodi vlakov. Jon je videl,

da je svoj običajni vlak že zamudil, naslednji pa odpelje čez sedem minut, točno ob enajstih. Kljub zamudi je še vedno upal, da pride pravočasno v službo, saj je bil vlak ob enajstih nekoliko hitrejši od prejšnjega. Prečkal je dvorano in se ustavil pred vrati z modro označeno linijo. Čeprav je bila postaja Zmajev vodnjak stara, so vanjo vgradili sodobno prometno tehniko, kakor v vse druge: tehnika je bila enotna v vsej podzemeljski, saj je zanjo skrbel Gospodar. Prevoz je bil zastoj, toda vsakdo se je moral Gospodarju pred vstopom na zaželeni peron predstaviti, povedati svoje ime, priimek, osebno številko in predvideno postajo izstopa.

Pred Gospodarjevim terminalom je že čakalo nekaj ljudi, k sreči pa vrsta ni bila predolga. Zaradi napak pri predstavljanju je večkrat prihajalo do zastojev, ljudje so postajali živčni in nekateri so začeli celo zmerjati tistega, ki je stal pred ekranom. Tokrat je teklo vse gladko, Jon je zrecitiral svoje podatke in prižgala se je zelena luč. Osebna številka, dolga skoraj kakor cel stavek, je bila prvo, kar so se morali klienti v ustanovah naučiti na pamet, če so se hoteli prijaviti nadzornemu dušebrižniku za odpust, kljub temu pa se je pozneje marsikomu pri vsakodnevnem recitiranju astronomske številke zataknilo. Gospodar je bil v takih primerih prizanesljiv: če je na osnovi drugih povedanih podatkov sklepal, da ga podložnik noče prevarati, ampak da gre le za napako, nerodnost ali trenuten *petit mal*, ni takoj

prižgal rdeče luči, temveč samo rumeno, potem pa je z brezbarvnim glasom, kakor da povzema milijone človeških glasov, podložnika po zvočniku opomnil, naj osebno številko ponovi, češ da je ni dobro slišal. Jonu se še ni zgodilo, da bi se zmotil. Tudi zdaj se je prižgala zelena luč, stopil je v ozek hodnik ter se po tekočih stopnicah začel spuščati v globino; v tem jašku je imel občutek, da se res spušča na dno vodnjaka, kamor naj bi se zatekel premagani zmaj, potem ko ga je vitez pregnal z zemeljskega površja.

Vlaka še ni bilo, po peronu se je sprehajalo nekaj čakajočih potnikov. Železniški tiri so na desni prihajali iz predora in na levi spet izginjali v naslednji predor. Ukrivljeno steno nad peronom, ki je v dolgem, rahlem loku prehajala v strop in se spuščala na drugi strani spet dol k tirom, so prekrivali veliki orientacijski zemljevidi podzemeljske; zemljevidi — bolje rečeno mestovidi — so bili zelo veliki, začenjali so se pri tleh, končali pa že skoraj sredi stropnega oboka, tako da so morali potniki, ki so iskali svojo linijo, prestopanja in končno postajo, stegovati in zvijati vratove navzgor, kakor da bi gledali nebesne pojave: na mestovidih so se prižigale majhne lučke kakor zvezde na večernem nebu, povezane so bile s tankimi, svetlečimi črtami vseh barv, spominjale so na risbe ozvezdij v šolskem planetariju. Potniki so mestovide vprašali za pot, lučke in črte pa so jim pokazale najboljšo možnost. Poleg mestovidov in svetlečih neonskih

napisov z imenom postaje, so bili na stene nalepljeni tudi kričeči reklamni plakati. Nasproti Jona se je z velikimi belimi zobmi smehljala plavolasa lepotica, ogrnjena v jaguarjevo krzno, ponujala je cigarete znamke »Vitezov dim«.

Jon se je že naveličal gledati reklame, saj jih niso zamenjali po več mesecev. Rajši je vedno znova preučeval mestovide, čeprav je znal svojo linijo že davno na pamet. Je mesto res takšno, kakor ga prikazujejo mestovidi? se je spraševal. Na slikah, tako v podzemeljski kakor tudi drugod, je mesto imelo obliko »mandale« — kroga z vrisanim kvadratom. Kvadrat se je s koti dotikal krogovega oboda, predstavljal je obzidje, krog pa zunanjo mejo, »orbito«, do koder so segali obdelani nasadi. Med plantažami so bili tudi rezervati za živino, z one strani orbite pa je vladala neukročena narava z večno meno puščave in džungle. V obdobju največje suše, v poletnih mesecih, je puščava orbito ponekod tudi prestopila in se razširila globoko na področje nasadov in pašnikov, zato so se številni kmetje in pastirji skupaj s čredami umaknili v mesto, pod okrilje obzidja, v velike hleve in staje, kjer je živina preždelala pasje dni. Na štirih krajih — pri kotih velikega kvadrata, kakor je bilo razvidno na mestovidih — je obzidje segalo prav do puščave (pozimi do džungle); tam so stale ogromne trdnjave, ki so se v polkrožnih terasah spuščale v divjino.

Jon se je spominjal, kako sta nekega petkovega popoldneva, na državni praznik, ko je bila Karin prosta, skupaj obiskala eno izmed štirih velikanskih trdnjav, severozahodno, kjer je bil med drugim tudi vojni muzej v spomin na nekdanje spopade z barbari. Karin je bila navdušena nad velikimi in mogočnimi stvarmi, čeprav je o njih rajši poslušala zgodbe, kakor jih hodila gledat, ker se je vedno znova izkazalo, da so bile v domišljiji večje in imenitnejše kakor v resnici. Zato jo je Jon le s težavo pregovoril, da je šla z njim na sprehod; lahko bi preštel na prste, kolikokrat sta v pol leta, odkar jo je poznal, šla skupaj ven, razen po običajni večerni poti od lokala »Mandala« do njenega doma. Karin je trdila, da jo sprehodi, tudi če so lepi, morda takrat še najbolj, vržejo iz tira in je potem tri dni še bolj žalostna kot ponavadi. Tistega toplega petkovega popoldneva, pravzaprav že večera, ko sta se po dolgem Jonovem pregovarjanju napotila k severozahodni trdnjavi, so se nad puščavo prižigale zvezde, svetle kot biseri na turkiznem nebu. Spodaj v mestu se je zaradi nečistega zraka in ulične razsvetljave videlo bolj malo zvezd. Sprehajala sta se po terasah, medtem ko je debelo rdeče sonce zahajalo za mizastimi gorami. Na ravnih robovih gora so v večerno zarjo štrlele silhuete sončnih central, mestnih elektrarn. Karin je rekla, da je tam konec sveta, Jon pa je pripomnil, da se mu zdi, da se za tistimi gorami pravi svet šele začne. Ko sta se po dolgi vožnji z vlakom, trajajoči več

kot tri ure, vrnila v Karinino sobo, je bila že skoraj polnoč. Karin je negodovala, da se ne splača potovati tako daleč za prazen nič, potem pa se je nasmehnila in pristavila čaj.

Kje je konec sveta? se je spraševal Jon, ko je, čakajoč na vlak, gledal svetlikajoče se mestovide s tisočerimi lučkami. Kaj je onstran velike puščave, tam za mizastimi gorami? Dolina smrti? Ali pa je kje, kamor še ni nikoli pogledalo človeško oko, še kakšno mesto, kjer živijo človeku podobna bitja? Morda pa je na tisoče takšnih mest, prav toliko kolikor je zvezd na nebu? . . .

Iz tunela je zavel veter, naznanjajoč prihod vlaka. Potniki so se ozrli v temo, od koder se je vse bolj razločno videla približujoča se luč.

TIHO, skoraj neslišno je pripeljal vlak iz predora in razsvetlil peron z lučjo, ki se je usipala skozi okna. Odprla so se vrata, nekaj potnikov je izstopilo, vstopili so čakajoči, med njimi tudi Jon. Izbral si je sedež v prvem kupuju, pri vratih. Po zvočniku je zaslišal glas, tokrat ženski in za odtenek bolj oseben kakor pri terminalih: »Privežite se, prosim!« S privajeno kretnjo si je privezal pas, ki varuje pred padcem zaradi pospeška ali zaviranja. Vlak je medtem že odbrzel s postaje prav tako tiho, kakor je pripeljal. Za okni je ostala samo še tema. Do Srebrnega trga je bilo pet postaj: Venta, Trije potoki, Mimoza, Eremiti, Srebrni trg.

V oddelku sta z Jonom sedela še starejši gospod in deček. Gospod je kadil pipo, širila je močan vonj po koki, deček pa je verjetno šel v šolo, imel je torbico in s svinčnikom podčrtoval posamezne stavke v zapiskih, ki jih je držal na kolenih. Jonu sta bežno odzdravila,

deček se potem ni več zmenil zanj, starejši gospod pa je bil očitno vesel Jonovega prihoda, bržkone je upal, da se bosta lahko kaj pogovorila.

Nad sedeži je lučka drsela po podolgovatem monitorju: kazala je trenutni položaj vlaka med postajami, ki jih je bilo skupno kakih trideset. Na vrata pa je bil prilepljen reklamni plakat: GOVORITE SWAHILI? Zraven napisa je v kričečih barvah sijala aparatura, ki jo firma »Stik« priporoča za učenje tujih jezikov. Jon ni natanko vedel, kje govorijo swahili, čeprav je ta jezik že večkrat slišal na televiziji. V filmih, prevedenih iz swahilija, so nastopali večinoma črnci, zato je sklepal, da tako govorijo nekje v južnem kvadrantu. Kokin vonj je čedalje bolj polnil prostor, in ko je pospešek vlaka popustil, je gospod res začel pogovor:

»Oprostite, mladi mož, mi lahko poveste, koliko postaj je še do Mimoze? Ne vidim do tja.«

»Še dve postaji sta vmes, tretja je Mimoza,« je odvrnil Jon.

Deček v kotu je odsotno dvignil pogled na monitor, po katerem je drsela rdeča lučka, in se spet zatopil v svoje zapiske. Ker redkobesedni Jon ni nameraval nadaljevati pogovora, je gospod s pipo povzel pobudo:

»Veste, jaz se bolj malo vozim s podzemeljsko, bolj doma se držim, sedaj sem v penziji, prej pa sem delal na Oazi kralja Ja-

serja IV. Morda veste, kje je to? Poldrugo sončno miljo od obzidja proti jugu.«

»Slišal sem že za to ime,« je rekel Jon.

»No, me veseli,« se je nasmehnil gospod in otresel pepel. »Tam je zelo lepo, veste. Tam sem se rodil in preživel mladost, skoraj vse življenje. Oče je bil emigrant... Ampak to je druga zgodba, nisem vas hotel dolgočasiti s spomini, samo vprašal bi vas nekaj...«

»Kar izvolite.«

»Glejte, mladi mož, jaz sem že nekaj let v mestu, pa še vedno se mi nekatere stvari zdijo čudne, zlasti kar se tiče podzemeljske. Resda ne hodim veliko okoli, danes grem k bratu, včasih greva z ženo v gledališče ali na koncert, kljub temu pa si že nekaj časa belim glavo z naslednjim vprašanjem: glejte, postaje se mi zdijo — če sklepam po hitrosti vlaka in po času, ki ga vlak porabi od ene do druge — strašansko daleč; ne razumem pa, kako da je postaja vedno tako blizu, če greš od doma ali od katerekoli hiše v mestu. Še nikoli se mi ni primerilo, da bi hodil več kot pol ure do najbližje postaje podzemeljske, okrog mojega doma pa so nedaleč stran kar štiri. Ali vi to razumete, mladi mož? Mi lahko razložite?«

Gospodove besede so zvenele tako naivno in prostodušno, da je bilo že kar malce čudno. Celo deček je presenečeno dvignil pogled, gotovo se mu je zdelo nenavadno, da stari gospod ne ve niti tega, kar ve že vsak šolar.

»Oh, to je preprosto,« se je nasmehnil Jon, »le nekdo vam mora povedati, sicer se težko

spomnite. Mene so o ustroju podzemeljske nazadnje poučili v ustanovi, vi pa ste dolgo časa živeli izven mesta, zato tega ne veste. Postaje okrog — vzemiva — vašega doma, do katerih brez posebnih težav lahko pridete peš, niso na isti liniji, temveč je vsaka na drugi, različne linije se pač križajo na tistem območju. Imamo pa dve vrsti križanj: prestopna in mimobežna. Na prestopnih križanjih so prestopne postaje, zgrajene v več nadstropjih. Na monitorju so označene z zvezdico: kolikor ima zvezdica krakov, toliko različnih linij se tam križa. Na primer tukaj ...»

Pokazal je postajo Trije potoki, kjer so se križale tri linije. Gospod je moral vstati, da bi videl.

»A, tako! To pa je druga zgodba, ja ...« je kimal.

Jonu je postalo nerodno, ker je med razlago pozabil, da je gospod kratkoviden. »Vam je zdaj jasno?« je vprašal.

»Seveda! Postaje, ki so na površju blizu, so v globini daleč narazen, saj so na različnih mimobežnih linijah. Na isti liniji pa so si postaje tako na površju kakor tudi v globini daleč narazen.«

Ostrina gospodovega razumevanja je Jona presenetila, za hip je pomislil, da je naivni starček morda vohun, ki išče v podzemeljski prištaše »temnih sil«, kakor so uradno imenovali opozicijo vsemogočnemu Gospodarju. Ko pa je pazljivo premeril nagubani starčev obraz, ki je kazal iskreno veselje ob novem spoznanju,

je Jon sum zavrgel. Verjetno mož iz oaze še nikoli ni bil v ustanovi, pa je njegov razum ostal nedotaknjen in oster.

»Pa zakaj je tako?« je nenadoma usekal gospod in si začel znova polniti pipo. »Ste se že kdaj vprašali, mladi mož, zakaj je tako?«

»Na kaj mislite?« se je Jon naredil neumnega.

»No, zakaj so postaje tako daleč narazen?«

Jon je skomignil z rameni in iskal primeren odgovor, a gospod ga je prehitel in odgovoril sam:

»Verjetno zato, da promet teče hitreje: vlaku se ni treba ustavljati na kratkih razdaljah, saj mora prevoziti dolge.«

»Verjetno res,« je pritrdil Jon in razmišljal, ali naj pristavi: pa tudi zato, da Gospodar prepreči zbiranje »temnih sil« v območju posameznih peškrožij. Po premisleku Jon tega ni rekel naglas; pravzaprav res ne ve, kam prijazni gospod s svojimi vprašanji meri, zakaj bi se torej poceni kompromitiral? Če prav razmisli, mu v tem trenutku ni do nevarnih pogovorov z neznanci. Bolje bi bilo, če bi ga ljudje zdaj pustili pri miru, da bi lahko premišljeval o vseh nenavadnih rečeh, ki jih je to jutro doživel, in o preteklih dogodkih, v katere je tako nenadoma — ko je prečkal park — posijala luč spomina.

Gospod je verjetno uganil, da Jonu ni preveč do pogovora, zato ni več drezal vanj in je gledal skoz okno, kajti vlak se je začel ustavljati in prve luči postaje Venta so začele švi-

gati mimo. Zabrnal je zvonček, da bi prebudil tiste potnike, ki so med vožnjo zaspali.

Tudi postaja Venta je bila temna, morda še bolj mračna kakor Zmajev vodnjak, čeprav je — sodeč po stilu zidave — nastala pozneje, v obdobju dinastije poznih Kungov. Na peronu je vlekel prepih; ko so se odprla vagonška vrata, je tudi v vlak vdrl val hladnejšega zraka. Po hodniku sta med rožljanjem železja prišvedrala mimo dva viteza v popolni bojni opremi. Zadnji hip, tik preden se je vlak premaknil, pa je v kupe, kjer so sedeli gospod s pipo, deček in Jon, planilo deklet in stopilo k oknu, med gospoda in dečka. Mahala je nekomu na peronu, okno se seveda ni dalo odpreti, zato je z velikimi zamahi, da je skoraj oplazila dečka na desni, pozdravljala kar od znotraj. Vlak je zapeljal v naslednji predor. Obrnila se je od okna, se sesedla na prost sedež ob gospodu in si zakrila obraz z rokami. Vlak je pospeševal.

»Gospodična,« jo je nagovoril gospod in se rahlo dotaknil njene rame, »privežite se.«

Razkrila je obraz in pogledala naokoli s temno rjavimi očmi, polnimi solz, kakor da bi se šele zdaj zavedela, kje je.

»O, hvala, hvala!« je vzkliknila in si privezala pas. »Sicer pa je vseeno, vseeno je...«

Zazrla se je skozi okno v temo, solze so ji lile iz oči in tekle po licih, imela je dolge, temne, skoraj črne lase, ki so ji napol zakrivali obraz. Okrog vratu ji je viselo zlato srčece. Spet ena tistih, ki se mečejo pod vlak, če jih fant zapusti, si je mislil Jon. A moral je pri-

znati, da je deklica v svoji žalosti izredno lepa, ko je tako krhka in sama, zazrta v temo. K njeni žalosti je sodilo celo to, da se ji je barva, s katero si je bila namazala oči, zaradi joka razlezla po obrazu. Še je jokala, kakor da ni konca žalosti, solze so polzele po njenem mirnem licu in ji padale na roke kot majhni, svetleči biseri. Nenadoma se je zganila, segla z roko v torbico po robček in si obrisala oči.

»Kaj je vseeno?« je očetovsko vprašal gospod.

Vzdihnila je in postalo ji je nerodno.

»Ah, saj se ne spleča praviti,« je rekla in se ozrla po kupeju. »Oprostite mi, oprostite vsi trije. Saj vem, človek bi se moral veseliti, biti ljudem kakor sonce, vsem — tudi tistim, ki jih sreča samo za nekaj minut na vlaku. Že tako je hudo.«

Spet se je zazrla skoz okno, pravzaprav v okno, zakaj tema ni imela nobene globine, v steklu je le blede odsevala notranjost. »Tega nikoli ne bom mogla razumeti, nikoli, nikoli, nikoli...« si je šepetala, kakor da bi ponavljala neko mantro.

»Česa ne boste mogli razumeti?« je še enkrat poskusil gospod.

»Oh, saj je vseeno, vseeno je, prav res je vseeno...«

Jonu se je zazdelo, da si je čisto tiho začela peti otožno pesmico. Z očmi je srečal gospoda, ki se mu je nasmehnil. Besede so bile včasih res odveč, tudi gospod je to vedel, prav

gotovo, kajti pokimal je s sivo glavo in se spet posvetil pipi. Deček se ni dal motiti.

Sledila je dolga tišina, samo šum vlaka se je slišal, šum hitrosti, podoben glasu vetra, ki zavija skoz prazne sobe zapuščenih hiš. Jon se je v mislih skušal vrniti k spoznanju, da se lahko, če se resnično zavzame, spomni česar-koli, vseh pozabljenih rojstev in smrti, vsega, kar je nosil neodrešeno v sebi. — Sam tega ne bom zmožel, si je rekel. Potreboval bom pomoč, poiskati si moram prijatelje, znance, sorodnike, kogarkoli, komur bi lahko zaupal in od kogar bi dobil vsaj kakšen namig, vsaj en zanesljiv podatek iz preteklosti, potem bi že lažje sam dalje razpredal misli, sledil svoji glavi in logiki. Spomin na dogodek v katedrali je kljub vsemu premalo konkreten, premalo otipljiv. Če se hočem spomniti svoje pozabljene preteklosti, moram poiskati koga, ki me je že prej, že pred ustanovo poznal. Toda kdo naj bi to bil? Karin sem spoznal šele spomladi, Anšarja ob nastopu službe pred letom dni, z drugimi pa se, če ne štejem občasnih in naključnih srečanj s sosedi in z bežnimi znanci z ulice, skorajda ne pogovarjam. Naj vprašam Madhuka, ubijalca ptičev? Ne, samo tega ne! Drugi sosedje se vedejo do mene kakor do tujca: pozdravijo že, včasih spregovorijo nekaj besed o vremenu, kaj več pa ne; kot kaže, so mi oblasti dodelile sedanje stanovanje šele po vrnitvi. Koga naj torej povprašam o svoji preteklosti? Naj iščem razpršene spomine v sanjah? Ali pa začnem tudi jaz ka-

diti koko, ki baje nekaterim pomaga, da se laže znajdejo v svetu? ... Najbolj noro pa je, da je vsa moja preteklost, vrsta pozabljenih prejšnjih življenj, gotovo kje zapisana, črno na belem zabeležena v kakšnem dosjeju, v zadnjem kotičku brezdušnega Gospodarjevega spomina, ali pa vsa zbrana v spisih kakega meni neznanega uradnika ali dušebrižnika, komur vrh vsega za tiste papirje ali trakove, ali kar so pač, sploh ni mar. Kakšen nesmisel! ... In čudno je tudi, da v vsem letu, odkar sem »zunaj«, še nisem srečal nobenega starega znanca ali prijatelja ali vsaj sodelavca iz bivše službe. Pri piramidi delam leto dni, stražarji me od prej niso poznali, gotovo pa sem bil tudi že prej kje zaposlen. Bržkone so me po odpustu iz ustanove premestili v povsem nov okraj, daleč od mojega nekdanjega bivališča. Pa vendar — kako da še nisem srečal nikogar, ki bi ga spoznal, in kako da še nisem bil od nikogar spoznan? So mi v ustanovi spremenili tudi obraz? ...

Kljub vsemu pa se je Jon, čeprav le bežno in nejasno, iz časa ali različnih časov pred ustanovo spominjal posameznih dogodkov, nepovezanih slik, toda ni mogel priklicati nobenega obraza, ki bi bil s temi slikami povezan. Obrazi iz preteklosti so ostajali popolnoma prazni, beli. Med najrazločnejšimi slikami v tej megli je bila tista, na kateri je razbral, da je nekoč, bogve kdaj, na neki tovorni postaji delal pri natovarjanju kočij na vagone ali pri nečem podobnem. Najbolj jasen, pravzaprav

edini povsem jasen detajl na tej sliki je bila žemljica v rokah neznanega prijatelja, človeka, čigar obraza se Jon ni spominjal. Grozljivo je bilo, da je bil obraz tem bolj prazen, čim bolj je žemljica v prijateljevih rokah sijala v neverjetni konkretnosti. Da je bil tisti človek prijatelj, je Jon sklepal po tem, ker sta roki, ki sta držali žemljico, žemljico razpolovili, nato pa je polovičko sprejel v svoje roke. Edino to je ostalo jasno na zamegljeni sliki.

Kako ponižujoče! Vsega ponižanja in človeške bede, ki jo je povzročala peklenska manipulacija s spominom, se je Jon zavedel šele sedaj, ko je začel odgrinjati zastore preteklosti. Prej ni nikoli, odkar se je spomnil, takole razmišljal. Zdaj pa mu je prišlo na misel, da morda tudi zato ni srečal nobenega starega znanca ali celo prijatelja, ker jih pač doslej ni zavestno iskal. Pravijo, da misel sama pritegne delce prahu, zakaj torej ne bi pritegnila ljudi, ki so neskončno več kakor delci prahu in se znajo mislim in željam drugih tudi odzvati.

Malce ga je presenetilo, ko je pogledal skozi okno in ugotovil, da vlak že stoji na postaji Trije potoki.

Bolj bom moral paziti na sedanjost, si je rekel, da se mi zavoľjo razmišljanja o preteklosti ne zmuzne iz rok. Kaj bi mi koristilo, če bi se spomnil vsega, kar je bilo, in se hkrati izgubil v tem, kar je zdaj — prav nič! Verjetno bi se kmalu spet znašel v kaki ustanovi in to

prav zdaj, ko sem sklenil, da se nikoli več ne dam zapreti tja.

Ozrl se je po kupeju. Dekle je nehalo jokati. Ne gre več. Vsaka žalost se enkrat izjoče. Žalost sama morda ne, solze zagotovo. Zdaj ni več tako lepa kakor prej, ko je jokala. Zdaj je samo še ena izmed mnogih nesrečno zaljubljenih deklet. Sicer pa človek nikoli ne ve. Morda se ji res godi tako strašna krivica, da mi o njej še sanjamo ne? . . . Deček ob oknu pa ima trdo kožo, ne zmeni se prav za ničesar. Verjetno je odličnjak na kakšni srednji tehnični. Ko bo velik, bo risal načrte za vlake in terminale, ali pa bo kaj povsem drugega, na primer razlagalec. Pravijo, da razlagalci zadnje čase dobro zaslužijo. Tudi v telefonskem imeniku imajo številko prav na začetku, med gasilci in reševalci, in po potrebi pride dežurni razlagalec na dom. »Zakaj se mi svet danes zdi tako črn?« ga potem sprašujejo tisti, ki imajo dosti denarja, da si tak luksuz lahko privoščijo. Ali pa: »Tovariš razlagalec, zakaj moj mož noče več spati z mano tako pogosto kakor prej?« Razlagalca se dá marsikaj vprašati. Anšar mi je pred časom rekel, da so delo razlagalcev nekoč opravljali duhovniki, pozneje pa so se skoraj vsi umaknili v samostane. Razlagalci in dušebrižniki pa se šopirijo in bogatijo ob tujem trpljenju: prvi v civilu, drugi po ustanovah . . . Glej, glej! Lame. Seveda, Trije potoki so tudi tovorna postaja: lame natovarjajo v živinske vagone in jih vozijo v mesnice. Njihove velike, žalostne oči! Prišle so z gora, od

tam, kjer je sneg, večni sneg, jasnina in tišina nad jezeri.

Spet v temi. Kako se počuti strojevodja, ki dan za dnem drvi skozi temo? Pravijo, da sta vedno po dva skupaj, da kvartata in jesta klobase. Sicer pa je vse čedalje bolj avtomatizirano, ljudje se počutijo skoraj odvečni. Ni čudno, če strojevodja nekega dne nalašč izključi avtomatiko, potem pa zažene vlak s polno hitrostjo v slepi predor za končno postajo in tam najde smrt s potniki vred. Čudno pa je, zakaj Gospodar ne prepreči takih samomorilskih dejanj, saj bi lahko, če bi hotel, ukrepal na primer tako, da se avtomatika, zlasti na končnih postajah, sploh ne bi dala izklopiti. Morda Gospodar misli, da na ta način podložnikom izkazuje posebno milost: pravico do samomora naj ima vsak, celo strojevodja na delovnem mestu? Nobena skrivnost ni, da je nasploh zadnje čase samomorov čedalje več. Takšne slike, kakršna je v današnji »Resnici«, niso več nobena redkost. —

Pred kakim mesecem je Jon v podzemeljski videl enega izmed »klasičnih« primerov samomora, ki pa se je od drugih svoje vrste razlikoval po tem, da je bil navdihnjen s posebnim, lahko bi rekel pesniškim patosom, zato se mu je močno vtisnil v spomin. Jon se je takrat spuščal s trga v podzemlje po dolgem položnem stopnišču. Do zbirne dvorane s terminali je imel še nekaj deset stopnic. Čez stopnišče so od zgoraj sijali zadnji žarki zahajajočega sonca. Obrazi, ki so prihajali nasproti,

so žareli, obsijani z nadzemsko lučjo. Jonu se je zazdelo, da to sploh niso živi ljudje, ki se iz služb in opravkov na večer vračajo domov, ampak duhovi umrlih, ki jim je nekdo odprl podzemna vrata in se zdaj vračajo k soncu, ožarjeni z lepoto in veličino dneva. Med njimi sta iz podzemne dvorane prišla fant in dekle in se začela vzpenjati po stopnišču. Vodil jo je za roko, hodila je korak za njim, odsotno in sanjavo. Bila je bosa, imela je višnje sinje oči in lasje so ji v zlatem slapu padali prek dolge bele tunike. Vzpenjala sta se počasi, slovesno, s komaj opaznim nasmeškom na ustnicah. Tik preden sta prišla mimo Jona, pa se je mladenič ozrl nazaj — k njej! — kar očitno ne bi smel, zakaj dekle je kakor začarana otrpnila, sklonila se je, globoko k tlom se je sklonila, da so ji zlati lasje prekrili obraz. Jon je pomislil, da je tak prizor nekoč že videl v gledališču; zazdelo se mu je, da fant in dekle igrata, da vadita odlomek iz antične žaloigre. Dekle si je zastrla oči, še vedno sklonjena k tlom, kakor da bi se hotela zaščititi pred presvetlim sončnim bleskom, naslednji trenutek pa je vstala, razprostrla roke, zdrsnila kakor senca navzdol po stopnišču in izginila v podzemnih hodnikih. Mladenič je pohitel za njo, a ni bilo več rešitve . . . Ko je Jon nekaj minut pozneje prišel na peron, so njene oči že mrtvo zrle v utripajoče zvezdice na mestovidih. Ležala je na tleh, mladenič jo je obupano stiskal k sebi in z norim pogledom begal sem ter tja. Okrog njiju se je zbrala gruča ljudi. Jon je od nekoga zve-

del, da se je dekle vrglo s perona med tire, kjer jo je prestregla visoka napetost, namenjena za pogon vlaka. Dekle je to vedelo, saj na peronih ni manjkalo opozorilnih napisov. — Toda zakaj, zakaj? se je spraševal Jon: kaj se je zgodilo v njeni duši tisti hip, ko se je odločila? . . .

Mož s klobukom, verjetno dežurni civilist pri obhodu vlaka, je odprl kupejska vrata in premeril potnike. Brez besede je vrata spet zaprl in odšel naprej po vagonu. Gospod s pipo se je sklanjal k žalostnemu dekletu, zdaj je sedela tik ob njem in mu nekaj polglasno govorila, ko da bi se spovedovala, gospod pa je prijazno in razumevajoče kimal. Zabrnal je zvonček pred postajo Mimoza. Tokrat na peronu ni čakal noben menih; običajno so se namreč vračali iz parka mimoz do Eremitov, v znameniti stari samostan. — Gospod s pipo je izstopil. Prijateljsko je pozdravil Jona in mu zaželel srečno pot. Za njim je odšlo tudi dekle, ki sicer ni izstopila, le drug kupe si je izbrala; verjetno ji ni bilo prav, da bi ostala sama z dečkom in mlajšim moškim, ko jo je njen starejši zaščitnik zapustil.

Vlak je spet pospeševal. Različne misli so prešinjale Jona, ob nobeni se ni mogel dalj časa ustaviti; kakor drseče sence so se podile druga čez drugo in izginjale v praznini. Kako naj jih zadrži, da ne izginejo za vedno? Vedel je, da je danes storil pomemben korak; sedaj mora ostati na preži in potrpežljivo čakati, da se v spominu odpre naslednja razpoka. Zaprl

je oči in si predstavljal, da je strojevodja tega vlaka, da z velikansko hitrostjo drvi skozi temo, uro za uro, dan za dnem, leto za letom, vedno po istih predorih — predstava je bila kar malce opojna in počasi ga je zazibala v rahel sen. Ni povsem spal, kajti z delom zavesti je vedel, da sedi v vlaku in da mora izstopiti čez dve postaji, hkrati pa so se mu prikazovale podobe iz sanj. Sprva ni bilo v njih nobenega reda, kakor svetleče kače so švigale po rjavo rdečem etru, v zapletenih krivuljah so risale abstraktne vzorce, postopoma pa so se oblikovale v znan prizor: na nizki, okrogli mizi z intarzijami je stal starinski trirogeljni svečnik in preganjal temo iz sobe, kjer sta v naslanjačih sedela Karin in on sam. Pila sta čaj in se pogovarjala o njeni novi obleki. Kapljice vročega voska so polzele navzdol po svečniku in se strjevale na medenini. Bilo je že precej čez polnoč, ko je Jon od zgoraj, iz zgornjega nadstropja, zaslišal nekakšen šum. Karin je zamahnila z roko, češ da ima Jon prisluhe, saj v zgornjem nadstropju že več let, že odkar so njenega starejšega brata odpeljali v ustanovo, ne živi nihče. Jon je rekel, da morda črvi vrtajo v les. Šum je postajal razločnejši in nazadnje je morala tudi Karin priznati, da ga sliši. Vstala je in brez oklevanja sklenila, da gre gor pogledat. »Če hočeš z mano, pridi,« je rekla Jonu, se ogrnila s pledom in vzela svečnik z mize. Šel je z njo. Zgoraj sta odprla vrata in vstopila. Po hodniku je zavel piš vetra in v trenutku ugasil svečo. Toda v bratovem stanovanju ni

bilo povsem temno, iz salona je sevala zelenkasta svetloba. Karin je drhtela, vseeno pa je hotela prva stopiti naprej. V zapuščenem bidermajerskem salonu so okrog mize sedela čudna bitja, komaj še podobna ljudem. Imela so sicer človeške postave, a noge in roke so bolj spominjale na žuželčje okončine. Z rokami so podrsavala in delala tisti šum. Najbolj čudni pa so bili obrazi: potez ni bilo videti, ker so jih zakrivali nekakšni pajčolani, le oči so sijale skozi kakor zeleni smaragdi. Postala sta ujetnika teh bitij. Kdove koliko časa sta ostala pri njih, trpljenje je bilo veliko, kajti njuna obraza sta začela gniti v belih lisah in zaplate kože so se luščile od njiju. Hkrati pa sta vedela, da bo še vse dobro, da bosta spet zdrava in takšna kot prej, ko ju bodo zelene prikazni pustile domov. In res je bilo tako: v nekem drugem času sta znova sedela v Karinini sobi in pila čaj. Karin ni hotela iti drugič gor, Jon pa je vztrajal, da morata znova tja, da raziščeta in ugotovita, za kaj pravzaprav gre. In šla sta še enkrat. Zdaj je tudi Karin ugotovila, da obenem s trpljenjem, ki se lušči z njunih obrazov, duhovno zelo napredujeta, da sta z vsakim trenutkom bliže resnici. Sicer pa se je zgodilo isto kot prvič. In v nekem tretjem času sta znova sedela ob čaju. Jon je predlagal, da bi šla spet gor, češ da je treba priti stvári do dna, a Karin je ugovarjala, da za to še ni napočil pravi trenutek. Jon ni mogel čakati, zato je šel sam. Tudi tokrat so prikazni sedeje za mizo v ze-

lenkasti svetlobi smaragdnih oči: imele so odgrnjene pajčolane, da bi jim Jon lahko pogledal naravnost v obraz. Morda bi jih prepoznal in bi bil s tem odrešen... toda Jon tega ni zmožgal, ni si upal dvigniti pogleda, zrl je v njihove žuželčje roke... in groza, o groza! Vsak par teh rok je razpolavljal žemljico in vsak mu je ponujal svojo polovičko...

S KRIKOM se je predramil in si otrl potni obraz. Ko se je zavedel, da še vedno sedi v vlaku, je panično pogledal gor na svetlobni monitor: rdeča lučka k sreči še ni prešla postaje Srebrni trg! Toda čudno, prevozili so že Eremite, ni slišal zvončka. Takrat pa je iz kota, od tam, kjer je prej sedel gospod s pipo, spregovoril prijazen glas, da Jon za hip ni vedel, ali ni vse skupaj le bizarno nadaljevanje prejšnje môre.

»Nisem si mislil, Jon, da je mogoče tako brezskrbno prespati celo vsiljivi zvonec,« je rekel tisti glas.

Jon se je presenečeno ozrl k oknu: tam se je smehljal mlajši moški, oblečen v meniško kuto. Dečka ni bilo več v kupeju, verjetno je izstopil pri Eremitih. — Kdo je ta menih? Odkod me pozna? je Jonu vrtalo po glavi. Menihove lepe, pravilne, možate poteze, njegova aristokratska drža, dolge koščene roke, temne oči globoko v očesnih jamicah, kakor da se hočejo skriti pred svetom v notranjost, pa kotički ustnic, zavihani v nekakšen vzvišen, če-

prav nikakor ne odbijajoč nasmeh... vse to je bilo Jonu od nekod znano, dobro znano. Kar nekam preveč lep in ponosen se mu je zdel za meniha ta mladi mož, nič spokorniškega ni bilo v njem.

»*Tempora mutantur*,« je rekel mladenič po latinsko in čakal, ko da je samo po sebi umevno, da si ga mora Jon najprej ogledati; še kar naprej se je smehljaj in vprašal:

»Pa me ja še nisi pozabil, Jon?«

Tedaj je prešinilo Jonov spomin:

»Mirt!« je vzkliknil: »Saj si vendar ti! Skoraj te ne bi spoznal v tej kuti!«

»Kuta ni nič kriva,« je odvrnil spoznani, »krivo je to, da so te dodobra obdelali v ustanovi.«

Jonu je prekipevalo srce od veselja. Srečal je starega prijatelja, sošolca, vrstnika iz mladih let (torej je tudi on imel mlada leta!) — in sicer prav v trenutku, ko je takšno srečanje najbolj potreboval. Da, prav res: človek, ki sedi ob oknu in se mu prijazno smehlja, ni nihče drug ko Mirt Lothar, s katerim je prebil toliko študentskih dni, s katerim je hodil tja...

Nekaj trenutkov Jon sploh ni mogel do besede, potem pa je planil k prijatelju in mu krepko stisnil roko. Kar pozabil je, da vlak neusmiljeno drvi proti postaji, kjer bo moral izstopiti.

»Mirt, si zdaj menih ali kaj?« je slednjič vprašal. »Sicer pa, saj sam vidim. Povej mi raje, kam se pelješ? Jaz moram dol že pri Sre-

brnem trgu, na naslednji postaji. Pa ti? Greš lahko z mano?»

»Zdaj ne, ker imam pomembno pot. O tem ti bom povedal pozneje. O vsem se morava pogovoriti, tudi o tistem...« Ni dokončal stavka, kot da hoče preveriti, ali ga Jon razume, toda Jon je samo vprašujoče gledal, zato je Mirt nadaljeval: »Takole se zmeniva: danes zvečer bom obiskal starše in sestro, pa pridi še ti! Tam se bova o vsem v miru pogovorila, potem lahko stopiva še v kako krčmo. Saj še veš, kje sem bil nekdanj doma — takrat, ko smo hodili v gimnazijo, saj veš, ne?»

Jon je moral priznati, da nima pojma.

»Nič zato,« je rekel Mirt, »se boš že spomnil, ko prideš.« Segel je pod kuto, iztrgal listek iz beležnice in napisal naslov. »Ni težko najti, to je v R...skem okraju, poglej na mestovid. Pa tudi tako daleč ni, kake pol ure vožnje od Srebrnega trga s črno linijo.«

Jon je prebral naslov, a tudi ime ulice mu ni nič povedalo, kakor da bi naslov zvedel prvič. Spravil je listek v žep. »Dobro je, da sva uredila te formalnosti, da naju čas ne prehititi. Naj ti tudi jaz napišem svoj naslov, za vsak primer?«

»Seveda, seveda,« je prikimal Mirt in čez nekaj trenutkov dodal: »Veš, stari, kljub vsemu si še vedno tak, kakršen si bil, ko sva se zadnjič videla. Ne le v obraz, tudi po načinu govora, po kretnjah, vprašanjih... Vsega ti niso pozabili.«

»Ja, vsaj nekaj je ostalo ... Na, tu imaš naslov.«

»Tam zdaj stanuješ? Ulica visečih kaktusov?«

»Tam, ja ... Zdi se mi, da sem prej drugje, a ne spominjam se kje. Ti gotovo še veš, ne?«

»Vem. Kaj bi ne vedel. V zadnjem letu sem te po telefonu večkrat klical tja, v tisti sedmi blok Modre cone, a se ni nihče oglasil. Sem si kar mislil, da so te vtaknili v ustanovo. Ko sem pred nekaj meseci spet poklical, mi je neka ženska odgovorila, da si se odselil.«

»Neka ženska?« je vprašujoče pogledal Jon. »Katera ženska?«

»Nisem je spoznal po glasu. Vprašal sem jo, s kom govorim, in predstavila se je kot gospa Šinju ali nekaj podobnega. Ni imela pojma, kam si se odselil, niti ni vedela, da je kak Jon Ešmun prej živel v njenem stanovanju. Popolnoma neznana ženska torej. Vprašal sem jo, kako pa je vedela, da se je prejšnji stanovalec odselil, če ga sploh ni poznala, in odvrnila je, da je tako pač sklepala in naj jo že neham vznemirjati.«

Jon je zaslutil, da mu Mirt nekaj prikriva. Toda kaj? Kar ustrašil se je misli, kako globoki prepadi spomina in pozabe ju ločijo. Kaj naj Mirta najprej vpraša? Zakaj mu ne začne pripovedovati kar sam? Morda zato, ker je zdaj premalo časa. Ali ima še kak drug vzrok? Zdaj se je v očitni zadregi popraskal po glavi. Jasno, hoče mi pomagati, si je rekel Jon, a tudi

on ve, da imava na razpolago samo še minuto ali dve.

»Pustiva zdaj to, saj bo še čas,« je previdno nadaljeval Mirt, »rajši ti v par besedah povem, kako je zdaj z mano. Spomladi sem zaprisegel eremitom, zdaj živim v njihovi bratovščini, posvečam se študiju in meditaciji. Danes pa sem na prav posebni poti; te naloge nisem hotel sprejeti, toda prior me je osebno prosil, naj nekam odnesem pomembno pismo. Verjetno mi bolj zaupa kot drugim. Kakšna je vsebina pisma, ne vem, zagotovo pa je zelo važno, kar v njem piše. Zato tudi ne morem iti s teboj, bilo bi preveč nevarno. Veš, to je tako: za nas, ki smo zaprisegli zvestobo eremitskemu redu, ustanove ne obstajajo več. Po eni strani imamo več svobode, po drugi pa nas Gospodar za vsak težji prekršek obsodi na smrt. Kar je za druge podložnike totalka, je za nas smrtna kazen. Naša bratovščina je sprejela tak pogoj, da se je osvobodila ustanov. Zato pa vsak hip smrt visi nad nami... Sicer pa mora vsak kandidat za vstop v red zdržati brez ustanove pet let; meni je ta staž potekel letos spomladi... Pa ne huduj se name, Jon, če se dogodkov zadnjih let spominjam bolj od tebe. Vse, s čimer bi ti lahko pomagal, ti povem zvečer, ko prideš.«

»Kam pa neseš tisto pismo? Menda ne kakim temnim silam?«

Mirt je bil videti zamišljen. Malo je okleval, potem je rekel: »Povedal ti bom, čeprav ne bi smel. Zato, da se boš prepričal, da ti za-

upam in da tudi ti lahko zaupaš meni... Ja, uganil si: tista temna sila, ki ji nesem priorjevo pismo, se imenuje organizacija SHA. Si že kaj slišal o tem?»

»Videl sem že, da SHA pišejo po zidovih, kaj več pa ne vem. Je to kratica?»

»Uganil si,« je pokimal Mirt, »SHA je kratica in pomeni Smrt Hlapcem Absoluta. Gre za teroristično organizacijo, ki izvaja atentate in sabotaže.«

»A tako?» je presenečeno pogledal Jon, »od kdaj pa se menihi družite s teroristi?»

»Saj se ne. Ne vem natanko, za kaj gre, od nekega brata pa sem slišal, da je SHA zaprosila našega priorja, naj jim pošlje na pomoč eksorcista.«

»Izganjalca hudičev?»

»Ja, hudičev in zlih duhov. Verjetno je v pismu kaj v zvezi s tem. Morda danes zvem kaj več, če te bo zanimalo, ti povem zvečer... to ostane med nama, seveda,« se je živčno zasmejal: »Vidiš, komaj te srečam, že se ti prepuščam na milost in nemilost.«

»Kaj pa, če bo zvečer že prepozno?» je podvomil Jon.

»Prepozno? Zakaj bi bilo prepozno? Saj se nisva pogovarjala že leto dni, zakaj ne bi mogla počakati še do večera? Razen tega upam, da mi bo danes jasneje... No, morda imaš prav, morda bo res prepozno. Če zvečer ne bom mogel priti, če bi se mi kaj zgodilo, se pogovori z mojo sestro, saj te tudi ona pozna

že od malega. Saj gre končno za tvoje spomine... Naslov imaš.«

Vlak je še vedno brzel skozi temo, toda hitrost se je že občutno manjšala.

»Dobro, naj bo tako,« je rekel Jon, »pustiva zdaj te stvari. Samo nekaj mi še povej, preden se ločiva, nekaj povsem osebnega, kar me zadnje čase precej muči. Tega vprašanja ne morem nositi s sabo do večera. — Sem bil jaz takrat, ko sva se zadnjič videla, poročen, sem imel kako dekle? Jo poznaš? Pa otroke...?«

Mirt je prebledel. Čeprav je verjetno pričakoval to vprašanje, vseeno ni vedel, kako naj odgovori. Skoz okno so se že videle prve luči postaje Srebrni trg.

»Kako ne bi poznal Sare, tvoje žene!« je naposled vzdihnil. »Vedel sem, da me boš to vprašal, nisem pa verjel, prav do tega trenutka nisem verjel, da si toliko pozabil. Da so ti toliko vzeli. Upal sem, da o Sari veš in molčiš o stvareh, ki so mučne za naju oba. Ali pa da bova o tem govorila, ko bo več časa... No, zdaj ti bom povedal, prav na kratko. Velikokrat smo bili skupaj: ti, Sara in jaz; otrok nimaš — kolikor jaz vem. Od tistega mučnega dogodka pa... no, odkar si lani izginil, sem videl Saro samo še enkrat. Po vsem tistem, po nekaj dneh, je namreč tudi ona izginila, nekega jutra je preprosto ni bilo več... Pozneje, čez nekaj mesecev, sem jo srečal na postaji Opera avenija, mudilo se ji je in spregovorila sva le nekaj besed. Zdela se mi je

precej spremenjena, kakor da bi v nekaj mesecih preživela več let. Rekla je, da je dobila papirje za ločitev od tebe, da ne ve, kje si, in da zdaj živi sama. Hotel sem jo pospremiti, toda poudarila je, da hoče biti sama, češ da je tako še najbolje. Več nisem hotel spraševati. Ni bila posebno vesela, da me spet vidi, presenetilo pa jo je, da sem se odločil za meniha... Veš, Jon, zdaj mi je jasno, da imam s svojo nesrečno naturo le dve možnosti: biti razuzdanec ali asket. Izbral sem drugo.«

Mirtove oči so se svetile na dnu globokih jamic. Vlak se je ustavljal, a Jon se ni mogel dvigniti s sedeža. Morda je nekaj takega pričakoval, toda vse drugače je, če se pričakanje potrdi. Najhujše pa je bilo, da so pred njim vstajale nove in nove nejasnosti. Mirt se mu je približal in ga prijel za ramo:

»Oprosti, Jon! Vem, preveč sem povedal. Preveč in premalo. Ni bilo prav, zdaj ni trenutek za to. Čuj: izstopiti moraš, zvečer pa pridi!«

»Nehaj že s tem zvečer, zvečer...!« je vzkipel Jon: »Kako naj bi čakal do večera, da zvem take stvari!? Bi ti lahko čakal?«

»Jon, prosim te, bodi pameten! Glej, vlak že stoji, tu je postaja Srebrni trg. Verjetno imaš zgoraj službo, ne?«

»Briga me služba!« je vpil Jon: »Me pač enkrat ne bo! Zaradi tega se ne bo svet podrl. Kaj pa če bi zbolel? In ne bi mogel sporočiti po telefonu?« Ko se je malce pomiril, je pogledal na uro: kazala je tri minute čez dva-

najsto. »Saj sem tako že zamudil. Z zamudo sem že odšel zdoma. Zdaj je vseeno, če pridem deset minut pozneje ali čez dve uri.«

Obsedel je kot pribit, medtem ko je vlak še vedno, kakor da čaka prav njega, stal na postaji.

»Mirt, povej mi, prosim te, povej mi še o tem! ... Kdo je Sara, za katero praviš, da je bila moja žena? ... In kaj si ti imel z njo?«

Mirt ga je zaskrbljeno gledal. Vlak se je premaknil in začel pospeševati. K sreči v kupe ni vstopil noben nov potnik. Po krajšem premoru je Mirt povzel: »Kdo je Sara, se boš moral spomniti sam, bolje bo zate. Kar pa se mene tiče ... zaljubljen sem bil vanjo. Zdaj je to zame preteklost, z vsem sem poračunal, preden sem šel med menihe ...« Bilo je očitno, da težko govori o tem. »... Sicer pa so zdaj nasploh čudni časi: govori se, da so izumili novo orožje in da bo kmalu vsega konec. Z Gospodarjem da bojo pometli in hkrati bo verjetno odneslo tudi nas; če ne drugače, pa zaradi lakote, ki bo nastopila v kaosu, če Gospodar res pade. Nekakšna vrnitev v srednji vek ali kaj takega. Poleg tega pravijo, da ima, med drugimi, tudi SHA novo orožje. Si lahko misliš, kaj to pomeni: če pride do vsesplošnega obračuna, bo šlo samo še za to, kdo bo koga in kdo bo prevzel oblast. Skoraj ni upanja, da bo nova oblast kaj boljša od sedanje, ko pa je vse že tako daleč ...«

Jon je prijatelja le še napol poslušal. Izgubil se je v svojih mislih. Preveč je bilo vsega.

Molčala sta vso pot do naslednje postaje, do Starega mosta. Mirt je zrl skoz okno v temo. Zdaj je tudi Jon razumel, da je bolje, če nadaljujeta pogovor zvečer. Tuhtal je v sebi, kakšen je obraz tiste, ki je bila njegova žena; ni mu uspelo — obraz je ostal prazen. In ločila da se je od njega, ne da bi sploh vedel! Verjetno ga je na sodišču proglasila za neprištevnega, morda je našla celo kako pričo, kakšnega pokvarjenega dušebrižnika, da je dokazala črno na belem. Če je tako, ga prav gotovo ne ljubi več, sicer bi ga čakala, ga skušala poiskati... pa vendar!

Vlak se je spet začel ustavljati. Mirt se je smehljajal s svojim značilnim nasmehom, s kotički ustnic.

»Zdaj se bova laže ločila,« je rekel, »pa vsckakor pridi, kakor sva se domenila!«

»Zagotovo pridem,« je Jon zatrdil in mu podal roko.

Negotovo je stopil na peron, na trdna tla; po nekaj korakih se je ozrl nazaj k vlaku, da bi Mirtu pomahal, Mirt pa je za okensko šipo tako zamišljeno zrl predse, da je Jon povetil roko in nadaljeval pot k premičnim stopnicam in dalje navzgor skozi podzemne hodnike. Svetleči Gospodarjev terminal pri izhodu ga ni zadržal, kar ga je malce presenetilo. Pomislil je, da — tudi če bi hotel — se ne bi mogel peljati s podzemeljsko nazaj do Srebrnega trga; pred povratno linijo bi ga terminal prav gotovo ustavil, ker je potnik po predpisih moral do vrnitve v isti smeri čakati vsaj eno uro.

Nesmiseln predpis, si je rekel Jon, nesmiseln kakor še marsikaj drugega v mestu. Ali pa tudi v tem predpisu tiči kak skrit namen?

Nenadoma ga je vsega oblila dnevna svetloba. Znašel se je med neznanimi hišami, pred njim se je razpirala široka čistina, čeznjo se je bočil most. Prečkal je cesto tja do nabrežja in pogledal čez kamnito ograjo. Po sredi struge je tekla reka, zelo klavrna v poletnem času. Na mostu so drdrale kočije in kuliji so tekali sem in tja z vozički in nosilnicami. Na nasprotnem bregu so stale velike, masivne stare palače s stebri ob vhodih, morda ustanove ali banke. Tja Jona ni mikalo, pač pa je na tej strani reke, nedaleč stran, zagledal stopnišče, ki se je z nabrežja spuščalo dol k sipinam. Pod oboki obrežnih galerij je bila gostilna s pogr-njenimi mizami in z razgledom na reko. Sklenil je, da pojde tja in kaj spije.

Prevzemal ga je občutek lagodnosti, nekakšne iz nemoči izvirajoče lenobe, prepuščanja in predajanja usodi, in zazdelo se mu je, da je tako kar prav. Res, le zakaj bi se gnal? si je rekel. — Zlasti še, če bo čez nekaj dni ali celo prej vsega konec, če bo vse drugače. V tem trenutku je najbolje, da se prepustim toku dogodkov, naj me nese s seboj, ob pravem času bom že izplaval . . . ali pa tudi ne. — Čedalje bolj mu je bilo vseeno in tudi sonce je premočno žgalo, da bi se posvetil vprašan-ju, na katera ni znal odgovoriti.

6

KAMA se je smejala: »Zakaj se tako ženeš, človek božji? Sprosti se, uživaj življenje! . . .« Beli zobje so se ji bleščali v zagorelem obrazu. Z lahkotnim gibom je nesla kozarec k ustom in srknila požirek tekile. Biser na prstanu se je zasvetil, svetile so se njene črne oči.

»Kako pa veš, da se ženem?« se je zasmel tudi Jon, njen smeh je bil nalezljiv. »Saj me poznaš šele deset minut, pa še v tem času si govorila v glavnem ti o tistem vašem prekrasnem uživaškem rajskem vrtu . . .«

»Nikar ne govori o našem vrtu tako zaničljivo, dokler ga še nisi videl,« je zazvenel njen glas z nekoliko resnejšim odtenkom. »Glej, Jon . . . saj ti je tako ime, ne? Sem prav slišala? . . . Ja. Glej, Jon, že deset minut, kot si sam rekel, ti govorim, ker bi ti rada pomagala; na obrazu se ti vidi, da se preveč ženeš, da se živciraš zaradi stvari, ki v življenju niso važne. Po tvojih kretnjah se to vidi, po tvojem vedenju: nervozen si, nesproščen, ves v nekakšnih

skrbem. Rada bi ti pomagala, ti pa, skrit v svoji trdi lupini kot kakšen polž, še vedno misliš, da se iz tebe norčujem. Morda si še slabše misliš o meni: da sem prostitutka, ki bi rada na malce bolj zvit način iz tebe zvelkla denar.«

»Oh, ne, tega pa res ne mislim!« je ugovarjal Jon. »Priznati pa moram, da mi ni povsem jasno, kaj hočeš od mene. Govorila si o nekakšni dolžnosti, o nalogah vaše bratovščine, o vesoljni ljubezni... Kaj naj počnem z vsem tem? Zdaj pa povrh vsega še ugotavljaš, da se ženem in sploh da je z mano vse narobe.«

Kama se je za hip zresnila, senca ji je preletela jasne oči. Zagledala se je čez reko, kjer se je gruča razcapanih otrok podila za žogo na kamnitem bregu skoraj izsušene struge; nato je s pogledom objela hiše na nasprotni strani in se ozrla navzgor k visokemu loku Starega mosta, po katerem so hiteli ljudje in drdrale kočije.

»Vsi nekam hitite,« je rekla malce naveličano. »Samo otroci vejo, kako je treba živeti. In ti nisi prav nič boljši od drugih odraslih. Še slabši. Zakrknjen. Trmast. Prej, ko sem te zagledala, kako tukaj sam sediš in nekaj tuhtaš, sem si rekla, ta človek je nesrečen, zapuščen, ni pa v njem nič slabega. Zato sem prisedla k tebi. Zato da bi ti pomagala. Pa sem se očitno zmotila. Samo sumničiš me in se norčuješ iz naše bratovščine. Zato je najbolje, da kar grem.«

Odprla je torbico in začela nekaj iskati, verjetno drobiž, da bi plačala pijačo. Jona so njene besede zadele v živo.

»Ne hodi še, Kama,« je rekel proseče, ji vzel torbico iz rok in jo položil nazaj na mizo. »Oprosti mi trde besede. Ne hodi še stran, saj sva se komaj spoznala!«

Oči so ji spet zasijale: »Velja, ostala bom. Samo nekaj ti povem: da ne boš mislil, da sem se zaljubila vate na prvi pogled. Ne verjamem v take neumnosti. Ljubezni na prvi pogled ni. Treba jo je šele vzgojiti, tako kot rožo. Poleg tega imam fanta.«

»Fanta imaš?« jo je vprašujoče pogledal.

»Seveda. Kaj je v tem čudnega? Sicer pa moj fant nima nobene zveze z nama, tebe imam lahko kljub temu rada, tudi ljubiva se lahko, če si bova želela, saj smo vsi bratje in sestre.«

»Že, že, toda nekateri smo bolj bratje in sestre, drugi manj.«

»Naš bog želi, da se vsi ljubimo,« je vztrajala.

»Večina bogov to želi,« se je nasmehnil Jon, »...nekateri pa želijo, da se med seboj koljemo.«

»Že spet ta cinizem!« je vzrojila Kama.

»Oprosti, nisem hotel... Samo še nekaj bi te vprašal: zakaj pa imaš fanta, če smo vsi bratje in sestre?«

Kama je preslišala vprašanje in zaklicala:

»Glej, glej! Steklenica plava po reki! Mor-da je v njej kakšno sporočilo?«

Medtem so steklenico opazili tudi otroci na nasprotnem bregu, začeli so vpiti, mahati z rokami in teči navzdol ob toku, metali so kamenje, steklenica se je premetavala po vodi, in čeprav so jo otroci skušali s palicami pritegniti k sebi, se je vse bolj oddaljevala.

»Nazdraviva tistemu, ki jo je spil,« je Kama živahno rekla in dvignila kozarec. Trčila sta, da je zazvenelo. Jon je poklical natakarja in naročil še dve tekili.

»Zdaj pa mi povej, kaj te žuli. Kaj si tako ženeš k srcu?« je zaupljivo vprašala.

Jon se je zazrl v njene velike črne oči. Lepa je bila. Njena polt je bila rjava, sonce jo je presijalo skoz in skoz; imela je široke, vabeče ustnice, lase si je spletla v številne tanke kite, ki so ji visele skoraj do ramen. Čeprav mlajša od Jona, ni bila več rosno mlada. Pomislil je, da njenih igrivih besed ni moč pripisati samo mladostni nezrelosti in naivnosti, ni pa dobro vedel, kako naj si jih razlaga.

»No?« ga je pobarala in ga prijela za roko: »Mi boš povedal?«

»Nič posebnega ni,« je mencal, »no, prav-zaprav je ... Ne vem, kje naj začnem. Mučim se zaradi raznih stvari. Danes sem na primer prvič po enem letu zamudil službo, zdaj pa ne vem, če je sploh še smiselno, da grem tja. Ker sem zamudil pol ure, je bolje, da sploh ne pridem.«

»In zato se žreš, o moj bog!« se je smejala Kama. »Kaj pa je to takega, če enkrat zamudiš

ali če te kak dan ni? Kaj pa, če bi te na hitro odpeljali v ustanovo? Potem bi tudi zamudil, še več kot en dan. Če te bodo spraševali, jim reci, da sem te zadržala jaz, grešnica Eva v rajskem vrtu, ha, ha! ... Mene poglej: v službo sploh ne hodim, živim zase, za bratovščino, kakor ptička na veji. Kaj bi se človek živciral zaradi službe!«

»Toda bistvo moje službe je prav v tem, da sem točen, da ne zamudim,« je skušal ugovarjati Jon, »pa tudi denar ne leži kar ...«

»Ah, pusti to!« ga je prekinila in zamahnila z roko, »tako pravijo vsi gospodarji svojim podrejenim, od Absoluta do zadnjega peka svojemu vajencu, ki prodaja panekal ... Ha, svet se bo podrl, če boš zamudil! Kako neumno! In ti, ki si videti pameten fant, jim nasedeš. Pa si imel vsaj razlog, da si zamudil? Menda ne pripada meni čast, da sem te spravila na kriva pota?«

»V podzemeljski sem po dolgem času srečal starega prijatelja. Izstopiti bi moral na Srebrnem trgu, pa mi je začel pripovedovati o ... o moji ženi.«

Zardel je, Kama pa je enako veselo kot prej vprašala:

»In potem? ... Ti je kot dober prijatelj povedal, da te žena vara s tem in tem gospodom in da ju je videl, ti pa si hotel vedeti, kdaj in kje, in zato nisi mogel izstopiti na Srebrnem trgu in si se peljal še eno ali dve postaji dalje ...?«

»Ne, ne, ni bilo tako,« je Jon zmajeval z glavo. »Gre za to, da se svoje bivše žene sploh ne spominjam. Zdaj vsaj vem, kako ji je ime.«

Kama je nekaj trenutkov zamišljeno molčala in gledala čez reko, potem ga je spet pogledala v oči in z malce narejeno igrivostjo rekla: »... in zdaj si srečal mene namesto svoje žene, ki je sploh ne poznaš.«

»Sicer pa ne bi rad govoril o tem, komaj sem malo pozabil... Veš kaj, Kama: če si še za to, da me pelješ v tisti vaš rajski vrt in mi predstaviš svojo bratovščino, pa pojdiva!«

»Seveda, k nam moraš priti!« se je razveselila. »Pri nas boš pozabil na vse, kar te muči. Saj se tudi jaz marsikoga ne spominjam več, pa si tega ne žensem k srcu. Eni pridejo, drugi se izgubijo bogve kam. Takšno je pač življenje.«

»Kaj pa tvoj fant, bo jezen, če me pripelješ s sabo?«

»Ne skrbi. Mi smo svobodni. Moja naloga v bratovščini je prav iskanje novih članov. Tega ti nisem hotela povedati takoj, zdaj pa ti menda že lahko zaupam, ne? Saj mi ne boš rekel, da se prodajam?«

Približal se ji je in jo poljubil na vabeče tople ustnice. Ni mu branila.

»Greva,« je potem rekla.

Jon je prešteval drobiž za tekilo, nekoliko omotičen od pijače, od prikupnega dekleta in bleščeče svetlobe opoldanskega sonca. Kama ga je vodila pod arkadami, ob reki navzdol. Stopala je pred njim, temnopolta, oblečena

v belo prosojno obleko, lahka in vesela. Jonu je vroča kri plala po žilah. Vse se je odmaknilo . . . spomini, ustanove, služba, Mirt, Karin, morda celo on sam. Ostala je samo Kama v poletnem soncu.

VELIKI DEHTEČI CVETOVI so se zibali na dolgih pecljih. V gosti senci tropskega rastlinja se je širil vonj eteričnih olj. Lotosi so plavali na gladini temnih jezerc. »Bog ljubezni ima tri obraze,« je rekla Kama, »prvi pomeni rojstvo, drugi zrelost, tretji smrt.« Smejala se je z bleščečimi belimi zobmi. Želvi sta se parili v zelenju. ». . . Znan je tudi kot kralj plesa,« je nadaljevala in vodila Jona vse globlje v sredino vrta. Prišla sta do paviljona, prekrita z velikimi kosmatimi listi in prepredena z ovijalkami. Sedem v falični obliki izklesanih stebrov je podpiralo streho, ki se je zadaj izgubljala v krošnjah dreves. Veje so bile goste, da neba skoraj ni bilo videti, le tu in tam so snopi sončnih žarkov prodirali do tal. Iz zemlje se je dvigala rodovitna vlaga. — »Prišla sva do svetišča,« je pojasnila Kama in zaplesala mimo sedmih stebrov. Pri vhodu v svetišče sta stala dva mladeniča kakor nekakšna straža: bila sta popolnoma naga, z girlandami v laseh. »Pozdravljena, dvojčka!« ju je nagoovorilo dekle, dečka sta pristopila vsak s svoje strani in jo poljubila na lici. »Pripeljala sem prijatelja,« je dodala, dečka sta na enak način poljubila tudi Jona in se spet umaknila na

častni mesti. Jon v notranjosti svetišča ni razločil ničesar razen posameznih sončnih lis. »K bogu ljubezni moraš vstopiti nag,« je rekla Kama: »Tako veleva zakon. Obleko pusti tukaj, pozneje jo boš lahko spet vzela.« Jonu je postalo nerodno, obšla ga je rahla nejevolja, saj ni pričakoval takih ukazov, Kama pa je s karseda naravnim gibom odpela svojo obleko in jo vrgla na kamnito klop. Lepo telo je vztrepetalo v radostnem pričakovanju. »Glej me, Jon! Le oglej si me! Sem lepa, kaj?« se je smejala, ko si je odpenjala še sandale. »Veš, vse te stvari so odveč: obleka, tunika, sandale...« Jon se je počutil kakor šolar, ki se je doma sicer učil, na izpitu pa se mu zatakne že pri prvi lekciji — občutek je bil zanj, vsaj kar se ljubavne igre tiče, nekaj novega, saj je bil doslej prepričan, da zna vedno znova ponavljajočo se abecedo dotikov in približevanj že zdavnaj na pamet. Včasih se mu je zazdelo, da je to edino celovito znanje, ki ga celo v ustanovi niso mogli izbrisati. »No?« ga je spodbudila Kama, »kaj čakaš?« Ubogal jo je, najprej si je začel odpenjati srajco, hotel je posnemati dekletovo lahkotnost, kar mu ni najbolj uspevalo. — Zdaj sem že tako daleč, da ne morem več nazaj, si je rekel. Kama pa se je smejala, da so ji poskakovale prsi: »Kako si neroden! Sprosti se, fant moj! Kaj skušaš tako vztrajno skriti z rokami?« Jon jo je poslušal le z enim ušesom, ko pa je srečal njene smejoče se, vesele oči, se je zasmel tudi sam. »Lep si. Všeč si mi,« ga je pohvalila Kama: »Vsakdo mora

zlesti iz svoje lupine, iz svoje polžje hišice. Tudi jaz sem bila nekoč taka, preden sem se pridružila bratovščini. Pojdi, greva zdaj!» Prijela ga je za roko in popeljala v temno notranjost svetišča. V gostem, precej zatohlem zraku se je širil vonj kadila. Redki snopi sončnih žarkov, padajoči od zgoraj, so kot svetle lise obstali na tleh. Posamezni predmeti so se komaj videli, čez čas pa so se oči privadile na somrak. Jon je postopoma razločil, da na oltarju, ki je bil malce dvignjen nad raven tal, stoji marmornat steber, visok kakor odrasel moški; v steber je bila izdolbena niša, v kateri je ždel bronast malik. Četveroroki bog je imel dve roki uprti k nebu, drugi dve pa spuščeni k zemlji. Moški in ženska obenem, v istem telesu. »To je božji linga,« je šepetaje pojasnila Kama. Pred stebrom se je v kamnitih tleh lesketalo okroglo jezerce, obkroženo s plešočimi postavami; tudi te so imele vsaka po štiri roke, bile so tako umetelno prepletene, da so krog jezerca spletale nekakšen ornament. Skoz ozke line pod stropom je skupaj s sončnimi žarki prodiralo rastlinje z vrta v notranjost. Kadilo je širilo opojen vonj. Obšla sta jezerce in se ustavila tik pred oltarjem. Kama se je v znak čaščenja rahlo priklonila in izprožila roke predse. »Stori tako tudi ti!« je velela Jonu. Ubogal jo je, toda zazdelo se mu je, da se predaja v milost in nemilost bolj nekemu mračnemu poganskemu maliku kakor toliko opevanemu bogu ljubezni. Šele ko se je spet ozrl h Kami, je začutil, da je pravi predmet

njegovega čaščenja ona, njena mladost, lepo telo, smeh — kamniti malik pa je pri tem preprostem kultu samo nekakšen opazovalec iz ozadja. Zavladal je trenutek tišine, le ptiči so žvrgoleli v zelenju. Stala sta v gostem, s prameni svetlobe prepreženem somraku, gledala sta drug drugega, svojo nago lepoto in človeško ranljivost. Začutil je nekaj... kakor ljubezen. Sramežljivo se je dotaknil njenega telesa in jo objel. Hotel je reči, da jo ljubi, a ga je prehitela in mu položila prst na ustnice. Zakaj ji ne sme reči, da jo ljubi, čeprav morda samo ta hip? Zakaj mu postavlja takšne meje? Je tudi to zakon, pravilo igre? Morda pa Kama ljubi drugega? Prej ob reki je govorila o nekem fantu. Ali pa gre za spoznanje, nepreklicno in dokončno, da nekatere stvari ne smejo biti izrečene, če jih nočemo izgubiti? — »Nisem te hotela prizadeti, Jon!« je zašepetala, ga poljubila in se privila k njemu: »Pridi! Pridi! Pokazala ti bom naš vrt.« Začutil je njeno toplo, voljno telo, napete prsi, začutil je njeno roko, ki je tipala, kako mu stoji. Nato se mu je izvila, spet se je smejala, kakor gazela je stekla ven mimo sedmih faličnih stebrov med rastlinje, med velike dehteče rože, ki so željno razpirale cvetove. »Lovi me, lovi me!« je zaklicala za njim in zginila v senci dreves. Jon je stekel za njo, na soncu se je počutil še bolj nag, še bolj razgaljen in ranljiv kakor v notranjosti svetišča, bal se je, da bo koga srečal, čeprav je hkrati vedel, da bo gotovo koga srečal in da bo tisti ali tista prav tako nag kakor

on sam. Kame ni mogel najti, verjetno se mu je kje skrila in ga zdaj opazuje in se mu smeje iz skrivališča. Z rdečim peskom posuta potka je vodila med drevesi, lianami in cvetovi globlje v vrt. Ko je napravil nekaj korakov, je izza grma zaslišal pritajen smeh. Prepričan je bil, da se je tja skrila Kama, planil je, da bi jo ujel, toda obstal je kakor vkopan: na jasi med drevesi, ob temnem jezercu je na travi ležala velika mlečno bela ženska; glavo z bujnimi pšeničnimi lasmi je sklanjala nazaj, da so ji lasje padali v jezerce in tonili kot alge; na njeni beli koži, na trebuhu, v gnezdu med nogami pa je sedel labod, črn labod, stegoval je dolg vrat in žensko poljubljal po prsih, kjer je iz majhne rane — ko da bi bila vrezana z nožičem — tekla kri, rdeča, rdeča po belini kože. Labod je pil kri in ženska se je smejala v transu, z zaprtimi očmi. Odprla jih je, ko se je Jon približal. Zmrazilo ga je, iz oči je zevala praznina, bile so kakor mrtve in brezmejne, vodéne v strasti. Iz katerih sanj, iz katere davnine izvira ta spomin? Kdo je črni labod? Žival, pozabljeni demon? ... In tedaj je Jon iz grmovja zaslišal Kamin klic: »Pridi, Jon, lovi me!« Zaslutila je nevarnost, gazela. Posvariti hoče pred premočnim čarom. Stekel je za njo, rešiteljico, a vanj se je prikradlo nekaj težkega, nekaj strašnega. Je to še igra? se je vprašal: igra smrti ali smrt v igri? Trenutek, iztrgan iz globine krvi, prežet z grozo onstran besed? In spet je zaslišal Kamin glas, klicala ga je k sebi na ljubavni ples. — Tukaj

se je ohranila džungla iz pradavnine, je pomislil. Kamorkoli je pogledal, povsod so ležali pari, ki so se ljubili, prepleteni z rokami kakor plesalci dvospolnega boga, s prsti, iščočimi utehe v sorodnih bitjih, z ledji, ki so si gasila žgočo željo po združitvi, darovanju semena, zlitju krvi. Spomnil se je Kaminih besed, da smo vsi ljudje bratje in sestre, in začutil je, da to velja tudi za druga bitja, za ptiče, ribe, za vse, ki si želijo novega rojstva. Parov je bilo vse več, ležali so pod dehtečimi cvetovi, med okroglimi listi kraljevskih lokvanjev, ob težkih telesih krav, prepletli so se z vejami, plesali s kačami, se objemali s konji, gledali z velikimi, motnimi, začudenimi očmi noter v bivanje. Spet je zaslišal Kamin klic; zadihana je obstala ob izviru sredi dreves, kjer je studenčnica v objemu vej hladila travnato jaso. Vabeče se mu je nasmihala, prsi so ji plale, boki so plesali v komaj slišnem ritmu daljnih bobnov, črne oči so žametno sijale. »Joni, moj Joni!« je zaklicala, stekla k njemu in mu planila v objem: »Pridi, vzemi me!« S svojo odpoletnega sonca zagorelo roko ga je božala po prsih, po ramenih, poljubljala ga je po vratu, padla mu je k nogam in jih otrla z rosno travo, vzklikala in se veselila, ko se je dvigal in rasel njegov linga. »Ne boj se!« mu je šepetala v uho, »ne bom ti začarala krvi.« Njuni telesi sta se prepletli, Jon je čutil, kako s kurcem prodira vanjo, njej se je zdelo, da prihaja kot val, kakor morje, spet in spet v pradavnem ritmu, čutil je, kako ga Kama sprejema vase,

voljna, vroča, željna brezmejne popolne združitve, v kateri bi izginilo vse, vsa samota in bolečina, vsa ločenost od vesoljnega Očeta-Matere, od dvospolnega boga ljubezni. Globoko je dihala, njeno telo se je dvigalo in spuščalo in Jon je fukal, fukal še in še, porival je kot sveti bik, čutil je, da ga bo razneslo, samo še njena pička je bila resnična v vrtu naslad, na robu zavesti je zaznal, da je s sosednjega drevesa vzletel velik ptič, da je pes zalajal v samoti sredi parečih se teles, takrat je blazno ljubil Kamo, žensko s tem imenom, tisti hip je vedel, da edino tako lahko za hip zapolni praznino, in takrat mu je prišlo, polnost se je s semeni zlila vanjo in se spojila z njeno krvjo. V tistem trenutku se mu je zazdelo njeno telo domače, njena mladost stara kot zemlja. Omahnila sta vsak na svojo stran, v naročje trave. Vez med njima se je razpletla. Spet sta se zbudila vsak v svoj svet. Drobne bele kapljice na travi so se svetile v soncu. V Kaminih očeh je odsevala mehkoba. Počasi je stopila k izviru in zajela studenčnico v dlani. »Vse se začne in konča kot igra,« je rekla, ko se je odžejala, »tudi bogovi se igrajo.« Jon je ležal v mehki travi in gledal nad sabo veje, trepetajoče v rahlem vetru. Obšla ga je tesnoba.

»TOREJ NE ostaneš z nami?« je vprašala Kama.

Sedela sta ob eni izmed miz v sprejemni dvorani, v palači bratovščine, ki je stala na

koncu vrta, mogočna kakor dvorec kakega vezirja ali kalifa. Pila sta tekilo, natakar je pojasnil, da je za grog še prezgodaj. Samo nekaj parov, tokrat oblečenih, je sedelo v dvorani, mize so bile večinoma prazne. Jon si je brez posebnega zanimanja ogledoval fresko »Triumf ljubezni«. Ni vedel, kako naj dekletu razloži, da ga bo razumela.

»Jon, prosila bom voditelja, da te posvetí,« je nadaljevala: »Gre zgolj za formalnost — ni važno, v kaj sicer veruješ in kaj si verjel prej. Sicer pa si bil praktično posvečen v našo bratovščino že takrat, ko sem te peljala v svetišče in si se priklonil bogu ljubezni. In nobenih skrbi ne boš več imel, ne bo ti treba hoditi ne v službo ne kam drugam, bratovščina ima veliko denarja. Lahko pa boš šel, če boš hotel, seveda, zakaj ne; samo enemu od bratov ali sestra boš zaupal, kje te lahko najdemo; to ni nič slabega, čeprav ti morda sprva ne bo všeč, toda saj se moraš tudi Gospodarju naznaniti, ko greš od doma ali ko stopiš v podzemeljsko ...«

Umolknila je, verjetno je začutila, da Jon ni preveč navdušen nad njenimi načrti, čeprav se še ni izrazil ne tako ne drugače. Ko sta se s pogledom srečala, so Jonove oči veselo zasijale, vendar je molčal in takoj pogledal spet stran, v kozarec in gor k sliki.

»Vse bomo storili, da se boš veselil z nami, da boš začutil sopripadnost bratovščini ... da boš živel za ljubezen, če na vsak način želiš slišati sveto besedo. Ničesar ne boš pogrešal,

verjemi mi. Ves svet se ti bo zdel enostaven in lep.«

»Že, že, Kama,« jo je prekinil, »toda — ali bom imel tebe?«

»Mene?« se je začudila, kakor da bi rekel največjo neumnost. »Zakaj bi *imel* mene? Vse sestre naše bratovščine boš *imel*, če že hočeš temu tako reči — tisto, ki si jo boš izbral. Tudi mene, seveda, če boš hotel in če bom prosta.«

Jona je spreletel spomin, kako sta se ljubila na jasi, in za hip si je zaželel, da bi tisti objem trajal večno, čeprav je bilo jasno, da je to nemogoče. Zazdelo se mu je, da je igra v vrtu že neznansko daleč. Z očmi je preiskoval Kamin obraz, kakor da bi se hotel prepričati, če je dekle, ki sedi zdaj tu z njim za mizo, še vedno ista, za katero je tekel v zelenju; zdaj je bila bolj podobna oni drugi Kami, ki jo je srečal ob reki, kakor ženski, ki jo je ljubil v vrtu. Njuno zблиžanje je bilo prehitro, srečanje preveč silovito, da bi zmogla bližino ohraniti. Tujost se je spet vrinila med njiju, skoraj večja od tiste, ko med njima še ni bilo ničesar, in to je bolelo.

»Kaj te spet žre?« se je skušala nasmeh-niti Kama, toda njen nasmeh ni bil več tako brezskrben kot prej.

»Morda bi ostal ... s tabo, ne pa z vami vsemi skupaj,« je zamišljeno rekel. »Take ljubezni, kakršno zahtevaš ti, jaz ne zmorem, pa tudi nisem prepričan, da je tako prav. K ljubezni, ki jo jaz poznam, ali, bolje rečeno,

kakršno si želim spoznati, spada tudi vse tisto, čemur ti praviš polžja lupina, meščanski predsodki — ljubosumnost, sramežljivost, občutek pripadnosti, sovraštvo . . .«

Kama je molčala. Jon je pomislil, da takšne ljubezni, kakršno skuša opisati, v svetu, kjer Gospodar s pomočjo ustanov vlada nad spominom ljudi, sploh ni in ne more biti: kako naj bi bil človek, na primer, sploh ljubosumen na ljubljeno žensko, ko pa mu Gospodar v vsakem trenutku grozi, da jo bo zaradi odhoda v ustanovo pozabil z vsem drugim vred. — Jon se je spomnil svoje Karin (v tem trenutku se mu je zadelo samoumevno, da je »njegova«): čustvo, ki ga je vezalo z njo, ni bilo nič kaj podobno tistemu, kar je maloprej rekel Kami o »pravi« ljubezni. In vendar, čeprav je bila Karin plesalka v varietetu, kjer so jo noč za nočjo požirali s pogledi vedno novi moški, ki so se verjetno večkrat znašli tudi v njeni postelji, je bilo tisto, o čemer je sanjarila Karin, nekaj povsem drugega od tega, kar je pridigala Kama. Jon ne bi mogel reči, da je imela prva bolj prav, niti tega ne, da ga je prva ljubila, druga pa se je predala samo trenutni strasti; morda celo tega ne, da se je s prvo v enem letu bolj zblížal kakor z drugo v enem popoldnevu, kar bi bilo pravzaprav naravno — razlika je bila v tem, da je Karin vsaj sanjarila o nekem drugačnem svetu, o drugačnem življenju, pri Kami pa je bilo tako rekoč vse na dlani: nič ni bilo skrito, nič ni bilo »zadaj« za njenim prelepim nasmehom, za njenim čudo-

vitim telesom. Ves svet si je napolnila z igro, s plesom, z obredom, tako da igra ni bila več igra, temveč edina resničnost... Tedaj se je Jon domislil nečesa, kar se ni skladalo z njegovo trenutno predstavo o Kami.

»Povej mi zdaj čisto po pravici,« je rekel, »kaj je s tistim tvojim fantom, o katerem si mi govorila ob reki? Kaj sploh pomeni, da imaš fanta v bratovščini?«

»Oh, to te muči!« se je zasmejala Kama. »No, kako naj ti povem, kar bi moral vedeti že vsak mladenič? Imam pač fanta, ime mu je Huan, nekoliko mlajši je od tebe in še zelo naiven, vendar se z njim rada pogovarjam. Seveda, tudi ljubiva se včasih. Kdaj pa kdaj prespi pri meni, v moji sobi. Zdaj ga ni bilo že kakih štirinajst dni, ker je ves mesec ponoči dežuren v telefonski centrali. Pa tudi sicer se vidiva komaj kaj pogosteje kot z nekaterimi drugimi brati. Zgodi se, da pride k meni sredi noči, da bi se pogovarjala in ljubila. Večkrat pravi, da bi imel najraje kako kmečko bajto nekje zunaj mesta, onstran obzidja, kjer bi sadil krompir in gojil lame. Jaz se mu seveda smejim, čeprav mi je po drugi strani všeč, kar govori. Sicer pa je bila njegova ideja, da sva postala fant in dekle; nekega dne me je začel imenovati za svoje dekle in meni je prijalo...« Za hip je nehala govoriti, kakor da bi hotela zajeti sapo za nadaljnje besede, potem pa je nekoliko tiše, da je ne bi morda slišali pri sosednji mizi, nadaljevala: »Jon, še nekaj ti bom zaupala v zvezi z mojim fantom: čeprav ga

rada prepuščam sestram in smo se že večkrat ljubili tudi v troje ali v četvero, pa so trenutki, ko sem strašno jezna, če ga zagledam v objemu druge. Tako je bilo na primer danes, ko sva se midva lovila po vrtu ...»

Jon jo je presenečeno pogledal: »Danes? Si danes v vrtu videla svojega fanta?«

»Ja,« je prikimala, »Huan se je ljubil v grmovju z neko, neko ... ki je še ne poznam, verjetno je nova. Tako se je zgubil v njej, da me še opazil ni, čeprav sem prišla čisto blizu ... To je bilo medtem, ko si gledal drugam.«

Jon se je vse bolj čudil: »Če je tako, zakaj pa potem ne gresta skupaj, kakor ti predlaga, na kmete ali kam drugam, stran od tod?«

»Oh, saj veš, kako to gre. Saj si bil tudi ti poročen: srečna mlada družina, vse lepo in najlepše, potem pa dolgčas, delo, prebijanje iz dneva v dan in na koncu še kaka ustanova za finale. Tu v bratovščini pa imamo igro, ples, razkošje, brezskrbnost, veselje. No, včasih se pač zatakne, saj to ni nič nenavadnega, kje se pa ne? Boš rekel, da se v tisti idiliki, ki bi jo dobila v zameno za to, kar imam tukaj, ne bi zaštekalo? Pa ti jaz povem, da bi se! Vsak dan znova bi se. Tukaj pač malo potrpi, pogledam vstran pa je vse v redu. Konec koncev, zakaj se ne bi Huan ljubil z drugo? Saj je svoboden, kakor sem svobodna jaz.«

»Ampak to je vendar strašna svoboda!« je vzkliknil Jon.

»Tebi se morda zdi strašna, meni pa se zdi strašno vse kaj drugega,« je rekla skoraj

užaljeno. »Vidim, da si me preveč okužil s svojim teženjem.«

»Kaj pa otroci, če pridejo?« je vrtal dalje.

»Oh, otroci! Skupno jih vzgajamo, kaj pa drugega. Imamo urejeno dežurstvo v otroškem vrtcu . . .

»Dobro, Kama, morda imaš prav ti, morda jaz, kdo ve — toda to, da sva bila danes skupaj, da sva skupaj doživela nekaj lepega, to kljub vsemu nekaj pomeni, mar ne? Tudi če je bila samo igra.«

»Seveda pomeni,« je rekla materinsko, »veliko pomeni. Zame pomeni tako rekoč vse, čeprav ne maram temu pripisovati kak višji smisel, kakor radi počnete vi moški. Ne smeva si namreč metati pesek v oči: ostal ne boš, odšel boš dalje po svojih potih, to je zdaj jasno tako meni ko tebi. Jaz pa ne bom odšla nikamor, čeprav . . .«

Umolknila je in stresla lase, spletene v tanke kite. Jon je začutil žalosten odtенок v njenem glasu.

»Sicer pa, Jon,« je nadaljevala, »da ti vrnem vprašanje: povej mi iskreno, tudi ti imaš dekle, poleg zgubljene žene, ne?«

»Hm. Kaj naj rečem? Če prav pomislim, jo imam res,« se je izgovoril. Kama je molčala.

Nekaj časa sta še sedela, ko pa sta spila tekilo, je Kama vstala in rekla: »Greva, Jon, povprašala bova spodaj, če kdo od naših pelje s kočijo tja, kamor si namenjen . . . na Srebrni trg, če se prav spomnim, ne? Tako bo za naju oba še najbolje.«

Jon je čutil premalo odločnosti, da bi se upiral. Saj je pravzaprav sam tako hotel. Medtem ko sta se spuščala dol po stopnišču, ga je stiskalo v grlu, da ni mogel izdavi nobene pametne. In tudi ni bilo kaj reči. Vse je bilo že brez njega pametno urejeno v tem prekleto urejenem svetu. Vse je štimalo, da bi človek kar zakričal od nemoči in ogorčenja. Malce se je pomiril šele spodaj, ko sta prišla h kočijam.

Kot naročeno, pravkar je poštna kočija odhajala na Srebrni trg. Kama in kočijaž sta se dogovorila, da sme Jon prisesti na kozla h kočijažu, ker kočija odhaja na Srebrni trg prazna, nazaj pa se bodo pripeljali neki gospodje. Povzpel se je gor.

»Morda se še kdaj vrnem,« je zaklical Kami, ko so se kolesa že premikala.

»Pridi, vesela te bom,« je prikimala in mu mahala v pozdrav.

Jonu se je zazdelo, da skuša z nasmehom prepoditi solze.

Kočija se je pozibavala po peščeni poti in v mislih se je počasi vračal na tisto razpotje, kjer se je znašel, preden je spoznal Kamo. Skušal je ugotoviti, po katerih ulicah se pelje, in ko se mu to ni posrečilo, mu je postalo jasno, da se človek nikoli ne more vrniti na stara razpotja.

»Ta pa je dekle, Kama!« je nenadoma rekel kočijaž in si začel basati pipo.

Jon se je zdrznil, kakor da bi se prebudil iz sna, in se zasmel: »Res je, takšne ne srečaš vsak dan.«

KOČIJA se je ustavila v eni izmed stranskih ulic, stekajočih se na Srebrni trg. V presledku med hišami je Jon že razložil vrh Mingove piramide, ki je bil kakor zmeraj — tudi ob najbolj jasnem vremenu — zavit v pajčolan srebrne megle, za katero so pravili, da izpuh-teva iz piramidine notranjosti.

Voznik je zamrmral nekaj besed v opravičilo, češ da mora Jona pustiti tukaj, ker gospodom ne bi bilo povšeči, če bi videli, da na lastno pest s kočijo prečka Srebrni trg. »Že prav,« je rekel Jon in se poslovil. S hitrimi koraki se je napotil po skoraj prazni ulici. Ljudje so se izogibali piramid, če so le mogli: okrog piramid je patroljiralo preveč žandarjev, ki so ustavljali in zasliševali vsakogar, kdor se je brez tehtnega razloga mudil tukaj.

Srebrni trg — ime je dobil po megli, viseči nad piramido — je bil velikanski: ploščad, tlakovana z belimi kamnitimi ploščami, med katerimi so kakor kažipoti tekle črte iz temnej-

šega kamna, se je razprostirala tako daleč, da so bile kočije na drugi strani videti manjše od igračk. Jonu k sreči ni bilo treba vsak dan prečkati trga, ker se je podzemeljski vlak ustavljal tik pod obzidjem Mingove piramide, v neposredni bližini karavle, kjer se je zbirala straža. Tokrat pa ni imel druge izbire, kot da se napoti prek tlakovanih širjav. Ob nasprotnem robu hiš je opazil nekakšno procesijo, skupino turistov ali šolarjev, ki so jim razkazovali piramido; njeno zunanost, seveda, zakaj notranjost so poznali samo izbranci. Jon še ni bil nikoli znotraj.

Mingova piramida, krajevno vozlišče Gospodarjevega spomina, se je kakor gora dvigala nad zgornjo ploščadjo, ločeno z okopom od preostalega dela trga. Na vrhu mogočnega obzidja, v presledkih med zobčastimi prsobrani, so stražarji skozi strelne line nadzorovali okolico. Piramidin vrh se je komaj razločil v srebrni megli, kamnita pošast je mogočna in oblastna vladala nad pritlikavimi hišami in še neznatnejšimi človeškimi postavami. Anšar je Jonu nekoč pojasnil, da je bila Mingova piramida zgrajena že davno pred velikimi reformami legendarnega cesarja Kunga III., imenovanega Pernata kača. Podobnih piramid je bilo v mestu več, vendar je Jon od blizu poznal samo Mingovo. Podložniki so jo v davnih časih z neznanskimi naporii postavili za grobnico kralja Minga kdovekaterega, pozneje — ko je postala krajevno vozlišče Gospodarjevega spomina — pa so jo prenovili, podprli z že-

lezno konstrukcijo in obdali z novimi marmornimi ploščami, kajti stare so bile na mnogih mestih okrušene in razbite. Zdaj se je marmor belo svetil, vendar ne snežnobelo, temveč malce prosojno, komaj opazno rdečkasto; če si gledal piramido od daleč, nisi mogel natanko reči, kje se začenja kamniti rob in do kam sega prosojnost.

Piramidina posebnost pa je bila srebrna, mavrično prelivajoča se meglica, s katero je bil obdan vrh. Meglico so imenovali Sedef, kar naj bi pomenilo, da se njen srebrni sijaj preliwa v vse mavrične barve, odvisno od naklona sončnih žarkov. Ljudje so šušljali, da je pri rekonstrukciji prišlo do napake in da snov uhaja iz notranjosti. O tem je povprečen podložnik lahko le ugibal, kajti oblasti niso dajale informacij o nobeni stvari v zvezi s piramidami. Ko je Jon pred letom dni nastopil službo pri piramidi, je od stražarjev hotel zvedeti, ali je srebrna snov, viseča v zraku krog piramidnega vrha, zdravju nevarna ali celo strupena. In kaj se z njo zgodi, kadar dežuje? Rekli so mu, da ni treba preveč skrbeti, češ da gre dež skozi njo, sicer pa da ne vedo, ali je škodljiva, ker se ni še nikoli (razumel je, kakor da gre za stoletja) spustila do tal, temveč je po naravi takšna, da se zadržuje prav na določeni višini. — Kaj pa veter? je vztarjal Jon: je veter ne odpihne? Rekli so mu, da ne, ker je verjetno pretežka. — Kako pa visi tam zgoraj, če je težka? ni odnehal Jon. Rekli so mu, da jih preveč vprašuje. Kljub njihovi brezbriznosti

pa je pozneje še večkrat zaskrbljeno pogledoval gor v lebdeči Sedef, iz katerega so ponekod visele raztrgane zavese meglic kakor pozabljene pajčevine z nerazločnega stropa visoke dvorane.

Tokrat je bil zrak gost in soparen. Sedef je težko pritiskal na piramido, ko da bo iz njega stopil sam vrag. Jutranja sončna bleščava se je zgubila v motnem mrču, iz katerega je puhtela vročina, bržkone zadnja vročina pred jesenskim deževjem. Pod Sedefom so krožili črni ptiči; kričali so in se spuščali na kamniti tlak, kjer so jim dobri ljudje natrosili zrnja. Jon je meril korak za korakom proti karavli. Pomislil je, da tako velik trg ni kraj srečanj — kar bi trg moral biti — temveč kraj samote: podložnikovo samoto je hotel poudariti Gospodar, ko je ukazal tlakovati kamnita prostranstva. Ljudem je hotel vtepti v glavo, da so sami, majhni in ničvredni. Tudi če bi velikanski trg prečkalo mnogo ljudi, bi se mimoidoči na njem zgrešili kakor utrinki, potujoči drug mimo drugega v velikih razdaljah, ali kakor ptiči, kričeči v sivi mrč.

Ko je Jon prišel do srede trga, se mu je mahoma zazdelo, da vse skupaj nima smisla; zazdelo se mu je, da pot, ki jo mora prehoditi, daleč presega njegove moči; da ne more biti junak svojega romana; da je svet prevelik, umerjen po korakih velikanov, ne pa ustvarjen za nepomembne pritlikavce, ki jim v prsih utripa drobno srce in se morajo vseskozi boriti vrh vsega še z lastno voljo. Človeško ho-

tenje nenehno rovati proti samemu sebi, je razmišljal Jon: boriti se moram z obupom in dvomom, neki vražič mi venomer šepeta — nikoli ne utihne — da vse skupaj nima nobenega, prav res nobenega smisla. Namesto da bi si voljo v celoti ohranil za pravi boj, jo usmeril k premagovanju resničnih ovir, se moram najprej, preden se sploh česa lotim, boriti proti splošnemu malodušju; in za boj proti samemu sebi, proti notranjemu skušnjavcu, ki me spremlja vsepovsod, porabim že polovico svojih moči. Res bi bilo bolje, da bi ostal pri Kami, ali pa kar doma, v pristanju zavesti na robu sna. Kaj me pravzaprav brigajo Mingovi stražarji? In že pol štirih je, pri njih pa bi moral biti točno opoldne! . . . Pri obiskovanju straže so edino pogovori z Anšarjem nekaj vredni, si je rekel Jon.

Anšar mu je prirasel k srcu kljub temu, da je bil malce čudaški in robot. Ob misli nanj je spet pospešil korak, ko se je hotel že obrniti in vrniti nazaj v opojni mestni vrvež. Sicer pa bi bila pot nazaj enako nesmiselna kakor pot naprej, tega se je prav dobro zavedal. Če bi bil Anšar sedaj z njim, bi mu gotovo svetoval, naj gresta naprej; enako bi mu svetoval oče — ko bi ga poznal — in sploh vsi razsodni ljudje. Ozrl se je k stebrom ob vhodu na zgornjo ploščad, na kateri je stala piramida. Za stebri je bila skrita karavla, pred njo pa atrij z vhodnim Gospodarjevim terminalom, kjer sta običajno stala stražnika helebardista. Tokrat ju ni bilo videti. — Verjetno sem še pre-

daleč, si je rekel, ne vidim ju, ker sta se skrila za stebre... Potem pa je zagledal nekaj ne- navadnega: nad vrati stražarske karavle je plapolala črna zastava. Nekdo je umrl, je pomi- slil. Prešinila ga je zla slutnja, zato je pospešil korak, nazadnje že tekkel, srce pa mu je raz- bijalo v strahu in tesnobi.

NA MRTVAŠKEM ODRU je ležal Anšar, bled in voščen, z zaprtimi vekami. Ko je Jon zagledal mrtvega prijatelja, se mu je stem- nilo pred očmi, padel bi, če ga ne bi zadržala stražarja ob vhodu v majhno kapelo. »Prej bi moral misliti!« je rekel eden od njiju s stro- gim glasom. Jon ni takoj razumel, kaj je stra- žar hotel reči, šele pozneje so se mu te besede boleče zarezale v dušo. V tem trenutku je čutil samo to, da se je z Anšarjevo smrtjo pretrgalo nekaj usodnega tudi v njegovem življenju. — »Kaj se je zgodilo?« je z grozo vprašal stra- žarja, ko je prišel malce k sebi. »Kdo ga je ubil?« Begal je s pogledom od enega stražarja do drugega, molčala sta in ga gledala z resnimi očmi. »To bi ti, Jon, moral bolje vedeti kot midva,« je starejši očitajoče rekel, »sicer pa: stotnik Uru nama je ukazal, naj stojiva pred kapelo kot častna straža in te spustiva noter, ko prideš, da se poslovíš od Anšarja. Kaj več ni najina dolžnost.« Po teh besedah sta se stra- žarja umaknila na svoji prejšnji mesti, Jon pa je ostal v kapeli sam z mrtvecem. Počasi se je približal odru, na katerem je ležal Anšar. Kako dolg je bil! Čeprav ga je Jon vedno mor- ral gledati navzgor, si nikoli ni predstavljal,

da je Anšar tako dolg. Slekli so mu bili oklep, šlem so mu postavili ob levico, velik svetleč ščit in meč sta bila prislonjena ob strani. Nad zglavjem, v majhni kamniti niši v zidu, so gorele tri sveče. Jon je gledal Anšarjev obraz. — »Skoraj te ne poznam več, Anšar,« je zamrmral, »spremenil si se! Ni te več tukaj, v tem . . .« Položil je roko na mrtvečevo čelo, bilo je hladno, mrzlo kot kamen; še bolj mrzlo od kamna, ker je bilo nedavno še toplo in živo. Na Anšarjevi beli srajci, tam, kjer je še pred kratkim utripalo njegovo srce, je bil rdeč madež temne strjene krvi. Jona je presenetilo, kako malo krvi je steklo iz rane. Zdrznil se je ob misli, da je pred nedavnim videl podoben prizor: kri, ki pordeči belino — ah, da! — belino kože, Ledine kože v vrtu naslad! — Si umrl, ker nisem pravočasno prišel? ga je prešinilo. Zdaj je doumel tudi pomen besed, ki sta jih rekla stražarja, češ da bi moral prej misliti. In vendar, saj to ne more biti res! se je upiral očitkom vestí: Če je svet stkan tako, da sem jaz, ker sem zamudil službo, kriv Anšarjeve smrti, potem ni mogoče stopiti na tem svetu niti enega samega koraka, ne da bi človek koga ubil; kar je norost, obsedenost z izvirnim grehom, ki ga je na začetku predvidel Bog, krivdo zanj pa naj bi na svoja ramena prevzel človek. — Toda čim bolj se je Jon hotel prepričati, da ni kriv Anšarjeve smrti, tem bolj se je zapletal v mreže vestí. Kaj mi je bilo treba vrta naslad! si je očital, četudi je razumsko vedel, da Anšarjeva smrt nima

nobene zveze s Kamo. — »Anšar, mi odpustiš?« je zašepetal. Plameni sveč so trepetali v zračnih tokovih, sence so migotale na mrtvem obrazu. Na beli površini srajce, blizu krvavega madeža, je pristala muha. Ko jo je Jon gledal, kako se približuje strjeni krvi, je začutil gnus do mrliča. Zakril si je obraz z rokami in pokleknil na stopnico pred odrom, da bi poskusil moliti, toda truplo je bilo v slepi temi zastrtih vek še bolj prisotno: čeprav je zaprl oči, ga je videl, kako lebdi zgoraj, v brezmejnem prostoru se je raztezalo čez slepo obzorje. »Ne, ne!« je kriknil, spet vstal in odprl oči. Ne, ti nisi To, Anšar! Ti si drugje, To pa je ostalo nam živim v posmeh. — V tem trenutku mu je postalo jasno, tako jasno kot še nikoli, da gre duša stran, da duša ne umre, temveč se le preseli; mrtvo telo je jasen dokaz, da duše v njem več ni, saj je bil živ Anšar povsem drugačen! Torej je duša odšla drugam. Če pa je odšla drugam, potem duša je, brez dvoma! ... Vse te misli so prešinile Jona v enem samem hipu, medtem ko je zrl v voščeni obraz na mrtvaškem odru. Zdaj, ko je razmejil dušo in telo, je izginil gnus, ki ga je občutil do trupla; kar je ležalo pred njim, To pač ni bil več človek z imenom Anšar, temveč zgolj mrtev predmet, pravzaprav še mrtev ne več, le predmet, skoraj tak kakor vsi drugi predmeti, kot kamen ali kip. — Toda zakaj me bledi obraz še vedno tako gleda, zre vame z zaprtimi vekami, kakor da bi bil še kaj več od prahu in pepela? je Jon znova podvomil. Pomislil je, da je mrtvo

telo strašnejše od ničā, ker za mrtvečevim na videz človeškim obrazom zija brezno — mrtvi obraz je znamenje brez pomena, znamenje, ki je pomen izgubilo. Če še toliko vzporejamo smrt s snom in rojstvo s prebujenjem, pa obraz spečega ni nikoli tako prazen, nikoli ni tak kakor obličje mrtveca! Smrt je vendar le ena, čeprav je prebujenj mnogo; to ni tako, kakor če te odvedejo v ustanovo in se potem spet prebudiš v istem telesu, čeprav v drugem času; ni tako, kot če se zbudiš iz noči, polne sanj, ko ti je kri, reka življenja — medtem si blodil po daljnih pokrajinah — tekla po žilah in varovala povratek. Smrt kri razlije, jo strdi, da se moraš odseliti za zmeraj . . . In kako naj se poslovim od tebe, Anšar, ko te sploh ni več tu? Kako naj mislim nate, ko mi je Ta, ki leži tukaj — mrlič — vklenil misli? Kdaj drugič se pogovorim s tabo, Anšar, z živim. Do mrliča pač ne morem biti kriv, kaj? Ti pa si odšel drugam. Kar predstavljam si, prijatelj, kako bojo Tega tukaj odnesli, zaprli pokrov, potem pa krsto v kočijo ali na vlak, slišal sem, da imajo posebne vagone, do vrha jih nabašejo s krstami, razvažajo jih v ataneje, tam v ataneju pa jok in hlipanje družine, žene . . . (Kaj ni čudno, Anšar, da bo Tega objokovala ista žena, ki si jo ljubil in o kateri si mi pravil, da te vara in da si ljubosumen nanjo?) . . . pa velike začudene oči otrok, brezosebno Gospodarjevo sožalje po zvočniku, pomirjujoče besede duhovnika o nebeškem kraljestvu, o vstajenju mesa, in ubrani napevi ža-

lostnih sester, ki so baje od atanejske uprave plačane po zvočnosti in ganljivosti glasu; in v zatohlem zraku poklicne žalosti osladni duh vencev in rož, ki naj bi se namesto zaudarjajočega smradu trupla zažrl kot memento mori v spomin preživelih, med katerimi bom verjetno jaz . . . pa tudi ti, Anšar, saj te bo gotovo zanimalo, kaj se dogaja na tvojem lastnem pogrebu; od strani ali — tako pravijo — od zgoraj boš opazoval, kaj se dogaja s Tem, kar ti je še nedavno služilo za življenje, česar pa zdaj ne potrebuješ več; upam, da do Tega ne boš preveč sentimentalen, saj sam veš, kaj je treba storiti: truplo je treba sežgati, zbrisati s površja zemlje, vrniti štirim elementom, izvreči iz sveta znamenj, ki morajo imeti nam znane pomene. Vsak pravi bojevnik ve, da ni druge možnosti. In ko se žalujoči ostali razidejo, stopi v akcijo atanejska operativa, zdaj to niso več poduhovljene sestre, temveč nosači težaki, ki preklinjajo spričo teže trupla in se v pavzah, medtem ko čakajo, da bo poslovilne ceremonije konec, bašejo s panekalom in špehom; oni torej pridejo, dvignejo krsto in mrliča odnesejo v velike hladilnice, kjer mora čakati lepo na vrsto, kajti krematoriji, čeprav delajo noč in dan, komaj zmorejo sežgati vse mrtve. In končno, ko že misliš, da so na tvoje nekdanje telo pozabili, pride na vrsto za odrešujoči ogenj! Tedaj, Anšar, se bo To tukaj, kar že zdavnaj nisi več ti, prav zares vrnilo v štiri elemente. Prgišče prahu in pepela, ki mu ogenj prizanese, pa vržejo v skupno jamo in zgoraj

na ploščo dodajo novo ime k ostalim milijonom zbledelih in pozabljenih imen. Tudi kratka notica v »Resnici«, kjer bo zabeležena tvoja smrt, kaj kmalu zgine v plamenih ali v kislinah predelovalnih tovarn. Ti pa boš tedaj drugje, že daleč daleč . . . kje?

ŠE VEDNO s pogledom, uprtim v mrtveca, je Jon zaslišal svoje ime. Obrnil se je in zagledal komandirja straže, stotnika Uruja.

»Vem, Jon, da vam je hudo, bili ste njegov prijatelj,« je rekel, ko se je približal mrtvaškemu odru, »ne bi vas rad motil, a moram govoriti z vami. Kdaj lahko pridete k meni v pisarno, takoj ali pozneje?«

Jon je bil presenečen, od komandirja je pričakoval obtožbe in zasliševanja, pa ni bilo nič takega — nasprotno, stotnik Uru se je vedel z njim zelo prijazno.

»Takoj lahko greva,« je odvrnil.

Šla sta mimo stražarskega para in zavila po hodniku v notranjost karavle, pisarna je bila prav na koncu. V letu dni, odkar je Jon služboval pri piramidi, se je samo nekajkrat srečal s komandirjem. Spominjal se je, da ga je stotnik Uru ob nastopu službe lepo sprejel, ne kot podrejenega, ampak kot sebi enakega. Tudi drugi stražarji so menili, da je stotnik pravičen in pošten mož. Nikoli jim ni odrekel pipe, čeprav stroga službena pravila stražarjem pri opravljanju dolžnosti niso dovoljevala kajenja. Res je stotnik hranil pipo pri sebi,

vendar jo je skupaj s posušenimi kokinimi listi radodarno izročil vsakemu svojemu fantu, ki si je zaželel potegniti nekaj dimov. Vedel je, da je stražarska služba naporna in da je za vse boljše, če med vojaki uživa ugled in zaupanje, kakor da jim ukazuje s trdimi besedami in z nesmiselnimi prepovedmi. Očitno je stotnik Uru že veliko skusil v življenju. Bil je že kar v letih, skoraj sivolas, vsekakor pa še vedno takšen, da je vlival spoštovanje vsakomur, ki ga je srečal: visok, ponosen, s svetlečim viteškim naprsnikom in z obrazom, ki je poleg odločnosti in trdne volje izražal tudi globoko spoznanje.

»Sedite, Jon,« je rekel, ko sta prispela. »Marsikaj se morava pogovoriti. Najprej mi povejte kar naravnost in pošteno, kje ste bili toliko časa. Ste se mudili kje blizu piramide? Moram vas to vprašati, ne bojte se, ostalo bo med nama, ne bo šlo v noben zapisnik. Veste, zagovarjal sem vas pred fanti, pa bi se rad prepričal, če sem imel prav.«

Jon je nekaj trenutkov molčal, a ko je pogledal v mirne in jasne stotnikove oči, je sklenil, da bo govoril po resnici.

»Ne bom se opravičeval,« je rekel. »Službo sem zamudil, ker sem srečal neko dekle. Nekaj časa nisem vedel, ali naj sploh še pridem v službo ali ne, saj sem že tako zamudil dvajseto. Pravzaprav sem šel z zamudo že od doma... Bil sem pa v tem času precej daleč od piramide, kakih dvajset minut s kočijo,

v bližini Starega mosta. O tem lahko priča tisto dekle, če bo treba.«

»Že dobro, saj vam verjamem. Osebno sem prepričan, da vi niste krivi Anšarjeve smrti, a gre za nekaj drugega, za neko nesrečno naključje: umor se je zgodil točno opoldne, takrat, ko bi vi morali biti pri straži, pa vas ni bilo.«

»Tako? Točno opoldne?« se je začudil Jon.

»Ja. In fantje, ki so zaradi Anšarjeve smrti ogorčeni in malo zbegani, ker ni bilo nobenega pravega boja, so najprej pomislili, da imate vi prste vmes; da ste v nekakšni zvezi z morilcem, ki je pobegnil. Nekateri so to pomislili, ne vsi. Zagovarjati sem vas moral . . .«

»Zakaj pa ste vi, stotnik, tako zelo prepričani, da nisem kriv?« ga je prekinil Jon. »Še sam nisem povsem prepričan o tem. Prej, ob mrtvem Anšarju, se mi je zazdelo, da sem kriv prav jaz. Morda bi umor lahko preprečil, če bi prišel pravočasno. Tudi stražnika ob vhodu sta tako govorila.«

Stotnik Uru je nagubal čelo in strogo, a nedvomno s prijateljskim tonom vprašal: »Ste morda vedeli ali vsaj slutili, da se bo zgodilo kaj takega? Ste nagovorili morilca, da je ubil Anšarja? Mu priskrbeli orožje? . . . Zakaj le, saj vsi vemo, da je bil Anšar vaš prijatelj. Moji fantje so samo malce zbegani, ker je bil umor precej nenavaden, kaj takega še niso videli . . .«

»Ne, ne mislim na neposredno krivdo,« ga je prekinil Jon, »pomislil sem, da sem vple-

ten v neko širšo, meni samemu nejasno zvezo z Anšarjevo smrtjo.«

»Pustiva ugibanja!« je stotnik Uru zamahnil z roko. »Raje bi se pogovoril z vami o nečem drugem, kar je precej resnejše in pomembnejše od ugibanj o splošni krivdi . . . Jon, poslušajte me zdaj dobro: Anšar je bil ubit z novim orožjem, z orožjem, ki je za javnost sedaj še skrivnost!«

»Z novim orožjem!« je ostrmel Jon. »Kakšno pa je novo orožje?«

Stotnik je segel v žep, kjer je hranil šop ključev, odklenil predal v pisalni mizi in vzel iz njega svetleč predmet, velik za moško dlan.

»Temu pravijo pištola,« je poučil Jona z rahlim nasmeškom, ki ga ni mogel zadržati kljub resnosti trenutka. »Ubija na daljavo, kakor puščica, vendar z veliko večjo močjo, tako močno, da lahko prebije ščit in oklep.«

»Pa tako majhna je?« se je čudil Jon.

Stotnik Uru je prikimal: »Na, Jon! Kar potežkaj jo, zdaj ni nevarna, ker sem naboje vzel iz nje, nekaj sem o novem orožju zvedel na tečaju samozaščite za oficirje . . . Samo hitro, da kdo ne pride, pribočnik Dang bi me takoj prijavil.«

Jon skoraj ni mogel verjeti, da mu stotnik tako govori. Prijel je pištolo z levico in z desnim kazalcem podrsal po gladki svetleči kovini.

»Kaj prav s tem je bil ubit Anšar?«

Stotnik Uru je prikimal, vzel pištolo in jo spet zaklenil v predal. »Da, prav s to pištolo,«

je rekel. »Tisti, ki je streljal na Anšarja, je na begu iz neznanega razloga pištolo odvrigel, našel jo je mladi Damir, Anšarjev sostražar, ki se je pognal za morilcem, pa ga ni mogel dohiteti, ker je morilec nenadoma izginil, kakor da bi se vdrl v zemljo. Potem mi je Damir pištolo prinesel. Nihče ne ve za to, tudi v zapisniku o Anšarjevi smrti nisem omenil novega orožja. Damir bo molčal, ker sem ga prosil in mi je zelo zvest, vendar se bo zadeva v preiskavi gotovo izkazala za sumljivo.«

Jon je molčal, čeprav mu je množica vprašanj rojila po glavi: Zakaj je za zaupnika izbral prav mene? Kaj namerava zdaj z novim orožjem, ki ga ima v predalu? In kdo sploh je stotnik Uru, da njemu, neznanemu Jonu Ešmunu, razkriva takšne skrivnosti? Marsikaj mu ni bilo jasno.

»Jon, ne boste hudi, če vas tikam?« je nadaljeval stotnik Uru. »Mladi ste še, lahko bi bili moj sin. Če vas bom tikal, bom laže povedal nekatere važne stvari... Sicer pa lahko velja tudi obratno.«

»Seveda me lahko tikate,« je rekel Jon v pričakovanju, kaj mu bo stotnik povedal. »Zakaj bi imel kaj proti temu?«

»No, tikanje je zaradi dušebrižnikov prišlo na slab glas,« je rekel stotnik, »zato sem te vprašal.«

»Toda tikanje v ustanovah je nekaj povsem drugega!«

»Tako tudi jaz mislim... Zdaj pa bi, Jon, rad povedal nekaj stvari o tebi. Večkrat sem

te skozi okno karavle opazoval, kako se pogovarjaš s stražarji, kako skušaš biti dober do njih, kako jih ne grajaš za malenkostne prekrške, kako potegneš z njimi kak dim, pa sem si rekel: s tem človekom se moram še pogovoriti, ta človek ne hlepi po oblasti, čeprav bi lahko.«

»Kako pa naj bi jaz segal po oblasti?« se je čudil Jon. »Zakaj bi grajal stražarje? Sem mar poklican za to?«

»Si, kaj ne,« je rekel stotnik Uru s skrivnostnim nasmeškom. »Cela štorija sega leto dni nazaj, ko si tukaj nastopil službo. Skupaj s tabo je prispela pod ‚strogo zaupno‘ tvoja delovna izkaznica od najinih skupnih predstojnikov. V njej je pisalo, da moraš vsak dan, točno opoldne, preveriti moralno pripravljenost stražarjev, njihovo politično zvestobo Gospodarju in oblasti, nato pa o tem poročati komandirju, torej meni. To nalogo sem ti namenoma zamolčal, ker sem mislil, da na fante ne bi dobro vplivalo, če bi zvedeli, da vohuniš za njimi; poleg tega mi je bilo že od prvega srečanja s tabo jasno, da ti vloga špiclja prav nič ne ustreza. Verjetno je pri razporeditvi prišlo do pomote, kar se večkrat dogaja, ker je sistem preprosto prevelik, da bi delal brez napak. Zato sem tebi, pravzaprav nama obojema, olajšal posel in si (kar sam izmišljal poročila, ki naj bi mi jih posredoval ti, in ta poročila sem skupaj z vsemi ostalimi pošiljal višjim.«

Jon si je otrl pôt s čela. Tako je torej to! si je rekel: Tisoč denarjev, ki jih dobivam za plačo, bi si moral zaslužiti z vohunjenjem! Umazano delo pa je namesto mene doslej opravljal stotnik Uru! Neverjetno! ... Občutil je skoraj nekakšno ganjenost. Kako banalno je vse! In na takšnih malih podlostih, kakršna naj bi bila tudi njegovo nadzorovanje stražarjev in poročanje višjim, je zgrajena vsa na videz božansko vsemogočna oblast! O, ko bi bilo mogoče, da bi se vsi ljudje tako preprosto in iskreno pomenili, kakor sta se zdaj pogovarjala s stotnikom! Drugačen bi bil svet!

»Toda zakaj mi niste tega povedali prej, stotnik Uru?« je zavzeto vprašal. »Koliko težkih trenutkov bi mi prihranili! Koliko časa sem zaman pozvedoval o namenu svoje službe! Je moral Anšar umreti, da sem to zvedel?«

Stotnik je nekaj časa molčal, slednjič pa je rekel: »Mlad si še, Jon. Ne veš, kako bi me kaznovali, če bi zvedeli — na primer če bi jim ti povedal — da sem ponarejal poročila. Nisem se mogel odločiti, da spregovorim s tabo ... No, nisem si upal, na kratko rečeno. Poleg tega sem bil ves čas prepričan, da bi ti, če bi zvedel resnico, to službo še isti dan pustil, ostal bi na cesti, mi pa bi dobili namesto tebe kakšnega pravega špiclja. Zdaj, po skrivnostni Anšarjevi smrti, ne jaz ne ti nimava več kaj izgubiti, lahko pa postaneva prijatelja. Gospodar naju bo gotovo premestil drugam, če ne kaj hujšega ... Rekel sem ti že: preiskovalcem bo Anšarjeva smrt sumljiva, tudi če ne zvejo,

da je Damir našel pištolo in jo izročil meni. Sumljiva jim bo že luknja v Anšarjevem oklepu. Veš, Jon, če sklepam po tistem, kar so nam na tečaju samozaščite pripovedovali o obrambi pred novim orožjem, se ga Gospodar strašansko boji. Verjetno oblasti še niso našle načina, kako bi novo orožje uporabile izključno zase.«

»Toda zakaj bi bilo novo orožje Gospodarju nevarnejše od starega, od mečev, hebard in puštic?«

»Nisi še dojel bistva novega orožja,« se je nasmehnil stotnik Uru. »Glavna novost je snov, ki požene kroglo iz cevi — ta snov se imenuje strelivo: če pride v stik z ognjem, dobi veliko moč, raznese jo kakor balon, če ga preveč napihnemo. In čim več je streliva, tem večja je njegova moč: če ga imaš toliko, da z njim napolniš steklenico ali večjo škatlo, lahko poženeš v zrak celo hišo . . . morda pa tudi . . . piramido.«

Stotnik je težko izdajal vojaške skrivnosti, čeprav je očitno želel, da Jon zve čimveč.

»Stotnik Uru, ne zamerite, naravnost vas bom vprašal: ste član tajne organizacije SHA?«

Uru se je zasmel in odkimal z glavo: »Ne, ne, jaz sem proti terorizmu, zlasti proti osebnemu terorju, atentatom in umorom. Premišljuje pa o drugih rečeh . . .« je rekel skoraj šepetaje.

»O katerih?«

»No, na primer o tem, kako bi vdrl v spominsko jedro piramide in dobil določene podatke, ki jih nujno potrebujem.«

»Kaj vi kot komandir straže nimate prostega vstopa v piramido?«

»Kje pa! Še nikoli nisem bil znotraj, čeprav piramido stražim že vrsto let.«

»Kako pa bi našli tiste podatke, ko niti ne veste, kje bi jih morali iskati?« je podvomil Jon. »Tudi če bi — na primer s pištolo — vdrli v piramido, v Mingovo ali katero drugo, kjer vas stražarji ne bi prepoznali, kako bi se znotraj znašli?«

Stotnik je molčal, ko da tehta Jonove besede.

»Kakšni pa so tisti podatki, javni ali osebni?« je nadaljeval Jon. »Saj če mi nočete povedati, ni treba.«

»Povedal ti bom, zakaj ne, saj vidim, da dobro razmišljaš in mi lahko pomagaš. Podatki, ki jih iščem, so osebni, tičejo se samo mene, vendar so zame tako pomembni, da brez njih iz dneva v dan težje shajam, še zlasti zdaj, ko so mi začeli lasje siveti in se mi približuje starost . . . Če bi ti hotel povedati vse, bi bila predolga zgodba; na kratko rečeno, iščem svoje tri sinove, ki so mi jih v ustanovi nalašč pozabili — pozabil sem, kako jim je ime, ne vem, kje živijo, in niti nisem prepričan, da bi jih spoznal na cesti, če bi jih srečal. Samo to vem, da imam tri sinove, da živijo nekje v mestu . . .«

Jona so stotnikove besede vse bolj zanimali. »Saj se vam dogaja nekaj podobnega kakor meni!« je vzkliknil. »Pripovedujte, prosim vas, povejte mi kaj več o vaših izgubljenih

sinovih! Kako je prišlo do tega, da so vam jih pozabili?»

»Niti sam dobro ne vem, kako se je to zgodilo,« je utrujeno rekel stotnik Uru. Njegov glas je postal bolj skrušen, skoraj starčevski, odločnost in pogum sta mu ugasnila v očeh. Jon je čutil, da stotnika storjene krivice hudo bolijo. »Zdaj je že skoraj pet let, odkar sem bil zadnjič v ustanovi,« je z muko nadaljeval. »Kmalu zatem, ko so me odpustili, sem iz anonimnega pisma zvedel, da imam tri sinove, in spomnil sem se, da je to res; poleg tega je v pismu pisalo, da mi je žena umrla, česar sem se tudi sam spomnil. Ko sem torej zvedel, da moji sinovi živijo bogve kje v mestu, sem seveda hotel zvedeti še to, kje so in kdo so. Bil sem naiven: vložil sem prošnjo pri vojaških oblasteh, naj mi Gospodar sinove poišče, češ da mi je ta pravica zagotovljena po ustavi. In potem se je začelo vleči . . . Gospodar sicer nikoli ni naravnost odgovoril, da jih noče poiskati, ponavljal je lažne obljube, saj veš, Jon, kako to gre: da ,bo poiskal', da jih ,zaradi tehničnih težav doslej še ni uspel najti' in podobno. Počasi mi je postalo jasno, da iz uradnega iskanja ne bo nič, zato sem začel iskati privatno, na lastno pest, kar pa mi je zelo oteženo, ker sem v vojaški službi; nadzor, tudi nad privatnim življenjem, je pri nas še veliko strožji kot sicer. Gospodar je nekaj zvedel o mojem iskanju in me začel onemogočati na najbolj podel in prefinjen način. Nikoli prej si ne bi bil mislil, da je Gospodar lahko tako

hudoben, zloben kakor sam hudič. Osebe, ki sem jih spraševal o svojih sinovih, so kar nenkrat ‚nekam odpotovale‘, njihovi svojci so jokali, ker niso vedeli, kam so se zgubile, Gospodar je odgovarjal, da se je ta in ta podložnik ‚preselil‘, naslova pa seveda ni hotel povedati, dokler niso pogrešanega našli mrtvega v kakšnem jarku. Ja, dragi moj Jon, takšne stvari so se dogajale. Kolikokrat sem pomislil, da bi velikó raje videl, da bi Gospodar mene samega vrgel na dno najtemnejše ječe, kakor pa da se je znašal nad nedolžnimi ljudmi, ki so od nekdanj poznali našo družino. O mojih sinovih pa še vedno ni nobenega sledu... No, in nekega dne, ko sem te gledal skoz okno karavle, kako se pogovarjaš s stražarji, mi je padla na pamet malce nora, vendar ne povsem neverjetna misel: kaj pa, če je ta mladi mož eden izmed mojih treh izgubljenih sinov? Takrat sem sklenil, da se moram pogovoriti s teboj... Zdaj veš, zakaj ti vse to govorim...»

Na hodniku pred stotnikovo pisarno so se zaslišali bližajoči se koraki. Potrkalo je na vrata, vstopil je pribočnik Dang. Zviška je pogledal Jona in raportiral stotniku:

»Izvršil sem vaš ukaz: zapisnik sem predal komandi. Sporočajo, da bo preiskovalna komisija prišla najkasneje do šestih.«

»Dobro, Dang. Počakaj še malo na nadaljnja navodila,« je rekel stotnik, potem se je z uradnim glasom obrnil k Jonu: »Ešmun, vi pa izvršite nalogo, kakor sva se dogovorila: pojdite k Anšarjevi vdovi in ji v mojem imenu

sporočite žalostno vest. Ne pozabite poudariti, da je Anšar umrl častno, pri obrambi Absoluta in mesta . . . Še naslov vam dam . . .« Pobrskal je po knjigi, ležeči pred njim na mizi, in prepisal naslov na listek. »Ko opravite, se vrnite k meni in poročajte! Absolut z vami!«

Jon je vzel listek in pozdravil z rahlim priklonom. Na listku je bil res napisan naslov. Zunaj na hodniku je nekaj časa premišljeval, ali stotnik Uru resno želi, da gre k Anšarjevi vdovi, in ugotovil, da je tako morda še najbolje: družini je treba osebno sporočiti, da je Anšar mrtev, razen tega pa se bo on sam z upravičeno in legalno potjo izognil zasliševanju preiskovalne komisije, ki naj bi prišla vsak hip.

Preden se je odpravil na pot, se je hotel za trenutek vrniti k Anšarju v kapelo. Preseščeno je obstal, ko je našel kapelo prazno; Anšarja so že odnesli in tudi prejšnjih dveh stražarjev ni bilo več tam. Mrliča je pogoltnilo velikansko mesto in dogodki so si sledili vse hitreje, kakor vlak, drveč navzdol po klancu.

Poslovil se je pri svetlečem Gospodarjevem terminalu in stopil iz območja Mingove piramide. Postaja Srebrni trg je bila blizu. V mislih so se mu prepletale besede stotnika Uruja in Anšarjev mrtvi obraz. Nekatero stvari so postajale jasnejše, smisel celote pa se je čedalje bolj izmikal. Jon se je začel spuščati po stopnišču v podzemeljsko. Čakala ga je ne ljuba naloga, da pove svojcem, kaj se je zgodilo. Zaželel si je, da bi jim lahko pomagal.

DŽUNA, kakor so imenovali staro hišo, je bila znana po vsem D . . . skem okraju, zato Jon ni imel težav z iskanjem naslova, ki mu ga je stotnik napisal na listek. Prvič je hodil po teh krajih — kako malo je pravzaprav poznal mesto! — in mimoidoči, ki jih je vprašal za pot, so mu kazali smer in zagotavljali, da bo prav gotovo spoznal Džuno, ko pride ven iz ulic na goličavo ruševin. In res se je kmalu znašel na goličavi, posejani s štrclji zidov, z ostanki porušениh hiš, sredi kamnite pušče pa je stala Džuna, obsijana s poševnim popoldanskim soncem, stara in masivna, z majhnimi okni, vegasto opečnato streho in s številnimi stolpiči, pol kasarna pol graščina. Jon je vprašal starca, ki se je grel na soncu, zakaj je povsod okoli takšno razdejanje, in starec mu je razložil, da so pred leti začeli rušiti celo četrt, ker so nameravali zgraditi nove bloke, potem pa se je delo kdove zakaj nenadoma ustavilo, rušilci so odšli, verjetno prav zaradi Džune, v kateri še

vedno stanujejo nekateri vplivni ljudje z visokimi zvezami, ki so pri oblasteh dosegli, da so prizanesle stari bajtači in ukazale zidati bloke drugje. Ker so rušilci Džuno pustili pri miru, tudi drugih hiš ni imelo več smisla rušiti do tal in tako so ostali načeti zidovi, brez streh, brez oken in vrat, prepuščeni zobu časa. Džuna, še vedno cela, je bila malone neresnična sredi vseh teh ruševin. Sive kamne, ostanke nekdanjih okoliških hiš, je ponekod že prerasel mah, trava je poganjala med njimi, višji zidovi pa so bili popisani z grafiti in porisani z opolzki risbami, ki so jih oblasti tu in tam premazale s črno barvo, da se ljudstvo ne bi pohujšalo. In glej — na nekem zidu se je z velikimi rdečimi črkami svetil napis: SHA! Ko se je Jon približal, je opazil, da se barva še ni povsem posušila, napis je bil očitno še svež, zato ga oblasti verjetno še niso utegnile premazati. Tukaj je dober teren za njihova skrivališča, je pomislil Jon. Pod napisom je bil z enako barvo narisani znak, ki ga je videl zdaj prvič: krog, iz katerega so sevali žarki, podobno kakor otroci rišejo sonce, le da so žarki izhajali iz samega središča kroga in se širili čez krogov obod. S tem verjetno niso mislili narisati sonca, temveč znak bržkone ponazarja nekaj drugega, morda novo orožje, si je rekel Jon. Hitel je naprej, da ne bi kdo posumil, da je on pisal po zidu, tisti razkolniki mu niso nič mar, saj pravzaprav niti ne ve, kaj hočejo. Sprva se mu je zdelo, da ga loči od Džune samo še kakih sto korakov, vendar se je raz-

dalja izkazala za precej večjo, ker ruševine niso nudile trdnih prostorskih mejnikov pogledu, vajelemu predvsem hiš in ulic. — Kakšno razdejanje! Koliko po nemarnem uničenih domov! je razmišljal Jon in se spraševal, kam so šli ljudje, ki so nekdej tu živeli. So sploh še med živimi? Presenetilo ga je, da je sredi ruševin zagledal tudi ostanke stebrov in lepo izklesanih marmornih kapitljev; sodeč po ulicah, po katerih je prišel do goličave, je v D...skem okraju vladala revščina, tukaj pa so si nekdanji prebivalci privoščili razkošen beli marmor. Kaj vse je skrivala preteklost teh zidov! Njihove dolge, zveržene sence so se plazile po tleh kakor skrivnostna znamenja pozabljene pisave. Jon se je spomnil na nesrečnega knjižničarja Min Ajana, ki so mu požgali vse njegove zgodovinske knjige, da ne bi kdo v njih iskal zdravila proti sedanji tiraniji. Če človeku vzamejo preteklost, mu vzamejo skoraj vse, kar ima, je ugotavljal Jon.

Končno je prispel do starih zidov osamele Džune. Ustavil se je pred obokanim portonom kakor pred usti velikanske ribe, ki je nasedla na razdejanem bregu. Vrata niso bila zaklenjena, odrinil jih je in stopil v vežo. Iz notranjosti sta se pripodili mački in švignili mimo Jonovih nog na plano. Veža je bila prazna, hladna in temna, iskal je zvonce ali vsaj seznam stanovalcev, pa ni bilo nič takega, celo vhodni terminal je manjkal — tam, kjer bi se moral svetlikati zaslon, je iz stene molel samo šop zarjavelih žic. Jon, navajen nadlež-

nih Gospodarjevih oči, je prvi hip pomislil, da morda v Džuni sploh nihče ne stanuje. Gospodar gotovo ne bi dovolil, da je hiša brez terminala. — Toda zakaj bi mu stotnik Uru dal napačen naslov? Mu je hotel preskrbeti le dobro skrivališče za čez noč? A tudi starec, ki ga je maloprej srečal med ruševinami, je govoril, kakor da ni dvoma, da je Džuna še naseljena. Naprej bo treba, kakorkoli že...

Iz veže sta vodili navzgor dve stopnišči, na vsaki strani po eno. Izbral je desno — prav lahko bi tudi levo, saj sta bili na pogled povsem enaki — in se povzpел v prvo nadstropje, kjer se je pred njim odprl dolg hodnik z vrsto zaprtih vrat, ki so verjetno vodila v stanovanja, čeprav tudi na njih ni bilo tablic z imeni. Stopil je nekaj korakov naprej, mimo oken-ske line, in tedaj je opazil, da so neka vrata samo priprta, skoz špranjo je pronicala rumena svetloba. Ko se je še bolj približal, je zaslišal udarce, kakor da nekdo znotraj v stanovanju zabija žebelj. Torej hiša le ni prazna! se je oddahnil, čeprav ne povsem brez tesnobe, ker se je malce bal samotnih srečanj z neznanci. Potrkal je na priprta vrata; niso ga slišali, saj ni mogel preglasiti udarcev kladiva, zato je kar vstopil.

Obstal je na pragu prostorne sobe, nekakšnega salona, v katerem je bilo vse narobe. Na tleh je klečal mož in s kladivom tolkel po parketnih deščicah. Velik del parketa je bil razkopan, ponekod so bili vkup nametani celi svežnji deščic. Drugi mož je stal na vrhu ple-

skarske lestve, tik pod stropom, na katerega je s čopičem risal listnate ornamente, kričeče zelene na belo štukaturo.

»Dober dan,« je pozdravil Jon.

»Gospodar z vami!« je suho odvrnil mož na parketu. Dvignil je pogled k prišlecu in si s prstom zarisal znamenje kroga na čelu. Jon se je nasmehnil, kajti takšno znamenje — včasih je bilo baje obvezno ob omembi Gospodarjevega imena — si je kdaj pa kdaj tudi Anšar za šalo narisal na čelo, kar je Jonu vlilo upanja, da se je oglasil na pravem naslovu. Zato se je odzval pozdravu z enako gesto, vendar se mož na parketu za to ni kaj prida zmenil in se je s kladivom spet lotil deščic. Oni drugi zgoraj na lestvi pa je samo nekaj zamrmral.

Jon je stopil nekaj korakov naprej. Rožaste tapete so prekrivale stene. Na nekaterih mestih so bile potrgane, da so se videle spodnje, starejše plasti z obledelimi freskami. Pohištva je bilo v sobi bolj malo: okorna komoda s starinskim zrcalom, ovalna mizica in dva naslonjača z oguljenim plišem. Pred kamnom je ležalo še nekaj razsekanih kosov, furniranih stranic nekdanje omare ali kaj. Očitno so ostanke metali v ogenj. Jonu se je zdelo, da je bil svoje čase tukaj ugleden meščanski salon, potem pa so se nekdanji stanovalci odselili in zdaj je nekdo naročil obnovo. Ali pa možaka delata kar zase?

»Naloži še na ogenj, da čimprej zgori,« je slikar rekel onemu spodaj.

»Zakaj sežigate pohištvo?« se je vmešal Jon.

Mož je odložil kladivo, vstal in si otrl roke v razcapane, z velikimi zaplatami obšite hlače. Premeril je Jona od nog do glave. »Zato ker je vse črvivo,« je rekel in vrgel naslednji kos v plamene.

Tedaj so se iz hodnika zaslišali koraki, prišla je zajetna ženska srednjih let z vedrom vode, molče je stopila mimo Jona in nesla vodo slikarju, ki se je spustil dol z lestve.

»Bo dosti vode?« je vprašala. Slikar je prikimal.

»Anšarjeve iščem,« je rekel Jon, »baje stanujejo tukaj, v Džuni, pa ni nikjer napisov na vratih. Z gospo bi rad govoril.«

Slikar se je približal in obotavlja je rekel: »Mi smo se vselili šele danes, ne poznamo še vseh stanovalcev. Doslej smo bili brezdomci, zdaj tu zdaj tam, največ na cesti. Stanovalci zgornjih nadstropij pa so že dolgo v hiši, zato bo najbolje, da greste gor in vprašate tam. Nas pa raje pustite pri miru.«

Toda Jonu se ni kaj prida ljubilo na slepo iskati nove stanovalce v napol zapuščeni hiši, ko je že te tri komaj našel. Ni povsem verjel, da ne poznajo Anšarjevih. Nekaj mu je govorilo, da se je mož na parketu prav od Anšarja naučil tistega pozdrava s krogom na čelu. Poleg tega je bilo preveč očitno, da so se ga hoteli otresti. Verjetno nočejo imeti sitnosti, toda kakšnih? Stopil je h kaminu in se zazrl v izgi-

nevajoče kose pohištva. Slikar je nadaljeval delo, pomakal je čopič v vedro, ki ga je bila prinesla ženska, in risal zelene liste na strop.

»Črvivo je že mogoče, a vseeno ni prav, da kar sežigate; zdi se mi, da je stilno,« je rekel Jon, da bi nadaljeval prekinjeni pogovor. »Gotovo bi se dalo kako zaščititi.«

»Pa kaj bi pravzaprav radi?« se je obregnil parketar. »Nas ne morete pustiti pri miru? Nam ne morete prizanesti z vašimi vprašanji in dobrimi nauki? ... Vrata so tamle, če ste pozabili ... Vang, pridi dol, da ga spomniva, kje so vrata, če ne bo šel sam.«

Slikar Vang pa se ni odzval, ohranil je stojično držo, samo za eno prečko niže se je odmaknil, da bi si bolje ogledal ornamente.

Med kričečim listjem so zijale razpoke.

»Pusti ga, Tor,« se je zavzela ženska, »zna biti eden od ta višjih, kaj veš. Imeli bomo same sitnosti ... Lahko nas prijavi in plačati bomo morali najemnino, pa še vse za nazaj.«

»Najemnino! Ha, ha!« se je zakrohotal človek z imenom Tor in se začel tolči po kolnih, kakor da bi ženska povedala najboljšo šalo. »Ta je dobra! In še za nazaj! Kdo pa ve, koliko časa smo že tukaj? ... Če bi ga poslal sam Gospodar, mu jaz ne bi plačal najemnine. Za to podrtijo da bi plačal?«

»Nikar se ne važi, Tor,« je rekla ženska, »samo zagledal boš kakega kifeljca spodaj na goličavi pa se boš usral v hlače in tekel na podstrešje.«

»Magda!« je vzkipel možak in s kladivom pomahal po zraku, »le pazi, kaj govoriš! Da ti ne bo potem žal.«

Prepir je visel v zraku, zato je Jon skušal obrniti pogovor drugam: »To je še dobra hiša, prav škoda bi bilo, če bi jo takrat porušili, staro Džuno. Samo stene bo treba popraviti...«

»Stene? Kaj pa manjka stenam? Morda pa vam kaj manjka?«

Očitno je bilo, da bo Jon s svojimi pripombami samo še bolj podžgal ogenj.

»Dobro, dobro, že grem,« jih je skušal pomiriti, »toda ali res ne veste, kje stanujejo Anšarjevi? Gospe moram nekaj važnega sporočiti.«

Razdraženi Tor je stopil k njemu in ga začel potiskati k vratom.

»Pusti ga, se bo že naveličal,« je zviška rekel slikar, imenovan Vang: »Ne vemo, kje so, in basta. In tudi če bi vedeli, vam ne bi povedali. Tako je naročil Anšar in prav je imel, saj res ni treba, da bi kar vsak, komur se zljubi, hodil gor k njim, ko je on v službi. Končno je Anšar poštenjak in ni kriv, če mu baba gleda za drugimi. Niste ne prvi ne zadnji, tako da veste... Magda, prinesi mi še malo vode, daj! Liste moram povečati, od spodaj se komaj vidiijo.«

Zdaj je Jonu postalo jasno, zakaj so z njim neprijazni — prepričani so, da je eden izmed ljubimcev Anšarjeve žene. Ubogi Anšar ni bil zaman ljubosumen.

»Tako torej!« je vzkliknil, »zato mi nočete povedati, kje stanujejo, ker mislite, da sem mu prišel zalezovat ženo. Toda prišel sem zaradi nečesa povsem drugega: prišel sem povedat, da je ... Anšar ... mrtev! Slišite? Mrtev je!«

Vsi trije so ostrmeli. »Se šalite?« je strogo vprašal Vang.

»Nič se ne šalim! Anšar je bil danes opoldne ubit na straži pri Mingovi piramidi. Jaz sem Jon Ešmun, njegov prijatelj. Prišel sem povedat družini.«

Nezaupljivo so ga gledali, ko pa jim je pokazal izkaznico, na kateri je pisalo, da je zaposlen v oddelku za posebne naloge pri Absolutu, so doumeli, da gre zares. Vang si je snel slikarsko čepico z glave in si zakopal roke v dolge, že skoraj sive lase. Tor je neumno gledal, kakor da ne ve, ali je prav slišal.

»Ubogi otroci!« je vzdihnila ženska in se skoraj proseče obrnila k Jonu: »Pojdite z mano, pokažem vam, kje sta otroka. Ni daleč, le nekaj vrat naprej. Nje tako ni nikoli doma. Je že v kaki beznici ali pa se goni kje po hiši ... Lahko jo počakate pri otrocih, prej ali slej bo prišla.«

»Ne govori zdaj tako, Magda,« jo je opomnil Vang, »kaj pa ti veš. Vsakega lahko zanesse ... in zdaj je vdova. Morda se bo spametovala, zmeraj se spametujemo prepozno.«

S počasnimi, zibajočimi koraki je šla preko sobe. Na pragu se je ozrla, ali ji Jon sledi. »Ni daleč,« je ponovila, »le nekaj vrat naprej ...«

ZADNJI ŽARKI pred večerom so pronicali skoz zaprašeno šipo. Ob oknu je sedela malo večja deklica, ki je v naročju držala majhnega kodrastega fantka. Deklica je gledala v sonce. Imela je dolge zlate lase, padali so ji na ramena, obsijani z večerno svetlobo. Zibala je bratca in mu prav po tihem pela, da bi zaspal. Ko sta vstopila Jon in sosedka Magda, se je deklica ozrla k vratom, a ni vstala, ker je fantek že skoraj spal; samo pokimala je prišlecema in položila prst na usta, naj bosta tiho in naj malo počakata. Sosedka se je kar poslovila in odšla, Jon pa se je previdno, da ne bi zaropotal s stolom, usedel za mizo. Deklica je pela uspavanko, sicer pa je bila tišina globoka in neskaljena kakor tolmun sredi gozda. Udarcev kladiva iz razdejanega salona ni bilo slišati, debele stene so udušile vsak zunanji zvok, poleg tega je bilo vrvenje prometnih ulic daleč, ni seglo do Džune, ki je stala sama sredi goličave ruševin.

»Spa-a-vaj dete sladko . . .« je pela deklica, vse tiše je ponavljala refren, potem ko je že drugič zapela celo uspavanko.

Jon se je oziral po sobi. Revščina je lezla iz vseh kotov, revščina, zapuščenost in umazanija. Na steni nad razmetano posteljo se je širil velik vlažen madež rjave barve, na stropu pa so bili še trije manjši. V tej sobi, ki je Anšarjevi družini očitno služila za vse, za spalnico, kuhinjo in dnevno sobo, je dišalo po vlagi, prahu in postani hrani. Jonu se je zdelo

čudno, da se vsa družina stiska v enem prostoru, ko pa je v hiši očitno toliko praznih sob. Verjetno ne morejo plačati več. Anšar je imel precej nizko plačo, okrog štiristo denarjev na mesec, tako je takrat rekel. Štiričlanska družina se s tem komaj prebije. Dokler ne prideš k njim domov, si sploh ne predstavljaš, kako težko je živeti s tako plačo. Ženska pa še pije, kot kaže. In kaj bo zdaj, ko Anšarja ni več? Kako bosta otroka živela z brezvestno materjo? Znova se je ozrl k deklici ob oknu. Njune oči so se srečale. Kako naj ji pove? Gotovo je imela očeta zelo rada. Če ji pove, da je oče mrtev, jo bo to čisto strlo. Za mlajšega bratca je kakor mati, čeprav je sama še otrok, kakih osem ali devet jih ima, ne več. — Boljše je, da počakam Anšarjevo, si je rekel Jon, tudi če se vrne pijana. Sicer pa sosedge vedno malce pretiravajo, ko govorijo o pregrehah drugih; morda z njo sploh ni tako hudo, kakor se zdi onim trem v salonu. Verjetno so zase prepričani, da so najbolj normalni, a so krepko čez les s požiganjem starega pohištva in z risanjem listov na strop... Toda kdo ve, koliko časa Anšarjeve ne bo domov? Uru mi je naročil, naj se vrnem k njemu; Mirtu sem obljubil, da pridem zvečer na obisk; in naposled Karin, saj je petek. Vse se tako hitro spreminja... Če me bojo žandarji res iskali zaradi preiskave, bojo verjetno najprej prišli k meni domov. Danes moram vsekakor prespati drugje. Tako in tako jim bo Gospodar povedal, da me ni doma.

»Čakate mamo?« je šepetaje vprašala deklica.

Jon je pokimal. Sončni žarki na dekličinih laseh so ugašali. Zadaj za zaprašeno šipo je nebo začenjalo rdeče žareti. Okno je bilo narejeno v znamenju križa.

»Nalijte si, prosim,« je rekla prav tako tiho in z obrazom pokazala proti kredenci, na kateri je stal bokal z vinom in nekaj razmetanih, nepominitih kozarcev.

»Bom raje počakal,« je zašepetal Jon. Bolj kot nepomiti kozarci ga je motilo, da bi moral vstati in stopiti nekaj korakov po škripajočem podu, kar bi malega lahko zbudilo.

Revščina je grozna, je razmišljal Jon. Od kod je Anšar jemal moč, da ga vse to ni zlomilo? Revščina, nezvesta žena pa še alkohol. Hči mu je gotovo pomagala, da je bil vedno veder in nasmejan. Zdaj pa se v krsti že vozi v atanej, tisto truplo vozijo tja, voščeni obraz in strjeno kri . . . Nenadoma je Jon s pogledom obstal na sliki, viseči na steni. Začudil se je, da je že prej ni opazil. Na ovalni fotografiji je zagledal mlad par, ženina v vojaški uniformi z nevesto v belem. Od daleč ni mogel videti podrobnosti, brez dvoma pa je spoznal Anšarjeve poteze: njegovo značilno držo, košate brke in obrvi, visoko čelo in nasmeh. In tisti hip je Jona zmrazilo po hrbtu — v somraku, ki se je počasi širil po sobi, se mu je zazdelo, da je zadaj za sliko pravi Anšarjev obraz, njegova živa podoba, ki se mu smehlja tam z one strani, z drugega brega . . . Planil je na noge in se

približal sliki. Ropot stola in škripanje lesenih tal sta se zarezala v tišino.

»Kaj je?« je prestrašeno vzkliknila deklica.

Jon, ki je preiskoval sliko prav od blizu, se je zavedel, da ga je zapeljal privid. Fotografija je bila čisto navadna poročna slika, že malce rumena od starosti.

»To sta oče in mama na poroki,« je polglasno rekla deklica, odložila spečega bratca na posteljo in se počasi, kakor plašna žival približala Jonu. »Zakaj ste tako poskočili? Ustrašila sem se, pa tudi otroka bi lahko zbudili.«

Jon si je obrisal pot s čela. »Oče je...« A ni mogel izreči tiste besede. Samo pogledal je deklico in si želel, da bi razumela.

Toda ni razumela. »Kaj vam je? Zakaj me tako gledate?« je s strahom vprašala, »sedite vendar nazaj, nalijem vam vina... Seveda, oče je bil takrat še mlad... in mama tudi...«

Vrnil se je k mizi. Deklica je vzela bokal z vinom, nalila dva kozarca in ju postavila na mizo. Nato se je usedla nasproti.

»Tudi ti piješ vino?« se je začudil, ko si je omočil ustnice in se nekoliko pomiril.

»Zakaj pa ne?« je rekla deklica. »Če pijem vino in sem s tamalim sama doma, me je manj strah.«

Jon je stegnil roko in jo pobožal po laseh. »Ne boj se me... tudi mene je strah... jaz sem prijatelj tvojega očeta. Večkrat sva se pogovarjala...«

Deklica je z zanimanjem prisluhnila in srebalila vino. Jon je opazil, da ima prav takšne

oči kakor Anšar: velike, modre, malce odsotne. Tedaj je zajokal otrok. Vstala je, vzela malega bratca v naročje in ga začela zibati.

»Kako ti je ime?« je tiho vprašal Jon.

»Klara. Mali pa je Lan.« Položila je prst na ustnice, naj bo Jon nekaj časa tiho. »Tako težko zaspi,« je dodala, »samo malo počakajte, potem mi poveste o očetu.«

Jon je pokimal. Po prstih je stopil k oknu, pobrisal z roko prah s šipe in se zazrl dol v kamnito goličavo. Nebo je žarelo vedno bolj rdeče in ruševine starih zidov so se obarvale z rahlo rdečkastim sijem. In zazdelo se mu je, da se je čas začel vrteti nazaj: izginjale so minute, ure, dnevi in celo leta sedanjosti in vračal se je v daljno preteklost, tja do svojega otroštva, ko je bil še deček . . .

USTAVILI SO SE na vrhu griča. Deček je gledal skoz okno kočije v večerni somrak, kjer je razložil obrise porušenih hiš, temne gmote dreves in oddaljene ognje. Veter je podil po nebu raztrgane, viharne oblake; iz kotanje pod cesto je prinašal omamen vonj cvetov in dišečih smol. Dečku se je zdelo, da se je za trenutek vse ustavilo: niso več škripala kolesa, ni več pokal bič in tudi kočijaževi klici so zamrli. Znotraj v kočiji je bilo že skoraj povsem temno. Komaj je videl mater, sedečo na nasprotnem sedežu, bolj je čutil njeno bližino; ob njej se je počutil varnega.

»Zakaj smo se ustavili, mati?«

»Ne vem, Jon. Morda popravljajo cesto . . . Daj, poskusi zaspati, še dolgo se bomo vozili.«

»Zakaj očka stanuje tako daleč?«

Ni odgovorila, samo pobožala ga je po lasih. Zdaj, ko se je iz temnega kota sklonila naprej, ga je vsega zaobjela z mehkobo svojih oči. Nasmehnil se je in se spet zazrl skozi okno v kotanjo pod cesto. Potrkalo je na vrata in prikazal se je kočijaž.

»Žandarji so zaprli cesto,« je rekel, »baje pripravljajo racijo. Pravijo, da lahko traja dalj časa, morda kako uro ali celo več.«

»Počakali bomo,« je sklenila mati, »kaj pa drugega, saj je menda to edina pot, ne?«

»Če vam je prav, bomo počakali,« je prikimal kočijaž, zaprl vrata in se znova povzpел na kozla, da se je kočija rahlo zazibala na mehkih vzmeteh.

»Mami, kaj je racija?«

»Poskusi zaspati, Jon,« je rekla, potem je vzdihnila: »Nič lepega ni videti, ko žandarji lovijo ljudi.«

Dečku pa ni bilo prav nič do spanja. Z očmi je zvedavo preiskoval somrak in njegova domišljija se je vse bolj bohotila. Ni bilo treba dolgo čakati: od daleč je zaslišal pesem, prinašali in spet odnašali so jo valovi vetra. Kmalu zatem je zagledal množico ljudi, prihajali so izza razvalin, v procesiji so se vili med drevesi in grmovjem, nosili so bakle, cvetne vence, nekateri pa so držali nad glavami palice z napisi. Bližali so se dnu kotanje, kjer je med bujnimi drevesi ležala tlakovana ploščad. V

procesiji je bilo največ mladih, igrali so na kitare, ploskali in plesali.

»Glej, mami!« je zaklical deček. »Glej, kako lepo plešejo.«

Ni odgovorila, le zaskrbljeno in nemirno je pogledovala dol v kotanjo. Potem je zamrmrala: »Ujeli se bojo kakor ptiči v past.« Deček jo je vprašujoče pogledal.

Ko se je procesija ustavila, so prenehali peti in igrati, na kamnit oder se je povzpел mladenič in začel govoriti. Slišalo se ga je daleč naokrog, prav gor do ceste. Množica se je zbrala okrog njega in ga je večkrat prekinila z bučnim ploskanjem. Deček v kočiji je napejal ušesa, vendar ni dobro razumel, kaj mladenič govori. Preveč je bilo besed, ki jih ni poznal: svoboda, pravica, nasilje... Čutil je, da se dogaja nekaj nenavadnega. Tudi to je čutil, da mati komaj prikriva nemir. Prijel jo je za roko.

In tedaj se je zaslišalo, kakor da bi zabobnela zemlja. Bil je topot stoterih konj, ki so z vseh strani, drveč iz teme, nosili jezdece, oborožene žandarje. Kot bi mignil, so obkrožili množico, zbrano na dnu kotanje. Spet so se oglasili posamezni odlomki pesmi, bakle so migotale v noč in nastajala je vse hujša zmeda. Konjeniki so sklepali obroč. Mladenič, ki je še vedno stal na govorniškem odru, je na ves glas zaklical:

»Naj živi svoboda! Dol s tiranom!«

To je bil znak za napad. Iz nekega loka, namerjena s parom neznanih hudobnih oči, se

je sprožila puščica, mladenič se je zamajal, puščica mu je prestrelila prsi, s poslednjimi močmi je dvignil roke, kakor da bi hotel povedati še zadnjo, odrešujočo besedo, potem se je zamajal in padel v naročje svojih bratov. Nastala je silna zmeda, prihajali so še novi žandarji v svetlečih oklepkih, vse se je odvijalo zelo hitro, kriki so tonili v noč, bliskali so se meči, lovci so na konjih skakali sem in tja, žrtve so bežale na vse strani in iskale zavetje med ruševinami in v grmovju. Visoko zgoraj, daleč nad zavrženo globeljo, v kateri so pošasti uprizarjale divji lov, pa so mežikale zvezde, hladne in krute v svoji lepoti, vrteč se v daljnih, brezmejnih svetovih.

Deček je trepetal. Odtrgal je pogled od okna in skrnil obraz v materinem naročju. Mati ga je božala po laseh, tudi njena roka je trepetala. Tolažila ga je, ko je začel jokati, ves se je tresel in hlipal: »Kaj so jim storili, kaj so jim storili!«

Končno se je kočija premaknila. Zaškripala so kolesa, vrtela so se vse hitreje, kočijaž je gonil dol po klancu, kakor da bi jih preganjal hudič. Deček se je stiskal k materi, želel si je samo to, da bi pozabil, kar je videl, da bi bilo vse le huda pravljica.

»Sanjal si,« ga je tolažila mati, »zdaj pa zaspi.«

Prikimal je, čeprav je vedel, da niso bile sanje. Ni mogel razumeti zakaj, zakaj? . . . Mati je začela prav po tiho peti uspavanko, tonil je v sen, v odrešujočo pozabo . . .

KDAJ je bilo to? se je spraševal Jon. Je mati še živa? Bi jo še spoznal, če bi jo srečal? Bolj kakor njenih potez se je spominjal njene mehke roke, mirnih oči, blagega glasu, ki je pel uspavanko . . . Za hip se mu je zazdelo, da se mora samo obrniti, pa jo bo zagledal in stekel v njeno naročje. — Močno trkanje na vrata ga je vrnilo v sedanjost. Obrnil se je proč od okna, v sobi je bilo že skoraj temno, deklica Klara je sedela za mizo in pila vino. Ob trkanju je vstala in šla k bratcu, spečemu na postelji. Potrkalo je znova, zdaj še močneje.

»Vstopite!« je boječe zaklicala Klara.

Na vratih sta stala žandarja, zableščala se je močna električna luč. Jon je nagonsko poskusil zbežati, a ni imel kam, zato je obstal na mestu kakor zajec pred žarometom. Spričo bleščeče luči ni videl prišlecev v obraz, takoj pa ju je spoznal za policaja po obrisu njunih oboroženih postav in po značilni luči, uperjeni žrtvi naravnost v oči.

»Si ti Jon Ešmun, nadzornik straže pri Mingovi piramidi?« Jon je prikimal. »Z nama moraš. Aretiran si, ker si osumljen uboja.«

Naslednji hip je že začutil žandarjev prijem in lisice, s katerimi mu je zvezal roke; drugi žandar je posvetil po sobi. Klara je stala ob postelji, držala bratca v naročju in prestrašeno gledala.

»Mame ni doma?« je vprašal žandar. Odkimala je, žandar pa je izvlekel pismo in ga položil na mizo. »To je za mamo, ko pride . . . Zdaj pa pojdemo!« se je obrnil k Jonu.

»Kaj vam je storil?« je zaklicala deklica:
»Pustite ga!«

Žandarja se nista zmenila zanjo, Jona sta porivala k vratom. Za vrati je stala sosedova Magda in stiskala roke k prsim. Policaj ji je z žarometom posvetil v obraz in ji naročil, naj poskrbi za otroka, dokler ne pride Anšarjeva. »In prižgite kako luč!« je robantil: »Kaj tukaj res nimate elektrike, kakor v srednjem veku?« Magda je pohitela v sobo in spraševala Klaro po svečah. Jon in žandarja pa so se že oddaljevali po hodniku.

»Na komisariat gremo, da te zaslišijo. Saj ni rečeno, da si kriv, toda najina dolžnost je, da te pripeljeva tja.«

»Sicer pa je znano,« je dodal drugi, »da je Džuna leglo banditov SHA.«

Njuno železje je rožljalo po stopnicah. V veži so se vsi trije stlačili v hitro policijsko kočijo in se odpeljali.

»Jaz nisem ubil Anšarja,« je rekel Jon čez nekaj časa. »Res sem zamudil službo, toda ubil ga nisem.«

»No, bomo že videli,« sta prikimala žandarja, »če si nedolžen, boš gotovo kmalu izpuščen.«

Noč je legala na mesto in nad hišami so se prižigale prve zvezde. Na goličavi med ruševinami so ponekod goreli ognji, v daljnih oknih so mežikale luči. Jon je začutil v sebi odločnost, da se bo boril za svoj prav. Saj nima kaj izgubiti, če bo govoril po pravici, tako kakor je res bilo. Toda kako je res bilo?

se je v njem oglasil dvom: Kako so me sploh našli tam v Džuni? Me je kdo izdal? Stotnik Uru? Ne, ne! On gotovo ne. Ni izključeno, da prav zdaj tudi njega peljejo na zaslihanje. Morda je tudi on za hip pomislil, da sem ga jaz izdal? Dejansko pa gre za nekaj povsem drugega ... toda kaj? Kdo je ubil Anšarja? In kako mu je uspelo zbežati ...?

Kočija se je zibala sem in tja. Jon je zaprl oči, iz teme je zasijal materin obraz tako jasno, kakor da bi resnično stala pred njim. Da, zdaj bi jo spoznal, če bi jo srečal, prav gotovo! Med neštetimi obrazi bi jo spoznal. Zazdelo se mu je, kakor da mu mati podaja roko iz davnine.

ŽANDARJI so pozabili na obljubo, da bo Jon izpuščen, če dokaže, da je nedolžen. Komisar sploh ni hotel poslušati njegovega zagovora, prekinil ga je že po nekaj besedah, češ da bo Jon povedal sodniku, kar hoče povedati, nato je pomignil jetniškemu čuvaju, naj ga odpelje. Velik zavaljen žandar mu je na lisice zataknil verigo in ga kakor psa na povodcu vodil po stopnicah globoko dol v klet. Odpahnil je železna vrata celice in porinil Jona v temo. Preden so se zaprla, je Jon opazil posteljo, in ko ga je zagrnila tema, se je dotikal do tja in se vrgel na slamnjačo. Doživljal je trenutke obupa in pollaščala se ga je čedalje večja ravnodušnost. Očitno mu hočejo naprtiti umor Anšarja. Kako jim bo dokazal, da je nedolžen? Se bo lahko skliceval na stotnika Uruja, ali pa na Kamo? Preveč dobro je vedel, da pri oblasti nobena opravičila ne zaležejo, če si sodniki, dušebrižniki in policaji kaj vtepejo v glavo. Zadosti je že, če kdo od višjih

trdi, da je osumljenec kriv, in krivica bo obveljala kot pravica.

Ležal je na hrbtu in gledal v temo. Edina svetla točka je bila luknja za ključavnico v vratih, sicer pa ni videl niti svoje roke, tudi če jo je približal tik pred oči. Imel je občutek, da je ječa ozka in tesna kakor grobnica, čeprav se je morda motil — včasih, ko je za minuto ali dve zmanjkalo elektrike v podzemeljski in je vlak obstal v temi sredi predora, si imel občutek, da si zakopan sam samcat globoko pod zemljo, a to je trajalo le kratek čas, kajti vedno je kdo kaj rekel ali si prižgal cigareto. Jon se je spomnil na dekle, ki je zjutraj jokalo v vlaku in ponavljalo, da je vseeno. Gotovo je tudi ona občutila krivico, tisto dokončno krivico, proti kateri se ne da nikamor pritožiti in ki je ne more nihče več zbrisati. Njemu je preostajalo vsaj medlo upanje, da bo oproščen na sodišču. Ne, si je rekel, ne smem se slepiti — nobenega upanja ni. Spet bom končal v kakšni zavrženi ustanovi, kjer me bodo obdelovali z elektriko in letargiki. Morda me obsodijo celo na totalcko. Pa tudi če ne, tudi če bom še kdaj svoboden, bo znova vse izgubljeno: vse, kar sem v tem letu ustvaril in kar sem se spomnil za nazaj. In tako spet in spet, do takrat, ko bo moje telo staro in mi bo kdo dal milostni udarec v srce, da bom mrtev in hladen kot Anšar... Ta trenutek je Anšarju skoraj zavidal: morda ima njegova duša kljub vsemu možnost, da izbira in pristane v kakšnem drugem svetu, daleč proč od

prekletega mesta. Ni večje groze, kot če bi se moral še po pravi, telesni smrti znova vrniti v ta temni svet, k temu Gospodarju.

Nenadoma se mu je zazdelo, da je zaslišal nekakšen šum: kakor da bi se nekaj premaknilo prav blizu. Od zunaj šum prav gotovo ni prišel, glasovi s hodnika so bili čisto drugačni. Za hip je pomislil, da je slišal, kako se je on sam obrnil na postelji, pri čemer se mu je zazdelo, da šum prihaja od drugje. Ali pa so tukaj miši ... ali podgane? Zmrazilo ga je po hrbtu. Že je hotel vstati, da bi pretipal temo po dolgem in počez, pa se je premislil. Boljše bo, če počaka, morda se bo šum ponovil. Napel je ušesa kakor zalezovana žival in popolnoma mirno ležal na postelji. Čez nekaj trenutkov je prasnilo tik nad njim in svetloba vžigalice se je razlila po temi. Jon je kriknil. Brezumen strah mu je vzel razsodnost. Saj to ne more biti res — ta prikazen ...!

Za gorečo vžigalico, tako blizu, da bi ga lahko dosegel z roko, se mu je iz teme smejal obraz tistega soseda — Madhuka — hudoben starikav obraz ubijalca ptičev, štrleč na tolstem vratu iz poštirkanega ovratnika, obraz, kakor izpran od dolgega deževja, zlobno smejoč se z mišjimi očmi, iz katerih veje sovraštvo.

Prikazen je! Prikazen! — je Jonova misel iskala rešitve, odmaknil se je na rob postelje, prav do zida, in čakal, da mine.

Vžigalica je dogorela, za hip je spet zavladata tema, toda bila je še strašnejša, Jon je trepetal, in ko je prasnila nova vžigalica,

se je skoraj oddahnil... Madhuk se je zdaj zasmel na glas. »Kaj te je tako strah, Jon Ešmun, saj sem samo jaz, tvoj sosed,« se je spakovala nakaza, »saj si me zjutraj iskal, celo tekel si za mano, mar ne? No, zdaj me imaš tukaj ob sebi — kaj ni bolje biti v dvoje kakor sam? Zlasti če sva oba obtožena istega zločina. Marsikaj se lahko pomeniva...«

Jon je počasi prišel k sebi. Tudi druga vžigalica je dogorela, Madhuk jo je podržal v roki in se umaknil nekaj korakov stran.

»Usedel se bom na svojo posteljo,« je rekel. »Bolje se bova pomenila, če se me boš malo manj bal...« Jon je molčal. »Vidiš,« je nadaljeval Madhuk, »včasih prav pride, če človek kadi. Nikoli ne veš, kdaj boš potreboval vžigalice. Tebi je lahko žal, da si nehal.«

»Nehal kaj?« je uspelo izdavitu Jonu.

»Kaj, kaj! Kaditi vendar. Saj si kadil več kot deset let, vse do lani. Takrat so bili v ustanovi res temeljiti s tabo, še kajenje so ti pozabili, ha ha!«

Groza je spet lezla Jonu v kosti, zdaj drugačna, morda še hujša. »Kako pa vi to veste? ...Kdo ste vi?«

»Kako, ha? Prebral sem v tvojem prisrčnem dosjeju, dragec. Stvari so zelo preproste, prav v tem je moč. Ti pa me kakor bebček sprašuješ, kdo da sem. Saj veš, kdo sem: tvoj sosed Madhuk... Kaj ti to ni dovolj?«

Spet je prasnila vžigalica in Madhuk si je prižgal cigareto.

Še zmerom je bolje, če imam opraviti s tem pokvarjencem kakor s prikaznimi, je pomislil Jon: tega človeka so mi nastavili policaji, ni dvoma. Tudi njegova trditev, da sva oba obtožena istega zločina, je zagotovo past. Zgoraj so mu povedali nekaj mojih dosjejskih podatkov, da bi me izsiljeval.

»Prosil bi vas, da me nehate tikati kakor kak dušebrižnik,« je rekel Jon.

»Tikanje te moti? Kako si rahločuten, ha ha! Kako naj te vikam, človek, ko pa vem malone vse o tebi, še več kot ti sam . . . pa bi te vikal! Še na misel mi ne pride, gospod Jon.«

»Dobro, imenujte me kakor hočete, saj tako vem, da ste s policije. Ni treba, da se sprenevedate, tako neumen že nisem.«

»Poglej ga no, poglej! Te je strah minil, kaj? Ti moram povedati še kaj lepega, da se ne boš prehitro prevzel?«

»Pustite me pri miru.«

»Nikar tako, no! Lepo te prosim!« se je rogal Madhuk. »Končno gre zate. Zdaj imaš priložnost, da marsikaj zveš . . . Lahko ti na primer povem, kako sem ubil Anšarja . . . S pištolo. Ti še veš ne, kaj je pištola, kajne, dragec? Počil sem ga od daleč . . . takole: pok! . . .«

Jon je bil spet pahnjen v negotovost: zakaj ta hudoba tako govori? Izziva, da bi kaj zvelkel iz mene? Kako ve, da je bil Anšar ubit s pištolo? Je morda preiskava tako pokazala?

»Madhuk, pravite, da ste ubili Anšarja. Pa zakaj ste ga ubili? In zakaj so potem tudi mene vrgli v ječo?«

»Napreduješ, Jon, napreduješ! Prav, prav, le verjemi mi, da sem Anšarja ubil jaz. Saj ti sam dobro veš, da ga nisi ti. Tebi ni delal zgage kakor meni, ko mi je kvaril načrte s svojo prismuknjeno poštenostjo... Sicer pa tebe nič ne briga, zakaj sem ga ubil. Zate je čisto dovolj, če veš, da sem ga ubil jaz. Tega kmetavzi tu zgoraj seveda ne vejo. Prijeli so me, kakor so prijeli tebe, ker me je nekdo videl v bližini Mingove piramide. Še dobro, da so mi pustili cigarete. In tudi to je slučaj, da so naju vtaknili v isto celico, vražji slučaj, ha ha! ... Zdaj si ti, dragec, že maneš roke, takole si misliš: oba sva osumljena, toda Madhuk je morilec, saj sam prizna, jaz pa sem nedolžen, kar se bo razkrilo na sodišču ali že kje... Ampak zdaj ti povem pravi vražji štos, Jon: nič se ne bo razkrilo, jaz sem sicer res Anšarjev morilec, kar tebi povem in kar lahko trobiš kjerkoli, kajti jaz imam tak alibi, da se tebi še sanja ne! Vsakemu, ki bi me obtožil umora, lahko dokažem, da sem bil danes ob dvanajstih za deveto goro, ha ha!«

Jonu se je vsa ta igra že krepko upirala, čeprav si je moral po drugi strani priznati, da ga je prav ostudni Madhuk s svojim čvekanjem ohranjal pri zdravi pameti. Še vedno je bilo bolje deliti temo s hudobcem kakor biti prepuščen na milost in nemilost lastnim mislim. Vendar mu ponos ni dal, da ne bi Madhuku še enkrat zabrusil: »Pustite me pri miru. Saj vem, da se lažete in me samo izzivate.«

Skušnjavec pa se ni dal kar tako odpraviti. Spet se je zasmel s svojim zoprnim smehom in nadaljeval: »Pa te nič ne zanima, kaj še piše v tvojem dosjeju? ... Ali pa vsaj to, zakaj sem ti zjutraj rekel, da te sovražim? Saj gre konec koncev zate, ne zame.«

»Ne zanima me,« je vztrajal Jon. »Saj vem, da mi lahko natvezite karkoli.«

»Dobro,« je škodoželjno rekel oni iz teme, »ne bom silil vate. Se mi pa vseeno zdi čudno, da se tako malo zanimaš za svojo prečastito dušico. Saj si nekoč, že pred leti, na nekem študentskem zborovanju rekel, da je najvišji namen vsakega človeka, da zbere svoje razpršene spomine; kakor pastir zbere ovce, ko se zvečeri, si rekel. Kakšna sijajna primerjava! Ti si mi pravi pesnik, dragec. Kako da te vse to zdaj kar naenkrat ne zanima več?«

Jon je molčal, čeprav je poslušal z našiljenimi ušesi.

»... Običajno se vi pesniki, takrat ko mozgate po svojih velepomembnih doživetjih, spominjate samo plemenitih stvari, kako ste na primer rešili kakega ujetega ptička ali posušili solzice na obrazu kakšni nesrečno zaljubljeni deklici ... In iz takih plemenitih spominov potem hočete zbrati svojo preteklost kakor otroci, ki zbirajo vkup svetleče kamenčke. Tisto, kar prihaja iz resnične teme, kar je sramotno, nizko, občutljive dušice nevredno, pa rajši pustite, da ostane pozabljeno. Če pa vas kdo hoče spomniti na kaj takega, takoj vpijete, da je lažnivec, da to že niste bili vi, kje

pa, kako naj bi pravičnik zabredel tako globoko! Blatno močvirje, ki se cedi čez ves svet, so si izmislili podli hudiči, ki kakor vampirji na kri čakajo na umazanijo, da priteče na dan iz smrdečih kloak . . . Kako bedasto!»

Madhuk se je zakrohotal, njegov smeh je prihajal iz teme kakor čudno vreščanje kakega pragozdnega ptiča. To je bilo kar težko prenašati. Bolje je, če govori, je pomislil Jon in rekel:

»No, in potem? Kakšno je tisto močvirje?»

»Brezdanje, sega prav do pekla. Pogoltne te, če preveč bezaš po njem, in ni te več nazaj. Ampak saj ti, Jon Ešmun, prav hočeš bezati po svoji močvirni preteklosti, iz tvojega dosjeja je jasno razvidno, da najraje riješ po kalni vodi kakor kak pujs.«

»Dajte mi že enkrat mir!« je zavpil Jon.

»Ne, ne, dragec!« se je hehetal Madhuk, »treba je slišati tudi tisto, kar človek ne mara slišati. Povedal ti bom eno tako zgodbico, takole za pokušino, drugih stvari se boš tako in tako spomnil sam . . . No, nekoč je živel majhen deček, ki se je imenoval Jon. In deček je imel mamico, ki je zanj lepo skrbela in med drugim mu je kupila tudi glinastega angelčka in mu ga obesila nad posteljo, da bi ga čuval vsega hudega. Mali Jon je imel rad angelčka, vsakič ga je pogledal, preden je zaspal. Imel pa je deček tudi vrstnika, nekega Šuna po imenu, katerega je občudoval čez vse: Šun je Jona prekašal po moči, znanju in pogumu. Večkrat je s prezirom govoril o maminih sinčkih,

ki jih je strah teme, škratov in čarovnic. Mali Jon si je na vse kriplje prizadeval, da bi si pridobil Šunovo naklonjenost. In zdaj ta nesrečni angelček na steni nad posteljo! Če bi Šun zvedel zanj, bi Jonu prav gotovo prezirljivo obrnil hrbet. Ukrepati je bilo treba čimprej, kajti Šun je večkrat prihajal k Jonu na obisk. Nekega dne, ko je šla mamica k sosedi, je Jon vzel angelčka s stene, nekaj trenutkov je še okleval, ali bi ali ne bi, potem pa ga je skrtil pod srajčko in stekel dol na dvorišče, kjer je angelčka vrgel v smeti, med pomije in odpadke. In kaj si je izmislil za mamico! Rekel ji je, da je angelček padel s stene in se razbil in da ga je raje odnesel dol in ga zakopal na vrtu, kakor da bi bila mamica žalostna, ko bi videla razbitega angelčka na tleh... Kaj se ti zmisli takale mala nedolžna dušica, ha ha!»

»Lepa zgodbica,« je brezbržno rekel Jon, »žal pa ste si jo prikrojili po svoje. Mali Jon je res imel glinastega angelčka, takšne angelčke imajo mnogi otroci, vendar ga ni razbil on, ampak je nekega dne resnično padel na tla.«

»Oh, seveda, seveda!« se je rogal Madhuk: »Kje bi ti kaj takega storil! Seveda ne! To si lahko izmisli samo vražja domišljija... toda poslušaj me dalje, dragec: zgodba s tistim Šunom še ni končana, v tvojem dosjeju vse lepo piše, verjetno si jo sam izblebetal v ustanovi, ko so ti dali zadostno dozo seruma resnice. Nekega dne sta se namreč dečka, mali Jon in njegov vzornik Šun, sprla. Večja skupina deč-

kov se je po dvoriščih šla ravbarje in žandarje, Jon je bil žandar in je ujetemu ravbarju Šunu ukazal, da mora izvršiti zasluženno kazen: klečati pred vhodnimi vrati toliko časa, dokler kdo ne pride dol po stopnišču. Šun tega ni hotel in je žandarja Jona sunil, takole malce za šalo, češ kaj boš ti meni ukazoval. Takrat pa je Jonu zavrela kri in začela sta se pretepati. Seveda, boj je bil povsem neenak, Šun je bil veliko spretnejši in močnejši in Jon se je kmalu znašel na tleh, ves zamazan z blatom, ki mu je sililo v usta, v oči. Šun ga je s kolenom tiščal navzdol, hudobno se je režal in vprašal dečke, ki so ju obstopili v krogu: ‚Fantje, kaj naj naredim s to glisto? Naj ga ubijem?‘ Dečki so začeli vreščati in Šun je premaganca še nekajkrat s pestjo udaril v obraz, da se je mali Jon skoraj onesvestil. Potem so se razbežali na vse strani . . . ti pa si ostal sam v blatu, ponižan in osramočen, z neskončnim sovraštvom v duši. Ne boš zdaj trdil, da se tudi tega ne spominjaš, ha? Pomisli malo, dragec, saj vendar hočeš zbrati svoje izgubljene ovce . . .«

Jon je molčal. Čez prepade časa je korak za korakom prihajal vanj spomin na tisti prizor. Res je bilo, res! mu je kljuvalo v glavi.

» . . . A s tem zgodbica še ni končana,« je nadaljeval skušnjavec, »pa tudi edina ni. Koliko je takih zgodbic! . . . Mali Jon je počasi odrasel, postal je študent, pozabil je na otroškega vrstnika Šuna, zaljubil se je in nekega večera se je od svoje drage pozno vračal do-

mov, sam je stopal po temni ulici, na kateri so gorele le redke brlive svetilke, in od daleč se mu začne približevati neki človek, očitno je bil pijan, tako se je majal sem in tja, in glej, kaj ne pridrvi izza vogala kočija in še preden kočijaž v tisti temi opazi pijanca na cesti, že ta leži pod konjskimi kopiti. Kočijaž pusti vse skupaj in izgine v noč, Jon pa steče tja k ponesrečencu, obrnjenemu na hrbet, ustavi se pred njim, zakliče, če je kdo v kočiji, nobenega ni, samo konja rezgečeta, kaj naj zdaj stori? Strah ga je, vendar mu nekako uspe obrniti tisto telo na tleh, ne ve, ali je človek mrtev ali ni, obraz ima krvav, Jon pomisli, da bi bilo treba človeku dati umetno dihanje, skloni se nadenj, pa ne more, ne more se ga dotakniti, saj je že mrtev, si pravi, čeprav mu notri govori, da je človek morda še živ in da ga le on na vsem svetu lahko reši smrti, če ga sploh kdo. Tedaj pa se mu zazdi, da tega človeka od nekod pozna. Vrta za hip po spominu, šine mu v glavo, da je nesrečnik podoben Šunu, njegovemu vrstniku iz otroštva, ne ve zagotovo, ali je ali ni, toliko let ga ni videl, zdaj pa mu kri teče po čelu in nič ne kaže, da bi bil še živ. Strah ga je, Jona, za to gre. Pa ne samo strah, tudi hudobna misel se mu utrne, da mora steči čimprej po zdravnika, čeprav noter v sebi ve, da mu lahko pomaga le on sam, in sicer takoj, z umetnim dihanjem, tako da mu piha v usta. A strah ga je in premalo ljubezni je v njem, preveč sovraštva. Dvigne se in steče po ulici, da bi prišel do telefona. Naj kar drugi, ki

znajo, pomagajo nesrečniku. Saj so zdravniki za to na svetu, pa tudi policaji znajo dati prvo pomoč. Ko končno pride do telefona in pokliče, mu povejo, da so o nesreči že obveščeni. Žandarska patrulja je ponesrečenca že našla in sporočila na reševalno postajo. Že prihajajo. Jon se počasi vrne v tisto ulico, od daleč zagleda nekaj postav, ki se premikajo gor in dol po kraju nesreče; na tistega, ki je padel pod konje, pa so že vrgli belo rjuho ... Tako je to, dragec.«

»Pa je bil ponesrečenec Šun?« je Jon tiho vprašal.

»Ne, ni bil,« je odvrnil Madhuk, »pozanimal sem se pri Gospodarju, ker me take stvari zanimajo ... Če verjameš ali ne, tisti nesrečnik sploh ni bil Šun. Tvoj Šun, zaradi katerega si razbil angelčka, živi z družino kot pošten in vesten podložnik nekje v Z...skem okraju. Čisto se je spremenil, tiček, ha ha! Ti pa si ostal prav tak, kakršen si bil: pravi vragec, ho ho ho ...!«

Pekel je to, pekel, pekel ...! je kljuvalo Jonu v mislih. Nikamor se ni mogoče več umakniti, nikamor! Niti v samega sebe ne. Vse, kar pravi ta hudičev oproda, je res, to je tisto najhujše. Resnično, kakšen smisel ima vrtati po spominih, če se razodenejo takšne stvari. Bolje je pozabiti, bolje je vse požgati! ... Kljub vsemu pa je v Jonu še vedno ostajala želja, da je treba priti vsemu do dna, celo peklu, naj stane kar hoče, tudi če se iz preteklosti dvigne cel trop ostudnih pošasti;

še slabše je namreč, če pošasti so nekje pod varljivo lupino sedanjosti, če rovarijo od spodaj, pa človek niti ne ve zanje in se dela, kakor da jih sploh ni . . .

Na hodniku, od zunaj so se zaslišali približujoči se koraki.

»Zdaj prihajajo po enega izmed naju,« je rekel Madhuk. »Vedel sem, da naju bodo zbežali iz te luknje še pred nočjo. Ponoči jim v zaporih tega zavrženega komisariata zmanjka prostora: preveč navlečejo raznih pijancev, lopovov in kurb brez listka, da bi lahko naju še držali.«

Zaslišala sta ključ v vratih. Paznik ni mogel takoj odpreti, nekaj se je zataknilo, zato je začel z vso močjo stresati vrata in preklinjati.

»Še nekaj imam zate,« je v naglici rekel Madhuk, »še spominek za konec . . . No, kam sem jo že dal? . . . Aha, tu je: na, dajem ti sliko tvoje bivše žene Sare, vzal sem jo iz dosjeja . . . Na, pa še vžigalice ti dam, da si jo boš lahko ogledal, če boš ti tisti, ki bo še ostal.«

Vrata so se s silo odprla in v celico je stopil zavaljen žandar, tisti, ki je bil Jona pripeljal v ječo.

»No, Madhuk, gremo! Vstani!« je zarobantil. — »Ti pa še počakaj!« je odrinil Jona, da se je zgrudil nazaj na posteljo.

»Pa dobro se drži, dragec, ha ha ha . . .!« je odmeval Madhukov smeh po hodniku, ko sta z žandarjem odhajala.

Vrata so bila spet zapahnjena. Jon je s tresočimi rokami prižgal žveplenko in pogledal sliko, ki mu jo je dal Madhuk. Na njej je bila mlada žena črnih las in živahnih oči. Nekaj trenutkov je gledal njene poteze, vžigalica je dogorela in prižgal je še eno, poteze na obrazu mlade žene so mu postajale vse bolj znane, vse bolj živo je vstajal pred njim tisti čas, preden so ga pred letom dni odpeljali v ustanovo ... »Seveda, saj to je Sara!« je vzkliknil in v trenutku se je pred njegovim notranjim očesom razprlo célo dejanje njegove lastne pretekle zgodbe, kakor da bi se na odru dvignil zastor.

Bilo je pred letom dni, morda še prej, ko se je zbudil sredi noči, se dvignil na postelji in zrl predse ...

NOČ, globoka in tiha, je čas, ko je človek najbolj podoben živali: zbudi se iz sna, dvigne se na postelji in z velikimi, začudenimi očmi strmi predse. Srce bije kakor težak, globoko v krvi potopljen zvon, zavest korak za korakom začne ločevati znano od neznanega, resničnost od sanj. Spomin prebujenega kliče v svet... Tako se je Jon zbudil sredi tiste noči. Trajalo je nekaj trenutkov, preden je priklical znane podobe in jih strnil v sliko sveta. Luč je še gorela, pozabil jo je bil ugasiti. Sara se še ni vrnila, on pa je oblečen zaspal in knjiga mu je zdrsnila na tla. Vstal je, še vedno brez kakršnekoli jasne misli, in se napotil v kuhinjo. Prižgal je luč, v pomivalnem koritu so ležali lonci, nepomiti kozarci in skodelice. Poberal je nekaj posode iz korita, da bi se dokopal do pipe, ter začel piti vodo v dolgih, hlastnih požirkih. Tekla mu je prek obraza, dol po bradi, zajel jo je v dlani, nosilko življenja, in si umil oči in čelo. Čutil je njen hlad,

kakor žival, ki pride pit k studentu sredi noči. Ko se je napojil, se je spet zravnal in pogledal na stensko uro: kazala je pol treh. Čez kako dobro uro bo jutro, nje pa še vedno ni, Sare. Le kje se je zadržala tako dolgo? Rekla je, da gre na koncert, zdaj pa je ni nazaj. Bolje bi bilo, ko bi šel z njo, denar za vstopnico bi že kje dobil; morda bi Lejla povabila oba, Saro in njega, če je sploh res, da je šla Sara z njo. Stopil je v dnevno sobo in se zazrl skoz okno: zunaj je bila tema, noč, tišina. Kakšna tišina! Kakor da ne bi bil daleč naokrog, v vseh teh blokkih, nihče drug živ razen njega. Spodaj na ulici so gorele neonske luči, sosednji blok pa je bil ves teman, kakor velika potopljena ladja. Nič ni kazalo, da v njem spi več kot sto ljudi, ki zaviti v rjuhe in odeje potujejo po svojih sanjskih nebesih in peklih. Kočije so stale na dvorišču kot prazne truge. Tam daleč, na drugi strani reke, je v neki hiši gorelo nekaj luči, a bilo je predaleč, da bi v njih prepoznal znamenja življenja. Redke zvezde, ki so se prebile skozi meglo, so mežikale v tolmunih med oblaki, luna je že zašla za robove hiš. Pred nekaj urami, preden je zaspal, jo je gledal, okroglo in svetlečo. Zdaj pa ni nikogar, še lune ni več, samo gluha, moreča tema, ko lahko poslušáš lastno dihanje, utrip svojega srca. Kakšna samota! Nekaj časa je stal ob oknu in čakal, da bi se vsaj nekaj zgodilo, da bi se prižgala kakšna luč ali kaj. Končno je spodaj po ulici pripeljal kolesar, a tudi ta je s svojo drobno, brlečo lučko kmalu spet izginil za so-

sednjo hišo. Sarino kolo je spodaj v kleti, pokvarjeno. Kako bo prišla domov, ko je zadnji vlak že zamudila? Jo bo kdo pripeljal? Lejla nima kočije, pa tudi stanuje čisto na drugem koncu. Bo najela taksi? Saj nima toliko denarja.

Usedel se je na kavč in si prižgal cigareto. Zdaj se je že povsem zbudil. Skoraj podzavestno je pomislil na številko tri-pet-pet-ena, ki je samodejno prižgala telepatsko svetilko v dnevni sobi. Ta elektronska igračka je bila zadnji luksuz, ki sta si ga s Saro privoščila, preden sta zabredla v sedanje denarne težave. Če si v sobi pomislil na omenjeno številko in nato v mislih prišteval enice, je svetloba postajala močnejša, pri odštevanju pa šibkejša. Telepatska svetilka je bila ena izmed majhnih tehničnih zvijač, ki so v ljudeh zbudile upanje, da jim tehnika — sicer grozeča na vsakem koraku — utegne kdaj pa kdaj tudi pomagati ali jih vsaj zabavati.

Cigareta je že skoraj dogorela, ko je zaslišal, da se je na stopnišču vključil lift. Ona je, prav gotovo. Kdo od sosedov pa bi ob tej uri še prihajal domov? Saj imajo jutri službo, le onadva sta črni ovci. Pomislil je, da bi bilo bolje, če bi šel v spalnico in se delal, kakor da spi; tako mu Sara ne bi mogla očitati, da preži za njo, kot da bi bil njen oče, toda ni se mu ljubilo igrati teh skrivalnic. Verjetno bi bilo še najbolje, če bi jo trdo prijel, jo nadrl, zakaj je tako pozna, ko pa je rekla, da gre samo na koncert. Saj ve, da ima on rahel spa-

nec; danes je res zaspal ob knjigi, po nekaj kozarcih šnopsa, vendar se zbudi ob vsakem šumu, sploh pa je ponavadi buden kakor maček, če je pozno ni, zlasti zadnje čase, odkar se prepirata. Pravzaprav se niti ne prepirata, samo ona se kuja. Po drugi strani pa je res, da Sara spi ko polh, kadar se on pozno vrne domov . . . Lift se kar ni hotel ustaviti, očitno je pridrsal le mimo, namenjen v višje nadstropje. Ni ona, si je rekel Jon in si prižgal novo cigareto.

Spominjal se je, kako sta se pred leti poročila in se vselila v novo stanovanje, ki sta ga dobila od solidarnostnega sklada za mlade zakonce. Oba sta bila še študenta in sta se z vso vnemo lotila dela, da bi čimprej končala študij. Prišel je dan, ko je diplomiral, malo kasneje še ona, toda službe ni in ni bilo. Dokler je trajala štipendija, je še kar nekam šlo, pozneje pa sta se začela prebijati iz dneva v dan, on z začasnimi zaposlitvami, ona s prevajanjem tekstov za revijo »Meje«. Prevajanje ji je priskrbel Mirt, imel je nekakšne zveze. In prav tedaj so se začeli kaliti odnosi z Mirtom, ki ga je Jon poznal, že odkar je pomnil. Vsi trije so postali kar preveliki prijatelji. Mirt je sicer vedno vlekel s sabo neke ženske, a bilo je očitno, da mu je Sara zelo všeč. Po drugi strani pa je bil Jon prepričan, da mu Mirt ne namerava speljati žene. Zadeva je spominjala na nekakšno slepo ulico: vsi trije so čutili napetost, ki je med njimi prej ni bilo, lebdela je v zraku, nihče pa ni hotel z besedo na dan.

In kaj naj bi pravzaprav sploh rekel? Jon se je enkrat že poskusil pošaliti, da Mirt osvaja Saro, vendar je šala izzvenela zelo neslano. Vsi trije so se sicer zasmeli, a ta smeh je bil prav trpek, kakor da bi izražal priznanje. Na tak način so stvari postajale še slabše. Tudi to je Jon že pomislil, da bi bilo najbolje, če bi dal Mirtu odkrito vedeti, da pri njem in Sari ni več zaželen, pa kaj, ko to spet ni bilo res; na Mirta je bil zelo navezan in razen tega s tako strahopetno prekinitvijo odnosov verjetno sploh ne bi pretrgal skrivne niti, ki naj bi bila povezovala Mirta in Saro. Morda bi se začela dobivati celo naskrivaj? Ali pa je vse skupaj samo moja izmišljotina? se je spraševal Jon. Mirta ni mogel kar tako obsojati, saj nikoli ni dal Sari kakega očitnega namiga, nasprotno, največkrat je pripeljal s seboj na obisk kako metreso, poznal je na desetine takšnih žensk, nekatere med njimi so bile prav prikupne. Zadnjič, pred dvema tednoma, je dekle, ki jo je pripeljal s seboj, zaspalo na kavču; bila je že pozna ura in dekle ni moglo slediti zapletenemu pogovoru, ki se je vlekel že krepko čez polnoč med Mirtom, Jonom in Saro, starimi kolegi z univerze. Vsi trije so popili precej vina, nenadoma pa se je pogovor zataknil, kakor bi se v trenutku zavedeli, kako nesmiselne so vse pametne besede. Zavladala je moreča tišina. Sara je prva dvignila kozarec in se živčno zasmejala: »Želita, da vama nekaj pokažem, en hec?« je vprašala. Moška sta molčala, Sara pa je vzela iz svoje torbice bankovec, sto-

tak, ki ga je tistega dne dobila kot honorar za prevod in s katerim naj bi oba z Jonom živela naslednji teden, prižgala je vžigalnik in ga pri-maknila k denarju. Jon je stegnil roko, da bi preprečil nesmiselni požig, ona pa se mu je iz-muznila in stoje držala goreči bankovec kakor trofejo. »Zakaj pa ne?« je rekla s prisiljenim smehom, »saj je tako zadnji. Pa naj gre še ta k vragu!« Vse je bilo na videz zelo otročje in neresno, a kljub temu so vsi trije, tudi Sara, ona verjetno še najbolj, začutili, da je v pri-zoru nekaj zoprnega, sprijenega. Toda zdaj de-janja ni bilo več mogoče preklicati, zato se je Sara smejala vedno bolj, krohotala se je kakor klovn na odru. Jon ni maral, da je takšna. »Spusti, saj se boš spekla,« je mirno pripom-nil Mirt, Sara pa je plamenico še kar držala v roki, bankovec je gorel počasi in vztrajno, začela je mahati z njim sem in tja. Tedaj se je zbudila še Mirtova spremljevalka, presene-čeno je gledala, kaj Sara počne, in vzkliknila: »Kaj počnete, saj ste znoreli!« Denar je med-tem že dogorel in Sara je vrgla ogorek v pe-pelnik. Sedla je nazaj na svoje mesto, zdaj se ni več smejala, temveč si je zakrila obraz z rokami in zgroženo, polglasno, kakor zbe-gan otrok rekla: »Glejte! Tu okoli je vse polno zmajev! Povsod so, z vseh strani...« Jon in Mirt sta jo skušala pomiriti, ji dopovedati, da zmajev ni in da so vsi skupaj samo pre-več spili, nato sta hotela dogodek obrniti na smešno plat, češ, zmajčke si prepodila iz ban-kovca, ha ha, in podobno, Mirtovo dekle pa

je vstalo in reklo, da ima vsega dovolj. »Sranje, te vaše igrice!« je rekla in hotela kar takoj oditi, z Mirtovim posredovanjem so se stvari potem vsaj za silo uredile, vendar sta se gosta kmalu poslovila, Sara pa se je od takrat zaprla vase in je Jonu komaj odgovarjala na vsakdanja vprašanja. »Prav je imela tista punca,« je rekla naslednjega dne, »res je vse skupaj eno težko sranje.« Jon je hotel vedeti kako in zakaj, pa ni mogel kaj več izvleči iz nje. Spodila si je drugih sto denarjev in pogosto je ostajala zdoma, parkrat je ni bilo ves dan. Jon je upal, da se bo življenje sčasoma vrnilo na stari tir, saj ni bilo prvič, da je Sara doživljala krizo. Toda po štirinajstih dneh še ni bilo bolje. In nocoj je tako dolgo ni . . .

Jonu je dogorela še druga, pa tretja in četrta cigareta, a Sare še ni bilo. Hodil je po stanovanju gor in dol, iz dnevne sobe v kuhinjo in spet nazaj, obstal kdaj pa kdaj pri oknu, na sosednjem bloku je za nekim balkonom zagorela luč, verjetno se kak železničar odpravlja na jutranji šiht, saj je ura že več kot tri, spodaj na ulici je kočija oddrdrala mimo, zvezde so polagoma ugašale, vrteč se po človeku nedoumljivih poteh. Je pač ni, Sare. Verjetno je kje ostala in bo prišla šele zjutraj. Jon se je napotil nazaj v spalnico, ugasil vse luči, se vrgel na posteljo in poskušal zaspati. Ko bi vsaj imela otroka, ki bi dihal tu ob njem, je pomislil. Morda pa je bolje tako, z otrokom bi bilo vse skupaj še težje. In tudi Sara ima končno prav, da ne moreva imeti otroka, do-

kler vsaj eden od naju ne najde trdne službe. Obračal se je gor in dol po postelji, bil je neznanško utrujen, vendar ni mogel zaspati. Kaj pa, če je Sara zdaj v objemu drugega? Mirta? Tega si Jon ni znal predstavljati. Kako bi se ona ljubila z drugim? Tako kakor z njim? Bi onemu drugemu prav tako šepetala kakor njemu? Bi prav tako dihala? Ga prav tako objemala? ... To je bilo boleče. — Ne smem misliti na to, si je rekel, to je le moje fantaziranje, verjetno se je zadržala zunaj zaradi česa povsem drugega. Toda zakaj ni telefonirala? Koliko muke bi mi prihranila s tem! Sicer pa tokrat ni prvič, da Sara ponočuje, in vedno se je dobro izteklo. Končno tudi jaz večkrat ostanem v mestu krepko čez polnoč... Tedaj je nenadoma spet zaslišal, kako se je na stopnišču vključil lift. Saj ni ona, si je rekel, da ne bi bil spet razočaran. Morda pa vseeno je? Kako dolge so bile tiste sekunde, ko je lift lezel gor! — Jo še ljubim? se je vprašal. Še, prav gotovo, kako da ne! Toda kdaj se bo že nehala kujati, zdaj traja že kar malo predolgo, dva tedna. Pogovoriti se morava, začeti znova, saj tisto z Mirtom je samo moje fantaziranje! ... Lift se je res ustavil. Nato se je zaslišal ključ v vratih. Ona je, hvala bogu! Bolje bo, če jo zdaj ne gnjavim z vprašanji, si je rekel, se bova že jutri pogovorila. Sara je vstopila in prižgala luč v predsobi. Pogledala je skozi odprta vrata spalnice, kjer je Jon ležal v temi, potem je šla v dnevno in dalje v kuhinjo, kjer si je natočila vode. Čakal je. Nekaj je zamr-

mrjala, pa ni razložil besed. Prišla je v spalnico in se začela slačiti. Prižgala je luč na nočni omarici. Jon se je obrnil in jo molče gledal. Slekla si je korzet in pod blazino iskala svileno spalno srajco. Gledal je njeno znano, golo telo, oble prsi, kosmati sram. Našla je srajco in si jo potegnila čez glavo.

»Ležiš kar oblečen?« je vprašala. »Sleci se, Jon, in pojdi spat.«

Zid molka je bil prebit. Odpela si je še sponko na glavi in si spustila bujne črne lase. Nato se je ulegla zraven njega na posteljo, a obrnila se je vstran.

»Zaspi, Jon,« je ponovila in ugasila luč.

»Prav,« je rekel, »samo povej mi, kje si bila tako dolgo?«

»Pusti me zdaj . . . saj veš kje, na koncertu z Lejlo, potem pa še na pivu pri Treh merjascih . . . Zaklepetala sem se, zamudila zadnji vlak, pa sem prišla peš. Lahko noč, Jon!«

»Ne verjamem ti.«

Znova je prižgala luč, se obrnila in ga vprašujoče pogledala:

»Ne?«

»Ne verjamem ti . . . te pa ljubim!«

Spet se je obrnila vstran. »Če mi ne verjameš, ne govori o ljubezni.«

»Sara! . . .« je proseče rekel in jo pobožal po laseh, »saj je vseeno. Zame je važno samo to, da si moja . . .«

Molčala je, z obrazom obrnjena k steni. Jon si je zaželel, da bi se stisnil k njej, da bi

čutil njeno toplo telo, skoraj tako domače kot njegovo lastno.

»Sara! ... Ljubiva se! Daj no!« jo je hotel pritegniti k sebi.

Izvila se mu je in zdaj že precej razdraženo rekla: »Pusti me, Jon. Rada bi spala.«

»Ampak Sara, saj to traja že štirinajst dni! Kako naj te pustim? Kaj nisem tvoj mož, tvoj ...« je silil k njej.

»Oh, pusti me, če te prosim ... Sicer bom šla spat v dnevno, na kavč.«

Jon pa si je vse bolj želel, da bi se ljubila. Vedel je, da ni dobro, če se vsiljuje, toda gnalo ga je dalje, kakor za nalašč. Ko da bi si hotel nekaj dokazati, izsiliti za vsako ceno. Segel je z roko pod njeno spalno srajco, gor po nogi do mehke reže, obkrožene s kocinami. Joj, kako si jo je želel ta hip! Za trenutek mu je pustila, kakor da okleva, potem je odrinila njegovo roko, vrgla s sebe odejo in vstala.

»Zdaj pa imam tega zadosti!« je vzrojila, se ogrnila v haljo in odšla v dnevno sobo. »Kaj ne razumeš, da mi ni do tega, ne razumeš, da bi rada spala, da bi bila rada sama?« jo je slišal skoz vrata. »... Pa še praviš, da me ljubiš!«

Jon je obležal praznih rok. Minuto ali dve je čakal na postelji, misleč, da se bo vrnila, toda ni se. Slišal je prask vžigalice, ko si je prižgala cigareto. Vstal je in odšel za njo v dnevno. Sedela je na kavču in kadila. Tako drobna se mu je zazdela sredi noči, samo njene oči so jezno žarele.

»Sara! ... Prosim te! ... Pa kaj je s tabo?«

Skomignila je z rameni. »Nič, kaj. Pusti me pri miru.«

»Kje si bila tako dolgo? Si bila z Mirtom, ne?«

»Z Mirtom? Kaj ne poveš! ... Sicer te pa nič ne briga, kje sem bila. Ne teroriziraj me. Sploh bi bil lahko srečen, da sem prišla domov. Ti morda misliš, da je to moja dolžnost, pa ni!«

»Veš kaj, Sara! ... Take ti gotovo govori tista tvoja Lejla, ki da vsakemu, kdor jo malo lepše pogleda.«

Sarine oči so se zabliskale. »Tebi že ne bi dala. Tako.«

»Dobro, naj bo, kot praviš,« jo je hotel pomiriti, »sicer pa je jaz tako ne maram. Vedeti hočem samo, kaj je s tabo.«

Prisedel je k njej na kavč in jo hotel prijeti za roko, a mu jo je izmaknila. Nekaj trenutkov sta molčala, nato je Jon kar se da mirno, čeprav z malce tresočim glasom rekel: »Sara, jaz ne morem več tako. Ne morem živeti v tej negotovosti, prav res ne ... Kaj imaš z Mirtom? Povej mi, moraš mi povedati!«

»Nič, kaj. Všeč mi je, kakor tebi. Kaj je v tem slabega? Mirt že ne bi tako silil vame, on nekaj dá nase ...«

»Oh, lahko njemu, ki ni tvoj mož! On lahko vleče s sabo tiste babe, zraven pa se igra s tabo.«

»A tako! ... Lepo govoriš o svojem bojda najboljšem prijatelju! Ja kaj pa je tebi sploh še sveto? Drugič boš tako govoril o meni:

lahko njej in take cvetke... Ti egoist! Samo nase misliš. Se ti sploh zavedaš, da je drugim morda tudi težko, ne samo tebi? Delaš se lepega, v resnici pa si podlež. Delaš se svetnika, v resnici pa bi padel po vsaki babi, ki bi ti dala.«

»Sara! ...Nehaj! ...Kaj je s tabo? Vse si tako obrnila, ko da sem jaz prišel ob štirih zjutraj domov in ko da se jaz že dva tedna držim nate.«

Zakrila si je obraz z rokami in vzdihnila.

»Jon, dosti imam vsega skupaj. Kaj če bi se midva za nekaj časa ločila? ...Jaz bi šla k mami. Saj tudi denarja nimava za živet.«

»Ločila!« je vzkliknil Jon. »Kaj si nora? ...Znorela si, čisto si znorela! Ne maraš me več, kaj? Zginila bi rada, mene pa pustila! Ne maraš me več! Povej! ...Povej! ...« Zgrabil jo je za roko in jo stresel, a se mu je izvila in odšla nazaj v spalnico.

»Jutri se pogovoriva, Jon,« je rekla, si slekla haljo in se znova ulegla v posteljo. »Pojdi tudi ti spat.«

Sledil ji je in legel poleg nje. Obrnjena je bila vstran. Njeni črni lasje so padali na blazino. Ležal je ob njej in strah mu je lezel v kosti. Praznina se je vse bolj širila v duši. — Kaj naj storim? se je spraševal. Groza ga je bilo prihajajočega jutra. Nekaj je treba storiti, tako ni mogoče čakati na vbogajme. Ne ljubi me več, to je zdaj jasno, si je rekel. Morda zaradi Mirta, morda zaradi koga drugega. Toda kako bom jaz brez nje? Saj to je

nemogoče, da bi kar šla. Kaj se ji je zgodilo? Ko bi mi vsaj povedala, za kaj gre! Potem bi že našel kakšno rešitev. Zakaj se je tako zaprla vase? Me res prezira? Me sovraži? Zakaj, zakaj le?

Gledal je v somrak. Bleda svetloba je počasi lezla v sobo. Visoko v sosednjem bloku se je prižgalo nekaj luči. Jutranja meglica se je spuščala na mesto. Treba bi bilo storiti kaj odločnega, z enim mahom razbiti zacopran zid...

»Sara!...« je poklical, a ni se obrnila, kakor da spi. Pomislil je, da je morda res zaspala. Konec koncev je ženska kot vse druge, še bolj. Ne mara neodločnih in zbeganih besed. Vse to je treba presekat drugače, na en mah...

»Sara!...« je znova poklical, se stisnil k njej in ji z roko segel pod spalno srajco. Njena koža je bila mehka, topla.

Mahoma se je stresla, se obrnila in se dvignila na postelji. Njune oči so se srečale. Jona je kar zmrazilo, ko je zagledal njen obraz v somraku zgodnjega jutra. Tako tuj je bil ta hip, tako strašno tuj! Saj to sploh ni ona, njegova Sara, to je čisto drugačna ženska! Kako da je ni prej poznal takšne? ... Kakšen prezir je v njenih očeh! Kakšno sovraštvo!

»Kar daj! Kar daj!« je blaznela in si dvignila spalno srajco čez trebuh. »Samo za mojo pičko ti je! Tu jo imaš, na! Pofukaj me, samo hitro! ... Da ne bom bruhala ... Na, na!«

Jonu se je stemnilo pred očmi. Dvignil je roko, težka je bila ta hip kot še nikoli, in udaril ...

Z vso silo jo je udaril po obrazu.

Kar opotekla se je. Ko se je spet zravnila, je strmela vanj z velikimi, vprašujočimi očmi, kakor otrok.

In tedaj je Jon storil nekaj, kar je preseglo vse meje: še enkrat je dvignil roko in jo udaril, še enkrat! ... In še enkrat ... In še enkrat ... Kakor da ne bi bil on.

»Morilec!« je zakričala in napela vse sile, da se mu je iztrgala in stekla iz sobe.

Jon je v brezumnem besu stekel za njo, stala je v dnevni ob kavču in ni vedela, kaj naj stori. V zadnjem trenutku, preden jo je dosegel, ji je uspelo zbežati v kuhinjo.

Nož je ležal na polici za kruh. Zgrabila ga je in ga trdno stisnila v desnici. Rezilo se je zableščalo.

»Ubijem te!« je zakričala. »Samo pridi bliže, ubijem te!«

Jon je obstal kakor vkopan. Prešinilo ga je, da se dogaja nekaj strašnega. Ni mogel razumeti ta hip. Začutil je strah, da je pričel ves drgetati. S težavo se je prisilil, da se je umaknil do kavča in se vrgel nanj. Pomislil je tri-pet-pet-ena in prižgala se je luč. Stvari v sobi so postale vsakdanje. Začutil je strašno utrujenost. Če bi ga zdaj hotela zaklati, se ne bi mogel niti braniti.

Sara je počasi, korak za korakom prišla iz kuhinje, še vedno držeč nož v roki. Na nje-

nem obrazu je zagledal kri. Strmela je vanj z norimi očmi in se umikala proti predsobi.

»Med nama je končano!« je rekla. »Končano.«

Prišla je do vrat, Jon pa se ni mogel premakniti s kavča, ko da bi mu noge otrpnile.

»Poklicala bom Mirta... da boš vsaj vedel, zakaj! Da boš imel vzrok! ... In ne približuj se mi!«

Jon je zrl predse. Odsotno je poslušal vrtenje telefonskih števil, potem je zaslišal Sarin glas:

»Mirt? Si ti, Mirt?« je govorila v slušalko. »Jaz sem, Sara, ja... zgodilo se je nekaj... ja, poslušaj me... Jon me je tepel, ubil bi me, slišiš? Ubil bi me! Pridi, pridi takoj, s taksijem, moraš priti! ... Kaj? ... Ne, ne. Tu je, ostal bo tukaj. Pridi, prosim te, kot boga te prosim! Zdaj grem. Čakala te bom spodaj na križišču... Prosim te, Mirt! Čakala te bom!«

Spustila je slušalko. Jon se je spet začel tresti. Morda bi jo lahko zadržal, toda ni imelo smisla. Držala je nož, tisto mrzlo kovino... Odšla je v spalnico, slišal je šumenje obleke, ko se je oblačila, trajalo je minuto ali dve, nato je obrnila ključ v vratih, za hip se je ustavila, stopila na prag dnevne sobe, Jon je še vedno sedel na kavču, še je bil trenutek, ko bi se vse lahko obrnilo drugače, Jon pa je odvrnil pogled od nje in se zazrl skoz okno, kjer se je jutranja megla podila med hišami.

»Oprosti, Jon!« je zašepetala.

Potem je zaslišal, kako je stekla po hodniku in vključila lift.

Minuto pozneje je bilo vse tiho, ko da se ni. V brezštevilnih trumah so se valili med hišna mōra; ko da še zmeraj ni prišla domov, Sara, in je Jon grdo sanjal. Utrnila se mu je nora misel, da Sara morda spi na postelji in je vse v najlepšem redu. Vstal je in šel v spalnico.

Niso bile sanje. Prazna in razkopana postelja je pričala resnico. Na tleh se je zabliskal nož za rezanje kruha, ostra mrzla kovina. Zdaj je Jon vedel: to noč je šla mimo smrt. Zaenkrat mu je prizanesla, a oplazila ga je s svojo senco in ga pustila praznega in samega v grozi jutra.

IZ GOSTE MEGLE so prihajali obrazi. Pred Jonom so vstajali zadnji hip, kot prikazni. V brezštevilnih trumah so se valili med hišami, ki so jih izbljuvale na ulico, potem ko jih je jutro vrglo iz sanj, in zdaj so drli na delo, denar in srečo po svetu iskat, hiteli so v bržeče podzemne vlake, v peklenške kotanje drhtečega mesta. Jon je zadeval obnje, tudi v njegovi glavi je bilo vse megleno, prepuščal se je slepemu avtomatizmu, zapisanemu v črednem spominu, čutil je, da mora hoditi, hoditi, naprej in naprej, da se ne sme ustaviti, kajti če obstane, se bo vrnila in ga vsega zaobjela, smrt, ne bo se ji mogel več upirati, odnesla ga bo s seboj, velika črna ptica, prav njega bo našla sredi vseh teh ljudi, obstal bo pred njo

nemočen, nag, in zabliskalo se bo rezilo noža, preplaval ga bo rdeči ocean, iz katerega bojo zrle njene oči, kakor začudene oči otroka, ki nastavlja drugo lice, spačen in zgrožen obraz pod udarci, pod njegovimi udarci, tuj in sovražen obraz, in še enkrat bo udaril, še enkrat, in obležal bo sredi ulice, na kamnitem tlaku, iz megle pa bojo prihajali vedno novi obrazi, vse več jih bo, sklanjali se bojo nadenj z votlimi jamicami namesto oči, govorili zdaj si naš in ga vlekli v jamo in med njimi bo zagledal Saro, hotela mu bo pomagati, toda prepozno bo, skušala se bo preriniti skozi množico, skozi vse te mrtve, Jon!, Jon! bo klicala, odpusti mi!, a ne bo ji mogel odgovoriti z usti polnimi pepela, vržen v rdeči ocean, srečala se bova na drugem bregu, bo hotel reči, sluteč, da drugega brega ni, da je samo praznina in tema onstran besed, in tedaj bo začel padati, globoko v brezno noči, kakor frfotajoč ptič, ki se oklepa življenja, padal bo v tuje nebo, kjer ni ne sonca ne zvezd, le drhteča tišina, vse močnejši utrip srca, razbitega zvona, poslednji krik umirajoče živali, in potem ničesar, ne teme ne samote ne groze! Ničesar več! Samo brezmejna svetloba praznine, morda.

Po tej praznini je hrepenela Jonova duša, toda okovi zla so ga vezali s podobami tega sveta. Blodil je po megli skoz avenije jutra in prišel k reki, ko je vzšlo rdeče sonce. Spustil se je po sluzastih stopnicah dol z nabrežja, reka je tekla zgolj po sredi struge, kamnit breg so prepredale razpoke, kamor so pred Jo-

novim korakom bežale drobne živalce, majhni nedolžni hroščki in pajkci, bogu dopadljivi. Iskali so si zavetje med naplavljenimi steklenicami, kepami katrana, kosi umazane plutovine, zavrženimi čevlji, rogovilami, žebli, krpicami in drugimi pozabljenimi artefakti, ki jih je izpljunila reka in vrgla na kopno ljudem v posmeh. Približal se je vodi, moten tok se je počasi plazil čez pogreznjene tolmune in se vrtel v goltavih vrtincih. — Najbolje je kar hitro končati! je pomislil v preblisku jasne zavesti. Tedaj pa je na bregu, nekaj korakov pred sabo, zagledal okostje velike ribe; kosti so bile že skoraj gladke, obrane, a nekaj podgan je še vedno glodalo preostalo mrhovino. In mahoma, kakor prikazni, ki se dvignejo iz žaltavega sna, so pred Jonom stali trije pritlikavci, razcapani so se grbasto sklanjali nad okostje in opazovali podganjo požrtijo. Jon je obstal. »Kaj delate tukaj?« je zavpil, »čakate name, kaj?« Kakor preplašene živali so se ozrli vanj s svojimi šakaljskimi obrazi in ga nepremično gledali s topimi, kalnimi očmi. Ničesar niso razumeli, ne življenja ne smrti. Samo čakali so, pastirji nesmrtnosti. In Jona je prešinilo, da se mora vrniti, da ne sme crkniti na tem zavrženem bregu in postati plen peklenških prikazni, preden se dopolni njegov čas in njegovo opravilo pod nebom. Obrnil se je, začel teči nazaj k nabrežju, tekel je vedno hitreje, mislil je nanjo, na Saro, pravil si je, da jo mora poiskati, se z njo pogovoriti, oprostila mu bo, kakor je tudi on njej oprostil,

tudi če se potem razideta in gresta vsak po svojih poteh, samo da najdeta skupne besede, odrešujoče besede.

Upehan je obstal zgoraj na nabrežju, kjer ga je ustavil žandar. Zahteval je izkaznico, a Jon je ni imel. »Moral boš z mano,« je rekel žandar. Jon se ni upiral, hodil je ob njem mirno in vdano. Ko pa sta prišla do nekega križišča, se je Jonu zazdelo, da je na drugi strani ulice, med množico hitečih ljudi, zagledal Saro. Poskusil se je zmuzniti, toda žandar ga je močno prijel. Jon je začel kričati, otepal se je in z vsemi močmi odrinil žandarja, da se je ta kar opotekel, Jon je začel teči, a že naslednji hip je začutil top udarec v hrbet in padel na tla. Policaj, ki je stal nad njim, je vzel radio iz žepa in poklical v ustanovo. Začeli so se zbirati ljudje, vse več jih je bilo, ki so se sklanjali nadenj. Čez nekaj minut so se varuhi oblasti že pripeljali s kočijo. Jona so prijeli, mu nataknili lisice in ga odpeljali. Tja v mlečno bele hodnike, razsvetljene z neonsko lučjo.

TRIROGELJNI lesteneč, viseč s stropa sodne dvorane, je uročil Jonov pogled: Jonu se je zazdelo, da lesteneč v soj svoje trohle luči lovi vse zlo, kar ga puhti iz zavržene kotanje pod njim; takšne lustre imajo v peklu, je pomislil, tema je spričo njih še globlja kakor na dnu najtemnejše noči. Volutaste roglje, iz katerih mezi rumena svetloba in se razliva navzdol, je že nekje videl, a ni se mogel spomniti, kje. Morda prav v tej dvorani pred letom dni? Ali pred desetimi leti? V sanjah? V prejšnjem življenju? Spet se ga je polastil mučen občutek, da se vse vrača vedno znova; ko da v davnih časih storjeno zlo nikoli ne premine, ko da glasovi v nedogled ponavljajo že nekoč izrečeno sodbo. Da, glasovi! Skoraj bi pozabil nanje, še vedno se dvigajo iz dvorane in drug za drugim vstopajo v demoničen ples — saj vendar ti ljudje govorijo prav o njem, o Jonu Ešmunu, obsojencu, ki naj bi bil morilec! Govorijo, ko da bi šlo za nekoga tretjega, ki

ga sploh ni zraven, kogar se vse to sploh ne tiče...

— Gospe in gospodje, čas je že, da pogledamo resnici v oči, je govoril tožilec; resnica pa je, da je obtoženi Jon Ešmun kriv. Krivda je pretežko breme, da bi jo podložnik nosil v sebi in hodil z njo nekaznovan po svetu, kakor da zločina sploh ni storil. Zato je Gospodar s svojim pravičnim in milostnim razumom uzakonil kazen, ki zločinu nujno sledi, kakor dan sledi noči. In mi smo poklicani, spoštovani sodniki in porotniki, da temu podložniku, ki je zašel na kriva pota, v Gospodarjevem imenu odmerimo kazen. Preden jo izrečemo, bom še enkrat na kratko ponovil vse dokaze, ki bremenijo obtoženca in jasno dokazujejo, da je prav tukaj navzoči podložnik Jon Ešmun zagrešil gnusen umor...

— Ugovarjam! je zaklical branilec. To je nesramno klevetanje osumljenega, še preden je sum dokazan...

— Tok, tok, tok! je sodnik potrkal s kladivcem in rekel, naj tožilec pove do konca, kar hoče in mora povedati.

— Zadnji zločin, za katerega je kriv Jon Ešmun, je najhujši od cele vrste zločinov, ki jih je storil ta podložnik v svojem do tega trenutka zgrešenem življenju — je nadaljeval tožilec: če vam navedem samo nekaj kaznivih dejanj, ki jih je zagrešil v zadnjem času, boste sprevideli, da imamo opravka z zahrbtnim storilcem, ki je naši družbi in Gospodarju še kako nevaren. Pred nekaj več ko letom dni

je Jon Ešmun do krvi pretepel svojo nekdanjo ženo Saro in ji grozil, da jo bo ubil, vendar je zbrala toliko prisebnosti, da se ga je ubranila in pobegnila. Kmalu zatem je udaril žandarja, ko ga je hotel legitimirati; priznati morate, gospe in gospodje, da je napad na žandarja, varuha interesov nas vseh, celotne družbe z našim Gospodarjem na čelu, še posebno težak prestop, kajti s takim dejanjem storilec dokazuje svojo sovražnost do našega družbenega sistema in svoj prezir do vsega tistega, v kar verujemo. Da obtoženec ne ljubi našega Gospodarja, ki kot dober oče nad svojimi sinovi bedi nad vsakim podložnikom noč in dan, je razvidno tudi iz posnetka telefonskega pogovora med Jonom Ešmunom in Gospodarjem pred nekaj meseci: obtoženec je vprašal Gospodarja, kaj pomeni, da je pri Mingovi piramidi zadolžen za posebne naloge, in Gospodar mu je blago in vljudno — saj drugače v svoji dobroti sploh ne zna — rekel, da mu na omenjeno vprašanje ne more odgovoriti, je že vedel zakaj ne, nakar je Jon Ešmun v slušalko grobo zavpil, češ da mu Gospodar *noče* odgovoriti. Pomislite, kakšna predrznost! In naš blagi vladar je temu podložniku pred letom dni zaupal eno najpomembnejših nalog pri Mingovi piramidi! Gospodar je seveda upal, da se bo Jon Ešmun spreobrnil in našel pravo pot. Žal se je tudi nezmotljivi tokrat zmotil . . . Ne, nočem reči, da se je zmotil, kajti zavestno je izbral tako možnost, da bi podložniku dal še zadnjo priložnost. Žal je obtoženi izdal tudi zadnje

Gospodarjevo zaupanje in zagrešil najpodlejši zločin, hujši od vseh prejšnjih: zahrbtno je umoril zvestega podložnika Anšarja, dolgoletnega stražarja pri Mingovi piramidi. Očitno je zločin že dalj časa pripravljaj, saj se je več mesecev podlo prilizoval Anšarju, da bi si pridobil njegovo zaupanje, danes opoldne pa mu je porinil nož v hrbet. Še več! Ubil ga ni z nožem ali mečem, da bi se stražar lahko vsaj branil, temveč ga je zadel od daleč, gospe in gospodje, ubil ga je z neznanim orožjem, pri katerem očitno že majhen gib zadošča, da vsak ničè lahko pošlje junaka na oni svet. Zločinec je šel prek vsega: vedel je, da ima Anšar doma družino z dvema otrokoma, vedel je, da Gospodar svojega zvestega stražarja potrebuje. Nič mu ni sveto, temu izprijencu. In veste, gospe in gospodje, odkod je morilec dobil zločinsko orožje? Od samih temnih sil, od tistih najtemnejših sil, ki rovarijo proti nam vsem, proti družbi, proti Gospodarju, pobijajo nedolžne ljudi in se skušajo povzpeti na oblast, da bi jim uspelo do konca izvesti peklenske načrte. Toda ne bo jim uspelo, ne, ne! V mestu je še zadosti zvestih podložnikov, kakršen je bil Anšar, ki je žrtvoval svoje življenje za Gospodarja in domovino. Ne bom izrekel imena zločinske organizacije tistih izvržkov, med katere zagotovo sodi tudi obtoženec, nočem si mazati ust s tistim sramotnim imenom, saj vsi vemo, za katere temne sile gre. Mene kar zmrazi, ko vidim tiste tri črke, ki jih odpadniki pišejo po zidovih . . .

— Toda dokazi? je zaklical branilec. Kje so vaši dokazi, da je Jon Ešmun ubil Anšarja in da je privrženec temnih sil? Saj nimate nobenih dokazov, vse so samo neutemeljena ugibanja!

— Dokazi? je poskočil tožilec, kaj vam nisem predložil že dovolj dokazov? Obtoženca prvič po letu dni, odkar je nastopil službo pri Mingovi piramidi, danes opoldne ni bilo na delo, niti ni sporočil, kje je. Vprašam vas, zakaj ni sporočil? Kaj ne bi bilo enostavno zavrteti telefon, saj ga najdemo na vsakem koraku v mestu? Tudi doma ima telefon, vsekakor bi lahko sporočil, če bi bil na primer bolan. Celo če bi obstal v podzemeljski, bi lahko vlakovodji naročil, naj telefonira. Vprašam vas, zakaj se torej ni oglasil? Oglasil se ni zato, ker bi se s tem izdal, ker bi Gospodar takoj ugotovil, odkod podložnik Jon Ešmun kliče, to pa bi bilo nekje prav blizu piramide, kjer se je pripravljala na morilsko dejanje. Obtoženi sicer navaja, da je bil ob dvanajstih na postaji Stari most, češ da je zaspal v vlaku in ni pravočasno izstopil; nadalje navaja, da je bil med dvanajsto in poltretjo uro skupaj z dekletom po imenu Kama, ki naj bi bila članica bratovščine Častilcev boga ljubezni in ki naj bi obtožencu, kakor sam pravi, lahko zagotovila alibi, toda preverili smo, ali je to res, in izkazalo se je, da seveda ni res; v omenjeni bratovščini ni nobenega dekleta z imenom Kama in o obisku kakega Jona Ešmuna danes v zgodnjem popoldnevu nimajo pojma.

To nam je pred pol ure zagotovil mladenič Huan Ramadž, dežurni telefonist omenjene bratovščine. Še posebej podlo pa je, da obtoženi skuša zvrčati krivdo na druge: trdi namreč, da telefonist Huan Ramadž ni hotel posredovati prave informacije zaradi ljubosumnosti, češ da je dekle z imenom Kama njegova ljubica; kar pa je še hujše, obtoženi skuša nprtiti krivdo za umor svojemu sosedu Madhuku, ki ima resnično trden alibi; ta neoporečni državlján in zvest podložnik je bil po pomoti tudi aretiran v zvezi z umorom stražarja Anšarja; v ječi je baje Jonu Ešmunu rekel, da je on morilec. Seveda si je Jon Ešmun vse to izmislil, kajti Madhuk je preiskovalnemu sodniku dokazal alibi, za katerega jamči sam veliki vezir vzhodnega kvadranta. Laž ima kratke noge, hkrati pa je še oteževalna okoliščina za obtoženca, stoječega pred vami. Tako je pokvarjen, da je šel celo gledat svojo žrtev, kako leži na mrtvaškem odru! In še k Anšarjevi ženi se je šel sadistično naslajat, da bi ji prvi povedal, po možnosti vpričo otrok, da je njen mož mrtev . . .

— Toda to niso materialni dokazi! se je vmešal branilec. Vse, kar ste navedli, so samo ugibanja, in-si-nu-a-cije; kje pa so materialni dokazi, da je osumljeni resnično kriv umora? Takih dokazov ni nikjer! Pa tudi verodostojnost tistega telefonista bratovščine je sporna. Nobenih pravih dokazov ni!

— Kaj ne! je zmagoslavno zaklical tožilec, seveda so! Tukaj v žepu imam enega . . .

No, kam sem ga že dal? ... Aha, tukaj je, pogledjte: naboj, ki ga držim v roki in ki je namenjen za to, da z bliskovito hitrostjo zleti iz novega orožja in ubije nedolžno žrtev, ta naboj smo pri preiskavi našli v žepu obtoženčevega suknjiča; naši sodni izvedenci so ga primerjali z nabojem, s katerim je bil ubit Anšar in ki so ga našli na kraju zločina, ter ugotovili, da oba pripadata istemu orožju. Vidite, gospe in gospodje, v kakšno nevarnost se postavljamo, če obsojencu ne odmerimo pravične kazni, če mu s kaznijo ne onemogočimo nadaljnjih zločinov. Naj vam povem še to, da so v istem žepu obsojenčevega suknjiča našli tudi listek z naslovom tana Lotharja, častitljivega Gospodarjevega vazala iz stare plemiške družine. Sklepamo lahko, da bi tan Lothar obležal v krvi kot naslednja obtoženčeva žrtev, ko ne bi Jona Ešmuna zasegla roka pravice; ker pa sumimo, da utegne obtoženčevo zločinsko delo nadaljevati kak njegov pajdaš, smo starega plemiča že obvestili, naj bo skrajno previden in naj se varuje pred vsakim neznancem ...

— Toda orožja, s katerim je bil izstreljen priloženi naboj, niste našli, je ugovarjal branilec.

— Nismo, ker ga je obtoženi verjetno odvrigel kje na poti med Mingovo piramido in staro hišo Džuno, kjer je bil prijet. Toda navedeni dokazi povsem zadoščajo. Cenjena obramba bi že lahko vedela, da v sodni praksi nikoli ni mogoče zbrati vseh možnih dokazov, da pa ena izmed osnovnih *regulae iuris* določa,

da že en sam neizpodbiten dokaz zadošča za potrditev krivde. Krivda je zatorej v našem primeru več ko dokazana, zdaj gre samo še zato, da zločincu odmerimo pravično kazen . . . Še enkrat naj vas spomnim, gospe in gospodje, kaj je kazen: kazen je Gospodarjeva milost, ki jo naš vladar v svoji pravičnosti naloži podložniku, svojemu izgubljenemu sinu, da ga spravi nazaj na pravo pot. Toda nekateri zločinci so zakrknjeni in nepopravljivi, manjša kazen jih ne izuči. Tak je tudi Jon Ešmun, ki je bil že večkrat na ustanovski prevzgoji, a je vedno znova zabredel v še hujše zločine. V njegovem primeru moramo izbrati takšno kazen, da bo družbo in Gospodarja za vselej obvarovala morebitnih novih zločinskih dejanj tega hudodelca. Jasno in glasno moramo izreči, katera je pravična kazen zanj, ki je poteptal vse Gospodarjeve postave, — jaz jo bom izrekel namesto vas, gospe in gospodje: Jona Ešmuna, ki je zahrbtno umoril Gospodarjevega stražarja Anšarja, moramo obsoditi na totalko! Za civilnega podložnika najstrožjo kazen zahtevam v imenu Gospodarja in ljudstva!

Dvorana je onemela ob besedi »totalka«; kljub vsemu je bila predlagana kazen prehuda. Jonu, ki je stal v klopi za obsojence in še vedno nepremično zrl v trirogeljni lesteneč pod stropom, se je ob omembi totalke zameglilo pred očmi: to je skoraj kakor smrt, morda še hujše — na totalki te dušebrižniki iz dneva v dan, iz leta v leto, obdelujejo z električno in letargično, gnetejo ti dušo, kakor se jim zdi, do-

kler nisi zgolj še človeška senca in čakaš samo še na milostni udarec. Da, takojšnja smrt bi bila verjetno boljša ... In tudi če te po prestani totalki še kdaj spustijo ven, si bolj mrtev ko živ in kmalu obležiš v kakem jarku. Ali pa si tako odvisen od vsakega Gospodarjevega ukaza, da plešeš kot lutka na vrvi. Jon je vedel, da iz totalke ni več prave vrnitve, nikomur še ni uspelo, da bi se iz nje zares vrnil, prišel nazaj k sebi.

— Tok, tok, tok! ga je sodnikovo kladivce predramilo iz mračne otopelosti. — Slišali smo tožilca, je rekel predsednik senata, zdaj naj slišimo še, kaj bo povedal branilec. Dokazi so močni, a treba je prisluhniti obema stranema. Pozivam kolege sodnike in porotnike, naj se potem odločijo po svoji vesti.

V dvorani je završalo in nekateri so glasno pritrjevali sodnikovim besedam. Mezeča luč, v katero je zrl Jon, se je oddaljevala, zazdelo se mu je, da se skupaj z vsem ostalim pogreza globlje in globlje v mračno brezno. Luč je v svojem medlem soju zbirala glasove, dvigajoče se iz dvorane. Jonu se je znova zazdelo, da je vse to nekoč že doživel: vse, prav do potankosti!

— Gospe in gospodje, je začel govoriti odvetnik, preden bom ovrgel tožilčeve trditve, ki jih on imenuje dokaze, bi rad na kratko prikazal življenjsko pot Jona Ešmuna od zgodnje mladosti do današnjega dne. Kakor veste, so odvetnikom dani na vpogled uradni dosjeji klientov, in prepričan sem, cenjeni sodniki in

porotniki, da ni mogoče osumljencu izreči pravične sodbe, tudi oprostilne ne, če se vsaj malo ne zazremo v njegovo preteklost. Jon Ešmun, ki zdaj stoji tu pred vami in odsotno gleda predse, se ni rodil včeraj, temveč pred mnogimi leti in vsa ta leta so kos za kosom prispevala k temu, kakšen je ta človek zdaj . . . Torej, dovolite mi, da začnem z njegovim otroštvom. Rodil se je kot prvorojeni in edini sin oficirju Abelu Ešmunu in učiteljici Lari, rojeni Tamuz. Oče je dolga leta služboval kot dragonec na obzidju, kamor sta ga hodila mali Jon in njegova mati večkrat obiskovat. Ko je bil deček star sedem let, je njegov oče padel v boju proti Tunitom . . . Zavedam se, da so to intimni podatki, ki jih praviloma ne navajamo na javnih procesih, vendar so v tem primeru nujni za pravilno razumevanje ravnanja mojega klienta, zato — v skladu s 67. *regulo iuris* — kot branilec prevzemam osebno odgovornost, da vam te podatke razkrivam . . . Naj nadaljujem: deček je ostal brez očeta in vse do takrat, ko je dozorel za gimnazijo, je zanj skrbela mati; komaj sta se preživljala z njenimi pičlimi dohodki, kazalo je že, da se bo moral Jon zaposliti kot nekvalificiran delavec takoj po osnovni šoli. Toda njegov učitelj je ugotovil, da je deček nadarjen, in priporočil višjim šolskim upravnikom, naj ga na mestne stroške pošljejo na nadaljnje šolanje v gimnazijo. Gimnazija je bila daleč od dečkovega dotedanjega doma, na drugem koncu mesta, zato so dečka nastanili v internatu. Težko se je ločil od matere, a ob-

ljubila sta si, da se bosta obiskovala vsako nedeljo. In zdaj, spoštovani sodniki in porotniki, vam bom razkril prvo težko duševno rano, ki je pretresla doraščajočega Jona do dna duše. Neke nedelje, star je bil komaj kaj več ko štirinajst let, je prišel domov in našel dom prazen. Matere ni bilo, njegovih igrač ni bilo, pohištva ni bilo, ničesar. Neznani ljudje so prinašali v njegov nekdanji dom svojo prtljago, češ da so zdaj oni novi stanovalci. Na smrt prestrašeni Jon je trkal pri sosedih in spraševal, kje je njegova mati, pa so samo zmigovali z rameni in mu rekli, da so mamo nekam odpeljali, verjetno v ustanovo...

— Ugovarjam! je zaklical tožilec. To je čustveni pritisk na delo sodišča. To niso nobeni protidokazi!

— Tok, tok, tok! je sodnik potrkal s kladivom in rekel, naj branilec pove do konca, kar hoče in mora povedati.

— No, in deček Jon je tistega dne ostal sam, sam v vsem širnem mestu, je nadaljeval branilec. Ni mu bilo več ne do šole ne do iger s tovariši, potikal se je po ulicah in iskal izgubljeno mamo, dokler ga ni v nekem parku, popolnoma izčrpanega, pobral žandar in poklical kočijo, da so ga odpeljali v ustanovo. Matere ni nikoli več videl, tudi ni nikoli zvedel, da ga je ona pozneje več let brezuspešno iskala in umrla v žalosti in samoti... Ko je prišel iz ustanove in nadaljeval šolanje na drugi gimnaziji, se je popolnoma spremenil: odraščal je v moža, spoprijateljil se je z Mir-

tom Lotharjem, s sinom prej omenjenega tana Lotharja, in našel v njegovi družini svoj novi dom. Stanoval je pri Lotharjevih, ker so živeli v bližini gimnazije, v kateri sta se šolala oba, Mirt in Jon, in postal tako rekoč tanov posvojenec. S tem je pojasnjeno, zakaj so preiskovalci danes našli v osumljenčevem žepu naslov tana Lotharja: ta plemič je bil vrsto let Jonov krušni oče. Mladenič se je kdaj pa kdaj še spomnil obraza svoje prave matere, vendar so njene poteze vse bolj bledele, zlasti še zato, ker so mu vsi govorili, da je gotovo že mrtva in da nima smisla, da bi jo še iskal, kar je bilo po nekaj letih tudi res. Maturo je opravil z odliko in se vpisal na filozofsko fakulteto, prav tako skupaj s prijateljem Mirtom. Družno sta popivala po krčmah in dvorila dekletom. Nekega dne sta sklenila, da skupaj napišeta svoj manifest. In ta manifest je bil vzrok, da je bil Jon Ešmun drugič ranjen v dno duše. Neki sošolec ju je ovadil, češ da skušata ustanoviti tajno organizacijo s prevratniškimi nameni, kar sploh ni bilo res, ker je bil manifest le plod mladeniškega zanesenjaštva. Toda dekan filozofske fakultete je odločil drugače: Mirtu Lotharju kot plemiškemu sinu so izrekli samo pogojno kazen, Jona Ešmuna pa so za pet let izključili z univerze, češ da je mladega Lotharja nagovarjal k prevratništvu, čeprav je slednji to odločno zanikal. Ešmuna je krivica tako zbolela, da je hotel pobegniti iz mesta in se naseliti kje na kmetih, toda ker ni imel potnega lista, ga je straža pri obzidju zadržala

in ga izročila žandarjem. Obtožen je bil vo-
hunstva v vojaški coni in poslali so ga na pre-
vzgojo v ustanovo za delovno rehabilitacijo.
Po dobršni dozi ekatejev so ga izpustili in ga
zaposlili kot težaškega delavca na tovarni po-
staji Trije potoki. Toda Jon Ešmun ni bil ro-
jen za težaka; nekega zimskega popoldneva je
zašel v katedralo v L...skem okraju in do-
živel nekakšno razodetje, domnevno pod vpli-
vom droge elesde, čeprav, kakor lahko razbe-
rem iz spisov, drogiranje ni bilo nikoli medi-
cinsko dokazano; kljub temu pa je imelo tisto
razodetje epilog v ustanovi, kjer so Ešmuna
spet z elektriko toliko spravili k sebi, da se je
lahko znova vključil v normalno življenje...

— Kako pa govorite o ustanovah, kolega
advokat!? je začudeno vzkliknil tožilec. O usta-
novah, ki so najvišji znanstveni dosežek naše
družbe in nam omogočajo blaginjo, razcvet in
duševno zdravje, govorite tako, kakor da bi
šlo za norišnico iz srednjega veka! Saj to je
nedopustno!

— Dovolite, da povem zagovor do konca!
se je zjezil odvetnik. Do pravih argumen-
tov še prišel nisem, pa me prekinjate sredi
stavka! ... Torej, gospe in gospodje, samo še
malo potrpite, osumljenčeva življenjska zgodba
se bliža sedanjemu trenutku. Kje sem že ostal?
Ah, da! Ko je Ešmun preživel svojo tretjo usta-
novo, se mu je sreča nenadoma nasmehnila:
spoznal je dekle, ki jo je vzljubil in s katero
se je poročil. S skupnimi močmi sta si začela

graditi prihodnost, medtem je minilo tudi pet let prepovedi študija in Ešmun se je znova vpisal v tretji letnik skupaj s Saro, svojo ženo, ki je prav tako študirala na filozofski fakulteti. V tistem času se je z daljše odsotnosti, ki jo je preživel v neki oazi zunaj mesta, vrnil tudi Ešmunov prijatelj Mirt Lothar in vsi trije so sklenili, da čimprej končajo študij, kar se jim je posrečilo v dveh letih. Nato se je Lothar zaposlil pri reviji »Meje«, Jon in Sara pa sta se preživljala predvsem s prevajanjem in iskala stalno službo. Toda Jonu ni bilo usojeno, da bi dolgo časa živel v miru in slogi. Njegova žena Sara se je zaljubila v Mirta Lotharja in to je bil začetek njunega razdora — razdora, ki je Ešmuna znova, zdaj že četrtič, pripeljal v ustanovo. Od tega dne dalje vam je znano, kaj se je dogajalo z njim: po odhodu iz ustanove je dobil službo pri Mingovi piramidi, leto dni jo je vestno opravljal, se spoprijateljil z Anšarjem... no, zdaj pa je tu pred nami, osumljen umora. In zdaj vas vprašam, gospe in gospodje: ali lahko takega človeka obsojimo na totalno, tudi če bi bilo res, da je ubil Anšarja, o čemer sem jaz osebno prepričan, da ni. Lahko njegovo trnovo pot skozi življenje, pot samoiskanja, pot novih in novih razočaranj in čustvenih pretresov imenujemo »vrsta zločinov«, kakor se je izrazil tožilec? Ne, nikakor ne! Tudi če za hip predpostavimo, da je Ešmun res ubil stražarja Anšarja, mora vsak, še tako zagrizen tožnik priznati, da bi bil to prvi težji osumljenčev zločin in da bi bile olajševalne

okoliščine izredno tehtne: težka mladost, razočaranja, krivice ...

Jon je ves čas molčal, zdaj pa je nenadoma, tako nepričakovano, da so vsi, ki so ob odvetnikovem govoru polglasno mrmrali, za hip onemeli, rekel s trdnim in odločnim glasom:

»Nisem kriv, ker nikogar nisem umoril. Toda nočem, da tako govorite o meni! Nobene težke mladosti nisem imel, nobenih razočaranj, nobenih duševnih ran; vse je bilo tako, kakor mora biti. Ne trdim, da sem nedolžen. Kako naj bi trdil nekaj, kar ni res? Toda nisem kriv umora, jaz nisem ubil, čeprav se je zdaj vse zarotilo proti meni. Sicer pa, kar obsodite me, kar pošljite me na totalno, saj tako nima smisla živeti v vašem piškavem, ušivem svetu. Vseeno je, kje sem, doma ali v ustanovi: tiranovo oko me gleda tu in tam.«

— Nikar ga ne poslušajte, gospoda, popustili so mu živci, neumnosti govori! ga je prekinil branilec, ko je prišel k sebi od presenečenja. V dvorani je spet završalo, zaslišal se je smeh.

— Vidite! je zmagoslavno zaklical tožilec. Sam je priznal, da je kriv! Zločinec si sam želi kazni, ker ve, da ga edino pravična kazen lahko reši. Branilčev govor se je v trenutku razpršil kot dim, sicer pa si je branilec tako in tako prikrojil po svoje vso prelepo zgodbo, ki nam jo je povedal; tudi jaz sem namreč bral obtoženčev dosje — pravim vam, bral sem isti dosje, toda v njem nisem našel niti polo-

vice tega, kar je branilec vključil v svoj govor. Tam piše samo nekaj splošnih podatkov. Dokazi, materialni dokazi pa so trdni. Zato še enkrat apeliram na vas, gospe in gospodje: tega človeka morate obsoditi na totalcko, saj sami vidite, da je sovražnik ljudstva, sami slišite, kaj govori o našem Gospodarju.

— Tok, tok, tok! se je zaslišalo sodnikovo kladivce. V dvorani je vršelo, glasovi so segali drug čez drugega, očitno so vsi govorili prav o njem, o Jonu, spraševali so se, kaj naj pravzaprav store z njim, vsem je bil že po malem odveč, celo branilcu, saj mu je prav po nemarnem zamešal štrene, kaj naj sploh še stori, ko obtoženec sam sili h kazni, nespametno kaže svoje sovraštvo do Gospodarja, zanika vse, kar piše o njegovi mladosti, in se mučeniško sam ponuja za totalcko? Pokvaril nam je igro, gospe in gospodje, zdaj se lahko razidemo in ga, obsojenega na totalcko, prepustimo usodi. Samo še dokončno sodbo je treba izreči...

»Nikar se ne trudite,« je zamrmral Jon, »prav res je vseeno.« Sklonil je glavo in zaprl oči. Bil je neznansko utrujen.

Trirogeljni lesteneč, v katerega je gledal med sojenjem, tudi zdaj ni povsem izginil: vtisnil se je v rdečo temo zaprtih vek, vendar se je začel naglo spreminjati, postajal je podoben svečniku v Karinini sobi, kjer sta že tolikokrat sedela in pila čaj. — Spet me kličejo, je rekel Jon, gor moram. Bilo je že precej čez polnoč. Karin ga je hotela zadržati, češ da

zgoraj ni nikogar, le prazno bratovo stanovanje. — Saj veš, da so zgoraj, ji je rekel: doslej sem se vsakič vrnil, tudi tokrat se bom. — Pojdi, če res moraš, je pristala, jaz te počakam. Šel je gor po stopnicah, močno mu je razbijalo srce, ko je pozvonil in čakal pred vrati. Odprla so se in za njimi se je prikazal — Anšar. Ti si, Jon! se je začudil, prav tak si kot nekoč. Kaj stojiš, pridi noter. Res je malo tesno, tu ni ne žene ne otrok, drugače je tukaj, precej drugače, ne pustijo jih k meni; rekli so, da so žena in otroci živi. Pa ti, Jon, si živ? Kako da so tebe pustili k meni? Že dolgo ni bilo nikogar, ti pa si le prišel! Vstopi! ... In Jon je izprožil roko, ker se mu je zazdelo, da bo padel vznak, od znotraj je vlekel nekakšen zadah, vélo je kakor iz grobnice, vse bolj bled je postajal Anšarjev obraz, vse bolj prazen, začel je razpadati, kakor da se luščijo zaplate kože, ostali sta luknji namesto oči, bele kosti namesto lic, a tudi to se je razblinjalo v nič ... Jon je prožil roko, hotel je Anšarja zadržati vsaj še za hip, a grabil je v prazno, izgubil je oporo in začel padati v temo, v prepad, po katerem so se razlegali vreščéči kriki divjih ptičev ... Za trenutek je vedel: onesvestil sem se v sodni dvorani in padel po tleh. V tem trenutku je bilo oboje resnično — onstran in tostran. Z delom zavesti je vedel tudi to, da ga je nekdo, ki ga je imel rad, dvignil s tal in ga nesel iz dvorane kakor spečega otroka. Čutil je, da po dolgem času lahko nekomu spet zaupa, ko da bi prišel ponj oče ...

ZVEZDNO NEBO je zagledal Jon nad sabo, ko je odprl oči. Mesečina je s srebrno svetlobo oblivala goličavo ruševin, iz katere so se kakor temne silhuete dvigali štrclji zapuščenih zidov. V daljavi je prepoznal obrise stare Džune. Še bolj daleč, na robu goličave, kjer so se začele mestne ulice, so goreli ognji. Začutil je, da ga je nekdo rahlo prijel za roko.

»Ti je zdaj bolje, Jon?«

Ozrl se je in na kamniti klopi ob sebi zagledal stotnika Uruja v svetlečem viteškem na-prsniku.

»Je to mogoče?« se je razveselil. »Ste res vi, stotnik Uru? Saj so me obsodili na ...«

»Ne vznemirjaj se,« ga je prekinil Uru, »vse je v redu, samo pohiteti morava, ker nama bodo kmalu za petami. Upehal sem se, ko sem te nosil. Zdaj boš lahko hodil sam, kajne da boš?«

Jon je počasi vstal; prvi hip se mu je malce zavrtilo, čez nekaj trenutkov pa je bilo

že bolje. Ujel je stotnikove smehljajoče se oči in ga z obema rokama objel čez ramena:

»Prav res ste vi, stotnik Uru! ... Toda kako ste me rešili od tam, iz tiste grozne dvorane?«

»Nisem več stotnik, samo Uru sem še. Begunec Uru.«

»Begunec ste?« je vprašal Jon. »Kaj se je zgodilo?«

»Vse ti bom povedal, Jon, pohiteti morava,« je rekel Uru in ga prijel pod roko, da bi šla naprej. Jon je sledil svojemu rešitelju kakor deček skrbnemu očetu.

»Mislil sem ... če niste več stotnik, vam smem reči oče Uru? Moj oče je baje umrl že pred mnogimi leti, čeprav tega ne vem zagotovo. Vi pa ste kakor moj drugi oče ...«

Uru je molčal in zamišljeno stopal naprej.

»Vam smem reči oče Uru?« je Jon še enkrat vprašal.

»Seveda, seveda! Prav je, če mi tako rečeš,« je pokimal Uru, vendar je bilo v njegovem glasu čutiti kanček grenkobe. »Zdaj morava priti čimprej odtod. Če pohitiva, bova pri postaji Šunja v nekaj minutah.«

»Oče Uru, povejte mi — kaj se je pravzaprav zgodilo?«

»Ko sva se popoldne ločila, je kmalu zatem prišla k piramidi preiskovalna komisija,« je začel pripovedovati Uru. »Opravili so hitro, niso me kdove kaj spraševali, zapisali so si izjave prič, si ogledali kraj, kjer je bil Anšar umorjen, našli naboj, ki ga je morilec na begu

izstrelil iz pištole, potem pa odšli. Ostal sem v pisarni in čakal, da se vrneš, kakor sva se dogovorila; ker te vse do mraka ni bilo nazaj, sem začel pozvedovati po telefonu in po nekaj neuspešnih poskusih zvedel, da so te prijeli in da ti po hitrem postopku sodijo na okrajnem sodišču D . . . skega okraja. Iz predala sem vzel pištolo, s katero je bil ubit Anšar, in pohitel za tabo na sodišče. Prišel sem še ob pravem času, ti si nezavesten ležal na tleh v sodni dvorani, sodnik je nemočno opletal s kladivcem, porotniki so se prerekali, ali naj te odnesejo ali počakajo, da prideš k sebi, tožilec in branilec sta si skočila v lase, bilo je groteskno, zagrozil sem jim s pištolo, verjetno so mislili, da sem sama temna sila, preoblečena v oficirja, tako so se prestrašili, da mi niti streljati ni bilo treba, dvignil sem te s tal in odnesel. Od stražarja pri izhodu sem zahteval ključ in jih vse zaklenil kakor zajce, seveda ne za dolgo, zato morava pohiteti.«

Bežala sta čez goličavo razvalin, ponekod so se izza zidov prikazovale temne postave, toda nihče ju ni ustavil.

»Pa imate pištolo še pri sebi, oče Uru?« je vprašal Jon.

»Seveda, saj mi utegne še prav priti.«

Nenadoma je v daljavi močno zagrmelo, ko da bi udarila strela z jasnega, in kratek blisk je preletel goličavo. Jon se je ves prestrašen oklenil rešiteljeve roke in se ozrl tja, od koder je prihajal grom. Kar je zagledal v daljavi, na obronku mestnih hiš, ga je zmra-

zilo do kosti: iz ene od hiš, pravzaprav iz ti-
stega, kar je od hiše ostalo, se je dvigal mogo-
čen plamen, visok ko zvonik, že naslednji hip
pa se je naglo zmanjšal, kakor da je v nenad-
nem izbruhu izrabil vso svojo moč, in se pri-
družil ostalim manjšim ognjem na obzorju.

Ustavila sta se in strmela v neverjeten
prizor. Čez čas je Uru spet povlekel Jona dalje.
Jon dolgo ni mogel do besede.

»To je novo orožje, kaj?« je naposled
vprašal. »Kakor ste mi popoldne razložili: če
ga je veliko skupaj... tako, ne?«

Uru je mrko pritrdil. Očitno je tudi njega
prizor pretresel v dno duše. Kaj takega!

»Najvažnejšega ti še nisem povedal, Jon,«
je nato rekel z globokim, skoraj svečanim gla-
som: »Začelo se je, vsaj v tem delu mesta.
Kar sva pravkar videla, potrjuje moje dom-
neve; da gre tokrat zares, sem spoznal, še pre-
den sem prišel pote na sodišče. Ko sem se pri-
peljal s podzemeljsko do postaje Šunja, na tej
postaji noben od treh Gospodarjevih termina-
lov ni deloval. Ljudje so se pred ekrani sicer
ustavljali, ko pa so videli, da so Gospodar-
jeve oči temne in slepe, so se počasi tihotapili
mimo, kakor da hodijo mimo zveri, za katero
jim ni povsem jasno, ali je mrtva ali se samo
pretvarja.«

»Tako torej!« je ves iz sebe dahnil Jon.
»Terminali ne delajo!«

Če bi to zvedel ob kakšni drugi priložnosti,
bi zavriskal od veselja, toda zdaj, ko mu je
bil velikanski plamen še tako živo pred očmi,

saj je pogoltnil celo hišo — zdaj ga vest, da so mrknili osovraženi Gospodarjevi terminali, ni kdove kako razveselila, ob njej je občutil skoraj nekakšno grozo.

»Pa vlaki še vozijo, oče Uru? . . . Saj oblast mora zagotoviti, da se vlaki ne ustavijo . . .«

»Prej so še vozili, čeprav je bila huda gneča. Lahko upava, da se ne bodo ustavili vsaj še toliko časa, dokler se ne zapeljeva do kake druge postaje . . . kamorkoli, samo stran od tod. V podzemeljski se najlaže odreseva zasedovalcev. Mrk vstopnih terminalov je za naju kot božji dar, sicer bi naju ujeli že za prvim ovinkom . . . Če pa so vlaki medtem že obstali, se bova pač morala skriti nekje med ruševinami.«

V daljavi, zdaj precej dlje kot prvič, je spet zagrmelo. Jon se je ustavil, nečesa se je domislil:

»Oče Uru,« je rekel brez volje, »kaj ni pravzaprav vseeno, ali greva drugam ali ostaneva kar tukaj. Smrti tako ne uideva, prej ali slej . . .«

»Pa kaj ti je, fant? Ne govori vendar tako! Glej, jaz imam že skoraj sive lase, pa mi še na misel ne pride, da bi se predajal malodušju. Če pade Gospodar, še ni rečeno, da je vsega konec. Morda se prav jutri začnejo novi časi.«

»Novi časi? Iz tistih plamenov?« je Jon žalostno zmajal z glavo in se napotil naprej.

In vendar je čutil nagonsko željo po preživetju. Živeti mora, vsaj dokler se ne dopolni, kar se mora dopolniti. A kaj se mora dopol-

niti? Toliko rodov se je že zvrstilo pred njim, ne da bi se njihova usoda resnično dopolnila. Toliko dinastij se je zvrstilo, milijone življenj so pobrale vojne, bolezni, lakota, katastrofe, toda kaj se je ob vsem tem trpljenju razodelo? Smo danes kaj bližje resnici? Ne, nasprotno — z vsakim dnem, z vsakim letom vemo manj, vse bolj zgubljeni smo.

Znova je zagrmelo. Če ne bi vedel, bi mislil, da v sosednjem okraju divja nevihta.

»Oče Uru,« je vprašal, »to delajo tisti od SHA?«

»Morda tisti, ali pa kdo drug, isto je,« je mračno rekel Uru.

Približala sta se robu hiš, na tem koncu so bile zaenkrat še nepoškodovane. Še nekaj korakov ju je ločilo od vhoda v postajo Šunja. Jon se je spet ustavil.

»Preden greva naprej, bi rad, da mi še nekaj poveste, oče Uru.«

»Da?« je starejši obstal.

»Oče Uru, mi res verjamete, da nisem zapleten v Anšarjev umor? Jaz ga nisem ubil, veste... prav res ne!«

»Fant moj, kaj je s tabo? So te čisto zmešali tam na sodišču? Seveda ti verjamem, od vsega začetka sem bil prepričan, da ti nisi kriv za Anšarjevo smrt.«

Jonu so se zasvetile oči. »Veste, oče,« je rekel, »na sodišču mi ni nihče verjel; celo odvetnik ne. Pa tudi jaz njemu nisem verjel, ko je govoril o mojem življenju, ki naj bi ga prebral v uradnem dosjeju. Zazdelo se mi je, da

je vse ena sama velika laž. Bilo je strašno — kakor da resnice sploh ni!»

»Resnice ni, če ni ljubezni,« je rekel Uru. Skoraj nerodno mu je postalo ob teh besedah, zato je brž dodal: »No, zdaj pa le pojdiva, fant moj, čas je že.«

Odhitela sta navzdol v podzemne hodnike postaje Šunja.

TERMINALI so bili temni, po stopniščih so se valile množice ljudi; tekli so gor in dol, bledih obrazov in zbeganih oči.

»Oče Uru, ali terminali ne delajo zato, ker je uničena kakšna piramida?« je Jon vprašal svojega vodnika.

»Verjetno,« je prikimal Uru, »sicer pa, kaj veš, morda je prav v teh krajih žarišče upora in je drugod še mirno... Jon, kam sva pravzaprav namenjena, če vlaki še delajo? Kam bi ti najraje šel? Imaš svoje? Družino? Dekle?«

Saj res! je prešinilo Jona — kam? Kam zdaj, po vsem tem?

»Kam pa bi vi šli, oče Uru?«

Za nekaj korakov sta se na stopnišču morala ločiti, ker se je iz stranskega hodnika med njiju usula gruča ljudi.

»Meni je vseeno,« je rekel Uru, ko sta prišla spet skupaj. »Jaz tako nikogar nimam... Saj ne vem, kje so moji trije sinovi. Zato bi šel kos poti s tabo, če dovoliš.«

»Seveda, seveda, zakaj ne,« je vneto odvrnil Jon. »Sam sem vam hotel to predlagati,

pa nisem vedel, če bi vam bilo prav. Danes zjutraj sem namreč obljubil prijatelju Mirtu, da ga obiščem. Greva najprej tja?»

»Prav,« je prikimal Uru. »Pa imaš naslov?»

»Zapomnil sem si ga, četudi so mi na sodišču vzeli listek, na katerem je bil zapisan. Priti morava do Srebrnega trga, nato pa kake pol ure vožnje s črno linijo do postaje Runa. Zdaj bo teže najti, ker verjetno tudi mestovidi ne delajo. Vprašala bova.«

Tekoče stopnice so ju privedle do perona. Vlak še ni pripeljal, na peronu pa se je trlo ljudi. Panike sicer ni bilo, ljudje so čakali večinoma tihi in zadržani, ko da skušajo doumeti, kako bo na svetu odslej, če jih ne bo nihče več priganjal ne nadzoroval. Umikali so se pred Urujem, spoštljivo so spremljali z očmi njegovo visoko postavo, odeto v svetleč viteški naprsnik z oficirskimi emblemi, kakor da od njega pričakujejo odgovor, kaj se dogaja. Jon, ki je stopal za njim, je pomislil, da ima Uru poleg kratkega meča, visečega ob desnem boku, še vedno pri sebi skrito pištolo, žepni primek novega orožja. Pomislil je, da je v novem orožju še hujše zlo od tega, ki so ga doslej prestajali vsega hudega vajeni ljudje. Vse orožje bi bilo treba odvreči, si je rekel, a isti hip se je spomnil, da ga je Uru rešil prav s pištolo. Toda če samo sila premaga silo, kje se potem zlo konča? Se bomo večno vrteli v krogu želje po móči? se je spraševal Jon. Ali pa so na svetu tudi takšni ljudje, ki jim je uspelo iz tega kroga izstopiti?

Uru je gledal v smeri predora, od koder je zavel piš vetra, naznanjajoč bližino vlaka. Množica se je zganila iz mučnega pričakovanja, ljudje so zavzemali ugodna mesta na peronu, da bi se čimprej prerinili na vlak.

»In vendar prihaja!« je z olajšanjem nekdo rekel.

»Hura! Živela svoboda!« je zaklical drugi, toda klic je padel v prazno, nihče mu ni pritegnil, ker je bil premalo prepričljiv; zdelo se je, kakor da bi si tisti, ki se je oglasil, hotel sam vliti več poguma. Od zadaj se je zaslišal celo smeh:

»Prav ti nas boš osvobodil!«

Jon je strepetal ob slutnji te nove svobode. Nehote je prijel Uruja za roko, ko da mu hoče reči, naj ga počaka. Medtem je vlak tiho, skoraj neslišno pripeljal iz predora in peron je obsijala močnejša luč, usipajoča se skoz okna. Odprla so se avtomatska vrata, a izstopil ni nihče, čeprav so bili vagoni že precej polni. Množica s perona je pritisnila od zadaj, Jon in Uru sta se znašla sredi gruče prerivajočih se teles, ki so rinila v notranjost vlaka. Običajno med vožnjo ni bilo dovoljeno stati, ker je (razen pri najpočasnejših lokalcih) vlak pospeševal in zaviral tako močno, da bi vsi stoječi potniki, ki se ne bi z vso silo nečesa oprijeli, padli po tleh. Zdaj pa ni bilo več kam pasti, ljudje so stali stlačeni drug zraven drugega, nikomur ni bilo več mar za predpise, in ko je vlak potegnil, se je v vagonu brez kupejev množica zbila skupaj, nekaterim je to

očitno kar godilo, ženske so se hihitale in moški so kvantali. Napetost, ki so jo čutili na peronu in zaradi katere so bili prej tako zadržani, je zdaj, ko se je izkazalo, da se kljub vsemu nekam peljejo, malce popustila. Tudi Jon je opazil, da stoji tesno ob mladi dami, ozrl se je, da bi jo pogledal v obraz, a je molče gledala vstran, kot da ne bi bilo nikogar več milj naokoli. Urujeva glava se je dvigala nekoliko nad ostale, tudi on je bil obrnjen vstran od Jona, ujet med množico.

Ko je čez minuto ali dve pritisk pospeševanja popustil, se je gneča razrahljala. Mladenič, ki je sedel nedaleč od Uruja, je vstal in stotniku ponudil sedež. Uru se je sprva branil, vendar je mladenič vztrajal, zato se je stotnik nazadnje le usedel na ponujeni prostor, še prej pa je pomignil Jonu, češ da bo odslej tam in naj ga ne skrbi, da bi ga pustil samega. Jon je pokimal, nato se je prerinil do okna in se zazrl v temo.

TEMA ni imela globine, v steklu je odsevala samo bleda slika notranjosti. Za zmešnjavo glasov iz vagona se je slišal šum vlaka, podoben zavijanju vetra, ko vleče skozi prazne sobe zapuščenih hiš. Jon je razmišljal, na kako čuden način se mu je razkrila lastna preteklost: iz dosjeja, ki ga je prebral odvetnik na sodnem procesu! V pičlih nekaj minutah je zvedel vse, kar si je toliko časa zaman prizadeval zvedeti: kdo so bili njegovi starši, kako

je preživel mladost, kolikokrat in zakaj je bil poslan v ustanovo, skratka »vse« o sebi. In vendar — kakšno skrupucalo je ta »življenjska celota«, ko ti jo nekdo prebere s papirja kakor spretno zaokroženo zgodbico! Kaj naj sploh počnem s tem, kar sem zvedel iz dosjeja? se je spraševal Jon: Tudi če je vse res, kar je tam zapisano, kaj mi to pomaga? Povrh vsega pá si je morda, kakor je rekel že tožilec, odvetnik polovico sam izmislil, da bi bila obramba bolj učinkovita. Kaj ni vse skupaj zvenelo malce preveč logično, da bi bilo resnično? In tudi če bi jaz sam imel svoj dosje v rokah, črno na belem, ali bi lahko verjel tistemu, kar bi videl napisano? Kdove kaj in s kakšnimi nameni si Gospodar lahko privošči, ko piše dosjeje svojih podložnikov. Prav možno je, da nas vleče vse za nos in pošilja naokoli izmišljene podatke namesto pravih . . . če pravi podatki sploh ostanejo kjerkoli zapisani, v kateremkoli spominu? . . . Kljub vsemu pa precej stvari, ki sem jih zvedel o svoji preteklosti, zagotovo drži, si je rekel Jon, — saj sem v marsičem, kar so o meni rekli drugi ljudje, prepoznal resnične dogodke iz lastnega življenja in jih povezal s spomini, do katerih sem se dokopal sam. Prav gotovo drži, da sva se nekoč davno, ko sem bil še deček, z materjo vozila obiskovat očeta, ki je živel nekje drugje, najsi je bil res dragonec na obzidju ali ne. Tudi tisto, kar mi je Madhuk v zaporu pripovedoval o glinastem angelčku, pretepu na dvorišču in ponesrečencu pod konjskimi kopiti,

ki sem ga zaradi strahu pustil umreti na cesti, — tudi to drži, pa če je res šlo za eno osebo z imenom Šun ali za tri različne, ki jih je Madhuk povezal v enotno zgodbo, da je vse izzvenelo bolj grešno in nizkotno. In tudi tisti prepir s Saro sredi noči, preden so me zadnjič odpeljali v ustanovo, je bil nedvomno resničen prepir, saj sem se ga sam spomnil do pičice natanko. In ptič v katedrali...? Kje je torej meja, ko prepoznavanje preteklih dogodkov, ki nam jih posredujejo drugi, ni več zanesljivo? Saj je konec koncev mogoče vsak človeški spomin privzeti kot svoj spomin; za vsak svoj spomin pa moram verjeti, da sem dogodek, iz katerega spomin izvira, nekoč v preteklosti osebno in resnično izkusil... Nenadoma se je spomnil na mrtvega Anšarja, kako ga je vabil k sebi in se potem razblinil v nič. Je bil tisto samo privid ali kaj več? je prešinilo Jona: Sem imel privid zato, ker sem omedlel in ležal nezavesten na tleh sodne dvorane, ali pa sem omedlel zato, ker sem resnično videl mrtvega Anšarja, kako me je vabil k sebi? Pa tiste sanje dopoldne v vlaku? So bile res samo sanje, ali pa sem se v polsnu spomnil na čudne, zeleno svetleče se prikazni, ki sem jih nekoč, v nekem drugem času, resnično videl prav tam v zapuščenem stanovanju Karininega brata? ... Jon je ob tem spominu začutil, da s takšnim razmišljanjem spet izgublja tla pod nogami in se približuje robu prepada, iz katerega ga je Uru maloprej povlekel. Nehote se je ozrl po vagonu, da bi videl, če rešitelj še sedi tam,

kamor se je bil usedel; z olajšanjem je ugotovil, da je še tam. Njune oči so se srečale in Uru mu je ohrabrujoče pokimal. »Koliko postaj je do Srebrnega trga?« je vprašal naglas. »Zdi se mi, da pet,« je odvrnil Jon in eden izmed sopotnikov je potrdil, da jih je res pet. Jon se je spet zazrl v okno. Šele tedaj se je zavedel, da v steklu gleda bled odsev lastnega obraza pred ozadjem svetlejše notranjosti vagona; ob njegovi sta se razločili še dve temnejši silueti, ena ženska in ena moška, vendar sta bila tema dvema podobama pripadajoča človeka obrnjena vstran od okna, s hrbtom proti Jonu. Še vedno niso prišli do naslednje postaje, verjetno je vlak zaradi okvar na omrežju vozil počasneje kot sicer. — Vsi se približujemo robu prepada, je Jon dalje spredal misli: Kar pa je najhuje, je globoko v nas zakoreninjena slutnja, da bomo prav tam na dnu našli resnico. Če ne bi šlo za resnico, gotovo ne bi imelo smisla izzivati usode. In tudi če resnice ni, če je na dnu prepada samo tema in nič, tudi to je neka resnica, strašna resnica, zaradi katere se zaganjamo dol v globočino. Toda celo ob tem spoznanju se ne neha težava, kajti da bi spoznal, da na dnu ni resnice, ampak samo nič, je treba do dna priti, živ človek pa običajno že dosti prej omedli ali kaj podobnega, ustraši se kakšnega privida, ki morda sploh ni privid, temveč znanilec resnice same, in potem se vse to zaganjanje k resnici, karkoli že je resnica, svetloba ali tema, bog ali nič, neslavno konča v ustanovi, v naj-

boljšem primeru pa v naročju nekoga, ki te iz ljubezni ali naklonjenosti potegne na suho. Zato ni dobro, če človek skuša prehiteti usodo in pogledati resnici v oči, še preden je zrel zanjo, si je rekel Jon: Morda se mi nekoč res vse razodene, a ne tako, da mi nekdo prebere moj dosje, ampak razodene v meni samem. Da, zdaj vem: najvažnejša je pot, ki naj ji sledi odrešujoči spomin! Če skuša pastir svoje izgubljene ovce poiskati eno po eno, mu bojo tiste, ki jih je že našel, zagotovo spet ušle, medtem ko bo iskal naslednjo; pa tudi preveč jih je, spominov, da bi jih človek zaprl v stajo kakor pastir ovce. Primeru s pastirjem je treba razumeti drugače: pastir mora znati tako zažvižgati ali zaigrati na piščalko, da se bojo ovce kar same zbrale okrog njega, ko se bo zvečerilo. Potlej mu jih ne bo treba šteti in klicati vsako posebej. Toda kateri je tisti odrešujoči napev? Ga človeku lahko navdihne samo bližina smrti? Bi ga lahko zapel šele takrat, ko ga sploh ne more več zapeti? Morda je tako, morda res! In zato je sredi življenja bolje, da stvari poenostavimo in se zadovoljimo s skrupucano resnico, z napol izmišljeno celoto, kakršno je konec koncev povedal tudi odvetnik na razpravi. Zakaj bi bila njegova verzija slabša od kake druge? se je spraševal Jon: Bi si jaz sam, če bi tuhtal leto in dan, ustvaril kaj popolnejšo podobo o svoji preteklosti? Ne, še takšne si nisem, odkar sem leto in dan na prostosti; če ne bi odvetnik zrecitiral mojega življenjepisa, jaz sam še ti-

stih dogodkov ne bi povezal, za katere trdno vem, da so se mi resnično zgodili. Zgodbica, v katero jih je odvetnik združil, morda ni najboljša, vendar pa zaenkrat ne vem za nobeno drugo; zakaj bi se torej hudoval nad njegovo krparijo? Nekaj časa bo že držala, važno pa je predvsem to, da je ne začnem zamenjevati z resnico samo... Glej, glej, približujemo se postaji, vlak je začel zavirati... Množica v vagonu se je spet zbila skupaj, povlekla je s sabo tudi Jona, zdaj na drugo stran. Uru je še vedno sedel na enem izmed redkih sedežev, privezan s pasom. Zamišljeno je zrl predse; verjetno se tudi v njegovi duši pletejo kake zanj pomembne misli. Glasovi potnikov so se polegli, ko da vsi z bojaznijo čakajo, kaj bo na naslednji postaji. Zaviranje vlaka je Jona še bolj stisnilo med množico. Pomislil je, da ga bodo dogodki, ki jim drviijo nasproti, bržkone vse bolj trgali iz razmišljanj o lastni preteklosti; če se je za nekaj minut v brzečem vlaku med dvema postajama prepustil razmišljanju o sebi, je to v časih, ki prihajajo, bolj izjema kot pravilo. Za naslednjim voglom, takrat ko bosta z Urujem stopila iz vlaka, ju morda čakajo tleča pogorišča in zoglenela trupla. Kako naj v takem svetu še išče samega sebe, svoje izgubljeno otroštvo, pozabljeno mladost? Tudi če bi si kar se da razširil spominsko obzorje, bi se jasnina preteklosti z vsakim novim trenutkom spet znova pogrezala v kaos sedanjosti in slepoto prihodnosti. Kar bi s težavo iztrgal zmaju, ki se polašča spomina, bi si brž

prilastil drugi, še strašnejši zmaj, ki sproti žre vse, kar si človek poskuša ohraniti zase in urediti po svoji podobi . . .

Vlak je vozil v postajo Saturnov ring, Jon je gledal mimobežeče postave na peronu, ki so se ob naglem zaviranju vlaka v nekaj trenutkih oblikovale v množico čakajočih potnikov.

13

SATURNOV RING je ena največjih postaj v tem delu mesta. V njej se križa več ko deset linij podzemeljske, tako da je tam pravi podzemni labirint hodnikov, stopnišč in dvoran. Pred nekaj meseci se je Jon v tej postaji skoraj izgubil, ko je iskal izhod na IX. avenijo, kjer je moral urediti neke formalnosti v zvezi s stanovanjem. Saturnov ring, četrta, po kateri se postaja imenuje, je eden izmed poslovnih centrov zahodnega kvadranta, ki ima tudi svojo piramido, še večjo od Mingove piramide na Srebrnem trgu. Jon je Saturnovo piramido videl seveda samo od daleč, ker je prav tako kakor Mingova ločena od okolice z visokim obzidjem, za katerim Jon ni imel kaj iskati.

Ti bežni spomini na Saturnov ring so ga navdajali, ko se je vlak, v katerem se je pripeljal z Urujem, ustavljal ob enem izmed številnih peronov podzemeljske postaje. Tudi tukaj je množica ljudi s kupi prtljage čakala na vlak. — Kot kaže, se ni začelo samo tam,

od koder prihajava, ampak so neredi zajeli tudi druge predele, si je rekel Jon. Odsotno je gledal skozi okno na gruče ljudi, ki so se prerivali na peronu, da bi si zagotovili vstop v vlak. K sreči je na tej postaji precej potnikov izstopilo, verjetno so hiteli na druge vlake, saj je od Saturnovega ringa podzemeljska vodila v vse smeri.

Nenadoma je Jonu zastal dih: med množico, ki se je po peronu pomikala proti izhodu, je zagledal obraz ... tako znan obraz ... njen obraz! Videl jo je od strani, kako je z roko segla k črnim lasem, potem pa se je spet zgubila v množici.

Saj to je vendar Sara! ga je prešinilo. Pripeljala se je z istim vlakom in sedaj hiti kdove kam. Za njo moram!

Pozabil je na vse drugo in kot iz uma planil k vratom, ki se še niso zaprla. Skočil je skozi in se prerinil nekaj korakov naprej po peronu: spet jo je zagledal, kako se med množico vzpenja po stopnišču. Da, prav gotovo je Sara! Spoznal bi jo po enem samem njenem gibu, po eni sami potezi njenega obraza, njene postave, hoje, — na prvi pogled bi jo spoznal med tisočnimi podobnimi! Čimprej jo moram dohiteti! ...

Tedaj pa ga je stisnilo pri srcu: Uru je ostal v vlakcu! Vrata v vagone so bila še vedno odprta, tisti hip bi se lahko še vrnil k njemu, a Jon je nekaj trenutkov okleval, ne vedoč, kaj naj stori, kam naj se obrne, in že je bilo prepozno: avtomatska vrata so se zaprla in vlak

se je premaknil. Mimo zbeganega Jona je pri-
drsal vagon, v katerem sta se maloprej pri-
peljala skupaj z Urujem, Uru je zdaj stal zno-
traj za oknom, nič ni bil videti jezen, blago
in razumevajoče je z dvignjeno desnico po-
zdravljajl Jona, kakor da je do njune ločitve
moralo priti. Jon je izprožil roke proti neso-
jenemu očetu in vodniku; komaj je verjel, da
se ločujeta, bogve kdaj se bosta spet srečala, če
sploh kdaj. Tolažil se je, da ga bo Uru morda
počakal na postaji Runa, ali pa kar sam po-
iskal hišo tana Lotharja in ostal tam, dokler
Jon ne pride za njim. A to ni bilo prav ver-
jetno, Uru se je preveč zagonetno smehljajl,
gotovo je imel v mislih kaj povsem drugega.

Saj sploh ne ve, zakaj sem stekel iz vlaka!
si je očital Jon, ko se je vagon z Urujem iz-
gubil v temi predora; pa tudi če ve, ali ne bo
tega razumel kot izdajo prijateljstva, kot ne-
hvaležnost?

Mahoma se je zavedel, da bo povrh vsega
izgubil še sled za Saro, če brž ne steče za njo.
Pognal se je gor po stopnišču, zdaj se je mno-
žica že nekoliko razredčila, če pa mu je kdo
stal na poti, si je pomagal z rokami, prišel je
v manjšo dvorano, verjetno je Sara skupaj
z ostalimi zavila v desni hodnik, si je rekel
in se pognal tja, spotikal se je ob kovčke, jer-
base, torbe, kose pohištva, zaletel se je v ne-
kega pijanca, ki se mu je režal z brezzobimi
usti in s smrdljivo sapo, Jon ga je odrinil, iz-
gubljal je razsodnost, ker Sare ni takoj opazil
v gruči, ki se je gnetla navzgor po naslednjem

stopnišču, morata se vendar pogovoriti, čeprav ga je takrat zapustila, mora jo znova srečati, od takrat se je spremenil in verjetno tudi ona, zakaj bi se torej drug pred drugim skrivala, četudi se ne smeta slepiti, da bosta še kdaj skupaj, preveč stvari se je medtem zgodilo. Vsekakor pa jo mora vsaj pozdraviti, jo vprašati, kako je dobila papirje za ločitev, kako si je uredila življenje zdaj... Aha, tam je, hvala bogu! ... Še vedno ima tako lepe črne lase, še malce so ji zrasli, skoraj do ramen. In še zmeraj se tako ponosno drži. Pa kakšno večerno obleko ima, kakor za na ples!

»Sara! ... Sara! ...« je zaklical na ves glas, vendar ga ni slišala, bila je še predaleč in klic se je izgubil med vesplošnim vrvežem in drdranjem razmajanih tekočih stopnic. — Sicer pa bo lepše, če jo presenetim od blizu, si je rekel. Če me zagleda takole od daleč, mi utegne celo namenoma pobegniti.

V naslednjem hodniku je bila gneča spet gostejša, nove trume so se valile navzdol proti vlakom, nihče ni več upošteval pravil, po enosmernih prehodih so rinili v nasprotno smer, preskakovali so železne ograje, samo da bi prišli vsak na svoj cilj, na kraj, za katerega je vsak zase sodil, da se bo tam najlaže soočil s prihajajočim hudim. Začela se je velika selitev, Gospodar ni več nadziral podložnikov, ni jim več s terminali predpisoval, kam naj grejo in kam ne, vsakdo je hotel izkoristiti nastalo zmedo, kajti kdove koliko časa bodo vlaki še vozili, morda samo še nekaj ur, zato

se je vsakdo podal na pot, za katero je mislil, da bo zanj najbolj pravšnja.

Čeprav Jon, hiteč za Saro, za žensko z dolgimi črnimi lasmi, ni mogel kaj prida zmanjšati razdalje med njima, ker ju je ločila množica enako hitečih ljudi, pa zdaj svoje nekdanje žene ni več zgubil spred oči: ko je bila pri vrhu kakega stopnišča ali na koncu kakega hodnika, je bil Jon na začetku tega dela poti in tako ji je sledil skozi ves podzemni labirint postaje Saturnov ring, dokler ni začutil, da se približujejo izhodu, kajti po zadnjem stopnišču je zavel bolj svež veter, drugačen od tistega gostejšega, ki je vlekel po podzemnih hodnikih in predorih.

Večerna ulica, na kateri se je znašel Jon, je bila razsvetljena z neonskimi svetilkami in raznobarvnimi reklamnimi napisi, ki so utripali in migotali. Očitno se je pred kratkim ulila ploha, saj je bil tlak še moker in na njem so odsevale luči. Velika ura pri izhodu iz podzemeljske je kazala pol desetih. Na aveniji je bilo sorazmerno manj ljudi kot spodaj pri vlakih, vse je bilo še dokaj mirno, čeprav je v ozračju vladala nekakšna napetost, med gostim prometom kočij in drugih vozil je bilo videti nenavadno mnogo žandarjev in drugih vojakov v svetlečih oklepih, ki so jahali na konjih sem in tja. Kazalo je, da oblasti še vedno nadzorujejo Saturnov ring.

Jon je brez težave Sari sledil z očmi, zdaj bi jo lahko celo dohitel, če bi stekel za njo,

toda odločil se je, da raje kak trenutek še počaka in ugotovi, kam je namenjena. Ustavila se je na robu pločnika, nekaj hiš naprej gor po aveniji, in čakala, da bi lahko prečkala cesto, po kateri se je valil gost promet. In tedaj je Jona obšel dvom: opazil je neko podrobnost, ki se ni skladala s podobo, kakršno si je po spominu ustvaril o Sari, odkar se je ob njeni sliki spomnil tiste usodne noči, ko sta se zadnjič videla. Nič posebnega ni bila ta neskladna podrobnost, samo neka kretnja, ko je dvignila roko, kakor da hoče zaustaviti promet, da bi šla čez cesto — toda to ni bila Sarina kretnja, Jonu se je zazdelo, da bi Sara naredila ta gib drugače. Kaj pa, če sploh ni ona? je pomislil, vendar je to misel brž odgnal, kajti vse ostalo, njena hoja, postava, lasje, obraz, kolikor ga je lahko videl, ko ji je sledil v podzemeljski, pa tudi splošni vtis, ko jo je prvič zagledal skozi okno vlaka, kako je šla mimo na peronu — vse se je popolnoma ujemalo s podobo, ki si jo je v spominu izoblikoval o Sari. Prepričeval se je, da je gotovo ona, in pospešil korak.

Trenutek zatem, ko je dvignila roko, stoječ na robu pločnika, se je promet zares ustavil, seveda ne zaradi nje, temveč zaradi rdeče luči na bližnjem semaforu, in stekla je čez cesto k vhodu v grand hotel »Metropol«. V Jonu se je znova oglasil dvom: kaj Sara pravzaprav išče tukaj, v tem dragem hotelu? Odkod naj bi imela toliko denarja, da bi si v »Metropolu« privoščila sobo, razen če gre h komu na obisk? ... Zdaj, ko je že izginila v notranjost,

mu je postalo žal, da je ni dohitel takrat, ko je čakala na pločniku; v hotelu je sicer ne bo težko najti, saj imajo njeno ime gotovo zapisano v recepciji, če ima pri njih najeto sobo, bolj nerodno pa bo, če gre h komu na obisk, zlasti če gre h kakemu možkemu. Jona je za hip prešinilo, da bi se kar vrnil v podzemeljsko in raje poskusil priti do Mirta, kjer ga morda kljub vsemu čaka Uru, toda misel, da bi se zgrešil s Saro, zdaj ko se ji je že tako približal, ko jo je po skoraj neverjetnem naključju našel v velikanskem mestu, — ta misel ga je premaknila iz negotovosti, stekel je čez cesto k vhodu v »Metropol«, potisnil vrteča se steklena vrata in stopil v razkošno hotelsko preddverje. Gospodarjev terminal je bil tudi tukaj temen in očitno pokvarjen, kakor so bili pokvarjeni tisti v podzemeljski. Jon je s pogledom preletel preddverje, v naslonjačih je sedelo nekaj ljudi, Sare pa ni opazil, verjetno je že šla v dvigalo, saj je lučka ob vratih kazala, da se dvigalo vzpenja.

»Kaj želite?« ga je vprašal portir izza sprejemnega pulta.

Jon ni takoj odvrnil, približal se je pultu in portirju skoraj šepetaje rekel: »Zanima me, kje lahko najdem tisto damo, ki je šla pravkar gor? Stanuje v hotelu?«

Portir ga je nezaupljivo gledal iznad okroglih očal. »O naših gostih ne dajemo nobenih informacij, žal mi je,« je rekel. »Kdo pa ste sploh vi, če smem vedeti?«

Jon je izvlekel izkaznico in mu jo pomolil: »Lahko jo obdržite, dokler se ne vrnem, če hočete.«

»Že, že,« je kimal portir, »vidim, da ste zanesljiv človek, zaposlen pri Absolutu, vendar vam kljub temu ne morem brez posebnega pooblastila povedati, kje stanuje oseba, ki jo iščete, predpisi so predpisi...« je Jonu vrnil izkaznico.

»Potem pa mi povejte vsaj ime tiste dame, ki jo iščem,« je še poskušal Jon in se medtem oziral k liftom in stopnišču z mislijo, da bi vratarju morda lahko ušel, saj ga verjetno ne bi zasledoval po stopniščih in hodnikih grand hotela. Toda kako bi sam našel Sarino sobo? Zdaj je ona gotovo že zgoraj.

Portir je seveda vnovič odkimal, tedaj pa se je Jon nečesa domislil: staviti moram na vse ali nič, si je rekel in izvlekel iz žepa denarnico, iz nje pa edini stotak, ki mu je poleg nekaj drobiža še ostal. Diskretno ga je ponudil portirju, vendar ga ni takoj dal iz roke. »No?« je vprašal, »mi boste povedali? Veliko mi je do tega.« Opazil je, kako so se portirju zasvetile oči. Nekaj časa je okleval, potem pa je nastavil dlan.

»Naj vam bo,« je rekel in spravil denar. Ozrl se je naokoli, če morda kdo ne prisluškuje, in zašepetal: »Dama, ki jo iščete, ima najet apartma v sedmem nadstropju, soba sedemsto enajst... Toda nobenih nespodobnosti, lepo vas prosim, sicer bom takoj poklical policijo.«

Jon mu je zagotovil, da ne bo delal nobenih škandalov ali česa takega, kar bi škodovalo ugledu hotela, in odhitel k dvigalu. Ko je bil že v kabini, se je spomnil, da je portirja pozabil vprašati — namreč znova vprašati — kako je gostji ime. Si je Sara po ločitvi spremenila priimek? Je privzela spet dekliškega? Sicer pa, kaj bi o tem spraševal portirja, si je rekel Jon, bom že njo vprašal. Kljub temu pa si je moral priznati, da bi bil mirnejši, če bi iz drugih ust zvedel, da je ženska, ki ji je sledil, res njegova bivša žena Sara. Čim bolj se je lift približeval sedmemu nadstropju, tem bolj čudno se je Jonu zdelo, da bi našel Saro tukaj, v razkošnem apartmaju hotela »Metropol«. Morda pa se ji je nasmehnila sreča? se je spraševal. Morda je v zadnjem letu zaslužila veliko denarja? Portir je rekel, da ima ona najet apartma, torej ni prišla h komu na obisk. Najbolje bi bilo, če bi jo našel samo, da bi se lahko v miru pogovorila ...

Končno se je dvigalo ustavilo. Jon je stopil po razkošnem hodniku, odetem v baržun in škrlat, prekitem s preprogo, ki je udušila korake, in se ustavil pred vrati z zlato vrezano številko 711. Po nekaj trenutkih, ko je zbral pogum, je potrkal.

Nekaj časa je bilo vse tiho, nato pa se je zaslišal ključ in vrata so se odprla — na pragu se je prikazala Sara.

Jon je stal kakor omotičen in ni mogel spregovoriti besede. Ona je komaj opazno trznila z očmi in ga brez posebnega presene-

čenja molče gledala, kakor da čaka, da ji razloži, čemu je prišel.

Komaj je zdržal njen pogled, ko je tako zrl vanjo iz oči v oči. In tedaj ga je spet prešinila misel, da morda to sploh ni ona! Zazdelo se mu je, da so oči ženske, ki je stala pred njim, za odtenek drugačne od Sarinih. Tudi obrvi so se malce drugače bočile, komaj zaznavno drugače. Strašno je bilo to, da v teh trenutkih Jon dejansko ni vedel, ali stoji pred Saro ali pred njeno skoraj popolno dvojnico.

»Videla sem vas, ko ste me zasledovali od podzemeljske do hotela,« je nenadoma rekla.

Jon, ki je sprva slišal samo njen glas, šele potem razumel pomen besed, je v tem glasu znova spoznal Saro.

»Zakaj ste mi sledili?« je ponovila.

Zmrazilo ga je, ko je doumel, kaj ga sprašuje. Spet je nastopil trenutek strašne negotovosti.

»Sara, ne muči me!« je komaj dahnil. »Saj vem, da si ti, zakaj se pretvarjaš?«

Ženska na vratih je za hip oklevala, ko da ne ve, kaj naj odgovori, na hitro se je ozrla nazaj v stanovanje, vrata v sobo so bila zaprta, nato pa je nekam ihtavo, ko da bi se hotela čimprej otresti besed, rekla:

»Ne vem, o čem govorite... Jaz nisem Sara in vas ne poznam.«

Njene oči so dobile mračen odtenek, obrvi so se še bolj dvignile. — Menda res ni ona, si je rekel Jon, čeprav ji je neverjetno podobna.

»Iti moram, oprostite!« je tiho dejala in prijela za kljuko.

Jonu se je znova zazdelo, da je kljub vsemu Sara, tako žalostno je zazvenel njen glas, kakor prošnja za odpuščanjem. Pomislil je, da morda Sara mora igrati to strašno igro, čeprav mu ni bilo jasno, kaj bi lahko bil vzrok tolikšne krutosti. Se je tako odločila že po poti, ko je opazila, da jo zasleduje? Poznal je njeno trmo in njen ponos. Toda zakaj? Zakaj? Menda ja ne dela tega zaradi kakega moškega, ki jo čaka zadaj v sobi? Tega od nje vseeno ne bi pričakoval, to bi bila previsoka cena nje-nega miru!

»Res moram iti,« je ponovila proseče.

Tisti hip je Jonu šinila v glavo hudobna misel, da bi se tudi on lahko šel igrice. Morda to niti ne bi bila igra, saj še vedno ni bil povsem prepričan, da stoji pred Saro.

»Prosil bi vas samo za majhno uslugo,« je rekel. »Bi mi lahko prinesli kozarec vode, zelo sem žejen... Ves dan nisem skoraj ničesar pojedel in popil, pa že več ne vem, če vidim prav ali ne... Ne bodite hudi, da vas nadlegujem...«

Komaj opazen krč ji je spreletel obraz, vendar mu je rekla, naj počaka, in odšla za vrata ob strani, kjer je bila verjetno kopalnica. Zaslišal je šumenje vode in trenutek zatem se je vrnila s kozarcem in mu ga ponudila. Izpil je na dušek in ji s tresočo roko vrnil kozarec.

Tedaj pa so se sobna vrata nenadoma odprla, Sara se je s strahom ozrla in si pokrila usta z roko; iz sobe je prišel mlajši moški s temnimi očali, z roko je tipal pred sabo, očitno je bil slep.

»Kaj je, Sara, draga moja? Zakaj te tako dolgo ni? Je kdo prišel?« je vprašal slepec.

Sara si je v obupu pokrila obraz z rokami. Ni vedela, kaj naj stori. Toda ob pogledu na slepega človeka, ki je nič hudega sluteč prišel iz sobe, se je zganilo v Jonu, v njem se je prebudila odločnost, da še sam ni vedel, odkod jo jemlje, in rekel je s kar se da mirnim glasom:

»Oprostite, portir mi je povedal napačno številko sobe. Zdaj sem spraševal vašo gospo, ali pozna tisto osebo, ki jo jaz iščem. Sem že zvedel; kar za celo nadstropje sem se zmotil, ne zamerite.«

»Da, da, nič hudega,« je odvrnil slepec, ki se je medtem pretipal do podboja vhodnih vrat in rahlo prijel Saro za komolec. »Vsakdo se lahko zmoti...«

Sara je spustila roke z obraza in gledala Jona s pogledom, v katerem se je strah mešal s hvaležnostjo. Oči so ji žarele kakor takrat, ko ga je pred letom dni zapuščala sredi noči, ko je stala že napravljena na vratih, da odide z Mirtom. V njenih očeh je Jon začutil prošnjo, naj ji odpusti. Zdaj je vedel: Preveč podobna mi je, zato nisva mogla ostati skupaj — podobna v globini duše, čeprav po značaju različna.

Zdaj sta razumela oba, da se tokrat prav zares poslavljata. Ne samo zaradi slepega človeka, ki je stal ob njej in pričakoval njeno naklonjenost in ljubezen, temveč predvsem zaradi njiju samih: preveč sta bila ujeta v isto prekletstvo, da bi lahko živela skupaj, da bi zdržala drug ob drugem. Človek težko prenese, da svoje trpljenje razbere na obrazu bližnjega ...

Čez čas se je zavedel, da še vedno stoji pred vrati, zdramil se je kakor iz omotice, zamrmral nekaj v pozdrav in se napotil proti stopnišču. Preden je zavil navzdol, je zaslišal, kako so se za njim zaprla vrata. Počasi, stopnico za stopnico, se je spuščal dol.

»Odslej je med nama za vselej končano,« si je polglasno govoril, »končano za vselej. Že mora biti tako.«

Ni bilo besed, ki bi premagale to tišino, ne solzá, ki bi utopile to žalost, ne ljubezni, ki bi utešila to željo.

KOMAJ je vedel, kako mu je uspelo priti do hiše tana Lotharja, Mirtovega očeta. Verjetno se je prepustil nezavednemu spominu na čase, ko je kot gimnazijec stanoval pri Lotharjevih. Od Saturnovega ringa do postaje Runa je zamenjal tri vlake, ker ni bilo nobenega direktnega. Postajo je premeril po dolgem in počez, da bi videl, ali ga morda kje čaka Uru, toda stotnika ni bilo, kar je Jon pričakoval. Nato se je na slepo srečo napotil po eni izmed ozkih, zavutih ulic, kjer so na obeh straneh stale stare hiše v kunškem slogu s šilastimi okni in z visokimi, strmimi strešnimi slemenimi. Nekateri zidovi so bili hudo razpokani, ko da se bodo vsak hip sesuli. V slabotni svetlobi uličnih brlivk Jon ni mogel ugotoviti, ali so razpoke v zidovih nastale pred nedavnim ali so starejšega datuma, čeprav je po manjših kupih peska, zdrobljene opeke in ometa, ki so ležali ponekod prav ob hišah, sklepal, da so zidovi razpokali pred kratkim, morda celo pred

nekaj urami. V daljavi se je še vedno slišalo zlovešče grmenje, ki je pričalo, da novo orožje tudi temu okraju ni prizaneslo. Ulica se je v smeri Lotharjeve hiše rahlo vzpenjala, in ko se je Jon ozrl nazaj, je videl, da v sosesčini ponekod še gorijo ognji iz opustošenih hiš.

Srečal je bolj malo ljudi, zato pa se je iz številnih krčem ob poti razlegalo bučno veseljačenje; kdaj pa kdaj se mu je nasproti pri-majala temna postava in spet izginila za ovin-kom. Zdaj se je že jasno spominjal Lotharjeve hiše in ulice do nje. Sicer pa hiše stare tanske družine skoraj ni bilo moč zgrešiti, saj je bila na tem koncu daleč največja, pravi gradič na vrhu vzpetine, s katere so vodile vijugaste ulice navzdol.

Ustavil se je pred velikimi bronastimi vrati in potrkal s tolkačem, da je votlo zadonelo. Stari tan ni maral električnih zvoncev in podobnih novotarij, želel je ohraniti plemiško do-stojanstvo svojih slavnih prednikov.

V prvem nadstropju je še gorela luč, kar je Jonu vtilo upanja, da so še pokonci in da ga morda celo čakajo. Vse jasneje je pred njim vstajal obraz starega tana, njegove žene in mlajše Mirtove sestre, ki je bila še skoraj otrok, ko jih je pred leti zadnjič obiskal.

Od zgoraj je zaslišal svoje ime. Ozrl se je in na razsvetljenem oknu zagledal Mirta. Čez nekaj trenutkov so se bronasta vrata škripa-joče odprla in prikazal se je Mirt s svečnikom.

»Si le prišel! Čakamo te že ves večer ... Pridi!« Zdaj ni bil oblečen v meniško kuto,

temveč v žametno večerno obleko, samo okrog vratu je imel bel duhovniški kolár. »Zmanjkalo je elektrike, pa si pomagamo s svečami; tudi terminal ne dela,« je hitel pojasnjevati in privzdignil svečnik. — »Ja kakšen pa si!« se je začudil, ko je zagledal Jonov utrujeni obraz. »Ko da bi peš premeril mesto.«

»Saj sem ga skoraj,« se je nasmehnil Jon.

»Pridi, boš kaj pojedel, gotovo si lačen. Mi smo že večerjali, tebe pa večerja še čaka. Zgoraj smo vsi zbrani.«

Napotila sta se po širokem stopnišču. Pred zavojem se je Jon ustavil, zagledal je kamnito levjo glavo, vzdano v steno.

»Še je tukaj, lev,« je rekel Mirtu. »Spominjam se, kako sem takrat, ko sva hodila v gimnazijo, večkrat pomislil, da so se naši predniki resnično borili z levi.«

»Torej si se le spomnil tistih časov!« se je razveselil Mirt.

»Marsičesa sem se spomnil,« je vzdihnil Jon in stopil gor po stopnišču. »Mimogrede, ali je soba, v kateri sem pri vas stanoval, še taka ko takrat?«

»Skoraj taka, sicer pa boš sam videl, saj boš pri nas prespal, ne? ... Seta ti je že pripravila posteljo. Tudi jaz ostanem do jutri. Sploh pa v teh časih ...«

»Seta?« ga je prekinil Jon, a že naslednji hip se je spomnil: »Ah, seveda, tvoja mala sestra! Zdaj mora biti že pravo deklet.«

Prišla sta do vrha stopnišča. Sicer temačna viteška dvorana je sijala spricho svetlečih groz-

dov sveč. Plameni so migotali na visečih lestencih in na razvejanih namiznih svečnikih.

»Oče je sam prižgal sveče,« je zašepetal Mirt, preden sta vstopila. »Danes popoldne mu je pobrisal še zadnji služabnik, češ da je bil premalo plačan. Oče pa je želel, da bi bilo prav nocoj svečano.«

Približala sta se mizi, kjer sta sedela tan Lothar in njegova žena. Mirtov oče je bil še vedno tak kot nekdanj: sivolas, visok in ponosen, zelo podoben sinu.

»Dolgo časa te ni bilo, Jon,« je rekel in vstal, da bi pozdravil svojega nekdanjega varovanca. »No, kako gre?« je vprašal in mu stisnil roko.

»Gre, gre,« je odvrnil Jon, »saj veste, če ne bi bilo tega cirkusa...«

Lothar je zamahnil z roko, češ, saj ni, da bi človek govoril o tem. Jon je stopil še k materi. Poljubil ji je roko, molče in vdano ga je gledala, gube na obrazu so se ji poglobile, odkar je ni videl, predstavljal si jo je mlajšo, čas jo je upognil; kakor preprosta kmetica je imela glavo ovito v ruto, zakaj skoz odprta okna je vleklo.

»Bog s tabo, Jon. Lepo, da si prišel,« je dejala vdano.

»Kje pa je Seta?« je zanimalo Jona.

»Šla je v kuhinjo, da ti pogreje večerjo,« je odvrnil oče. »Kar sédi za mizo, saj si pri nas še vedno napol doma, ne?«

Jon je prikimal. Na hitro je z očmi premeril dvorano. Nekdanj so tu jedli samo ob

največjih slovesnostih, 'sicer pa so uporabljali manjšo jedilnico zraven kuhinje. Stari tan, ko da bi prebral Jonove misli, je z mirnim glasom pojasnil:

»Nocoj smo pogrneli kakor za zadnjo večerjo. Popoldne je usekalo nekje blizu in naša hiša je razpokala prav do tal, da se morda že jutri sesuje. Nocoj pa naj bo še praznično!«

Plameni sveč so odsevali na temnih, komaj razločnih slikah prednikov. Jon je v mračnem kotu opazil razpokano steno in štrcelj zlomljenega trama pod stropom. Na tleh, pred podobo nekega viteza na konju, se je nabral kup prahu in kamnitih drobcev, ki se je usul iz široke reže v zidu. Na enem izmed treh visokih kunških oken se je porušil stebrič, podpornik kamnite rozete pod šilastim lokom. Deli stebriča so se skotalili po tleh do srede dvorane, eden se je ustavil ob volutasti nogi klavirja, drugi se je zvalil prav do nasprotne stene, ob kateri so se svetlikali oklepi in ščiti, rezila mečev in razkošno okrasje viteških šlemov. Iz daljave je spet zamolklo zabobnelo. Oče se je namrščil.

»Kaj pa sicer počneš, Jon?« je vprašal z očitno željo, da bi razdejanje vzel nase kar se da stoično. »Mirt mi je nekaj pravil, da si zaposlen pri Mingovi piramidi.«

»Da, delal sem tam leto dni, do danes; zdaj pa si bom moral poiskati drugo službo, če bo sploh še kaj ostalo.«

Oče Lothar ga je začudeno pogledal, tudi Mirt je privzdignil obrvi, a nadaljnjih vprašanj

ga je rešila Seta, ki je iz kuhinje prinesla poln pladenj dobrot in ga položila na mizo.

»Zdravo, Jon!« mu je ponudila roko. »Se me še spomniš? Bila sem še majhna, ko si bil zadnjič pri nas.«

»Res si zrasla,« je rekel Jon, »kmalu boš študentka, ne?«

»Zdaj končuje klavir na srednji glasbeni in vpisala se bo na akademijo,« je ponosno dejala mati. »Že ves večer se veseli, da bo lahko bratu in tebi kaj zaigrala.«

Kakor je bil Mirt podoben očetu, tako je bila Seta izrezana mati: imela je modre oči, od brata nekoliko svetlejša lase in živahen, dekliško nagajiv obraz.

»Z veseljem te bom poslušal. Hvala ti tudi za večerjo,« je rekel Jon in se lotil jedi. Šele sedaj je začutil, kako je lačen, saj ves dan ni ničesar pojedel — razen sendviča popoldne na poti v Džuno. Drugi so molče čakali pri mizi, zatopljeni vsak v svoje misli, zakaj pri Lotharjevih je veljalo staro pravilo, da se med jedjo ne govori.

Jonu je bilo kar malce nerodno, čeprav je po drugi strani začutil, da ga domače ozračje pomirja, ko da je vse v najlepšem redu, ko da je bil današnji dan samo sen, še več — ko da so bila neresnična vsa leta, ki so minila od takrat, ko sta z Mirtom hodila v gimnazijo in je takole sedel pri večerji. A brž ko se je ozrl po dvorani, se je zavedel, da se je vse spremenilo. Ne le on sam, ves svet se je spremenil; o tem so pričale razpoke v stenah med obledelimi sli-

kami umrlih plemičev, o tem je pričalo grme-
nje novega orožja, pa velikanski ognjeni zubelj,
ki sta ga videla z Urujem, pa mrtvi Anšarjev
obraz... Nič ni pomagalo, da so v viteški dvo-
rani še vedno stali svetleči oklepi, in tudi to
ne, da je stari Lothar sam prižgal vse sveče
na lestencih. Hiša je razpokala prav do tal,
a ne samo hiša, temveč vse mesto, pa tudi duše
ljudi, ki so s strahom in tesnobo čakali na
jutrišnji dan. — Kaj počne zdaj Gospodar?
je Jonu šinilo v glavo: Stoji morda ob oknu
svoje palače in gleda dol na goreče mesto?...

Misel je Jona presenetila, nikoli še ni tako
osebno pomislil na Gospodarja, vedno in po-
vsod je naletel samo na Gospodarjev brez-
osebni glas in svetleče terminale.

»Zamislil si se,« je rekel Mirt, »raje pojej,
da se ne ohladi, potem se pogovorimo.«

Jon je hitro pojedel še preostalo in od-
ložil pribor. Če bi ga zdaj kdo vprašal, kaj je
pojedel, mu ne bi znal odgovoriti, vedel je le,
da je bilo dobro, in hvaležen je bil Seti, da mu
je pripravila večerjo.

»Boš še?« je vprašala.

Zahvalil se je in dodal, da si nikoli ne bi
mislil, da mu bo mala Seta kdaj skuhala tako
dobro večerjo. Nasmehnila se je, pobrala krož-
nike z mize in jih odnesla v kuhinjo. Oče je
kadil pipo, mati pa je, vdana v usodo, zrla
predse.

»Zdaj sem se spomnil, da sem danes ne-
kaj slišal v zvezi z Mingovo piramido... Kaj
že?...« je Mirt povzel prekinjeni pogovor:

»Aha, že vem: danes je bil baje tam ubit neki stražar, Andžar ali kako se je pisal. Ti gotovo o tem kaj veš, če si pri piramidi v službi?«

»Kje si to zvedel?« je prebledel Jon in planil naprej.

Mirt se je ugriznil v ustnico. Takoj je razumel, da tega ne bi smel vprašati pred očetom, toda saj ni mogel vedeti. Jonu je pomignil z očmi in kar se da ravnodušno odvrnil:

»Slišal sem pač, po mestu se marsikaj govori. Nekatero govorice zaidejo celo v samostane.«

Jon se je naslonil nazaj, bilo mu je jasno, da se bosta morala z Mirtom pogovoriti pozneje na samem. Mirt je verjetno zvedel novico o Anšarjevi smrti pri SHA, kamor je bil zjutraj namenjen s priorjevim pismom, vendar o tem ni hotel govoriti pred očetom.

Leseni opaž je začel suho pokati, s stropa se je usul slap prahu in se na tleh — k sreči ne pri mizi — razblinil v prašen oblček. Plameni so divje strepetali in se počasi spet zravnali. Sveče na mizi so že skoraj dogorele, vosek je kapljal po srebru. Nasproti Jona je sedela mati, luč je odsevala v njenih mirnih očeh.

»In kako drugače živiš, Jon?« je vprašala. »Si poročen, imaš kakšnega otroka? Mirt nam ni nič povedal o tem.«

Jon je pogledal Mirta, ki pa je zrl v mizo in ni trenil z očmi. »Ne, še zmeraj sem samski,« je vzdihnil: »Veste, mati, včasih se mi zdi, da nikoli ne bom imel družine...«

»Ne sme se ti tako zdeti, mlad si še,« ga je pograjala, »pa tudi nisi neumen kot naš Mirt, da bi šel med menihe... Le kaj je tega prijelo?«

»Mati, prosim vas!« je skočil Mirt, stara žena pa je odkimavala z glavo, češ da se nikakor ne strinja.

V spodnjem koncu dvorane, blizu vrat, je nenadoma tresnilo. Vsi so se v strahu ozrli tja, kjer je tresk odmeval v žvenketu razbitega stekla: ob steni je plapolal visok plamen, zagorela je zavesa, zakaj s stropa je padel lesteneč z gorečimi svečami, steklo se je razbilo, blagó bližnje zavesa pa se je vnelo.

Mirt je stekel v predsobo, prinesel svojo meniško kuto in jo vrgel raz plamene ter z rokami in nogami še sam udušil ogenj. Nato je pobral kuto in jo nesel k mizi; bolj je bila pomečkana kot ožgana.

»Vidite, mati,« se je pošalil, »to je kazen, ker slabo mislite o menihih. Kuta nas je pa le rešila požara.«

»Tokrat še,« je pripomnil oče, »toda bogve kaj bo naslednjič.«

Seta, ki je med nezgodo pritekla iz kuhinje, je predlagala, da bi zdaj kaj zaigrala. Mirt in Jon sta se brž ogrela za predlog, dekle se je usedlo za klavir, odprla je pokrov in glasba je zazvenela spod njenih prstov.

Igrala je lepo, z občutkom, tu in tam se je sicer malce zmotila, a brž je napako popravila, tako da ni pokvarila celotnega poteka skladbe. Igrala je sonato, ki jo je Jon nekoč

davno že slišal; morda jo je takrat, ko je bil še otrok, igrala njegova mati, saj je kot učiteljica znala tudi nekaj klavirja. Zaprl je oči in zazdelo se mu je, da leti prek zelenih poljan, se prepušča vrtincu vetra, sliši v globini padanje skal raz strmo pobočje, se spusti do potoka, ki šumi v dolino... Toda kmalu so se nazorne podobe razblinile, niso več sledile glasbi, stebri tonov so zasijali sami zase, razvrstili so se v abstraktno harmonijo, v velike, svetleče, druga za drugo prihajajoče postave, ki so se prikazovale iz teme kakor kipi svetnikov v starih katedralah, toda veliko bolj nesnovno, na robu utelešenja, kjer se svet še ne razdvoji na dušo in telo, in potem so sledile neke hiteče, druga čez drugo segajoče sence, ko da je treba bežati pred visokimi svetlečimi stebri, a tudi drseče sence niso obstale, razpršile so se v več vzporedno zvenečih melodij, morda so bile tri, štiri ali celo pet, vsaka različna od druge, lovile so se, dotaknile in spet razšle, nikakor se niso mogle sporazumeti, da je bilo že skoraj smešno, čeprav so se, brez dvoma, v nekem višjem smislu vseeno razumele, a polagoma so se tako sprle, da so morali spet posredovati visoki svetleči stebri z vmesnimi razpokami tišine, ob koncu pa so se kljub vsemu znova zbrale in zadnji toni so izzveneli tako, kot da se bojo sprte harmonije za zmeraj združile v tišini.

Zaploskali so, Seta se je vrnila k mizi, rekla je, da jim bo pozneje ali jutri še kaj

zaigrala, če bojo hoteli, da pa jih zdaj ne bo posiljevala s klavirjem, saj ve, da se želijo pred spanjem še pogovarjati.

»Povedal sem Jonu, da si mu postlala zgoraj v njegovi sobi,« je rekel Mirt, čez čas pa dodal: »Oče, mislil sem, kaj ne bi bilo bolje, če bi šli jutri vsi skupaj kam drugam, saj se tu vse podira.«

Stari Lothar ga je strmo pogledal in še naprej molče pihal dim. Nato je vstal, stopil k vitrini, vzel iz nje steklenico s konjakom, nalil vsem v že pripravljene kozarce, moškim do roba, ženskama samo za prst, in rekel:

»Pa kam naj gremo, Mirt? Hiše se podirajo vsepovsod, v mestu divjajo barbari, tu pa smo le doma, čeprav so tramovi razmajani in stene razpokane. Zakaj bi na vrat na nos zapustili hišo, kjer so živeli in umirali naši očetje in očetje očetov? Vzdržali bomo, dokler bo pač šlo, dokler ne bo prenevarno, da se nam zruši na glavo; takrat pa bomo videli, kaj lahko storimo... In zdaj spijmo na zdravje Jonu, zgubljenemu sinu!«

Trčili so in spili na dušek. »Prav,« je rekel Mirt, »Jona povedem gor v sobo... Se strinjaš, Jon? Saj se potem lahko še vrneva, če še nisi zaspan.«

»Prav. Kar pokaži mi, saj sem že skoraj pozabil, kje se gre. Zaspan pa še nisem, čeprav sem precej utrujen. Ne bi mogel kmalu zaspati, če bi zdaj legel, zato bi najraje pred spanjem šel še malo ven, na kratek sprehod.«

»Skupaj bova šla,« je prikimal Mirt, »morda zavijeva še na kozarček do bližnje krčme; zdaj pa pridi, da ti pokažem sobo...«

Oče je nekaj zagodrnjal, češ da se menihu ne spodobi posedati po krčmah, mati pa je pripomnila, naj fanta kar gresta, saj se gotovo že dolgo nista videla in se želita marsikaj pogovoriti na samem. Mirt jo je hvaležno pogledal, vstal in pomignil Jonu, naj mu sledi. Povzpela sta se po stopnišču v drugo nadstropje, Mirt je nosil svečnik, prečkala sta temen hodnik, šla mimo spalnice staršev in še dveh sob ter obstala pred vrati nekdanje Jonove sobe.

»Kar ti prvi vstopi,« je rekel Mirt.

Jon je odprl vrata, v sobi je bilo še vedno kot v starih časih: postelja, omara, umivalnik, delovna mizica, ob kateri se je nekoč učil... Vse je bilo pospravljeno in čisto, postelja odeta v sveže rjuhe, za to je poskrbela Seta.

»No, kako se ti zdi?« je vprašal Mirt. »Si lahko predstavljaš, da si nekdanj tu živel?«

Jon je prikimal, vendar ni kazal posebnega zanimanja za svojo nekdanjo sobo. Druge misli so mu rojile po glavi. Vedel je, da ga je Mirt povabil gor predvsem zato, da bi se na samem pogovorila o tistem, kar je ostalo neizrečeno. Pogledal je prijatelja v oči, temno so se svetile v soju sveče, in vprašal:

»Mirt, kje si zvedel tisto o Anšarju?«

»Na sestanku s predstavniki organizacije SHA. Tja je nekdo prišel povedat, da je bil

ubit stražar pri Mingovi piramidi in da je vodstvo SHA že prevzelo odgovornost za atentat.«

»Kaj?« se je začudil Jon, »SHA je prevzela odgovornost za umor? Zakaj pa? Zakaj vsi hočejo veljati za Anšarjeve morilce? Vsi ... razen mene.«

»Tebe?«

»Mene, ja. Danes sem bil na sodišču skoraj obsojen na totalno, češ da sem jaz ubil Anšarja, svojega prijatelja!«

»Česa ne poveš! In kako si se rešil? Kot mi je znano, se je skoraj nemogoče rešiti iz vnaprej pripravljenih procesov.«

»Rešil me je dober človek, stotnik Uru. Prišel je na sodišče z novim orožjem.«

»Tako torej!« je vzkliknil Mirt. »Zato si se toliko časa zamudil.«

»Zato, ja ... In ker sem v mestu srečal Saro.«

»Ne!«

»Ja, res sem jo srečal ... Veš, Mirt, danes sem se marsičesa spomnil, tudi tiste noči, ko sva se s Saro sprla in je odšla s tabo.«

»In kje si jo srečal?«

»Zagledal sem jo v podzemeljski skozi okno vlaka, stekel sem za njo in jo zasledoval do hotela ‚Metropol‘ pri Saturnovem ringu, kjer živi skupaj z nekim slepcem ...«

»Slepcem?«

»S slepim človekom, ja ... Veš, danes je tudi meni postalo jasno, da je med mano in Saro vsega konec.«

Mirtove oči so žarele kakor oglje na dnu globokih očesnih jamic. Molčala sta.

»Ampak nečesa še vedno ne razumem,« je čez čas nadaljeval Jon: »Zakaj je SHA prevzela odgovornost za umor nepomembnega stražarja? Si kaj slišal o tem?«

»Tisti Anšar naj bi imel bližnje stike z Gospodarjem,« je utrujeno rekel Mirt, z mislimi očitno drugje.

»Anšar naj bi imel bližnje stike z Gospodarjem? Saj to je smešno! Anšar je bil preprost človek, stanoval je v revni sobi z ženo in dvema otrokoma. Kako naj bi on imel stike z Gospodarjem?«

»Ne vem, Jon. Sicer pa ni nujno, da so ga ubili prav člani SHA, saj vse atentate vzamejo nase. Verjetno mislijo, da se jih bojo oblasti tako bolj bale... Baje pa ima Gospodar zveze z nekakšnimi prikaznimi...«

Na hodniku so se zaslišali hitri koraki in pred vrati je vsa zasopla obstala Seta.

»Ptič je priletel,« je razburjeno rekla, »črn ptič, vran ali celo krokar! Spodaj na klavirju sedi in se ne gane...«

»Ptič?« je odsotno vprašal Mirt.

»Ja, tam tiči in se ne gane. Mati moli in noče ničesar videti, oči pije kozarec za kozarcem in si nekaj mrmra. Pridita, lepo vaju prosim!« Komaj je zadrževala solze. Sledila sta ji navzdol po stopnišču.

»Ne smeš biti vraževerna,« je spotoma pripomnil Mirt.

Ko so prišli v viteško dvorano, je bilo tam vse tako kot prej — oče in mati sta sedela ob mizi, zazrta vsak v svoje misli, o ptiču pa ne duha ne sluha, ne na klavirju ne kje drugje.

»Morda se je kam skrnil?« je pomislil Jon.

Preiskali so dvorano, toda zaman. Mirt je miril sestro in jo božal po laseh. »Verjetno je odletel nazaj v noč,« ji je prigovarjal. Mati je molila, oče se je ob mizi nalival s konjakom.

»Pa ravno na klavir je moral sestiti!« je hlipala Seta. »Zakaj ravno na klavir?«

Mirt jo je tolažil, da je klavir pač najpripravnejši za ptiča, da se spusti nanj. »Saj so ptiči že večkrat prileteli skoz okna, zakaj bi bil zaradi tega zdaj tak direndaj?«

»Toda tako velik črn ptič, in še sredi noči — to se je zgodilo prvič!« je ugovarjala Seta. Mahoma pa se je pomirila in se zamislila.

»Morda pa se mi je samo zdelo,« je tiho rekla.

Mirt in Jon sta jo začudeno pogledala.

»Sicer pa je vseeno,« je nadaljevala, »saj mi ne morejo vzeti... Ne morejo mi vzeti, kar je najbolj moje...«

»Kdo ti hoče kaj vzeti?« je skrbeče vprašal Mirt.

»Nič, nič. Je že vse v redu. Kar pojdita na sprehod, če želite. Jaz bom še malo igrala. In z mamom bova pospravili... Samo pridita nazaj, da vaju ne bomo čakali do jutra.«

Mirt je stopil k sestri in jo poljubil na čelo. »Ne boj se, Seta, ne boš ostala sama.«

Čez nekaj trenutkov sta stopila na ulico, po kateri so blodile temne postave. Ura v bližnjem zvoniku je bila polnoč.

V KRČMI je bil zrak gost in zatohel. Jon in Mirt sta se komaj prerinila skozi vrata, ob vhodu se je gruča ljudi prepirala, ker so hoteli nekoga vreči ven, pa se ni pustil. Ko so zagledali Mirtov duhovniški kolár, so se malce umirili in se razmaknili ravno toliko, da sta prišleca lahko šla mimo. »Lej ga, fajmoštra, babe gre šlatat!« sta zaslišala za sabo. Sredi pivnice so namreč postavili nekakšen na hitro urejen oder iz desk in starih zabojev, na katerem je napol naga plesala prsata ženska ob bučni glasbi dveh godcev, saksofonista in klarinetista, ki sta se napihovala vsak s svoje strani in pogledovala navzgor plesalko kot kakšna trubadurja. »Greva kam drugam?« je vprašal Jon. — »Zakaj le?« se je zasmel Mirt, »saj je tu dobro. Mar misliš, da sem pri eremitih v nekaj mesecih pozabil, kakšne so ženske? ... Glej, tam dva vstajata, miza bo prosta ...« Med pijanimi postavami, ki so se majale zdaj k šanku, zdaj k odru s ple-

salko, pa ven scat in kozlat, sta se prerinila do spraznjene mize, na kateri so sredi luže politega vina ostali kozarci prejšnjih pivcev. Ko sta šla mimo šanka, je neki mladenič Mirta prepoznal in ga vabil, naj se mu pridruži, vendar mu je Mirt samo pomahal, nato pa sta se z Jonom usedla k prazni mizi: Mirt obrnjen s hrbtno proti odru in šanku, Jon nasproti. Tuleči saksofon in tanjše piskajoči klarinet sta se tukaj slišala manj predirljivo, da se je bilo mogoče pogovarjati. »In ne vpelji nas v skušnjava, temveč reši nas hudega,« je Mirt rekel, ko sta se usedla. »Tako je zapisano in prav je zapisano, a kaj, ko je skušnjava v nas samih in nam ne prizanese, če smo zaprti v kloster ali če hodimo po beznicah...« Jon je prikimal. Vedel je, da bi Mirt rad govoril, veliko govoril; zato je verjetno tudi izbral to krčmo, v kateri je vesplošni direndaj onemogočal nepoklicanim, da bi poslušali, kaj se pogovarjata. »Misliš, da kdo pride k tej mizi?« je vprašal Jon: »Ali bo treba naročiti pri šanku?« »Mislim, da pride,« je rekel Mirt, ozrl se je k šanku, prav tedaj se je iz kuhinje vrnila natakara in pomignil ji je, naj pride postreč. Spretno se je izogibala moških rok, stegujočih se za njo, ko je šla mimo, in obstala pred mizo, kjer sta sedela Mirt in Jon. »Tole nama prosim pripravite,« je Mirt pokazal na mizo, »in prinesite steklenico rdečega, tistega domačega... Saj se strinjaš, Jon, ne?« Jon ni imel nič proti, tudi sam si je zaželel vina. »Cel

bokal ali polovičnega?» je vprašala natakari-
rica, ki je bila tudi bolj razpuščeno oblečena,
da so se ji pod napol odpeto srajco videle
bele joške. »Kar celega prinesite,« je rekel
Mirt. Natakariča je odšla in se presenetljivo
hitro vrnila z vinom, s kozarci in cunjo, po-
spravila je mizo in postavila nanjo poln bo-
kal; ko se je sklanjala nad mizo, je Jon za-
čutil vonj njenega razgretega telesa. »Osem
in petdeset par,« je rekla in ošinila s pogle-
dom najprej Mirta, potem pa obstala pri
Jonu. Jon je izvlekel denarnico, da bi ji pla-
čal, vendar ga je Mirt prehitel in ji pomolil
desetak. »Drobiž kar obdržite.« Zahvalila se
je in rekla, da mora danes pač takoj računati,
ker je preveč gostov, da bi si vse zapomnila.
Jon je natočil oba kozarca do roba, vino je
bilo temno rdeče kakor kri, trčila sta in iz-
pila na dušek. Bilo je močno in žgalo je po
grlu. Mirt je znova natočil, srknil še požirek
in povzel: »Čeprav sem te zvlekel v krčmo,
ti ne mislim praviti o ženskah,« se je zasmel-
jal, »z njimi imaš gotovo tudi brez mene
preveč opravka. No, Sara je nekaj drugega,
a pustiva to, saj si se že sam spomnil vsega
v zvezi z njo...« Jon se je ob Mirtovih be-
sedah o ženskah kar naenkrat spomnil na
Karin, da ga je kar streslo: saj je danes ven-
dar petkov večer, zdaj že noč, ki leze v soboto,
Karin me gotovo čaka! Kako sem mogel
pozabiti, saj sem še zvečer na vlaku mislil
nanjo! Je šla domov ali se je zgubila v kakšni
krčmi kot jaz?... Slednje se mu je zdelo

bolj verjetno, kar ga je po eni strani malce pomirilo, po drugi strani pa mu je bilo neprijetno, da se na »njegov« večer Karin morda družī s kom drugim. Ob tej misli se je zasmejal, kakšen absurd je to, si je rekel, zakaj pa potem ne mislim nanjo druge dni? Res čudna zveza... »Zakaj se smeješ?« je vprašal Mirt. »Ko si omenil ženske,« je rekel Jon, »sem se spomnil, da sem bil danes zmenjen z nekim dekletom, a se je vse tako obrnilo, da sem na zmenek čisto pozabil.« »Se ti zdi to smešno?« se je namrščil Mirt, spraznil kozarec in obema znova natočil. »Ne,« je odvrnil Jon, »smešno se mi zdi nekaj drugega v zvezi s tem dekletom...« »Telefoniraj ji,« je predlagal Mirt, »in se zmeni za kak drug dan, zdaj je tako že prepozno. Morda jo celo vržeš iz postelje.« Ja, telefoniral bi ji res lahko, je pomislil Jon, če je doma, saj sama pravi, da gre pred polnočjo le redkokdaj spat. »Poskusil bom,« je rekel in šel k šanku, kjer je natakaraica med namigujočimi pripombami pivcev pravkar prelivala vino iz manjšega sodčka v bokale. »Telefon ne dela,« je odvrnila na Jonovo vprašanje, ne da bi dvignila oči, da se ji vino ne bi polilo po tleh. Jon se je vrnil k mizi. »Seveda, lahko bi si mislila, vse je odpovedalo,« je pripomnil Mirt, »samo vina k sreči še ni zmanjkalo... Daj, pijva, Jon! Tako kot v študentskih časih... na zdravje! Ti sploh ne veš, kako sem vesel, da sem te spet srečal, pa še na tak dan! Danes zjutraj sem kar slutil, da se bodo začele do-

gajati čudne stvari; imel sem nenavadne sanje, ki sicer nimajo zveze s tabo, a bi ti jih vseeno rad povedal. Te bom dolgočasil, če ti za začetek povem te sanje?» »Ne, sploh ne,« je rekel Jon in spil nekaj požirkov, »zanimalo me bo.« »V sanjah sem se znašel sredi puščave,« je povzel Mirt, »in sredi puščave je stal kamnit obelisk, nagrobna skela davnega kralja Ahau Muana, o katerem sem pozneje, zjutraj v knjižnici prebral, da je vladal nad mestom še pred dinastijo Kungov. Gledal sem v njegove kamnite oči, v napol odprte ustnice, potegnil sem z roko po hrapavi površini kamna, še zdaj se spominjam tistega dotika, in tedaj je Ahau Muan nenadoma spregovoril: ‚Mirt, jaz sem vratar pri vhodu v Dolino smrti in zastavil ti bom uganko, preden vstopiš,‘ je rekel. Še vedno sem zrl v njegove kamnite oči, v sebi sem začutil moč, da uganko lahko rešim, zato sem mu ukazal: ‚Povej, Ahau Muan!‘ In kralj je začel: ‚Ko ho-diš po Dolini smrti in pustiš za sabo razpotje s križem in belo okostje v požgani travi, prideš do globeli, kjer v pesku stoji takšen predmet: popolnoma črn je, kakor kočija brez koles, spredaj sta dve odprtini kot okni, ki ju zasipa pesek, ko veter potegne po puščavi; nad črno kajuto pa se dviga piramida z zgoraj odrezanim vrhom, podobna stražarskim stolpom na mestnem obzidju. Tudi stolp je popolnoma črn, na njegovem vrhu pa sta spet takšni lini ko spodaj. Črni predmet se imenuje Arhetip, sedi v pesku kakor mačka

z zadaj zavitim repom in mrtvim služi za sončno uro, iz njegovih votlih oči bi lahko razbrali čas.' Tako je rekel Ahau Muan in vprašal sem ga, v čem je sploh uganka. 'Vprašanje se glasi,' je slovesno naznanil: 'Zakaj še ni nihče razbral časa, čeprav je Arhetip brez dvoma sončna ura?' ...« »Kakšno čudno vprašanje!« se je oglasil Jon in nalil rdečega vina, »če bi bil jaz tisti kralj, bi te vprašal nekaj povsem drugega; vprašal bi te, zakaj se predmet imenuje Arhetip, čeprav ni na njem ničesar tipičnega, prej nasprotno, predmet je nekaj kar se da posebnega, nekakšen pankrt v svetu predmetov, ko da bi padel z lune...« »Ja, to sem tudi jaz pomislil,« je rekel Mirt in dvignil kozarec k ustom, »toda oraklji očitno vprašujejo drugače kakor mi. Za Ahau Muana sploh ni bilo sporno, da se tisti predmet imenuje Arhetip, še manj pa, da služi kot sončna ura, zanj je bilo vprašanje povsem drugo...«

Jonu, z očmi blodečemu po zakajeni pivnici, se je pogled nenadoma ustavil na drugi strani izbe: ob eni izmed miz so sedeli trije mladi fantje in se vneto pogovarjali s starejšim, že skoraj sivolasim moškim, ki je bil obrnjen s hrbtom proti Jonu. Saj to je Uru s svojimi tremi sinovi! ga je prešinilo. »Oprosti, Mirt,« je rekel, vstal in se začel prerivati v smeri tiste mize, ko pa se ji je približal in razločno od strani videl domnevnega Uruja, je spoznal, da se je zmotil. Poklapano se je vrnil k Mirtu. »Mislil sem, da tam pri neki

mizi sedi človek, ki me je danes rešil s procesa,« je pojasnil, »pa sem se zmotil; zgleda, da se me je vino že malce prijelo...« Mirt je zamahnil z roko in spet nalil: »Nič se ne sekiraj, saj vino mora prijeti, zakaj bi ga sicer pili.« Jonu pa so se še naprej misli pletle okrog Uruja; zapekla ga je vest, ko se je spomnil, kako je svojega rešitelja pustil kar tam v vlaku, čeprav sta se bila dogovorila, da pojdeta skupaj do Mirta. Kaj ne bi bilo krasno, če bi še Uru sedel tukaj z nama? si je rekel Jon, po drugi strani pa se mu je zazdelo, da si je Uru takrat v vlaku želel predvsem najti svoje tri sinove; morda se je prav tedaj česa domislil in je zato tako mirno mahal skoz okno, ko je vlak odhajal? ... Jon se je zavedel, da mu Mirt nekaj govori. »Oprostite, Mirt, preslišal sem, kaj si rekel, ja, o tvojih sanjah...« »Vprašal sem te, če veš, kakšen je odgovor na tisto uganko.« »Na katero uganko?« »Na katero! Na tisto vendar, ki mi jo je dal Ahau Muan,« je rekel Mirt malce nestrpno, četudi brez zamere: »Zakaj ni še nihče razbral časa v Dolini smrti, čeprav je Arhetip brez dvoma sončna ura?« Jon je odkimal, da ne ve. »Odgovor je preprost in prazen,« je dejal Mirt, »in se ga ne bi spomnil, če bi tuhtal sto let: Nihče še ni razbral časa na Arhetipu, ker v Dolini smrti časa sploh ni.« »A tako je to,« se je zasmel Jon in dodal: »Ti imaš v samostanu vsaj knjige, iz katerih se lahko kaj naučiš ali preveriš to in ono, lahko na primer pogledaš, kdo je bil

Ahau Muan, če se ti zgodi, da sanjaš o njem. Mi laiki še do knjig ne moremo. Bogve če je bilo kaj drugače takrat, ko so vladali pravi kralji in cesarji, taki iz mesa in krvi, s krono in z žezlom? Saj jim je verjetno bilo dosti do tega, da je ljudstvo vedelo, kdo so bili njihovi predniki, koliko stoletij nazaj so segale dinastije, to pa človek najlaže zve iz knjig. Ampak veš, kaj sem danes pomislil, Mirt...» Jon se je ozrl naokoli, če ju kdo ne posluša, toda vsi so bili tako zatopljeni v svoja početja, da se prisluškovanja ni bilo treba bati; spil je dolg požirek in nadaljeval: »Danes sem prvič pomislil, da tale naš slavni Gospodar morda le ni takšna brezosebna mašina, kot na splošno mislimo. Kaj pa, če je kljub vsemu človek kot vsak drug, samo da ima v rokah brezmejno oblast?« Mirt ga je živahno pogledal s svojimi pronicljivimi črnimi očmi: »Prav sklepaš,« je rekel skrivnostno, »jaz sem slišal že mnogo namigov, da je Gospodar človek, umrljiv kakor mi drugi.« Jon se je še malo bolj nagnil k prijatelju čez mizo: »Pa ti veš, kakšen naj bi bil Gospodar, vsaj približno?« »To ne,« je odkimal Mirt, »slišal pa sem, da živi v palači — natanko sredi mesta.« »V palači sredi mesta? Kje pa je ta palača, da se o njej nikoli nič ne sliši?« Mirt je izpil in nadaljeval: »Če si kdaj natančno gledal mestovide v podzemeljski, si gotovo opazil, da je sredi velikega kvadrata, ki ponazarja mesto, majhna temna lisa, po kateri ni speljana nobena železniška proga. Na mestovidu

je tista lisa videti majhna, čeprav je v resnici — tako pravijo — ogromen nezazidan otok sredi mesta, obdan z visoko napetostjo krog in krog, in sredi te nezazidane planjave baje stoji Gospodarjeva palača...» »Tako?« se je čudil Jon, malce se mu je vrtelo v glavi, da se je moral posebej potruditi, če je hotel slediti vsem Mirtovim besedam. »Pravijo, da na področje Gospodarjeve palače ne sme stopiti nihče razen najvišjih oblastnikov, Gospodarjevih služabnikov in dvorjanov, pa tistih prikazni, katerim tako ne more noben človek ukazovati, kam naj grejo in kam ne. Baje celo Gospodar nima oblasti nad njimi...« Jon je gledal po bučni in veseljaški pivnici, po kateri so se pijane postave majale sem in tja. Vino se ga je že močno prijelo, prav čutil je, kako se mu razliva po žilah in krog njega spreda nekakšno prozorno kopreno, o stran katere so vsi drugi, tudi Mirt, znotraj pa le on sam. Mirt mi govori o nekakšnih prikaznih, si je rekel, čeprav ga je jasno videl in slišal, kako mu govori na drugi strani mize. Nato je s pogledom spet zablodil po pivnici, ki se mu je zazdela kakor velik oder, na katerega on sam gleda od »zunaj«. Plesalka na pravem odru, tistem iz desk in zabojev sredi izbe, se je medtem slekla že do golega, samo majhne srebrno svetlikajoče se hlačke je še imela na sebi. Prsi so ji poskakovale gor in dol v divjem plesu. Jon se je za hip spomnil Kame, kako ji je sledil, ko je tekla med bujnim rastlinjem. Kako lepa je bila v

primeri s to opico! In vendar bi bil zaradi tiste opoldanske igre s Kamo skoraj obsojen na totalcko; le zakaj se je moral tisti njen Huan sodniku po telefonu tako nesramno zlagati, da Kame sploh ni pri bratovščini? ... »O kakšnih prikaznih govoriš?« se je Jon zbral in vprašal Mirta; kako temne oči ima Mirt, je pomislil, kakor dve okni v temo. »Prikazni, ki se hranijo s spominom,« ga je slišal reči. Zasmeljal se je: »Šališ se, Mirt! Kako naj bi se kdo hranil s spominom?« ... Kaj Mirt pravzaprav hoče reči? Sem že tako pijan, da ga napak slišim? ... »Ne, prav nič se ne šalim, Jon. Tako sem slišal in zdi se mi, da bo kar držalo. Če je res, da se prikazni, ki imajo v svojih krempljih samega Gospodarja, hranijo s spomini, bi to marsikaj pojasnjevalo ...« Jon je sledil Mirtovim besedam, hkrati pa mu je pogled pritegnil prizor v kotu gostinske izbe, kjer sta se mladeniča poljubovala v poltemi; sprva je mislil, da sta fant in dekle, kajti eden od njiju je imel daljše lase, ki so mu napol zakrivali obraz, potem pa je videl, da sta oba fanta; nihče ju ni motil, ko sta se poljubovala na usta, po vratu, si tipala pod obleko in se objemala, čeprav je bila homoseksualnost v javnosti prepovedana; tisti z daljšimi lasmi je zvrnil kozarec in se polil z vinom, drugi pa ga je začel tolažiti kakor majhno otročjo ljubico. ... S katerimi spomini pa se hranijo tiste prikazni?« je Jon spet poiskal Mirtove oči, »s svojimi ali s tujimi spomini?« »S tu-

jimi, seveda,« je odvrnil Mirt, ki je očitno bolje prenašal vino kakor Jon, »saj prikazni verjetno sploh nimajo lastnih spominov; baje se hranijo s spomini živih ljudi, tudi tvojih in mojih se ne bi branile,« se je nasmehnil, »in Gospodar jim bržkone z ustanovami zbira spomine, naše spomine. Morda ga prikazni celo izsiljujejo in mora to početi, kaj veš...«

»Ah, zdaj pa malo pretiravaš, Mirt. Gospodarja kažeš tako, ko da bi bil kak tragičen heroj!« je rekel Jon. Gledal je spačene ter v pijanosti in pohoti otopele obraze, ki so hodili mimo šanka; vsakemu je nekaj manjkalo, eden je imel pošvedran nos, drugi preostre ličnice kakor okostnjak, tretji nizko potuhnjeno čelo... »Kakšne pa so one prik-prikazni?« je vprašal Jon, besede so se mu že malo zatikale, a vseeno je znova nalil obema do roba. Zavedal se je, da mu Mirt govori sila važne stvari, toda ni se mogel toliko zbrati, da bi odmisllil dogajanje v krčmi in se popolnoma posvetil pogovoru, »...ali se svetlikajo v zelenkasti svetlobi, komaj še podobni ljudem, z rokami kakor žuž-žuželke? S smaragd-nimi očmi, ki jih zakrivajo nekakšni paj-pajčolani...?« Zdaj se je Mirt zasmeljal, pokazali so se njegovi veliki beli zobje, tako se je zarežal. Tudi njegov obraz, pa če je še tako lep in pravilen, ni drugačen od tistih... je pomislil Jon... kakor vsi ima tudi on v sebi nekaj, nekaj »...zemeljskega,« je rekel naglas. »Kaj praviš?« se je še vedno smejal Mirt, »da imajo prikazni na sebi nekaj zemelj-

skega? Seveda imajo, kako bi si jih sicer sploh predstavljali, še videti jih ne bi mogli; jaz sicer ne vem, če so ravno zelene s smaragdnimi očmi, verjetno, kakor za koga... morda so zate zelene, Jon, zame pa rdeče, ha, ha, pa s parklji namesto žuželčjih rok, ha, ha!... Bom vprašal našega eksorcista.« Zdaj se je tudi Jon na ves glas zasmel: kako pravzaprav govorita o teh stvareh, kakor o španski vasi! Naslednji hip pa se je prestrašil v dno duše: je vse skupaj sploh resnično? ga je prešinilo: sva z Mirtom resnično tukaj, v tej krčmi, res pijeva to vino? Ali pa je vse, kar je onstran obdajajoče me koprene, samo videz, in resničnost povsem druga? Morda pa ležim doma v postelji in vse to sanjam? In ko se bom zbudil, ne bo več ne krčme ne Mirta ne vseh teh ljudi, ampak samo jaz, moja pravkar prebujena zavest in razpoke na stropu, kakor drobno tkana pajčevina prepređajoče beli omet?...

»Scat grem,« je rekel in vstal. Mirt je prikimal, dobre volje kot že dolgo ne. »Se bom lahko vsaj malo razgledal po krčmi, dokler se ne vrneš,« je rekel in si nalil. Jon pa, brž ko je vstal, je začutil, da ni najbolj trden na nogah, vendar se je k sreči razblinila zacoprana koprena, v katero je bil ujet ob mizi, in čeprav so se mu koraki malce majali, se mu je zazdelo, da je v glavo bistrejši ko prej. Stvari so spet dobile običajno trdnost. Prerinil se je mimo šanka, malone bi se zadel v nekega ogromnega pivca z napetim trebu-

hom, ki mu je kocinast molel iz srajce. Še dobro, da se nisem zadel obenj, je pomislil Jon, gotovo bi me premlatil. Naprej je šlo bolj gladko; plesalka je imela pavzo, tako da ob odru ni bilo več gneče, Jon je premeril še nekaj korakov in se znašel pred vrati, na katerih je okorno pisalo »MOŽKI«. Vrata so se odprla in skozi se je prikolovratil brkat možki, živ primerek tistih »možkih«, zapenjal si je hlače, pogledal Jona z motnimi očmi in nekaj zamrmral. Jon se je umaknil, da ga je spustil mimo, potem pa stopil do pisoarja, pod katerim se je na tleh širila smrdeča luža, da se je moral stisniti prav ob steno k porcelanasti školjki, če si ni hotel pomočiti čevljev. Odpel si je štacuno, se pod spodnjicami pritipal do lulka in ga vzel ven: bil je topel, mehak in nekoliko nabrekli, ko ga je držal v roki. K sreči takrat v stranišču ni bilo nikogar; Jon je težko lulal, če je kdo stal poleg in počel isto. Kaj vse se ne spomni tale Mirt, si je medtem rekel, še ga moram vprašati o tistih prikaznih... Skoraj si je že spraznil mehur, ko je pogledal gor po steni in tik pred nosom zagledal napis SHA! — zraven pa opolzko risbo kurca, iz katerega brizga sperma. Zasmel se je ljudski preproščini, kot živalce so, si je rekel, vse obrnejo na to plat. Otresel si je lulka, si zaprl šlic, umil roke in se s skokom čez rumenkasto lužo zmuznil iz stranišča. Moral si je priznati — čeprav se mu je zdelo to skoraj ponižujoče — da se je počutil nekako prerobenega, že

malone treznega, in kar ni mogel verjeti, da se je prej pri mizi pustil tako premotiti. Ko je šel mimo odra, se je plesalka pripravljala za naslednjo točko; zdaj je bila spet odeta v svileno ogrinjalo, v roki je držala zrcalce in se šminkala. Jon se je ponovno spomnil na Karin in si zaželel, da bi kljub pozni uri šel še k njej.

Skoraj se je že vrnil k mizi, ob kateri je zamišljeno sedel Mirt in pil vino, ko sta saksofon in klarinet povzela svoj razvlečeni falzet. Mirt se je ozrl in se nasmehnil, ko je zagledal Jona: »Dolgo časa te ni bilo, sem že mislil, da ti je slabo.« »Ne, ne,« je odkimal Jon, se usedel in si natočil vina, ki ga je že skoraj zmanjkalo, »ni mi bilo slabo, nasprotno, kar nekam opomogel sem se.« Spet sta nazdravila. Zdaj je tudi Mirt imel že malce moten pogled, očesna belina se mu je razširila in otroško se je smehljajal. »Kako je torej s tistimi prikaznimi?« je vprašal Jon, da bi navezal pogovor. Mirt je zamahnil z roko. »Saj so tako vse samo ugibanja,« je rekel, »morda celo prazne govorice... Ampak veš kaj sem premišljeval prej, ko si šel ven? Razmišljal sem o tistem času, o treh letih, ki sem jih preživel v oazi zunaj mesta...« Spraznil je bokal v svoj in v Jonov kozarec in nadaljeval: »Veš, Jon, puščava je izredna! Prečisti te do kosti. Ko gledaš tista brezmejna peščena prostranstva, se znebiš mnogih nepotrebnih stvari, bolj se zaveš samega sebe, več misliš o svoji usodi, o Bogu... In nekaj

ti postane jasno: da Bog, nebeški oče, nima zveze s tem Gospodarjem, pa če se Gospodar — kdorkoli je že — še tako šopiri, češ da je božji namestnik na zemlji. Celo mesto, ves Gospodarjev svet postane v puščavi skoraj neresničen, oddaljen kot mestno obzidje, ki ga od tam vidiš kakor tenko temno črto daleč na obzorju. Ni čudno, da so preroki živeli v puščavi...« Mirt se je za nekaj trenutkov zgubil v spomnih, spil je že naslednji kozarec in povzel: »Veš, Jon, spomini bi bili suho zlato, ko bi bilo doživetja mogoče resnično ohraniti in jih prav takšna doživeti znova, kadar bi si človek zaželel. Tako pa — če se jih sploh spominjamo — so kakor lepi dragulji, spravljeni v spominu kot v škatlici, toda neuporabni takrat, ko bi jih človek najbolj potreboval. So kakor sence tistih pravih doživetij... razen... razen če ostajajo skriti nekje v duši, nabrani in spravljeni za druge čase... Oh, zdaj sem se spomnil nekega večera v puščavi! Tistega večera sem se napotil prek peščenih sipin na bližnjo goro in zvezde so se sklanjale tako nizko, da bi jih lahko skoraj dosegel, bilo je, ko da bi grozdi luči viseli z neba dol k meni, in vrtinčasti kraki meglenic so se spuščali malone do sipin kakor težke veje svetlečih dreves; sklonil sem se, pobral prgišče peska in gledal, kako mi je stekel med prsti spet na tla. In šel sem dalje... Resnično, takrat, tisti hip sem vedel, kdo sem, spoznal sem v sebi luč, ki nikoli ne mine. In glej, zdaj... zdaj vem samo to,

samo tega se spominjam, da sem takrat tisto vedel . . .«

Dalj časa sta molčala, Jon je gledal predse v kozarec, mótilo se mu je v glavi, a dobro je razumel, kaj je Mirt hotel reči, saj je sam že tolikokrat čutil isto, vedel je, da človek ne more ohraniti v sebi nobenega razodetja, kot ga je resnično doživel, zakaj vse se razkraja v času kakor najlepše sanje ob belem dnevu. Mirt je izprožil roko in ga prijateljsko stresel za rame: »Vidiš, tako je to, stari,« se je namehnul, ko da hoče oba nekoliko strezniti. »Malo sva se zapila, Jon, pa se nama stvari kažejo usodnejše . . .« »Saj take v resnici so — brezmejne, neponovljive . . .« Mirt si je šel z roko čez obraz. »Bova naročila še vina?« je vprašal. »Jaz imam kar dosti,« je odkimal Jon, »veš . . . prej sem pomislil . . . morda bi vseeno šel k tisti puncici, s katero sem bil zmenjen.« »Kakor veš. Meni se sicer zdi, da bi boljše naredil, če bi prespal gor pri nas in šel k njej jutri . . . Pa je daleč do tja?« Jon je na prste preštel postaje in rekel: »Ni tako daleč . . . če podzemeljska sploh vozi. Lahko pa bi si najel tudi . . . kočijo, a zadnji sto . . . stotak sem dal . . .« »No, saj ti posodim,« ga je prekinil Mirt, »čeprav bi rajši videl, da se pri nas napiš. Kaj pa boš tak počel pri ženski?« »Karin me ima rada,« je protestiral Jon. — »Ah, daj no, zdaj si pa že sentimentalni!« se je Mirt zasmel, »saj ti ne bo ušla.« »Ena mi je že, kot praviš, ušla,« je zategnil Jon, besede so mu šle čedalje težje z jezika, »pa mi res . . .

lahko ... posodiš?» »Seveda — stotak, dva ali tri, kolikor hočeš. Samo ne jezi se name, nič slabega nisem mislil; verjamem, da te ima rada, ampak glej, fant, zdaj si ... No, malo še posediva, spijeva kakšno kavo, potem pa greva. Prav?» Jon se je strinjal. Pijanost se ga je polaščala in spet popuščala, kakor v valovih je prihajala vanj. »Sicer pa sva tu komaj dobro uro,« je ugotovil Mirt, ko je iz telovnika izvlekel žepno tiktačo. Ozrl se je k šanku in poklical natarcarico: »Dve močni kavi in dva kozarca mrzle vode, prosim.« Zmajala je z glavo in rekla, da od enih naprej ne strežejo več, zdaj pa je že četrta čez. Mirt jo je poprosil, naj jima prinese vsaj mrzle vode, in ustregla je. Jon je hlastno spil poln kozarec, voda je bila res mrzla in osvežujoča, poleg tega je natarcarica odprla okno v bližini njune mize in svež zrak je povlekel po zakajeni izbi, kar je Jonu prijalo in spet se je za silo zbistril. »Vidim, da ne kadiš več,« je rekel Mirt, »je že dolgo, odkar si nehal?« »Ja, pred letom dni, takrat ko je Sara odšla ... jaz pa v ustanovo ...« »A tako,« je prikimal Mirt. V roki je vrtel prazen kozarec in bobnal s prsti po mizi. »Si mi odpustil zaradi tistega?« je vprašal čez čas. — »Odpustil sem ti,« je rekel Jon, »sicer pa ti nisi kriv ... nihče ni kriv ...« Mirt se je zazrl nekam v prazno, Jon pa je z očmi begal sem in tja po pivnici. Nekaj miz se je spraznilo, tudi tistih dveh toplih ni bilo več v kotu, najvztrajnejši pivci pa še niso kazali, da se nameravajo kmalu posloviti. Pred šankom je bila

še vedno gneča, čeprav niso več točili. Ženska na odru je plesala vse bolj divje, saksofonist in klarinetist sta se še zmeraj napihovala, pridružila sta se ji na odru, vabila je tudi druge, naj plešejo, neki moški je za vsesplošno zabavo skušal zlesti na oder, toda ni se mogel prekobaliti čez rob in padel je kakor polna vreča nazaj na tla, da so se mu vsi krohotali. Pri sosednji mizi, kjer so kvartali za denar, so prav tako postajali čedalje glasnejši, kazalo je na pretep, natakarica jih je skušala pomiriti, ko pa ni ničesar opravila, je poklicala šefa, debelega in plešastega krčmarja, ki je kvartopircem zagrozil, da jih bo vse pometal ven, če se ne bojo vedli dostojno. Ko da bi imelo lepo vedenje v tej zmedi sploh še kak pomen! je pomislil Jon.

Zunaj na ulici je nenadoma močno zagrmelo, precej blizu, da se je krčma vsa stresla. Jon je v utripajoči luči videl, da se je Mirtu zmračil obraz. »Vseeno je bolje, da čimprej greva,« je rekel Mirt, »morda starši in Seta potrebujejo pomoč.« Vstala sta, da bi odšla, vendar se je prav tedaj pri vratih nabrala množica ljudi, pijani so se prerivali sem in tja, nekdo je mahal z rokami in klical, naj se vendar že umaknejo, saj vidijo, da so prinesli ranjenca. Po krajšem prerivanju je tistima, ki sta podpirala ranjenca, vendarle uspelo priti v izbo, na njunih ramah je ves bled visel in s povešeno glavo stokal mlajši moški, očitno je bil ranjen v trebuh, na spodnjem koncu srajce je imel velik krvav madež. »Saj to je

naš Oto, o moj bog!« je presunljivo zavpila neka ženska in začela hlipati. Nekdo drug je vpil, naj ranjencu dajo kozarec vode, tretji spet, da ranjeni v trebuh ne sme piti. »Po zdravnika je treba, po zdravnika!« Ranjenca so medtem prenesli od vrat v sredo gostinske sobe in ga položili na oder, plesalka je prekinila točko in se, ogrnjena v čipkast pled, sklanjala nad ranjencem, mu brisala čelo in ponavljala: »Ubogi fant, ubogi fant!« Mirt je dregnil Jona in mu pomignil, da bi šla. Jon je prikimal. Pri vratih zdaj ni bilo več gneče, ker so se vsi zbrali krog ranjenca pred odrom. Jon, ki si je utiral pot med mizami in prevrnjenimi stoli, majaje se zdaj sem zdaj tja, je prvi prišel do vrat in ko jih je odprl, je obstal kakor vkopan:

»Karin! ... Kaj je mogoče!« je vzkliknil.

Prvi hip je bil prepričan, da ima spet privide, ker je preveč spil. Toda ne! V veži pred njim je res stala Karin, prav takšna, kakor je je bil vajen, celo njeno rožasto obleko je spoznal. Tudi ona je presenečena obstala, bila je bolj bleda kot običajno, a očitno vesela, da ga je srečala. »Jon, ja kaj pa je s tabo? Si se zapil, kaj?« je vprašala in ga objela, »saj sem vedela, da bo kaj takega, ker te ni bilo... Kdo pa je to?« Jon se je zavedel, da za njim stoji Mirt. »Moj stari prijatelj... Mirt,« je pijano prijel Mirta in ga potegnil bliže, »srečala sva se po... dolgem času...« Mirt je ponudil dekletu roko in se priklonil. »Ste duhovnik?« je vprašala ob pogledu na njegov kolár. Pri-

kimal je. »Šarmanten duhovnik,« je rekla v zadregi in Jona prijela pod roko: »Pridita, pred gostilno me čaka kočija.« »Kočija?« »Ja, pripeljali smo ranjenca, ležal je na cesti; rekla sem kočijažu, naj ustavi, bala sem se, da je nesrečnež mrtev, pa ni tako hudo. Mlad fant je, ranjen je bil v nocojšnjih nemirih, tu nekje stanuje . . . Oh, Jon kakšen dan! Jaz sploh ne vem več, kje se me glava drži . . . čakala sem te v Mandali do polnoči, potem sem najela kočijo . . . Veš, skoraj bi me vrgel iz službe, tisti hudič. Še od prejšnjega meseca mi je bil dolžan pol plače, pa sem mu rekla, da se ne bo redil na moj račun — da bi ti videl, kako je pobesnel! Šele ko sem mu zagrozila z inšpektorjem, se je malce pomiril . . . Povejte mi, gospod, se tako dela z ljudmi?« se je obrnila k Mirtu in odgovorila kar sama: »Tako že ne! . . . Oh, Jon, kako lepo, da sem te našla!« Vsi trije so se ustavili pred kočijo. Jon ni bil prav trden na nogah. »Vstopita,« je rekla, »povabim vaju na čaj . . . tudi vas, gospod, če smem?« »Ne zamerita,« je obema rekel Mirt, »jaz grem domov, sicer jih bo skrbelo, obljubil sem sestri, da se vrnem . . . Jon, pa še kaj pridi sem gor ali k meni v Eremite. Tukaj imaš denar . . .« Jon se je branil, češ da denarja zdaj, ko je srečal Karin, ne potrebuje več, toda Mirt mu je stlačil bankovce v žep. »Saj se kmalu spet vidi,« je rekel. Karin je zaklicala kočijažu, naj počaka, in, držeč se pod roko, sta pospremila Mirta nekaj korakov navzgor po ulici; nikogar ni bilo med hišami, v globeli spodaj so še

vedno goreli ognji in z neba se je slišalo grmenje. — Nenadoma pa je izza ovinka pritekel fant, med tekom je mahal z rokami in vpil: »Pan Mirt, pan Mirt! Pridite, pridite hitro!« Obstali so pod cestno svetilko, fant je bil že skoraj tik pri njih. »Sosedov je,« je rekel Mirt, »sem kar vedel, da se bo nekaj zgodilo . . . Kaj je, Mehta?«

»Pan Mirt . . . sestra vas kliče, očetu je slabo,« je zadihnan rekel deček. Mirt je nekaj trenutkov stal brez besed. »Je hudo?« je naposled vprašal. — »Ne, Seta je rekla, da se ne boste ustrašili. Omedlel je . . . samo pridite, pridite hitro!«

»Ti greva pomagat?« se je ponudil Jon.

»Ne, ne, hvala . . . res ni treba, bomo že sami,« je odkimal Mirt, objel Jona in pozdravil Karin. »Kdaj drugič se oglasita, zdaj je sama zmeda . . . Pa bog s teboj, Jon!« In odhitel je za fantom navzgor po ulici.

Jon in Karin sta se vrnila h kočiji, se povzpela vanjo in dekle je zaklicalo kočijažu svoj naslov. Nad mestom se je razdivjala nevihta, bliski so švigali čez nebo, sprva so bile kaplje redke in težke, potem pa se je ulilo kakor iz škafa, da so se komaj prebijali skozi naliv. »Pogasilo bo ognje,« je rekla Karin. Poljubljala sta se v temni notranjosti. Jonu se je zadelo, kakor da se pelje domov.

POZNO V NOČI sta sedela v njeni sobi in pila čaj. Karin je prinesla čajnik in skodelice na mizico k trirogelnemu svečniku in čajnik položila na okrogel slamnat podstavek, da vročina ne bi poškodovala dragocenih lesnih intarzij, treh podob zmajev, ovitih v listnate ornamente, ki so krasili svetlečo se površino mizice. To je bil del Karininega čajnega obreda, znanega Jonu že skoraj leto dni, vsak petek zvečer. Dež je škreblljal na okenski šipi in poudarjal občutek domačnosti.

»Čaj je dober za živce,« je rekla Karin.

»Ja, odličen,« je odsotno prikimal Jon in dodal še eno kocko sladkorja. Ni mu bilo dosti do pogovora, lepše se mu je zdelo sedeti v miru in tišini, kakor doma. In tudi vrtelo se mu je še v glavi od popitega vina. Karin je skomignila z rameni in začela listati ilustriran tednik, ki ga je prinesla s sabo.

Stanovala je sama v stari hiši sredi velikega vrta. Brat ji je pred leti, še preden so ga

odpeljali v ustanovo na totalcko, odstopil vso visokopritlično etažo, sam pa je zadržal prvo nadstropje. Karin je imela v pritličju na razpolago tri sobe, vendar je živela samo v največji, v salonu, ki ji je hkrati služil kot spalnica, drugi dve sobi pa sta ostali prazni. Tudi veliko kuhinjo na spodnji strani hodnika je bolj malo uporabljala, čaje in prigrizke je pripravljala v manjši kuhinji, od salona ločeni samo z zaveso. — Jon jo je gledal, blondinko, dekle s severa z drobnimi rjavimi pikicami na obrazu, pravo nordijko, kako je z razprto haljo listala stran za stranjo. Da, neka žalost je bila v njej, čeprav je toliko govorila in se rada smejala. Severnjaška otožnost, zakopana globoko v duši.

»Kaj si nocoj tako pust?« je vprašala in odložila revijo. »Si pijan? ... Zaspal?«

»Ne, ne ... zdaj sem že bolj pri sebi.« Prijel jo je za roko, »lepo mi je s tabo,« je rekel. Karin se je nasmehnila in ga bežno poljubila. Nato je odvršala v čajno kuhinjo po vžigalice. Ugasila je električno luč na stropu in prižgala vse tri sveče na medeninastem svečniku. »Tako bo bolj prijetno,« je rekla. Rada se je posvečala takim malenkostim in Jonu je bila njena pozornost všeč.

Halja se ji je še bolj razprla, ko se je usedla nazaj na naslanjač. Jon je gledal njen život, stisnjen v bel, malone prozoren korzet, in toplo mu je bilo pri srcu, kakor da bi se vrnil z dolge poti. Ob pogledu na Karinino telo ni čutil tiste mučne, pohotne želje, ki za-

hteva takojšnjo zadovoljitev, temveč mirno in obenem močno privlačnost, nekakšno gotovost, da mu Karin ne bo nikamor ušla, da se bo lahko po mili volji naužil njene bližine in topline, saj ni bila take vrste dekle, ki bi možkega nekaj dni divje ljubila, potem pa se mahoma odvrnila stran od njega, ne — Karin je znala ljubiti nežno in človeško, da, človeško, kar je Jona vedno znova privleklo k njej. Ni se bal, da bi v njeno življenje nenadoma usodno posegel kdo drug, kakor je Mirt takrat posegel v Sarino, zakaj tudi če se je Karin ljubila z drugimi — Jon še zdaj ni natanko vedel, kako je s tem — je vselej ohranila dovolj ljubezni tudi zanj, še več: kadar je bil Jon z njo, je bila samo njegova, ko da drugih sploh ni. Karinina stanovitnost mu je prijala, čeprav se je zavedal, da verjetno izvira prav iz njene nezdravljive melanholije. Ljubiti se po človeško je pomenilo pozabiti, kako ljubijo otroci: brezmejno, usodno, prepuščeni na milost in nemilost, nenehno na robu prepada. Glede tega sta bila s Karin na istem . . .

»O čem premišljuješ?« je vprašala.

»Ah, nič posebnega,« je zamahnil z roko, »kar tako . . .«

»Jaz pa sem premišljevala nekaj posebnega . . .«

»Ja?«

»Danes popoldne, ko sem pospravljala stanovanje, sem pomislila, zakaj se ne bi preselil k meni. Saj je toliko prostora v teh sobanah,

ti pa se stiskaš v podstrešni mansardi pa še plačuješ zanjo.«

Jon jo je presenečeno pogledal. Tako naravno, skoraj mimogrede, ga je povabila k sebi, ko da bi ga povabila na ples. Nekaj trenutkov ni vedel, kaj naj reče, kaj takega mu še na pamet ni padlo, da bi pustil svojo mansardo v petem nadstropju Ulice visečih kaktusov in se preselil h Karin. Toda, konec koncev, zakaj pa ne? Dovoljenje od oblasti bi že kako dobil, sploh pa zdaj ...

»Toda Karin,« je rekel naglas, »kaj pa bo z onimi drugimi?«

Zdaj je bilo treba to razčistiti, kocka je padla.

»S katerimi drugimi?« se je začudila Karin. Ni vedel, ali se pretvarja, da ne razume, ali ne.

»No, s tistimi gospodi ... ki prihajajo k tebi druge dni, v torek, sredo, kaj vem kdaj ...«

Zasmejala se je: »Pa si prepričan, da sploh prihajajo?«

Lisica zvita, si je mislil Jon, rekel pa ni nič.

»Pač ne bojo več prihajali, ... če misliš, da prihajajo,« je nadaljevala in se stisnila k njemu. Nehala se je smejati in oči so se ji zasvetile. »Jon, resno mislim ... zakaj ne?«

»Ampak ... če so prihajali, ali ne bo zdaj narobe, če jih ne bo več, če bom samo jaz in nihče drug,« je dalje vrtal Jon.

»Bova že uredila, da bo obema prav,« se je skoraj ujezila. »Pa menda ja ne misliš, da

si ti moj prvi princ iz sanj! Hvala bogu, da nisi, fant moj!»

Objel jo je in jo začel poljubljeni. Z roko je segel k njenim prsim pod svileno haljo. Nenadoma se je oglasila stenska ura in odbila tri udarce. Dež na okenskih policah je počasi ponehaval. Izvila se mu je in si prižgala cigareto.

»Sicer pa, če nočeš stanovati skupaj z mano, ker te drugi tako skrbijo, ti lahko od dam bratovo stanovanje,« je kakor za šalo rekla, »imel boš svoj vhod in svoj ključ, mene pa takrat, ko si boš zaželel . . . če bom prosta, seveda,« se je zasmejala.

»Bratovo stanovanje, v zgornjem nadstropju?« je ostrmel Jon.

»Ja, dokler se brat ne vrne . . . če se bo sploh kdaj vrnil. Kaj pa je v tem čudnega?«

»Kaj niso v zgornjem nadstropju tisti . . . tiste prikazni z zelenimi očmi?« je vzkliknil.

»Prikazni? . . . Tebi se meša, človek! Prej neki gospodje, zdaj prikazni — pa kaj je s tabo? Si še zmeraj pijan? . . . Prikazni z zelenimi očmi! Ta je pa lepa! Saj v zgornjem stanovanju že nekaj let ni nikogar, že odkar so odpeljali brata v ustanovo. Zgoraj je vse zaprašeno, zanemarjeno, počistiti bi bilo treba. Pred nekaj dnevi, ko sem bila zadnjič gor, sem našla mamin dnevnik . . .«

Jon je bil vse bolj zbezan: »Ampak Karin, saj sva šla nekega petka skupaj gor pogledat, spomni se: takrat je zgoraj škrebalo, ko da črvi vrtajo v les. Ob mizi pa so sedeli tisti in si drgnili roke, obraze so skrivali za pajčo-

lani ... in ti si rekla, da pri njih duhovno zelo napredujeva, čeprav trpiva ... Se ne spominjaš?»

Karin ga je zaskrbljeno gledala in zmajala z glavo. »Sanjalo se ti je, Jon. Kakšne grozne sanje! ... In zdaj, ko si utrujen in še ne povsem trezen, si sanje in resničnost zamešal v glavi. Sicer pa, če želiš, greva lahko gor pogledat. Boš videl, da tam ni nikogar ... Ne, ne, bolje je, da greva zdaj spat, pogledala bova jutri, spočita in trezna.« Objela ga je okrog glave: »O, ti moj Jon, česa še nisi naprêdel v svoji buči! ... Ampak zgoraj že ne boš stanoval, samo pošalila sem se, živela bova tu skupaj, če si za to, uredila si bova še drugi dve sobi, ena bo samo zate, če boš hotel.«

»Že, že, Karin,« je stisnil njene roke v svoje, »hvaležen sem ti za vse, kar predlagaš, in storila bova tako, toda jaz moram zvedeti, kaj je s tistimi prikaznimi ... moram, za vsako ceno, sicer ne bom imel miru. Saj je tudi Mirt v gostilni govoril o njih. In teroristi so baje poslali k menihom po tistega, ki zle duhove odganja ...«

»Jutri, jutri,« ga je prepričevala.

»Ne, zdaj pojdiva ... morava, Karin!«

Stala sta in se gledala iz oči v oči. Tako blizu sta bili njeni zenici, da se je Jonu za hip zazdelo, da Karin gleda skozenj, globoko v praznino. Zenici sta zatrepetali.

»Strašno je, če človek ne ve, kaj je res in kaj ne,« je tiho rekla, »tudi meni se včasih zgodi, da ne vem, kje se začnejo sanje.«

Za korak se je odmaknila, oči so spet gledale vanj. »Prav,« je naposled rekla, »pojdiva pogledat, če hočeš.« Vzela je z mize svečnik, vosek se je cedil po njem in se strjeval na medenini, prijela je Jona za roko in se napolila k vratom. Takrat pa je Jon začutil silno utrujenost, noge so mu bile kot ohromele, in pomislil je, da se zdaj, četudi prikazni so, gotovo ne bi mogel soočiti z njimi, še manj boriti. Ustavil se je in pritegnil Karin k sebi. »Res je bolje, če greva jutri,« je zašepetal. Božala ga je po laseh. Bila sta skoraj enako velika, zdaj se mu je zdela še večja ko sicer, kakor mati. »Tudi prav,« je rekla in se usedla nazaj k čajni mizici. Čez čas je stopila k nočni omarici in iz predala vzela v usnje ovit zvežčič ter ga prinesla k luči. Jon si je nalil čaja in si prižgal cigareto, prvo po letu dni. Dim je bil oster kakor mamilo. Karin ga je vprašujoče pogledala, a rekla ni nič, listala je po zvežčiču in nekaj iskala.

»Kaj je to?« je vprašal Jon.

»Dnevnik moje mame. Pisala ga je, ko je bila še mlada. Nekaj bi ti rada prebrala... aha, tukaj!« —

KRAJ KI GA NI

Če mi bo dano še enkrat živeti, bi rada živela v velikem, prostranem gozdu. Drevesa bi bila tako visoka, da bi se krošnje izgubljale v meglici med listjem. In same smreke bi bile, visoke temne smreke bi komaj slišno šumele v vetru. In tudi toplo bi bilo v gosti zeleni senci. V gozdu ne bi imela hiše. Bolj sredi

gozda bi bila rada. Če si v hiši, te stene ločijo od vseh drugih živih, jaz pa bi bila rada eno izmed njih. Drevo ali mah ali srna ali volkulja. In okrog ribnika (tam bi bil majhen, bister ribnik) bi bila tla pokrita z gostim mehkim mahom, praprot bi rasla nad njim. In jaz bi ležala na tem mahu, gola. Gledala bi gor h krošnjam dreves. Sončni žarki bi komaj prodirali do mene in se svetlikali v rosnih kapljicah. Drobne bele cvetke bi rasle ob moji glavi. In tam, v kraju, ki ga ni, bi čutila vse svoje telo, mah bi rasel skozme in roke bi se mi širile v praprotna stebila. Počasi in plašno bi prišle živali in se zbrale pri meni: najprej zajci in lisice, potem bi se ježek priplazil skoz listje, mravlje bi si naredile pot med mojimi prsti. Nato bi prišli še srnjaki in jeleni, cele družine bi pripeljali s seboj, pa volk in medved bi prišla, in prileteli bi ptiči, dokler bi bili vsi zbrani ... jaz pa ... jaz bi jih gledala z velikimi razprtimi očmi, prihajajoče k meni — nič ne bi rekla, ne bi se ganila, a živali bi čutile, da sem živa, da kri teče po mojih žilah. In še bolj bi se mi približale, volkovi bi me začeli lizati po prsih, ob boku bi začutila gosto lisičjo dlako, zajec bi si poiskal zavetje med mojimi nogami, prišla bi kača in se ovila okrog mene. In jelenovo oko, kakor božje oko veliko, bi zrlo vame. Veverice bi preskakovale moje veje in ptiči bi delali veter s prhutanjem kril. In vse živali, tudi najbolj blage, bi s tujimi očmi gledale v somrak. Ne bi se borile med seboj, kajti čakale bi name, da vstanem in jih

popeljem na dolgo pot. Cvetovi bi dehteli in čutila bi, da življenje teče skozme in se spaja z mojo krvjo . . . Me poslušáš, Jon? Ali spiš? —

»Poslušam te, kar beri naprej, lepo je . . . Samo legel bi na posteljo, če ne zameriš?«

»Seveda, razkomoti se. Še to ti preberem do konca in pridem k tebi.« In brala je dalje: — in potem bi se zvečerilo in oči vseh živali bi se še bolj svetile v temnem zelenju. Med drevesi bi vzšla luna. Živali bi se odmaknile nekaj korakov in čakale. In jaz bi se dvignila . . . kakor v snu . . . in začela bi teči, teči skoz srebrno temo, kakor gazela bi skakala čez grmovje, med drevjem bi se oglašali samotni glasovi in živali bi mi sledile, v velikem tropu bi bežali prek mahovja, svetlih jas, prek ribnikov, zvezde bi tonile v njih, prek travnikov s sijočimi lučkami kresnic. Sledili bi nam oblaki, luna bi jih vlekla za sabo. In trnje bi me ranilo, bala bi se volkov, toda ne bi čutila bolečine, zrak bi šumel skozme, z vejami bi ga vdihavala vase, s koreninami prodirala v zemljo. Slišala bi šepetanje, besede ljubezni, vzklike noči, vse bi zvenelo, tema bi dehtela v nočnem valovanju, po nebu bi veliki črni ptiči švistali z zmajastimi krili, spodaj bi se penili grebeni skal . . . vse bi gorelo v temnem požaru . . . zgoraj pa zvezde, velike, svetle, hladne zvezde . . . vso noč . . . bi trajal let in kriki bi odmevali na samotnih jasih, roparice bi zasledovale svoje žrtve, volkovi bi pili iz temnih studencev . . . volkovi ljudje . . . In zjutraj bi vzšla rdeča zarja, vse nebo bi pordečila, na-

stopil bi trenutek tišine, trenutek brezmejnega strahu, ko bi se gledala v gladini tolmana, gledala svoj obraz —

»Tukaj se konča,« je rekla Karin, zaprla zvežčič, se slekla in se ulegla poleg Jona. Jon je molčal, kraj-ki-ga-ni se mu je mešal z mislimi na robu sna. Z zaprtimi očmi je ležal na hrbtu. Ležala je ob njem, čutil jo je, lepo je bilo, da je čutil njeno toplino, ko ga je božala po obrazu in se stiskala k njemu. Čeprav na robu sna, ni mogel zaspati, bil je zelo utrujen, a čaj mu je ohranjal budnost in zdelo se mu je, da mu misli tečejo tako jasno kot redkokdaj. »Se bova rajši jutri ljubila, ne?« je vprašala Karin in sama nadaljevala: »Zdaj sva preveč utrujena, bolje da se še kaj pogovoriva, kajne?« Stisnil je čelo k njenemu licu. »In kaj se je zgodilo s tvojo materjo?« je vprašal. — »Vrgla se je pod vlak ... ko sva bila midva z bratom še majhna.« »Strašno!« je zašepetal Jon, »strašno ... seveda, hotela je tja ...« V hipu se mu je zazdelo, ko da bi se pred njim dvignila zavesa, ki jo je ves čas zaman skušal razpreti. Začutil se je lahkega kot še nikoli in v nekaj trenutkih je brez težav zbral v spominu vse dogodke minulega dne, prav do jutra, pa še nazaj, daleč nazaj ... Vsi so bili združeni v eno podobo, ki pa niti ni bila več podoba, ampak nekaj veliko obsežnejšega, neizmernega. V spominu ni bilo treba nizati sliko za sliko, da bi se povezale v celoto, celota je bila dana na nerazumljiv in nepredvidljiv način, a nedvomno dana, prisotna ... za hip, samo za hip.

»Karin,« je rekel, »otroka bi morala imeti.«

Strepetala je in se tesneje stisnila k njemu. »Tudi jaz sem že mislila...« je rekla, a ni dokončala stavka. Čez čas je nadaljevala: »Veš, Jon, nečesa sem se spomnila... nekih sanj... ampak kakor da niso bile sanje... pred nekaj dnevi ali nekaj leti... in tako živo sem se spomnila, ko da bi bilo še vedno... Lahko ti jih povem, te sanje, če ne moreš zaspati. Še prej pa bi malo odprla okno, zunaj je nehalo deževati. Boljši zrak bo, če odpreva.«

Vstala je in šla k oknu. Ura je odbila štiri. »Kmalu bo jutro,« je rekla, ko se je ulegla nazaj k Jonu. V sobo je zavel svež zrak. Vprašala je, če jo bo poslušal, in prikimal je.

»Tako je bilo,« je začela, »bila sem noseča in takrat sem se vozila zadaj na veliki kočiji, sedela sem nad zadnjimi kolesi, tam pri lučeh, in bingljala z nogami navzdol. Cesta je zginjala za nami, v kočiji je bilo polno ljudi, sklanjali so se skoz okna, nekateri so zlezli celo na streho, peli in vriskali. Z veliko hitrostjo smo se približevali krčmi, a tam pred vhomom je stala druga kočija, črna in še večja, mi pa smo drveli naravnost vanjo: videla sem, da je trčenje neizbežno. Zaslišala sem vpitje in krike, pognala sem se na tla, medtem ko so pokala kolesa in se lomile vzmeti. Ko sem prišla k sebi, sem se pogledala, če sem ranjena, nisem bila, vendar sem začutila, da bom prav zdaj rodila. Tam se je znašel neki mož v uniformi, s srebrnim oprsnikom, in zaprosila sem ga, naj me nese v porodnišnico; objela sem

ga okrog vratu in tekel je z mano, hitro je tekel po starih zavitih ulicah in obstal pred piramido. Tukaj je, je rekel, in me pustil samo pred piramido. V piramidi naj bi rodila? sem se spraševala, a ni bilo časa, otrok je že hotel ven. Priplazila sem se navzgor po stopnišču do straže pred piramido. In tam sta me ustavila stražarja, ki sta mi hotela húdo, skušala sta me zadržati, da ne bi prišla pravočasno rodit. Eden od njiju, mlajši, je stekel notri, drugi, starejši, pa je ostal pri meni in me držal z obema rokama. In takrat sem se v strašni stiski spomnila zvijače: rekla sem, da bi kadila, stražar mi je dovolil, iz torbice sem vzela cigarete in jih namenoma spustila iz rok, da so se stresle po tleh; rekla sem, da se ne morem skloniti, stražar me je spustil in jih začel sam pobirati, tedaj pa sem mu izza pasu izvlekla meč in ga, sklonjenega, z vso močjo udarila po glavi, potem še enkrat in še enkrat, dokler ni omahnil mrtev. Ko je ležal na tleh, ves v krvi, se mi je zazdelo, da je to tisti stražar, o katerem si mi pravil, da se z njim večkrat pogovarjaš, in spoznala sem, da sem storila nekaj nepopravljivega . . .«

»Anšar!« je vzkliknil Jon, ko da bi se zbudil iz nočne môre: »Anšarja si ubila?«

Karin ga je gledala s prestrašenimi očmi.

Čez nekaj trenutkov se je streznil: »Ah, seveda — sanjala si o tem, oba sva sanjala. Oprosti mi, Karin, za hip se mi je zazdelo . . .« Ni dokončal stavka, potem pa je — zdaj že buden — rekel: »Pa ti veš, Karin, da je bil

Anšar danes resnično ubit! Umorili so ga z novim orožjem, ko je stražil pod Mingovo piramido. In obtožili so mene, ker morilca niso ujeli. Zato bi bil kmalu obsojen na totalcko, si misliš! . . . Toda pripoveduj, pripoveduj dalje!»

»Če je tako,« je Karin rekla s tresočim se glasom, »je ta spomin . . . ta sen . . . še hujši, kot sem mislila. Zakaj sem sanjala o njem, ki je bil zares ubit? Ko da bi bila kriva . . .«

»Pomiri se,« jo je tolažil Jon, »povej mi dalje, prosim te.«

». . . in takrat,« je počasi nadaljevala Karin, »takrat se je vse spremenilo: zagledala sem veliko reko v džungli, kjer je divjala vojna, nekdo je držal mrtvega otroka nad vodo, na nasprotnem bregu pa so množice beguncev skakale v reko; tudi jaz sem skočila in plavala po toku navzdol. In ko sem izplavala na breg, sem se spet znašla pri stražarju, ki sem ga ubila, ležal je v travi ob cesti. Vedela sem, da moram bežati, sicer se bo vrnil njegov mlajši kolega in ga maščeval. Bežala sem nazaj v mesto, čutila sem, da nekomu moram povedati, da sem morila, da se moram spovedati. Najprej sem prišla v kletno sobo, kjer je sedel star mož in bral knjigo. Na mizi je stal telefon, hotela sem te poklicati, a telefon je bil nem. Staremu možu sem rekla, da sem morila, a ni mi hotel verjeti, samo z roko je zamahnil. Potem sem prišla v veliko hišo, kakor sirotišnico, kjer so reveži, pokriti z odejami, spali kar po hodnikih, saj niso imeli domov. Šla sem od enega do drugega, vsem sem govorila, da

sem ubila človeka, a nihče me ni poslušal. — Edino ti me boš razumel, sem pomislila: moram te najti. In šla sem na vlak in se peljala do zadnje postaje, daleč onstran obzidja. Znašla sem se v bližini kmetije, na zelenem pobočju; na pragu se je prikazala kmetica, vprašala sem jo po tebi in rekla je, da si župnik prav v tej vasi. Vas je ležala nekoliko više po pobočju, napotila sem se tja, na griču se je v nebo dvigala krasna skupina hiš z zlatimi, kobulastimi kupolami. In pod vasjo sem srečala tebe, župnika v črni kuti, in začela sva se vzpenjati po poti med polji, navzgor v smeri vasi. Človeka sem ubila in rodila, sem ti rekla, pa si me samo bežno pogledal in odsotno, ko da si z mislimi povsem drugje, vprašal: Človeka? — Da, tvojega, sem prikimala. — To je dobro, blažena med ženami, si rekel: Vsako rojstvo je smrt in vsaka smrt je novo rojstvo... Bila sva že skoraj v vasi, ko sem sredi hiš zagledala belo cerkev s tremi zvoniki. Kakšno lepo cerkev imaš! sem rekla in pohvalil si se: Pa ni samo videti lepa, kako bi se šele čudila, če bi slišala zvonove, ko pojó iz vseh treh zvonikov hkrati... Cerkvena vrata so bila odprta — in glej! — skoznje je prihajal Odrešenik, počasi in zravnano, ko da bi nevidna roka potiskala lesen, živo pobarvan kip iz cerkve na plano. Ga vidiš? sem te vprašala. Odvrnil si, da ne, in me prosil, naj ti pripovedujem, kaj vidim. Kakor slikar je, sem rekla: zdaj je z dolgimi zamahi začel metati čopiče, kot puščice padajo na pobočje. In zad-

njega je obdržal in začel slikati: na sliki je nebo, polno zvezd, sredi nebesnega svoda pa se je odlomil velik kos, kakor črepinja porcelanaste sklede, še zmeraj se vrti v praznini in pada na zemljo — iz razpoke, ki je na svodu ostala za njim, pa lije slap luči in se nataka v zlato čašo, ki jo Odrešenik drži v roki... In ti si rekel, da se bo kelih kmalu napolnil. Šla sva dalje po poti, čez travnike za vasjo, dokler nisva prišla do samotne kmetije; zaželela sem si, da tam ostaneva za zmeraj, in ti si privolil. Zgoraj na senu se je zbralo mnogo ljudi, pridružila sva se jim tudi midva. In tam so bile živali, skupaj z ljudmi so ležale na senu, v mraku so se svetile boljše oči, krave, osli, ovce... In tedaj sem se še zadnjič napela, do konca bolečine, in naslednji hip zaslišala otroški jok, krik pravkar rojenega.«

JON JE VSTAL s postelje, potihoma stopil k vratom, videl je, da Karin na drugi strani sobe zapira okno, za trenutek je obstala in gledala rdečo zoro, danilo se je že, in takrat, hip preden je odprl vrata, se je ozrl nazaj k postelji in ostrmel: na postelji je spal... ON SAM! Karin je prišla od okna in se ulegla k njemu. »Kmalu se vrnem, Karin,« si je rekel, ko je odpiral vrata, »vrnem se, ne boj se, zagotovo se vrnem,« si je ponavljal, ko se je vzpenjal po stopnišču v prazno, že pred leti zapuščeno stanovanje.

Zgoraj pa so ga že čakali.

ANŠAR je Jonu odprl vrata. Toda kakšen je bil Anšar, ves spremenjen! Imel je ptičji obraz, črno perje po vratu, hkrati pa je sijal kakor angel, ožarjen z zlatim sijem in s plamenečimi krili.

— Pridi Jon, je rekel, kmalu bo jutro.

Jon se je sprva ustrašil prikazni in že se je mislil obrniti in steči nazaj dol po stopnišču, ko pa je zaslišal znani prijateljev glas, je zbral pogum in pogledal Anšarja naravnost v sijoče oči: niso bile tako strašne, čeprav je Jona slepila svetloba, ki je sevala iz njih.

— Kako drugačen si, Anšar, odkar sva se zadnjič videla! Se boš tudi zdaj razblinil v nič, kakor takrat v sodni dvorani?

— To je odvisno od tebe, Jon. Nisem se jaz razblinil, ti si me razblinil, ker še nisi bil pripravljen na srečanje z mano.

— Tako? se je čudil Jon: Od mene je odvisno? ... Če je tako, pa bi te zdaj prosil, da malce zatemniš tale svoj blesk, slepiš me ...

In še preden je Jon izrekel prošnjo do konca, je svetloba, sijoča z Anšarjevega obličja, oči in kril, že pričela bledeti, spreminjala se je v zelenkasto svetlikajoč se soj, kakršnega je Jon poznal od prikazni s smaragdnimi očmi.

— So notri v salonu? je vprašal.

Anšar je prikimal, povесil kljun in dvakrat rahlo zaprhutal s krili, ki so bila zdaj že skoraj povsem črna, samo še konice dolgega perja so se zelenkasto lesketale. Umikal se je nazaj, k vhodu v zapuščeni bidermajerski salon, in Jon mu je sledil.

— Kdo pa so pravzaprav oni?

— Pravimo jim lemuri, ker skoraj ves čas spijo, je odvrnil Anšar in pojasnil: Zbudimo pa jih takrat, ko želimo navezati stik z živimi, kot na primer s tabo. Seveda jih lahko zbudimo samo ponoči, ali vsaj v temi, ob sončni luči se namreč ne bi zbudili, pa če bi bil sam sodni dan... Zdaj pa pridi že, Jon, lemuri te čakajo, radi bi šli spat, saj so te dolgo časa klicali; kot kaže, si zelo trmast in se oklepaš dnevnega sveta kot pijanec plota.

Za Anšarjem je vstopil v salon. Sedeli so okrog mize kakor takrat, ko je bil tukaj s Karin — lemuri, komaj še podobni ljudem. Ko so zagledali Jona, so z žuželčjimi rokami dvignili pajčolane z obrazov, da so zasijale smaragdne oči. Potem so si začeli drgniti roke, kakor da bi ploskali v pozdrav, čeprav zvok ni bil prav nič podoben ploskanju, ampak se je slišal, ko da bi škržati peli v mimozah.

Tokrat Jon ni povetil oči, lemuri so se mu zdeli v primeri z Anšarjem prave ovčke. Nekaj so momljali, sedeč okrog mize, noben od njih ni vstal, a bili so očitno veseli, da je prišel Jon. Verjetno so se že naveličali dolgega klicanja. S pogledom je drsel od enega do drugega, sedem jih je bilo, nekdanji so bili očitno vsi živi ljudje, človeške poteze so jim ostale, čeprav jih je smrt ukrivila drugače kot življenje. Lemuri so zaskrbljeno pogledovali k oknu, skozi katerega se je na obzorju razločno videla rdeča črta jutranje zarje. Nenadoma je Jonu pogled obstal na enem izmed zelenkastih obrazov, prepoznal ga je . . .

— Saj to si vendar ti, Miravadi! je vzkliknil, v lemuru je spoznal nekdanjega sodelavca s postaje Trije potoki, s katerim sta natovarjala vagone in delila žemljico na pol.

Toda Miravadi ni prepoznal Jona; še zdrznil se ni, ko ga je Jon nagovoril, kakor da ne ve več niti za svoje ime.

— Lemuri ne znajo ničesar drugega razen priklicati žive ljudi, pa še to samo takrat, kadar jih je več skupaj, je pojasnil Anšar.

Jon je pomislil, da celo tu, onstran meje sna, veljajo nekakšni zakoni družbene hierarhije: očitno so bili lemuri uboge reve proti Anšarju, ptiču s svetlečimi krili, čeprav po drugi strani ni bilo izključeno, da se bo tudi Anšar, ki je semkaj prišel šele pred nedavnim, postopoma prelevil v lemura. Zdaj pa je bil še daleč nad njimi, saj je oblastno dvignil perut, na koncu katere je Jon opazil človeško

roko, in s prstom pokazal k oknu ter izrekel neko Jonu nerazumljivo povelje, ki pa je po vsem sodeč pomenilo, naj se lemuri spravijo spat.

In tedaj je Jon ostrmel: lemuri so se začeli manjšati, kar jemalo jih je, kakor balone, iz katerih uhaja zrak, vse manjši in manjši so postajali, skobacali so se na mizo, dokler niso bili le še kakor netopirji, ki se skrivajo pred soncem po temnih kotih podstrešij in kleti; potem so razprli trnjolasta krilca in drug za drugim poleteli skoz okno v jutranji somrak.

Obrnil se je, Anšar ga je gledal od strani z velikim, okroglim ptičjim očesom, da je Jon od strahu skoraj kriknil, ko ga je zagledal, kajti spet se je tako neverjetno spremenil; potem se je zbral in vprašal, kako je mogoče, da so se lemuri zmanjšali.

— Ti si jih zmanjšal, je odvrnil Anšar z dolgim rumenim kljunom.

— Jaz? se je čudil Jon: Spet jaz? ... Torej je vse v moji moči?

— Vse ne, veliko pa, morda še sam ne veš, koliko ...

Jonu se je tisti hip zazdelo nekaj silno čudno: ko da bi se prostor poglobil, zvišal, na vse strani razširil. Nenadoma se je zavedel, da je velika ravna ploskev, na kateri stojita z Anšarjem, miza, in — o bog! — da so velikanski, kakor drevesna debla široki stebri, ki ju obdajajo in na vrhu tvorijo sklenjene loke, naslonjala tistih stolov, na katerih so malo prej sedeli lemuri! In ko se je ozrl navzgor, je

nekje daleč zgoraj v temi, kakor pod stropom zelo visoke dvorane, zagledal ogromen, srebrno svetlikajoč se lesteneč! ... Je to mogoče! Je to mogoče! si je šepetal... In ko se je ozrl naokoli, je v daljavi, kakor na drugi strani prostranega mestnega trga, zagledal steklene vitrine in omare, visoke kakor večnadstropne hiše. In okno! ... Okno je bilo tako široko, da bi skozenj lahko zapeljala cela kočija. Samo rdeča zarja je ostala nespremenjena, še vedno je žarela daleč na obzorju, čeprav je temno vejevje na vrtu segalo skoraj do neba.

— Si zdaj videl, kaj zmoreš? se je oglasil Anšar.

Edino on je v sobi ostal enako velik, pravzaprav majhen, kakor je bil prej... Ali pa se je zmanjšal skupaj z mano? je pomislil Jon. Zdaj je bil Anšar vran, njegovo perje je postalo črno črno, le v smeri okna se je rahlo rdečkasto svetilo; svetleči sij je izginil s kril, tudi rok ni imel več, zato pa se je z ostrimi kremplji na nogah zabadal v mizo. Pravi vran je, si je rekel Jon: kakor tisti, ki sem ga takrat v katedrali skušal rešiti...

— Kam želiš, da te ponesem? je vprašal Anšar. Kmalu bo jutro, pohiteti morava, čas imava samo do sončnega vzhoda.

— H Gospodarju! je zaklical Jon, ko da bi že vseskozi mislil samo na to.

— H Gospodarju! je slovesno ponovil Anšar in zakraka na ves glas, da je Jon od strahu skoraj padel z mize. — Oprimi se me, je nadaljeval ptič s človeškim glasom: Zajahaj me!

Jon je storil, kakor mu je vran ukazal, groza ga je bilo štrlečega črnega perja, še bolj pa ga je bilo strah samega sebe, svoje nenavadne moči, da spreminja svet, kot se mu za- hoče; hkrati pa je začutil slastno pričakovanje, da bo slednjič stopil pred samega Gospodarja, da bo končno razvozlal veliko uganko! Še pre- den je utegnil vprašati Anšarja, ali ve za pot, je ptič razpel krila, švignila sta skoz okno in se mimo orjaških vej vrtnih dreves začela dvi- gati v višave, leteč nad strehami mestnih hiš.

MEGLICE so se vlekli nad mestom. Spo- daj, v tolmunih med bežečimi meglenimi za- vesami, so valovile opečnate rdeče strehe in vijugaste ulice so si utirale pot med hišami. Srečala sta jato manjših ptic selivk, ki so ju preletele, namenjene v nasprotno smer. Anšar je kdaj pa kdaj zakrakal, sicer pa je z ostrim kljunom molče rezal zračna prostranstva, po- časi zamahujoč s krili. Jon se je na vso moč držal ptičevega perja, zdelo se mu je, da letita že celo večnost, in pomislil je, da morda tudi čas teče drugače kot običajno, saj sonce še vedno ni vzšlo, čeprav je rdeča zora že kmalu po vzletu postala rumena, zdaj je bila že sko- raj bela dnevna svetloba, stapljajoča se z mo- drino neba. In končno sta se začela spuščati: Anšar je z razprtimi krili jadral navzdol, pri- bliževala sta se cilju.

— Tam živi! je rekel, se za hip ozrl in z bol- ščim očesom pogledal Jona.

Jon je na vso moč napenjal oči, da bi videl skozi meglice, nenadoma so se oblaki razprli in daleč pred seboj je zagledal veličasten prizor: sredi puščave so stale tri piramide, ločene od mestnih hiš, čeprav vsenaokrog v daljavi obdane z njimi; te piramide so bile že na prvi pogled veliko večje od katerekoli druge piramide v mestu, saj so se zdele mestne hiše v primeri z mogočno trojico kakor polžje hišice. Piramide so samevale sredi nenaseljenega puščavskega otoka, največja prav na sredi, drugi dve ob strani. Pred njimi pa je — stražar na peščenih tleh — sedel lev s človeškim obrazom, ogromna kamnita sfinga, in prav k njej se je spuščal Anšar s strmečim Jonom.

— Med sfinginimi šapami je vhod v Gospodarjevo palačo, je rekel Anšar; besede so zvene le grleno, da ga je Jon komaj razumel.

— Je palača v notranjosti piramid?

— V njih in pod njimi, je pojasnil Anšar: piramide segajo tudi v zemljo, so mostovi med zemljo in nebom.

— Kako pa bova prišla mimo straž? je zaskrbelo Jona: Naju straže ne bojo opazile in ustavile?

Anšar je zakrakil z glasom, ki naj bi bil podoben smehu: Kako opazile, hra, hra, ko pa sva nevidna?

Zdaj sta letela tik nad puščavo, približevala sta se piramidam, dvigajočim se pred njima kakor tri visoke gore. Sfinga je z jasnim, ko nebeški svod mirnim obrazom pričakovala

prve sončne žarke; imela je zaprte oči, morda je bila celo slepa. Med njenimi šapami je Jon zagledal vhod v notranjost, podprt z vrsto stebrov, ob katerih so stražili vojščaki v svetlečih oklepih, pravi velikani, saj so se Jonu celo iz ptičje perspektive zdele njihove sulice visoke kakor drevesa.

Še nekaj zamahov kril in že sta priletela pred vhod v temno notranjost. Ko se je Jon še enkrat ozrl navzgor, je opazil, da so se vrhovi piramid zasvetili v soncu; zadnji hip, preden sta švignila mimo stebrov in stražarjev, je tudi sfingin jasni obraz zasijal v jutranji svetlobi. Onstran stebrov, visokih kot najvišji stolpi v mestu, pa sta se znašla v mraku, ko da bi se vrnila v noč; toda Anšar se je izkazal za dobrega vodnika, očitno ni bil prvič tukaj. Čez ogromno stopnišče, na dnu katerega je gorel ogenj in ki so ga na obeh straneh obdajali orjaški kamniti reliefi, cele vrste mogočnih postav, verjetno nekdanjih vladarjev, vklesanih v stene, sta se spuščala navzdol, potem sta letela skozi hodnike in dvorane, vsaka je bila sijajnejša od prejšnje, iz mraka so se bleščale podobe kraljic in boginj, obdanih z zlatom in dragimi kamni, toda vse dvorane so bile prazne, nobenega človeka nikjer, samo tu in tam je zaspano stal kak stražar, naslanjajoč se na helebardo.

— Dvorjani še spijo, je pojasnil Anšar, zgodaj je še. Toda Gospodar vstaja zarana, on bolj malo spi, čeprav dela pozno v noč. Morda ga najdeva že pri zajtrku.

— Odkod pa ti vse to veš, Anšar? Si že bil tukaj?

— Oh, kolikokrat! Z Gospodarjem sva stara znanca, če lahko tako rečem. Ko sem bil še tam pri vas . . . no, ko sem bil še živ, sem večkrat prihajal k njemu, pravil sem mu, kaj je novega v mestu, včasih sva vrgla karte ali igrala šah. Seveda je on vedno zmagal, če mi ni namenoma pustil. S šahom in kartami se je zabaval, da se je vsaj za nekaj časa odtrgal od svojih težkih misli.

— Tako? se je čudil Jon. Marsikaj bi še vprašal, a že sta se ustavila pred velikimi zaprtimi vrati, Anšar je pristal na tleh in Jon je razjahal, nehote je z očmi iskal prostor, kamor bi se lahko skrila, če kdo pride, a vse je bilo tako velikansko, celo kljuka na vratih je bila nedosegljiva kakor streha kake hiše.

Anšar je priskakljal do vrat in prisluhnil.

— Gospodar verjetno še spi, je rekel, sicer bi ga gotovo slišala; ko premišljuje, premišljuje pa cele dneve, hodi po sobi gor in dol in večkrat reče kaj naglas . . . Pridi, Jon, greva rajši okoli, zadaj je majhno okence, ravno pravšnje za naju, da se skozenj splaziva h Gospodarju.

In že je Anšar skakljal navzgor po stranskem stopnišču in Jon je moral za njim. S težavo se je kobálil čez visoke stopnice, plezati je moral čeznje, stegujoč roke k vsaki naslednji, Anšar pa je od zgoraj klical in čivkal in ga spodbujal, naj vendar malo pohiti, da ne zamudita prizora Gospodarjevega vstajanja. Končno sta prilezla do tistega okenca, ver-

jetno je služilo za zračnik, a ga že dolgo niso uporabljali, ker je bilo čez in čez zamreženo s pajčevinami; odstrla sta zapuščene pajkove mreže in z okenca skočila noter, na vrh visoke omare, segajoče skoraj do stropa. Ko se je prah polegel, je Jon pod sabo zagledal Gospodarjev stan. Kako čudno je bilo tu! Nikoli si ne bi bil predstavljal, da Gospodar živi v tako zanemarjeni, zapuščeni luknji.

— Ni še vstal, je z veseljem ugotovil Anšar. Kar tu zgoraj na omari bova ostala, od tu bova najboljše videla.

Spodaj v kotu je Jon zagledal nekakšen pograd, na katerem je nekdo spal, pokrit čez glavo s sivo konjsko odejo, samo kosmate noge z dolgimi štrlečimi palci so mu gledale ven.

— Je tisti pod odejo Gospodar? je vprašal Anšarja.

— Tisti, ja! je ptič zadovoljno zažvižgal, narkar se je potrudil, da bi rekel s čim bolj človeškim glasom: Zdaj sva v Gospodarjevem kabinetu, kjer Gospodar dela, spi, jé, sprejema dvorjane in goste in izdaja ukaze, kolikor jih pač izdaja. Le redkokdaj gre kam drugam, čeprav ima tako veliko palačo.

Jon skoraj ni mogel verjeti. Gospodarja si je bil vse drugače predstavljal: s krono in žezlom, na prestolu, sredi bleščeče razsvetljene dvorane, obdanega s tisoči vitezov, imenitnih dam, dvorjanov in dostojanstvenikov; ali pa za kakšnim ogromnim komandnim pultom kakor v pilotski kabini velikanskega cepelina; ali pa vsaj za dolgo pisalno mizo s kupom tele-

fonov in z vrsto strumno stoječih generalov, katerim izdaja ukaze . . . Zdaj pa Anšar pravi, da je Gospodar tale tukaj pod odejo, ki v spanju miga s palci na nogah, tale, ki noč in dan preždi v tej klavrni ropotarnici, komaj osvetljeni z brlivo žarnico pod stropom!

Ko pa se je Jon malo bolj razgledal po prostoru, je ugotovil, da Gospodarjev stan le ni tako neugleden in običajen, kot se mu je sprva zazdelo. V šibkem soju luči je opazil, da je tu polno raznih strojev in naprav kakor v kakem laboratoriju; te naprave so bile očitno namenjene za opravljanje poskusov, povsod so stale razne epruvete, steklene bučke in spirale, po katerih se je cedila voda, morda pa tudi kakšna druga tekočina, kislina, baza ali sol, poleg tega ni manjkalo raznih uric, merilnih inštrumentov, tuljav, elektronk, stikal, agregatov, transformatorjev, generatorjev in alternatorjev, pa kotlov za kuhanje tekočih kristalov in vse druge znanstvene navlake, ki jo je Jon le bežno poznal. Celo okostnjak je stal v kotu, režeč se z votlimi očmi. Starinska pisalna miza v drugem kotu, nedaleč od Gospodarjevega ležišča, je bila vsa obložena s knjigami in kupi popisanelega papirja. Jon je vprašujoče pogledal Anšarja, ki je mirno stal zraven na omari in z okroglim ptičjim očesom opazoval odejo, pod katero je spal Gospodar.

— Gospodar je znanstvenik, je pojasnil Anšar. Najraje se ukvarja s fiziko in kemijo, čeprav ga zanimajo tudi druge znanosti. Zadnje čase se posveča predvsem iskanju kamna modrosti.

Tedaj se je pod odejo nekaj premaknilo, a speči še vedno ni pokukal ven.

— Pa naju Gospodar ne bo videl ali vsaj slišal, ko se zbudi? je skrbelo Jona.

— Nikar se ne boj, ga je miril Anšar, saj sem ti rekel, da sva nevidna. Mar še ne razumeš, da je tvoje zemeljsko telo drugje, tam, kjer mirno spiš in sanjaš, jaz pa sem sploh samo duh, moje nekdanje telo leži mrtvo v ataneju in čaka na sežig... Ptič pa, v katerem me vidiš, je tvoja utelešena predstava, s pomočjo katere potuje tvoje sanjsko telo... Kljub temu pa je bolje, da sva previdna: ko sem bil prvič tukaj, na podoben način kakor zdaj ti, me je Gospodar odkril, čeprav sem mislil, da sem neviden — morda slučajno, sam ne vem kako, vsekakor pa sem imel srečo, da sem mu bil všeč, in pozneje sem ga obiskoval povsem legalno, prišel sem s kočijo do palače in z Gospodarjevim dovoljenjem mimo straž.

— A, tako je to! se je čudil Jon. Razmišljal je, kje njegovo pravo telo spi, toda že ga je Anšar ošvrknil s perutjo:

— Glej, glej, prebuja se!

Tisti pod odejo se je res krepko premaknil, pokazala se je roka, tipajoča po nočni omarici, ko da nekaj išče, česar pa ni našla. Potem je pomolil ven še glavo. Jon se je zasmel, tako hecen je bil Gospodar: sivi razkuštrani lasje so mu štrleli na vse strani, košate brke je imel zavihane navzgor kakor cirkuški burkač in mežikal je z očmi, ko da sploh ne ve, kje je doma.

»Ah, uh, kje so že . . . očala salamenska . . .« je godrnjal, vrgel razse odejo in z bosimi nogami iskal copate pod posteljo. »Kam sem jih že dal? . . . No, ta je pa lepa!« Končno je očala našel, čisto blizu so ležala, na robu nočne omarice, prej je tipal predaleč; nataknil si jih je, poiskal še copate in za nekaj trenutkov obse del na postelji, v sami srajci in spodnjicah, ki so mu segale skoraj do kolen. Bržkone se je hotel spomniti, kaj je sanjal, ali pa je preprosto hotel priti k sebi, preden prav zares vstane. Potem je zmajal z glavo, z očali je bil še bolj smešen kot brez njih, kakor star raztresen profesor, vzel je žepno uro z omarice, pogledal nanjo od daleč, tako da je do konca stegnil roko, namrščil obrvi, položil uro nazaj in si z obema rokama segel v lase; na ta način se je verjetno česal.

»Spet ni prinesel kave, ta falot,« je zamrmral. »Kolikokrat sem mu že rekel, da hočem točno ob šestih zjutraj imeti vročo kavo na mizi . . . Tako malo zahtevam, vsaj tega bi se falot lahko naučil. Nekega dne ga poženem čez prag, samo za nos me vleče.«

Potem je Gospodar le vstal, si oblekel hlače in star oguljen telovnik, stopil do pisalne mize, prižgal namizno svetilko, vzel v roke enega izmed popisanih listov, prikimal in zamrmral neko formulo, nato še nekaj malega dopisal na list, preložil še par drugih listov, in končno je vse skupaj pustil. Stopil je dva koraka do srede sobe in se ustavil, zgubljen v mislih, s pogledom uprtim v tla.

Jonu zgoraj na omari ni ušel noben Gospodarjev gib in ta malce zmedeni stari znanstvenik mu je postal simpatičen na prvi pogled. Toda kako da se vse tiste strahote dogajajo v njegovem imenu? se je spraševal: Ali Gospodar ne ve, kaj se dogaja v mestu? Ali pa ga ne zanima nič drugega kot njegova znanost? ... Celo glas so mu ponaredili: Gospodarjev pravi, človeški glas ni prav nič podoben tistemu hladnemu, kovinskemu, brezbriznemu glasu, ki so ga podložniki vajeni iz podzemeljske, s telefonov in z drugih terminalov v mestu, glasu, ki zveni tako, ko da povzema milijone človeških glasov. Pravi Gospodarjev glas je živ in oseben, kot njegov obraz in vse drugo. Jon se je ozrl k Anšarju, išoč odgovora, toda Anšar ni trenil z očesom.

Gospodar je stal še vedno sredi sobe, zaptopljen v svoje misli, ko je potrkal na vrata. »Ja, kdo je?« je vprašal in dvignil pogled.

Vrata so se počasi odprla in Jon je ostrmel — kaj takega si nikoli ne bi bil mislil! Na vratih, s pladnjem v rokah, je stal ... Madhuk! Neverjetno!

Jon se je ozrl k Anšarju; vranje oko je kar potemnelo od jeze in zaškrtal je s kljunom, čeprav ni rekel nobene.

»Prinesel sem vam zajtrk, vaša ekscelenca,« je Madhuk naznanil s svojim mehkužnim, stari kavim obrazom. Stal je na vratih s pladnjem, na katerem je bil vrček s kavo, skodelica in mehko kuhano jajce. Potuhnjeno se je izmikal Gospodarjevim očem, oblečen v smoking

z zlatimi manšetami, kakor da bi najraje skrtil glavo pod poštirkan ovratnik, ki se mu je zarezal v tolsti vrat.

»Kaj se tako pretvarjaš?« je nejevoljno vprašal Gospodar. »Ko da jaz ne bi vedel, da si falot. Nikar se ne kaži kot ovčka.«

Madhuk se je ob Gospodarjevem karanju rahlo priklonil, še vedno stoječ s pladnjem pri vratih.

»Spet si zamudil,« je vzdihnil Gospodar, zdaj že v blažjem tonu. Kazno je bilo, da se težko dalj časa na koga jezi. »Kolikokrat sem ti naročil, da prinesi kavo točno ob šestih, zdaj pa je že četrť čez. Samo to zahtevam od tebe, da si z zajtrkom točen, pa še tega ne znaš... Rajši spletkariš z vsakim, kogar srečaš v palači... No, prinesi zdaj tisto sèm, tja na mizo postavi in pazi, da ne poliješ papirjev.«

Madhuk se je še enkrat priklonil: »Na uslugo sem vam, ekscelenca!« je rekel in nesel pladenj z zajtrkom na pisalno mizo.

»In ne govori mi tako! Kakšna ekscelenca? Saj vem, da me prav nič ne spoštuješ in da mi strežeš samo iz koristoljubja in želje po moči... Če mi že nočeš reči po domače — Gospodar, potem mi reci vsaj Stari ali kaj takega, ne pa eks-ce-len-ca!«

»Malce ste razburjeni, vaša... malce ste nervozni danes, Gospodar,« si je Madhuk drznil pripomniti. »Ste morda slabo spali?«

Starec se je zasmeljal. »No, tak si mi že bolj všeč,« je rekel med smehom, »saj vem, da

si falot, nikar se ne pretvarjaj. Si vsaj jajček prav skuhal, da ni na trdo? Ali celo surov?»

»Izvolite pokusiti, vaša...« se je slinil Madhuk in uslužno stal ob strani s prtičem čez roko.

Gospodar pa se je usedel za mizo, si nalil kavo, trkal jajce in obenem listal po zapiskih. Nenadoma je dvignil glavo, pogledal navzgor k omari, na kateri sta tičala Jon in Anšar, in rekel Madhuku: »Nekakšen preprih danes vleče od zgoraj. Boš potem, ko odneseš posodo, pogledal, od kod piha.«

Madhuk se je spet uslužno priklonil, Jona pa je od strahu zazeblo v duši, ko je pomislil, da bi ga lahko ta zoprnež, za katerega se je spomnil, da ga je nekoč že trpinčil, zalotil tu na omari, kako prisluškuje njegovemu pogovoru z Gospodarjem.

— Nikar se ne boj, je rekel Anšar, ta vrag nima moči nad tabo. Ne bo naju našel. Žal pa mu tudi midva ne moreva do živega.

Jon je nejeverno dvignil pogled in se zazrl v Anšarjevo ptičje oko. Nečesa se je domislil, a tako daljen je bil ta spomin, ko da bi prihajal iz prejšnjega življenja.

— Anšar, je vprašal Jon: povej mi, kdo je tebe pravzaprav ubil? Saj si rekel, da si mrtev, ne?

— Madhuk, kdo pa drug! je Anšar zaškrtal s kljunom: Tale ničvrednež, ki ga vidiš tu spodaj, da streže Gospodarju.

— Pa zakaj? Zakaj? S kakšnim namenom?

— Kaj ti ni jasno, zakaj? ...Zato vendar,

ker se je bal, da ga bom spodrinil pri Gospodarju. Nekoč sem Staremu omenil, kako ga Madhuk izkorišča, kako zlorablja oblast, ki mu sploh ne pripada, kako spletkari z vezirji, s kalifi, šejki in z vsemi drugimi Gospodarjevimi vazali, vse jih drži v šahu, vse po vrsti. Žal celo Gospodarja samega, čeprav se pred njim obnaša kakor poklapana ovčka. In Gospodar se tega zaveda, vsaj deloma; Madhuka bi že zdavnaj odgnal, boji pa se, da bi s tem izgubil svoj mir, saj gre njemu edinole za znanost in nima pojma, kaj se zunaj dejansko dogaja. No, nekaj že ve, a bolj malo... In jaz sem mu hotel odpreti oči, toda ta podgana... ta sprijeni Madhuk je za to nekje zvedel, morda je kar sam prisluškoval, pa me je spravil s poti...

Medtem je Gospodar pojedel jajček in popil kavo.

»No, kaj je novega?« je vprašal Madhuka. »Kakšne so novice iz mesta?«

»Eh, slabe, slabe,« se je lakaj zvijal, »včeraj so teroristi razstrelili tri krajevne piramide in precej hiš. Zdaj verjetno že sami izdelujejo novo orožje... In prav tiste piramide so izbrali, ki so najpomembnejše za delovanje terminalov v podzemeljski, tako da zdaj... težko vam rečem, a kar je res, je res... podzemeljske praktično ne kontroliramo več.«

Gospodar si je obrisal usta in zamahnil z roko: »Zakaj pa naj bi jo kontrolirali? Naj si ljudje dajo duška!...« Vstal je in se začel sprehajati gor in dol po sobi.

»Ampak vaša eksclenca!« je ugovarjal Madhuk: »Kako morete biti tako lahkomišelnih? Se zavedate, kam to pelje?«

Gospodar mu ni odgovoril, niti pogledal ga ni, temveč je sam pri sebi polglasno razmišljal: »Kam to pelje... jaz že vem, kam to pelje. In prav je tako. Piramide in terminali, vse je zgrešeno. Predpostavke so bile napačne... Le kako sem se lahko tako zmotil? Treba bo postaviti nova pravila, nove formule... Ja, tisto, o čemer sem včeraj razmišljal, tisto bi morda bilo dobro za začetek... Toda nikoli ne veš, kako se stvari obrnejo. Saj je bil namen tudi prejšnjikrat dober. Na začetku je šlo vse lepo in prav, potem pa je vse nekam zdrvelo, ponorelo... Kdo bi si mislil, da bo tako! Formule so zagotavljale razcvet in blaginjo, da, celó svobodo so zagotavljale kot posledico večjega reda, zdaj pa poglej! Ljudstvo že meče piramide v zrak, čeprav verjetno tudi samo ne ve, kaj bi pravzaprav rado... Formule so napovedovale... ja, seveda, formule so eno, resničnost pa drugo...«

Spet se je usedel za pisalno mizo in si roke zakopal v lase. Madhuk je še zmeraj stal zraven s pladnjem v roki in na ustnicah mu je zaigral zloben nasmešek. Mahoma se je Gospodar ozrl k njemu in vprašal:

»Zakaj pa Anšar včeraj ni prišel k meni, zmenjena sva bila za partijo šaha, vedno je bil točen. Ti gotovo veš, zakaj ni prišel. Kajne da veš, ti falot?«

Madhuk se je malce zmedel, a že naslednji hip se je zbral in rekel: »Žal mi je, vaša eksce-lenca . . . Vem, da vas bo prizadelo: Anšarja so včeraj ubili teroristi pri napadu na Mingovo piramido.«

»Kaj?« je poskočil Gospodar: »Ubili so ga?« Približal se je Madhuku prav pred oči, Madhuk se je komaj opazno smehljaj, tudi iz oči mu je sijal posmeh.

»Lažeš!« je zavpil Gospodar in ga prijel za ovratnik: »Ti si ga ubil! Ti, pokvarjenec! . . . Hudič! . . .« Izpustil ga je in se vrnil k mizi, si snel očala in si pokrili obraz z dlanmi. »In zdaj zgini!« je tiho, a odločno rekel: »In da se mi ne prikažeš več!«

»Kar`odganjaj me, kar!« je siknil Madhuk z brezmejno zlobo: »Saj te ne rabim več, norec stari! Saj sem že zdavnaj jaz Gospodar, ti pa si moja lutka, moj najdražji hlapec! In odslej boš tako delal, kakor bom jaz žvižgal, zame boš izdeloval nove igračke, po mojih receptih! . . . Na, tu imaš svoj zajtrk točno ob šestih . . .« se je zarežal, vrgel na tla pladenj s posodo in zadrlesnil vrata. Starec je še vedno sedel ob mizi, z rokami prek obraza.

Zgoraj na omari je Jona metalo od besa. Ko se je ozrl k Anšarju, je videl, da ves trepeče, kar frfotal je s krili in ponavljal: Oči mu skljujem, oči mu skljujem! . . . Jon ga je prijel za perut in ga skušal pomiriti:

— Anšar, pomiri se . . . Poslušaj, kako naj starcu pomagava?

— Ne moreva mu pomagati, je cepetal Anšar:

Jaz mu že ne morem pomagati, saj sem mrtev. Morda mu boš ti lahko pomagal, ko se zbu-
diš... Če se boš sploh še spominjal tega, kar
si tukaj videl in slišal.

— Tako? se je čudil Jon: Zakaj se ne bi spo-
minjal? ... Tedaj pa se mu je zazdelo, ko da
je nekoč, že davno davno, nekemu nekaj ob-
ljubil. Iskal je po spominu, kaj je obljubil, in
s težavo se je domislil, da je nekemu obljubil,
da se vrne... Da ga nekdo nekje čaka. A ni
se mogel spomniti, kdo je tisti, ki ga čaka, pa
tudi tega ne, kje sta se razšla in kje naj bi se
znova našla. Kako mučno je bilo to! Zakaj ga
je izdal spomin?

— Proč moram! je nenadoma rekel Anšar.

Jon je ptiča vprašujoče pogledal, vran je
žalostno povešal kljun.

— Ti sam? Kaj pa jaz?

— Proč moram! je Anšar ponovil: Jaz sam,
brez tebe. Mislil sem, da ti bom pomagal,
a zdaj vidim, da ti škodim, še več: uničujem te.

— Ti da mi škodiš? In da me uničuješ? se je
čudil Jon.

— Ja, žal je res tako, je pokimal Anšar.

— Pa zakaj? Tega ne razumem.

— Kaj ti res moram povedati? ... Sramotno
je, raje ti ne bi povedal.

— Moraš mi povedati! Saj si me ti pripeljal
sèm, zakaj mi torej hočeš zamolčati tako po-
membne stvari? je Jon silil vanj.

— Prav, je rekel Anšar, povedal ti bom. Re-
kel sem ti že, da sem samo duh... no, duh je
kar preveč — sem le tvoj medij, omogočam ti

sanjsko potovanje ... toda ... toda ... ne, res ne morem, sram me je povedati ...

— Moraš mi povedati! je vztrajal Jon, že skoraj grozeče.

— Toda ... potovanje ni zastonj. Vzdržuješ me tako, da se ... hranim s tvojimi spomini, da ti jemljem spomine, je Anšar končno izjecljal.

Ob tem priznanju se je pred Jonom vse zavrtelo — to je bilo hujše, kot je pričakoval. S svojimi spomini, ki jih je tako težko zbiral skupaj, je gojil prikazen v podobi mrtvega Anšarja, ki mu je spomine sproti žrla, ne da bi se tega zavedal! Tema mu je padla raz oči, preveč je bilo, preveč! ... Šele čez nekaj trenutkov, ko je bil šok mimo, se je zavedel, da vran verjetno ni nič kriv; saj se je celo sam izdal, težko mu je bilo, a izdal se je ... v Jonov prid, čeprav so dejstva ostajala. Toda kako se bo brez ptiča vrnil tja, kamor je obljubil, da se vrne? Ozrl se je naokrog — a ptiča ni bilo nikjer!

Panično je planil k okencu, skozi katerega sta prišla h Gospodarju, okence je bilo odprto, ptiča pa nikjer.

— Jaz sem ga zničil! je prešinilo Jona, a vseeno je upal, da mu je ptič samo pobegnil in da ga bo našel skritega v kakem kotu, če steče za njim. Pohitel je k stopnišču, kar padal je z ene stopnice na drugo, bile so skoraj tako visoke kakor nadstropja mestne hiše. Končno se je le skotalil na velikanski hodnik, tik pred Gospodarjevimi vrati je obležal in kljuko je vi-

del visoko nad sabo kakor strešni žleb, a ptiča ni bilo nikoder. Hodnik — raztezal se je na obe strani kakor cerkvena ladja — je bil prazen, do koder je segel pogled. Tudi vrata h Gospodarju so bila zaprta, skozi je pa se je slišalo, da stari znanstvenik hodi gor in dol po sobi in si ponavlja:

»O bog, zakaj si me zapustil?«

Te besede so Jonu segle do srca, a ni vedel, kako naj starcu pomaga, povrh vsega pa je nekje iz globine zaslišal močan hrup, nekaj kakor bobnenje približujočih se velikanovih korakov, in zona ga je spreletela ob misli, da se Madhuk morda vrača. Na vso moč je stekel v nasprotno smer, prišel je do roba stene, do vogla, za katerim se je odprl drug neizmeren hodnik, kjer so se vrstili kipi bogov in demonov; stekel je še nekaj korakov ter se skril za kip Pernate kače, da bi se oddahnil in počakal, kaj bo z bobnenjem približujočih se korakov; počasi se je ozrl navzgor in daleč zgoraj, kakor na vrhu zvonika, zagledal trizobi obraz Pernate kače, ki se je režala, ko da samo čaka, kdaj ga bo zdrobila z udarcem svojega repa.

STRAH in samota sta vklenila Jonovo dušo. Kako naj se reši iz sveta velikanov? Kot zajec je prisluškoval za bobnečimi koraki, za hip se mu je zazdelo, da razbija njegovo srce. Toda naslednji trenutek so se koraki ustavili, zavlada je grobna tišina, še strašnejša in te-

snobnejša, ker je vedel, da zver, ki mu sledi, preži za voglom in čaka. Ni zaškripala kljuka Gospodarjevih vrat, koraki so se ustavili sredi hodnika in čakali, Jon pa je trepetal od strahu, skrit za gigantskim kipom Pernate kače. Zdaj je vedel, da so koraki namenjeni prav njemu in nikomur drugemu; nič ni pomagalo, da se je tolažil, da je neviden, pošast ga bo našla v zadnjem kotičku neizmerne palače... In tedaj je spet zabobnelo, bliže in bliže so prihajali koraki, Jon je v blaznem strahu začel teči med kiklopskimi kipi navzgor po hodniku, ni se upal ozreti, preveč ga je bilo strah, tekel je in tekel, dokler ni prišel do naslednjega vogla, za katerim se je odprl nov hodnik, nič manjši od prejšnjih, in Jon je zavil vanj in se ustavil v stenski niši. Spet je zavladala tišina, bobneči koraki so se ponovno ustavili, pošast se je znova potuhnila in čaka, je trepetal Jon. Ozrl se je navzgor po silnih stenah, hodniki so bili kakor ulice zapuščenega mesta, samo tu in tam je gorela kakšna luč, stene so bile kakor zidovi praznih hiš, brez oken in vrat, zgoraj pa ni bilo neba, temveč težki stropni oboki, poslikani z grozečimi podobami prerokov in sibil, ki so s strogimi očmi gledali Jona in mu kazali odprte knjige, ko da ga hočejo posvariti, naj nikar ne pozabi na besede, zapisane od vekomaj. Odvrnil je pogled od njih, čudno se mu je zdelo, da koraki še vedno čakajo v prejšnjem hodniku, za hip je pomislil, da bi se vrnil do vogla pogledat, a že isti hip se je premislil, kajti pošast morda čaka prav tam, da ga

zgrabi s kremplji. In tedaj — o groza! — je spet zabobnelo, še bližje ko prej, Jon se je znova pognal v brezumen beg, koraki za njim so odmevali med mračnimi stenami, ni se več ustavljal, le še bežal je iz enega hodnika v drugi, iz ene ulice v drugo, ni se oziral nazaj, prečkal je dvorano, se kotalil po stopniščih, pa spet tonil v temne hodnike brezmejnega labirinta, za njim so še vedno bobneli koraki, vztrajno in neutrudno, kakor mašina, ki ga hoče zmleti, zdrobiti v nič, on pa je hotel živeti, joj, kako si je želel živeti! Hodnikov je bilo čedalje več, cepili so se na vse strani, izbiral je zdaj desnega zdaj levega, toda slutil je, da bo nekje konec, da bo na koncu nekega hodnika zid, samo še zid...

Kriknil je, ko je spoznal, da pred njim ni več poti, kamor bi lahko bežal: obstal je pred zidom, pred mogočno steno, ki se je zgoraj izgubljala v mračnih višavah, na obeh straneh pa je bila obdana z drugimi stenami, prav tako mogočnimi in nepremagljivimi. Jon se je oklenil zidu, koraki so se vse bolj približevali, zdaj zdaj ga bo zgrabilo, tipal je za razpokami, da bi mu pomagale, tik pred sabo je v slabotni luči zagledal, da v neko razpoko lezejo majhni hroščki in pajkci, bogu dopadljivi, in prešinila ga je odrešilna misel:

— Še manjši moram biti, še manjši, kakor hrošček ali pajkec!

In takrat se je prostor čudežno poglobil, ukrivil, razširil na vse strani in razpoke v zidu so postale široke zijoče grape, brž je stekel

v eno od njih, med kamnite sklade, v pravadno votlino, kjer se je nekoč v mračni davnini rojevalo življenje, takrat ko še niso poznali ognja, ždeli so med pečinami, da jih ne bi mogle doseči zveri, iz teme so se zelenkasto svetile tuje oči, tipalke so migotale sem in tja, številne noge so iskale trdne opore, čeljusti so grizle težko priborjeno hrano, roževinasti oklepi so mavrično prelivali barve, sveti skarabeji so stražili mrtve, iz nešteti majhnih ploščic sestavljene oči so se lesketale kakor vrata v predverje zavesti, mahoma pa so neke oči postale grozeče, začele so se približevati, tipalke in ostre klešče so začele segati k Jonu, tudi tu ni bilo obstanka, bežati je bilo treba dalje, prav v osrčje sveta, kajti če je sploh bila še rešitev, je ostala edino tam.

— Še manjši moram biti, manjši od delčka prahu! . . .

In prostor se je spet poglobil in ukrivil in razširil na vse strani, onstran vseh razmerij in meja, in Jon je začutil, da plava v njem, da lebdi, da leti, nobene teže ni bilo več, na vse strani se je razprostiralo brezdanje rdeče morje, lebdel je v brezmejnem vesolju, kjer misli privlačijo delce prahu. V rdeči megli je začel spoznavati srebrno svetlikajoče se mreže, kristalne strukture bleščečih se delcev — atome, molekule, spiralaste verige in veje, na katerih so bile nanizane svetleče celice. Plaval je tja k njim, ko da bi ga od zadaj potisnila nevidna roka, atomi so se svetili kakor daljna sonca, zavita v ožarjene meglice, zginjali so

v daljavi, družili so se v molekule in se spet razdvajali, nekateri pa so samotno leteli po praznini; posamezne molekule so se z ozirom na mirno lebdečo večino premikale, spajale v dolge vrste, v formacije svetlečih ladij, ki so jadrale skoz tkivo srebrnih pajčevin. Iz globine je priplavala gladka, kakor kovinska kocka, počasi se je vrtela, približujoč se Jonu, za hip je bila tako blizu, da bi se je malone lahko dotaknil, potem pa se je spet začela oddaljevati; pomislil je, da je kocka morda zelo velika, da je svet zase, samostojen planet, in da je morda letela neprimerno dlje, kot je ocenil. Tu ni bilo ničesar jasnega, ničesar obstojnega. Zdaj se je približeval ogromni kristalni tvorbi, prostrani mreži atomov in molekul, ki jo je zagledal že takrat, ko je vstopil, toda pomislil je, da to bržkone sploh ni isti del svetlečega tkiva, zazdelo se mu je, da je medtem preletel že tisočero takih mrež, ki pa jih je sproti pozabljal; na tej veliki, razvejani skupini, razprostirajoči se pred njim kakor luknjičava stena, na pol podrta fasada, ni bilo ničesar takega, kar bi si lahko posebej zapomnil; njene spiralaste, cikcakaste in čipkaste verige so bile ponekod potrgane, drugod pa zvezdasto razvejane v dolge krake, izgublajoče se daleč v rdeči plazmi, in za trenutek je bil prepričan, da je vse to nekoč davno že videl... A čudno, če je že tako dolgo tukaj, zakaj še ni naletel na nobeno oviro, ničesar se še ni oprijel, da bi mu pomagalo plúti v samoti? Srebrno tkivo je postajalo gostejše in bližale so se mu posa-

mezne celice — ladje, drseče skoz rdečo meglo. Približeval se je spiralastemu kraku, na kate-rega so bili nanizani atomi kakor biseri rose na drevesni vejici. Pomislil je, da je trčenje neizbežno, česar se je skoraj razveselil, saj se bo ob tej veji lahko ustavil, videl bo, kakšni so atomi od blizu, kako so povezani, ali jih je mogoče odpreti in si iz njih sestaviti ladjo, ki bi jo lahko krmaril, kot bi si zaželel: usmeril bi jo domov, tja, kamor se mora vrniti... Rahlo je zazvenelo, ko je dosegel vejo; trk ni bil močan, veja se je neznatno, komaj opazno upognila, kakor se upogne travna bilka, ko nanjo sede mušica. Krogla, ob katero je trčil, je bila zrcalno gladka. — In tisti hip ga je prešinilo: V piramidi sem, prav na sredi! Svetleči atomi so moji zgubljeni spomini! Vsi so zbrani krog mene... Odmaknil se je od krogle in premeril rdeče nebo, posejano s spomini. Nena- doma pa so se začeli približevati, kakor utrinki so padali k njemu in mu grozili, da ga stisnejo z vseh strani, zmeljejo v sončni prah.

— Še manjši bom, še manjši! Majhen onstran vidnega, zakaj rešitve v vidnem ni!

Svetleča krogla se je začela večati, kmalu je prekrila polovico neba, hkrati pa je zgubljala kovinski lesk, rdeče je zažarela, kakor vzhajajoče sonce, vse močnejše je sijala in se širila, rdeča svetloba se je prelivala v bleščeče rumeno, rumena v belo, da je jemalo vid. In Jon je tonil v svetlobo novorojenega sonca. V njem so bledeli vsi spomini, ostajala je svetloba, brezmejna svetloba, samo še svetloba.

Epilog

Odprem oči in zagledam razpoke, kakor drobno tkana pajčevina prepredajo stropni omet. In skušam se spomniti, ali so bile že včeraj tam, ali sem že včeraj, ko sem odprl oči, takole razmišljal o njih. So že od nekdanj tam, pozabljene pajkove poti? Ozrem se na levo, postelja ob meni je prazna in razkopana — ženska je verjetno kam šla, si rečem, lepo jutro je. Potem stegnem roko k nočni omari, se dotipam do ure in si jo prinesem pred oči. Že pol desetih! Sončna lisa, bržkone kak odsev, švigne čezme. Še dobro, da mi ni treba v službo, sobota je. Dvignem se na komolcih in pogledam skozi okno: zunaj se sveti nov dan, nad Rožnikom visijo beli oblaki. Vse je kot včeraj, morda celo kot zmeraj, tudi razpoke so že od nekdanj na stropu, v večini starih hiš je tako. In spet spustim glavo na blazino. Čudne sanje sem imel: znašel sem se v neizmernem mestu, v metropoli preteklosti in prihodnosti, v mestu, zgrajenem iz spomi-

nov... Res čudno! Nekoč bom to zapisal, če ne bom pozabil... Zapisal bom, kakor je rekel pesnik: »Čas sedanji in čas pretekli sta oba morda navzoča v času prihodnjem in čas prihodnji vsebovan v času preteklem...« Isto se vrača vedno znova... Med oddaljeno šume nje glasov z ulice se zareže brenčanje mušjih kril. Zamahnem (zamahnil sem) z roko, da jo preženem, in zavem se, da vstopam v novo jutro. Vstanem in grem k oknu. Oblaki se kotali po nebu kakor nerodne ovčke. Ptiči krožijo nad bližnjim zvonikom (Sv. Jakoba?) in se spuščajo na opečne strehe. Nizko letijo, na dež kaže. Glej, glej: listek na mizi! »Šla sem ven, pridem okrog poldne. Tvoja.« Lepo, da si napisala, morda me imaš rada. In kaj storim zdaj? Poberem hlače in si jih oblečem, pa še majico, srajco in nogavice. Po cigarete bom moral: v trgovino ali Pod velb? Pod velb, tam spijem kavo. Najprej pa si osvežim obraz... Res, čudne sanje so bile — ko da bi jih nekoč resnično doživel. Toda kdaj? V preteklem življenju? ... In obraz, ki me gleda iz zrcala? ... In črna zenica, vodijo skozi vse poti? ... »k istemu koncu, ki je zmeraj navzoč« ... Odkod ta spomin? ... In kdo je ona? Kako ji je ime? Kakšen je njen obraz? ... In kdo sem jaz? ... Včasih se spomnim, toda za hip, samo za hip.

Zbirka Pota mladih
Urednik Janez Mušič

Marko Uršič

RAZPOKE

Fantastični roman

Opremil Zvone Kosovelj
Grafično uredila Dunja Kofler
Založila in izdala Mladinska knjiga
Za založbo Borut Ingolič
Natisnila tiskarna Učne delavnice
Ljubljana 1985
Delo je sofinancirala
Kulturna skupnost Slovenije